ATEITIS

1913 m. № 5-6-7.

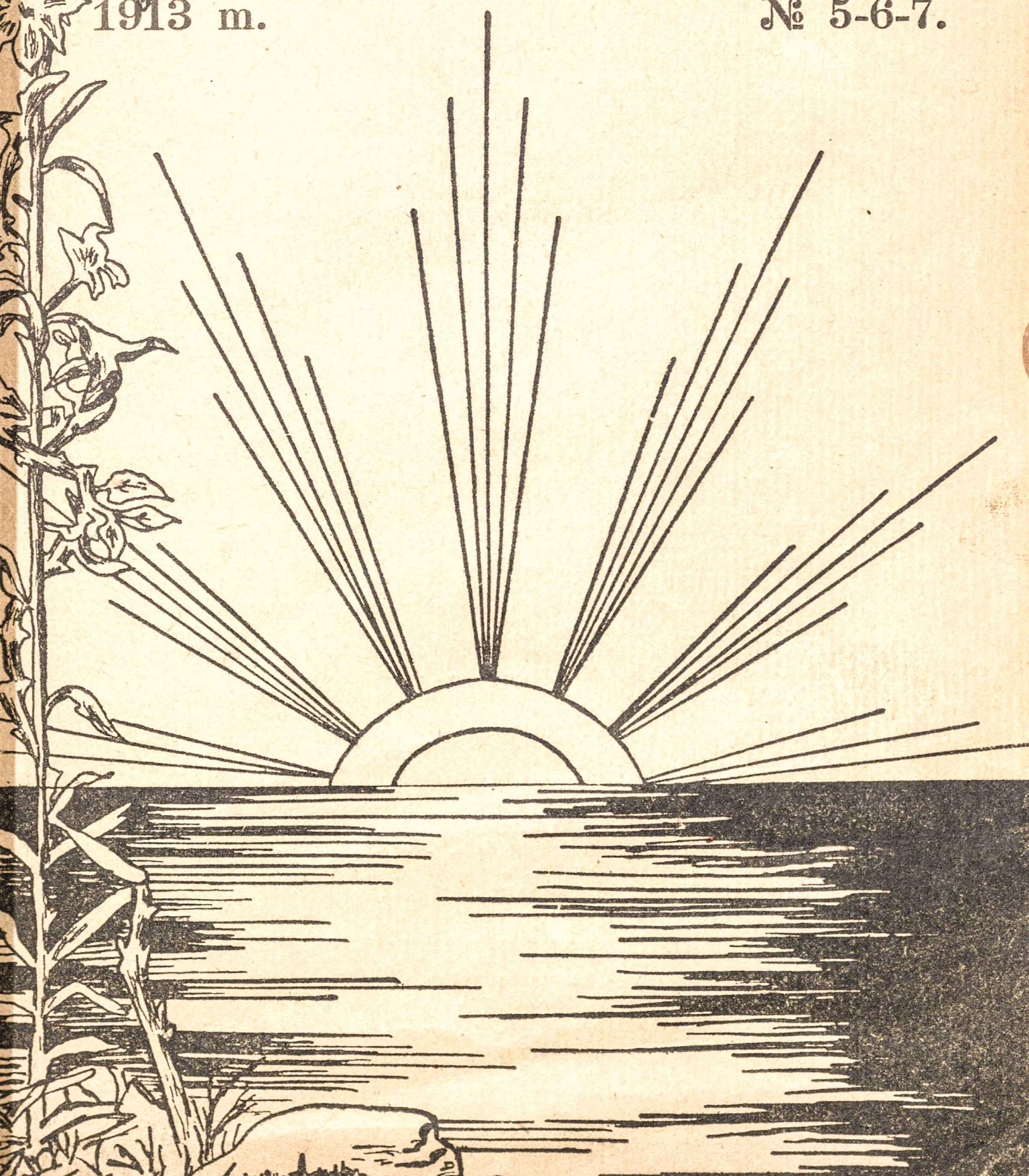

Turinys.

I. PUTINAS: Dolce. (Eilės). 205
II. A. LAKUNĖLIS: „Pasenusio poeto“ nusiminimas. . . . 206
III. PUTINAS: Mineur. (Eilės). 207
IV. MIŠKO SAKALAS: Petrinių naktyje. 208
V. P. RAINYS: Sudiev! (Eilės). 212
VI. A. K.—tė: Tėvynės meilė. 212
VII. ERDVAS: Kodėl liudna taip man? (Eilės). 216
VIII. J. GARBANOTPLAUKIS: Ko klausyti? 217
IX. VAIDELYTĖ: Pakelk mintį!... 218
X. A. AR.: Prie straipsnio „Delko musų moksleivija nepatinka sodiečiams?“. 220
XI. P-AS: Atminimas. (Eilės). 223
XII. TYLI BARZDYTĖ: Nauda iš rašymo referatų. 224
XIII. J. VALANČIUNAS: Del dr. Mauškalnio rašinio „Miestinės mokyklos“. 226
XIV. MAT. BD. Liudesys. (Eilės) 227
XV. MAUŠKALNIS: Išeivystė moksleivių tarpe. 227
XVI. B. KAUNIS: Vilnyse (Eilės). 229
XVII. A. LIUDĖSYS: Tėvynė (Eilės). 229
XVIII. EL-ER'AS: Dotnavos ukio mokykla. 231
XIX. KURSISTĖ Z. P.: Dantų gydymo kursai. 234
XX. SISTO CUCCO: Italijos katalikai studentai 236
XXI. P. MALAKAUSKIS: Krikščionijos laimėjimas 313 m. . 240
XXII. M. REINIS: Louvain'o universitas. 248
XXIII. STUD. J. D-NIS: Krikščioniškosios moksleivijos judėjimas ir jo tikslas. 255
XXIV. PIEVUTIS: Motina 258
XXV. PIEVUTIS: Pavasario įspudžiai. 260
XXVI. PIEVUTIS: Mano širdies stygos. 261
XXVII. PIEVUTIS: Sudiev. 262
XXVIII. ŽIBUTĖ: Sugrįžo. 265
XXIX. ANTANAS WÜRSTLE: Vokiečių studentija ir socialis klausimas šiais laikais. 268
XXX. ŽIBUTĖ: Ne tau! 272
XXXI. MOKINYS N.: Delei dr. Vytauto straipsnio „Daugiau proto“. 274
XXXII. V. K.: Keistoka! 277
XXXIII. VYTAUTAS: Delei draugų N. ir V. K. straipsnių. . 278
XXXIV. M. D-TĖ: Mokytojas. 281
XXXV. A. Z.: Tikėjimas į Dievą ir gamtomokslis. (Užbaiga). 284
XXXVI. M. REINIS: Individualizmas ir katalikystė. 290
XXXVII. ŽIGMAS DRABNIS: A. † A. Vincas Rusonis. . . . 301
XXXVIII. KAZ. KADAUGIS: Kame? Kur?. 302
XXXIX. MAT. BD.: Sonetas. (Eilės). 303
XL. MAT. BD.: Nuliudimas. (Eilės). 303
XLI. MAT. BD.: Inkvėpimas. (Eilės). 303
XLII. BITIKAS: Pavasaris. 304
XLIII. BITIKAS: Audra. 305
XLIV. BITIKAS: Šienapjutė. 306
XLV. BITIKAS: Ramybė. 307
XLVI. K. BITIKAS: Laimė. 308
XLVII. BITIKAS: Kelionė. 309
XLVIII. PUTINAS: Pavasario rytas. (Eilės). 310
XLIX PUTINAS: Rožė. (Eilės). 311
L. PUTINAS: Po padangės skliautus. (Eilės) 312

GEGUŽIO, BIRŽELIO, LIEPOS MĖNESIŲ 1913 METŲ.

T. I. **ATEITIS** № 5-6-7.

DOLCE.

Skamba stygos užžavėtos,
Supa jausmą tylios aidos;
Tonų srovės, švelnios, lėtos,
Lyg žiedų dvelkimai sklaidos.

Ir užburė sužavėjo
Saldųs tonai jautrią sielą
Ir pagavę nulydėjo
Į ne-žemės šalį mielą.

Ten ją supo, meiliai pynės'
Srovėse nakties zefiro,
Koliai tyros sidabrinės
Jausmo ašaros pabiro.

Tartum skauda, bet neskauda.
Vien tik jautrina krutinę
Ir tylaus liudnumo raudą
Audžia sielai susipynę.

Skamba stygos užžavėtos,
O jų tylios švelnios aidos
Ir krutinės skundos lėtos
Lyg žiedų dvelkimai sklaidos.

Putinas.

7—III—1913.

„Pasenusio poeto“ nusiminimas.

Kaip čia rodos seniai ganiau tėvelio bandą, gražiai žaidžiau su savo draugais—mušėm kiaulelę, „ėjom į Prusus“, gaudėm žąselę, rovėm ropę... Vėliau kaipo saguotas gimnazistas mandriai „spacieravau“ gražiais Lietuvos žolynėliais, gėrėjausi gražia, malone jos gamta, skaičiau jausmingas apysakas, svajojau apie savo atestį, likimą, kaip kiekvienas jaunikaitis jausdamas savo širdyje kokią tai neapsakomą jiegą, patraukimą prie poezijos, prie prakilnumo, prie idealo...

Tuomet tai skrajoti padangėmis, draugautis su muzomis, jodinėti mitru pegasu tai paprasčiausi gyvenimo apsireiškimai. Koks malonus ir smagus gyvenimo laikas! Kokie malonųs atsiminimai!..

Nesulaikomas tečiaus gyvenimo bėgis paslėpė visa tai praeities bangose. Viskas žuvo. Ištikro gerai to dainiaus pasakyta (delko aš taip nepasakiau?):

„Jaunos dienos neprotingos...
„Neina žingsniais, bet riščia,
„O senatvė—štai ir čia“!...

Šiandien jau visai kas kita. Susiraukus senatvė, kai sena naginė, jau kiša savo ilgą nosį pro gyvenimo vartus, tramdo visą gyvybę. Joki miestų dirbtini blizgučiai-gražumai, joki, kaip sausojo, taip ir šlapiojo pasaulio įvairumai, nedaro įspudžio, nesukelia fantazijos, nesujudina širdies; mat, ji vargšė jau kieta, kaip akmuo, sustingo ir surumbėjo nuo sunkios metų naštos... Jau muzos aptilo, pegasas apšlubo, vos tik velkasi ir laukia su išsiilgimu, kada visiškai nusikratys nuo savo sprando nelaimingą jaunų dienų „poetą“.

Bet, deja! nelengva atsisveikinti su savo jaunystės numylėtais draugais. Sunku atminus praeitį...

Ak poeta, poeta, kur tavo jaunų dienų įkvėpimas, širdies jautrumas?!

Reikia tečiaus da kartą atsiminti sau jaunystė, išbandyti savo „senatvės jiegas...

Šaukiu pagalbon visas Parnaso muzas, ir tu, geroji dievaite Milda, skubėk man padėti, nes sėdu aš drąsiai nors ant apšlubusio savo Pegaso, sutelkęs visas savo „senatvės“ „poetiškasias“ jiegas ir imu plunksną į ranką...

Bet ką rašyti. Eilėms da permenkas įkvėpimas. Ot, bus geriausiai trumpai, aiškiai, nors ne eilėmis nupiešti mažą vaizdelį—juo labiau juk dabar Gegužis.

„Gegužis visoje to žodžio prasmėje. Oras kuopuikiausias. Žemė pasipuošus žalumynais, kaip... kaip... papuga savo žaliomis plunksnomis. Viskas pačiame žydėjime rodos juokėsi, (tik ne iš „poetų“, nes ir gamta juos traktuoja labai rimtai), linksminasi ir triumfuoja pergalėjus savo žiemos priešus. Saulė kaitina kaip krosnyje. Žemės tolimi pakraščiai, rodos laiko ant savo pečių parėmę aiškų žydrą dangaus skliautą, it Herkulis prie Gibraltaro... Vėjelis, meiliai pusdamas, glostydamas malonią pavasarinę gamtą, gėrisi jos gražumu... Žodžiu, kad dabar gyventu Adomas su Jieva, tai tikrai man pavydėtu to taip gražaus vaizdelio. o gal net ir apleidę Rojų, persineštų patįs į tąją mano nupieštąją vietelę“...

Vaizdelis išėjo nei šio nei to. Tiesa, lyg truputį neaiškus. Bet tai juo geriau; juk nevienas ir iš jauniausiųjų dailės atstovų piešia vaizdelius tokiose pat aiškiose, arba geriau sakant visai „neaiškiose“ spalvose... Tad, kaip žiuriu, nors gal netyčia, bet mano vaizdelis išėjo tikrai „modernas“. Kogi man daugiau bereikia?! Galiu da, matyt, prisitaikinti prie „moderniausių“ dailės reikalavimų... Ir ko tad man nusiminti?!.. Nors dabar gema „poetos“, kaip grybai po lietaus, bet užteks ir man vietos. Dirva plati. Aš galiu pasilikti sau vien „vaizdelių piešimo“ monopolį...

Ak jųs muzos, muzos ir tu, skaisčioji Milda, kaip aš jus myliu... Tai tikriausieji man draugai, net „senatvėj“ neapleidžiat manęs ir suteikiat man nusiraminimą ir paguodą!.. (bent asmenišką, apie kitus, kas gi man rupi?!). Mat „senatvėj“, ypač kiekvienam „Jievos sunui ar dukrai“, visgi geriau jodinėti nors apšlubusia kumele, negu slankioti pėkščiam pakampėmis...

A. Lakunėlis.

—:—

MINEUR.

Girdžiu balsus aš tylius slaptingus;
Taip liudnai gieda.
Švelniai siubuoja srovė sutingus
Lelijos žiedą.

Sužibo žvaigždės, gamta nurimo.
Tyloj naktelės
Ir klauso, klauso meilaus ošimo
Gailios dainelės.
Ir sugraudino ir sužavėjo
Lelijos žiedus:
Kaip juros perlai tai suspindėjo
Rasa nuriedus.
Ir aukso žvaigždės dangaus mėlynėj
Ir mienuo klausė.
Baltų lelijų rasoj auksinėj
Spindulius prausė.
Išnyko tonai; gamta nurimo
Tyloj naktelės.
Tik nenurimo širdies troškimo
Svajonės-galės...

Putinas.

11—III—1913.

—:—

Petrinių naktyje.

Graži vasaros naktis. Ant dangaus dega miliardai žvaigždžių. Mėnuo beria stebėtiną šviesą ant žemės. Žemai gi viskas paskendę žavėtinoj vasaros nakties tyloje. Retkarčiais dvelktelia vėjelis, tuomet sušnabžda tarp savęs bailiai žydintieji rugiai, balsiau sušlama miškas, ir vėl kapų tyla. Sodžiuje žmonės seniai jau sugulę ir, gal but, sapnuoja apie rytdienos atlaidus, Petrines. Visi sumigę. Tik nemiega vienas Samulių Antanukas. Jis guli užsimąstęs sodne ant pievos, žiuri pro medžius į mėnesį, į žvaigždes ir svajoja. Vienas po kito skleidžiasi prieš jojo akis jo praslinkusio gyvenimo vaizdai. Mato jisai save kudikiu lakstant po tą patį sodną, žaidžiant drauge su kitais. Ir kaip jis tada buvo laimingas! Kas jam rupėjo? Motulės seniai jau netekęs, jis guodėsi prie savo mylimo tėvelio ir buvo visukuom patenkintas. Bet trumpa buvo jo kudikystės laimė! Samulis atidavė savo Antanuką mokyklon: turėdamas šiek-tiek ištekliaus, jis seniai jau

svajojo Antanuką kunigu tapsiant. Mokykloje Antanukui dienos bėgo gana linksmai ir greitai, ir nei nepasijuto jis, kaip jo gerasis tėvelis atvežė jį vienan iš Lietuvos miestų gimnazijon kvotimų laikytų. Prisimena sau kaip nustebino jį tas miestas, miesto sodnas, gyventojai, o ypatingai jį interesavo pulkai visokio ugio „studentukų“. Čia jįjį mokė viens senas „učitelis“, kuris bepaliovos tvirtino, kad jis kaip beregint išlaikys kvotimus pirmojon gimnazijos klasėn. Atėjo ir kvotimų laikas. Antanukas su drebančia iš baimė širdimi nuėjo gimnazijon kvotimų laikytų. Kaip puiki pasirodė jam tuomet gimnazija. Koks puikus muras! Koks puikus sodnas! Kad tik išlaikius, manė sau, o čia jau but' tikras „rojus“. Netruko praš-vilpti ir kvotimai. Samulių Antanukas tampa priimtas gimnazijon, bet ne pirmon, o tik prirengiamon klasėn. Ir taip pirmieji Samuliuko norai, pastoti gimnazijon, išsipildo. Kaip dabar jaučiasi jis save laimingų. Iš džiaugsmo nežino, nei kaip eiti, nei ką kalbėti. Parvažiavęs vakacijoms kaiman, iš augšto žiuri jis į savo mokyklos draugus, mat jau jis „studentas“. Svajoja kaip jis gerai mokysis, baigs nors 6 gimnazijos klases, pastos seminarijon, taps kunigu... O! kaip jis tada bus laimingas,—iš džiaugsmo negali tverti.

Prabėgo vakacijos ir atėjo taip laukiama Samuliuko diena, važiuoti gimnazijon. Samulis rupestingai iškraustė savo sunų gimnazijon.

Samuliukas atvykęs miestan, negali atsigėrėti juomi, nestygsta ant daikto, rodos, viena minute jis visą miestą aplėktu. Prasidėjo ir mokslas. Samulių Antanukas mokėsi gana gerai: mokytojai pilnai buvo juomi patenkinti. Jis mato save jau augštai pakilusiu žmogumi, svajoja net „prabaščiumi“ tapti. Prisiartino pavasaris. Atėjo vėl kvotimų laikas. Šįmet Samuliukas jau ne tas, ką pernai. Jau jis šįmet viską žino, jau senas „studentas“, kurs iš augšto žiuri į kaimo vaikus, atvažiavusius taipgi laikyt kvotimų. Jis puikiai išlaiko pirmojon klasėn, ir jau „pane“ nebe „leguška“[1]).

[1]) Priešklasio mokinius pravardžiuoja „leguška“.

Parvažiuoja jis namon vakacijoms. Svajoja jis vėl apie savo ateitį. Bet kokia permaina! Pereitą vasarą svajojo tapti kunigu, o, kad gerai, tai ir „prabaščiumi“, ar dar augščiau, o šįmet jau pernykštėms svajonėms sudiev: nutarė baigti gimnaziją, pastoti universitan ir tapti „matematiku“, nors pats dar gerai prasmės to žodžio nesuprato. Samulis gi giriasi savo sunaus mokslu giminėms ir kaimynams, ir sako, kad jei jam vis taip gerai seksis, tegul baigs kad ir visą gimnaziją: mokytų kunigų reikia: priviso visokių „cicilikų“, skelbia savo naują mokslą. o prastas kunigas ir tylėk. Prabėgo ir šios vakacijos. Ir Samulio „mokslinčius“, gerai pasiviešėjęs pas gimines, vėl leidžiasi gimnazijon. Vėl stoja naujon mokslo vagon, ir mokosi neneperblogiausiai.

Laikas bėga. Nei nepasijuto Samulių Antanukas, kaip tapo ketvirtos klasės mokiniu. Pasiekęs tokį mokslo laipsnį, nebesvajojo jis jau apie kunigystę, maža jam net ir matematiko profesijos, bet svajoja tapti garsiu filosofu, ar šiaip universito profesorium. Negana to: įsimylėjo jis vieną mokinę, o tuomet jau seminarijai, o drauge su ja ir tėtušio svajonėms, sudiev amžinai. Bet ir senis Samulis apsidžiaugė jau su gimnazija, ir laukė tik vakacijų, kad savo sunų seminarijon nuvežti. Ir kaip jisai nustebo, kad jojo gerasis Antanukas, užsiminus jam per Velykas seminariją, griežtai atsisakė jon važiuoti: mat pašaukimo kuniguosna nejaučiąs. Samulis, išgirdęs tai, išpradžių visai jau rankas nuleido, bet paskui atsikvošėjo ir, nutaręs, kad jo Antanukas vasarą atsimainys, nusiramino. Prisiartino ir tos taip liudnos Antanukui vakacijos. Samulis bruzdina savo sunų, kad tas rengtusi seminarijon, bet tam seminarija, tai peilis po kaklu, tai vistiek, ką buti ištremtam Sibiran. Nelinksma ši vasara Samuliukui. Tėvas vaikščioja užsirustinęs. Šeimyna pašnabždomis iš Antanuko tyčiojasi. Maža to, dar dvi dieni atgal tėvas pasakė jam: „Sunau, aš tave savo prakaitu mokslan leidau, o tu už mano gerą širdį manęs neklausai. Gana bus tau mokytis. Kaip aš savo prakaitu valgau duoną, taip ir tu pramisi“. Skaudžiai atsimušė šie žodžiai Samuliuko širdin. Pasidarė gailu jam tėvo. Jau buvo bemanąs reng-

tis seminarijon kvotimų laikyt. Bet iš kitos pusės sukilo karšti jaunystės siekiai, jos idealai, pirmoji jo meilė, ir išsižadėjo tos minties... Ir dabar šią Petrinių naktį, gulėdamas sodne, užsižiurėjęs mėnulin, prisiminė išnaujo tuos tėvo žodžius ir gailiai, gailiai apsiverkė. Staiga atsikėlė, apsižvalgė ir pasileido lankų linkon. Atėjęs lankosna, sustojo Samulinkas pas didelę kudrą, įsmeigė jon savo mėlsvas ašarotas akis ir užsimąstė. O kudroje kvarkė už viena-kitos visokiais balsais varlės, lyg stengdamosi užslopinti Samuliuko sopulį. Pakilę iš vandens rukai apsiautė jį ir, lyg sekdami jam begalturiningą iš prabočių laikų pasaką, norėjo sužadinti jo jautriąją sielą. Mėnuo, įsmeigęs į jį savo išblyškusius spindulius, tartum, norėjo atspėti, kas darosi jo dvasios viduje... O jis mąstė. Jo mintįs liudnos buvo. Ir vėl žaibo greitumu pralėkė pro jo akis penki mokslo metai, jo tušti siekiai ir svajonės, Onutės paveiksle pirmoji meilė ir viską ardančios aplinkybės. Suspausta širdimi paklausė jis savęs, ką gero yra nuveikęs per tuos penkis mokslo metus. Nieko. Brr..., nusipurtė Samuliukas perkratęs savo gyvenimą, savo nedorais darbais sudarkytas jaunas dienas. Dar kartą pažvelgė savo tamsion praeitin, lyg norėdamas persitikrinti, ar ištiesų ji taip baisi atrodo, ir skrydo mintimi savo ateitin, bet čia dar tamsiau .. Pašoko, lyg sugeltas, galvatrukčiais parbėgo namon ir įlėkė seklyčion. Sunkiai alsuodamas sustojo, lyg ko klausydamos, ištarė nejučiomis: „Jie visi miega dabar“, ir, ištraukęs iš po pagalvio, revolverį, rengėsi užbaigti savo, jo nuomone, nelaimingą, gyvenimą.

Mėnulis bėrė pro langą savo sidabro spindulius, kurie nušvietė kabantį ties Antanuko lovą Kristaus kryžiun prikaltojo paveikslą. Samuliukas pakėlė savo akis ir sudrebėjo: stačiai į jį žiurėjo liudnos, liudnos Kristaus akįs, kurios jam tarsi sakė:

—„Vaikelį, ką darai? kodel pametei viltį, kodel nusiminei del savo nuodėmių? Ir už tave aš praliejau savo kraują“...

Užraudojo Antanukas; revolveris iškrito jam iš rankų; puolė Samuliukas prieš paveikslą ant keliu ir iš gai-

lesčio suspausta širdimi sušuko: „Dieve, dovanok man nusidėjimus! Prižadu pataisyt savo gyvenimą...

Ir ilgai, ilgai meldėsi Antanukas.

Vėlai, nuvargęs atsigulė jis į lovą ir užmigo ramiu miegu.

Miegok sveikas, Samulių Antanuk, ir Dieve padėk tau ištverti savo prižaduose, o taipgi naudingai savo brolių ir tėvynės labui kad ir namieje darbuotis.

Miško Sakalas.

SUDIEV!

(*Skiriu K-iui*).

Ei, sudiev, sudiev kampeli,
Reik jau atsiskirti
Nors siela mano negali
Skausmo nepatirti.
Jums tariu—sudiev miškeli,
Ir žaliosios pievos...
Čion laimužės man krislelį
Teikės siųsti Dievas.

Ir širdyj taip buvo gera
Ir sieloj ramu,
Kad kiekvieną aš rytelį
Sutikau džiaugsmu
Tai sudiev, sudiev, kampeli!
Gal ant visados...
Vai ilgai, ilgai širdelė
Tavęs beraudos.

P. Rainys.

—:—

TĖVYNĖS MEILĖ.

Platus šis pasaulis. Visokios tautos ir šalįs tęsiasi čia neapimamais savo rubežiais. Kiek įvairių žmonių sutinki, kiek išgirsti kalbų! Koks skirtumas tarp tautų, tarp kalbos, papročių! Vaikelis ką tik išvydęs pasaulį, jau gali pasigirti turįs tėvynę, savo prigimtą kalbą, ir nieks jam neišplėš tų turtų. Savo tėvynės vardą jis jau nešioja nuo pat mažens; kalbą gi, nors dar nemokėdamas ištarti žodžio, jau yra paveldėjęs. Jei dabar kiltu klausimas, kas yra toji musų tėvynė, rodos, lengvai galima butu atsakyti, jog tai šalis, kur męs esame gimę ir augę; šalis musų protėvių krauju laistyta, ginant ją nuo priešų; šalis, kur dabar visi tie

didvyriai ramiai ilsisi po sunkių savo gyvenimo karionių. Sutinkame francuzus, anglus, vokiečius, kasgi yra jųjų tėvynė? Žinoma, Francija, Anglija, Vokietija. O musų, lietuvių? Musų lietuvių tėvynė—Lietuva. Bet sakėme, jog tėvynė tai šalis, kur esame gimę ir augę; o jeigu mes butumėm gimę Francijoj, ar musų tėvynė butu buvus Francija? Ne. Tai kodėl? Delto kad musų gyslose visgi ne francuzų kraujas tekėtu, kad musų prabočiai yra lietuviai. Taigi, kad ir ne Lietuvoje gimę, butumėm lietuviai, ir musų tėvynė butų Lietuva. Mes nenumesim nuo savęs to vardo, nors ir norėtumėm, nes jis yra, lyg koks antspaudas ant musų. Ir kam atsižadėti Lietuvos? Ar ji, sakai, permažai garbės teturi, perprasta, žlugus? Oi, apsirinki, apsirinki. Sakai, perprasta, negraži, bėdina. Gal norėtumei gyventi Šveicarijoje, tarp debesis remiančių snieguotomis viršunėmis kalnų, kur galėtumei skraidyti kaip paukštis, siekdamas debesis, galėtumei žiurėti, kaip puikiai teka ir leidžiasi maudydamosi blizgančių ežerų bangose saulė. O pažiurėk, ar gi nėra visų tų gražybių čia, tavo tėvynėj-Lietuvoj? Argi nesilygina gražumu Lietuvos gamta su išsvajotaja Šveicarija. Štai žaliuojančios pievos, išpintos gėlių vainikais, kaip puikiai išveizi vasarą; kaip banguoja, vėjo pučiami, nusvirę sunkiomis varpomis, rugiai, toliau avižos, miežiai ir mėlynžiedžiai linai. Marga, tik marga aplinkui, viskas gi paskendę žalumoje. Gal nematei tamsių ošiančių Lietuvos miškų? Ne, matei tu juos ir gal ne sykį ilsėjais po sunkaus darbo jų augštų medžių pavėsyje. O ar neatsimeni pilkjuosčių, tyliai sriovenančių upių ir jų augštų, apgriuvusių smėlio krantų? O platųs ežerai, juodai-mėlynomis bedugnėmis? Ar neregėjai neapmatomos, bekraštės atsimušančios į musų tėvynės krantus, baltomis bangų putomis jurės? Kaip daužosi ir siunta ji, užėjus vėjui, rodos, nori paskandinti, praryti šį kraštą, ir kaip ramiai banguoja vėjui nėsant. Ar ne gražiai leidžiasi saulė, apiberdama viską auksine šviesa? O tylios, šiltos vasaros naktis, ar tavęs neramina? o paukštelių malonios giesmės, ar nežadina svajonių? Ar negana dar tau gražybių?! Sakai, brangios ir liudnos likusios metų dalis; biaurus ruduo su savo purvynais, baisi žiema, nešanti šaltį ir vargą... Ar taip?.. Bet ar nematei gelstančių ir krintančių rudenį lapų? Sakai, nemaloniai ir baugiai išveizi viskas, lyg ko netenkant gailiesi. O kas mums padėtu retkarčiais prisiminti, jog neamžinai čia gyvenam, jog ateis mirtis ir pakirs mus amžinai, jei ne liudnas melancholingas ruduo su savo mirštančia gamta. Statydamas priešais mirties atminimą, jis

kviečia darbuotis ir negaišinti laiko, kurio nedaug teturime. Žiemą, kaip vėjas liudnai švilpia, rodos, sako: „Atmink, žmogau, nevisiems šilta ir gera, kaip tau prie krosnies".—Bet gi kiekviena metų dalis turi savo gražumus ir linksmybes. Argi tau netinka baltos žiemos spindantis nuo saulės dangalas ir amžinai žaliuojančios miške eglės ir pušis, nukerusios šakomis po balto sniego plokštais?

Mat, kiek tavo tėvynė turi gražybių, o tu skaitai ją nemalonia esant, atsižadi jos, niekini jos garbę. Bet pamąstyk, argi neprivalai jos mylėti. Tos, kuri tave užaugino, dengia, maitina savo duona, kurios takeliais mažas budamas bėgiojai? Ar prisipažįsti mylįs Lietuvą? Vargu tiesą sakai. Pažiurėk, ar neapsirinki, patirk, kokia ta tavoji meilė. Gal daugiaus skausmo užduodi jai, negu tulas išgama. Tu stebiesi, o aš atsakau tau, kad taip yra. Mat nevienodai pas visus apsireiškia tėvynės meilė. Tulas gal ir jaučia ją širdyje, bet kas iš to, jei nemoka tos meilės isreikšti darbais. Tau gal rodosi, jei kas lanko lietuviškus vakarus, nešioja tautiškus drabužius, tas jau tvirtai myli tėvynę. Ne, visai ne. Jei ta meilė nebus parodyta kitokiais darbais, tai ji menkutė, menkutė. Keistai ir tiesiog juokingai išrodo, kaip pasitaikius kur lietuviškam vakarui, kimšte-prikimšta žmonių, net sunku prasigrusti, kiekvienas skubinasi, sakydamas: „Lietuviškas vakaras! kas patriotas, tas turi butinai atsilankyti". O kad reikia sutaisyti kokį naudingą dalyką, reikalaujantį triuso ir pasišventimo—(pav. įsteigti kokią prieglaudą, mokyklą) visi tie patriotai tik rankas nuleidžia ir kratos, kad neapsunkinus savo galvos. Kodel taip? Mat, pasilinksminti malonu ir nesunku, ir daug atsiranda norinčių. O dirbti, tegu kiti darbuojasi, apseis ir be musų: mes nemokame, neturim laiko ir gana. Pašokti betgi turi. Jeigu myli tėvynę, netingėk ir triusti jos labui. Gerai; tu apsiimi sunkiuose darbuose nenuleisti rankų ir darbus, kurie tavęs laukia, stropiai atlikti. Bet ar mokėsi? Pažiurėk pirmiaus, kaip geriausiai gali darbuotis, kad nepadarytumei sau gėdos ir prieš kitus atsakymo neturėtumei. Kad šį dalyką aiškiau supratus, turime pirmiau pažiurėti, iš ko susideda tavo tauta—tėvynė. Be abejo atsakysi, jog iš žmonių, visuomenės. Jei taip, tai tėvynę skaitysim tada laiminga, kada meilę savų žmonių turėsim širdyje; jų labui save visą pašvęsim, dalysimės duonos kąsniu, kad kiti nekęstu bado, ir svarbiausiai, kada įgysime tikrąją kulturą. O ar yra visa tai pas mus. Anaiptol. Kur čia dar meilę savųjų rasi, pagelbėjimą vienų kitiems? Kiekviens apie save mąsto, savim

tesirupina, o kiti tegu sau kenčia. Kodel taip?.. Ko mums reikia, kad tai prašalinus? Lavintis, lavintis, atsakau... Pats lavinkis ir lavink kitus, nuveiksi šimtą sykių daugiau, negu tas, kurs tik lanko lietuviškus vakarus ir dėvi tautiškus drabužius, o visai nesirupina savo broliais. Lavintis ir lavint kitus, gali visados ir visur. Žinai savo blogas puses, stengkis kuogreičiausiai prašalinti jas, patėmiji ką negero pas kitą, paaiškink, jog taip nepritinka daryti. Ypač tarp kaimiečių galima pasidarbuoti, išraunant iš jų tarpo blogus papročius, klaidas, duodant apie viską platesnį supratimą. Tik išsilavinusias tautas statome kuoaugščiausiai; tat jei myli Lietuvą, jei nori iškelti ją taip, kad ji butu lygi kitoms kulturingoms tautoms, gali tai padaryti, nesiliaudamas lavinęsis. Liudna žiurėti, kaip dabar pas kaimiečius pradeda nykti senovės dainos, toks puikus paprotys, kadaisiai taip išsiplėtojęs, kad lietuvis turėdavo dainelę visados ant lupų, ar eidamas į karę, ar grįždamas namo, ar medžiodamas tankiuose miškuose; ar budavo linksmas, ar kai širdį skausmai raižydavo. Dabar gi tos musų gražiosios dainelės nyksta; lietuviai tilsta, vis mažiau, ir mažiau besigirdi malonių garsų; jei dainuojame, tai ką ten senoviškos nusibodo, reik naujų, o tos naujos, kaip tyčia, gerai nei neišeina. Tai, tiesa, nepriguli prie išsilavinimo, ir vėl, žmogus vien tik palaikydamas ir gindamas dainas, negeresnis bus už tą, kurs tik mėgsta lankyti lietuviškus vakarus ir dėvėti tautiškus drabužius. Bet visgi turime neužmiršti senovės gero papročio. Kaip, rodos, laimingi tada laikai buvo, kai lietuvis net vargo suspaustas dainelę niuniavo. Jei nori atjausti tai, primink sesutę pinančią rutų vainiką ir liudnai dainuojančią. Kaip tau malonu klausyti. O juk seniaus kas dieną girdėdavai tuos garsus. Kur dingo laimingi laikai?!. Tilsta senovės papročiai, bet tu netilk; žadink šias malonias daineles, testie jos dainuojamos kuodaugiausiai. Užlaikysi gerus senovės papročius, skambės tavyje prisiminimas laikų, kada Lietuva taip galinga buvo, tiek didvyrių turėjo ir širdyje kils vis didesnė tėvynės meilė. Matai augštus pilekalnius, primink didvyrių darbus, gal čia, kur tu stovi, upeliais tekėjo tavo protėvių kraujas, kad statė jie krutinę už savo buvį. Jei esi kiek pamokytas, atmink, neniekink ir šių bakužių, kur praleidai jaunystės dienas; gal jos nebemalonios, jieškai puikių rumų? Ne. Jei myli tėvynę, meilus bus ir kampelis, kur gimei, augai, meili bus net kiekviena vietelė. Tai irgi priguli prie išsilavinimo. Kaip tankiai kiek pamokytas sunus ar duktė bijo sukrypusių sienų, gėdisi prastų savo tėvų. Tai,

vadinasi, toks ten ir išsilavinimas. Bet neprošalį but paminėjus, kad pas kaikuriuos kįla labai klaidingos nuomonės. Sako: norint buti lietuviu, reikia devėti prastais drabužiais, kaip kaimiečiai, užlaikyti viską kaip senovėje buvo, vienu žodžiu, ir apsieiti kaip kaimiečiai, tada busi tikras lietuvis. Mat, lietuvį mes suprantame kaipo kokį apsileidėlį, nemandagų žmogų. Kokia keista pažiura! Pas mus, tiesa, labai mažas mandagumo supratimas, tai reikia kiek tik įmanant stengtis to mandagumo daugiaus įgyti.

Tu labai, man rodos, mėgsti žaliuosius seselių darželius ir jų vainikus pintus iš rutų, tai padėk seselei ruteles sodinti ir vainiką pinti. Sėdama neužmiršk palaistyti rutų, kad nenudžiutu. Lakštutė, besidarbuojant tau, padainuos, saulei leidžiantis, tarp kvepiančių gėlių, mat, ir ji mėgsta šį kraštą ir žmones ir kiekvieną pavasarį lekia čia lizdo krautų ir vaikų perėtų. Mat, ir jos čia tėvynė. Lakštutei nemalonu svetur, ji nesiliuksmina ir negieda. Jai yra maloni tik jos tėvynė. Pas mus betgi atsiranda išgamų, kurie meta prigimtą kalbą ir žemę, gintą stipria protėvių ranka; dirba svetimiems. Pamąstyk, susiprask, kitur ir be tavęs apsieis, čia gi reikia dar daug daug darbininkų. Ačiu Dievui, vis mažiau ir mažiau išgamų, bet pasišventusių tėvynės labui irgi labai mažai, taigi:

Į darbą! į darbą: lig smerčio ašmuo
Jaunos neatkirto galvos;
Juk dienos ir vėkos—tai upės vanduo:
Jos bėga ir bėgt nenustos.

A. K.—tė.

Kodel liudna taip man?
Vai eisiu aš kaiman,
Gal pamesiu tenai aš liudnumą,
Gal užmiršiu vargus,
Paskandinsiu skausmus
Ir įgysiu aš sielai ramumo...

*

Visur tylu. Balsų
Negirdėt. Iš dausų
Žvaigždės rodo lyg Ateitį-Laimą.

Ir spindėdamos man
Kviečia eiti kelian—
Kur toli... Ei, nebėgsiu iš kaimo...

Erdvas.

Trakai.

—:—

Ko klausyti?

Tamsus rudens vakaras. Ant dangaus nematyti žvaigždelių: dengia jas stori, pilki debesis. Šiaurės vėjas švilpia, drasko medžių šakas, krečia suvytusius ir pageltusius nuo šalčio lapus. Mažame kambariuke už stalo sėdi užsimąstęs, galvą nuleidęs žemyn, penktos klases mokininys. Priešais, ant stalo stovi liampa ir kningų kruva. Mąsto jis apie prabėgusias gyvenimo dienas. Mąsto ir stebiasi. Tėvučiai jį išmokino tikėti į Dievą, mylėti Jį, melstis prie Jo; draugai juokias iš to viso, tikinčius žmones vadina fanatikais, tikėjimo tiesas—absurdais. Gulinti ant stalo kninga irgi priparodinėja, kad be Dievo ir tikybos ne tik galima gyventi, bet daug esą maloniau ir geriau... Koki čia komedija! Sukas, banguoja mintįs galvoje, ir vaikinas nėkaip negali susiorientuoti, nekaip negali išrišti klausimo, ko klausyti: tėvų sodiečių, ar draugų ir gulinčios priešais kningos. Pergali pagalios save: „Sodiečiai tamsųs žmonės, neturi jokio supratimo apie mokslą, žodžiu sakant, jų siauras protas prikimštas vienų paikybių. Ar galima taip mąstyti, kaip jie? Žinoma ne! Apsišvietusiam žmogui tikėjimas nereikalingas, nes paikybė. Taip, taip, ačiu Dievui, (atleiskite, toks jau paprotys) klausimas išrištas". Atsitiesia ramus, linksmas ir ima skaityti atskleistą kningą.

Taip tai tankiausiai nustoja tikėjimo musų jaunuoliai. Išrodo tai kartu juokinga ir liudna. Led tiktai nudžiuvo nuo lupu pienas, led atskiria teleskopą nuo mikroskopo, atmeta pasididžiuodami tai, į ką tikėjo ir tiki didžiausi žmonijos išminčiai, filosofai, gamtininkai ir kitoki mokslininkai.

J. Garbanotplaukis.

Pakelk mintį!...

Tyli, žvaini naktis apskleidė savo migančiu sparnu gojus, šlaitus, miškus, vandenis. Visą ilsis ramybėje. Tik retkarčiais išdykėlis vėjelis prisėlinęs prie jaunutėlių lapelių, meiliai juos bučiuoja... O tas bučiavimas toks karštas, karštas, kad tie pažadinti iš gilaus miego sušlama—susijuokia... Paskui vėl viskas nutyla, it užvožtame karste.

Ant upelio kranto stovi milžins-ąžuolas. Jis pagramsdinęs vandenų gelmėse savo kerotas šakas dumoja liudną dumą... Šis ąžuolas, tai geriausias mano jaunystės draugas. Dažnai, kuomet gyvenimo vėtros blaško mane į visas puses vargina mano sielą ir... jau... jau, rodos, ji nebturinti spėku, gintis, aš skubinuos pas mylimą ąžuolą, skundžiuos jam, pasakoju apie kančias šiame pasaulyje, apie piktosius žmonės, apie savo liudną dalužę... O jis dar žemiau nulenkęs savo milžiniškas šakas, apglėbia mane jomis, glaudžia prie šaltos krutinės ir klausos, klausos .. Ir dar ką aš jam pasakoju?... Juk jis toks geras, toks jautrus! Jis nepanašus į piktąjį pasaulį. Ar žinot ką dar aš jam pasakoju? Aš pasakoju, kaip šventas ir didis yra Dievas, kuris davė man didžiausią, nors vienintėlę šiame pasaulyje laime; Jis man davė gerą, gerą matutę, kurią aš myliu labjau, negu gyvastį. O ji vadinas... ar žinot, kaip ji vadinas?... Ji vadinas... Lietuva!... Jos malonus, išblyškęs veidas, toks prakilnus, toks šventas, o gilios įdubusios akįs...—o, tos akįs!... Aš jų niekad neužmiršių. Aš jas matysiu ir karste ir kapuos!... Jos akįs gražesnės už saulę, bet tokios liudnos... liudnos... Piktasai pasaulis ją persekioja už jos gerumą. Jis, nedorėlis, išdryso apkaustyt jos smulkutes, išdžiuovusias rankas retežiais... O josios tikri sunųs—dukters juokės iš to ir draug su kitais—o, budeliai!—smeigia jos širdis kalaviją.

. . . . . .

* * *

Aš sėdžiu po ąžuolu, įsmeigus akis į šaltas upelio bangas ir manau apie liudną lietuvio linkimą. Puiki gegužės gamta šypšos, juokias, vylioja, o man taip liudna, liudna... Nuliudimas, it kirminas graužia man širdį, ją vargina, kankina. Siela paskendus nusiminimo banguose rauda, it rudenio gamta. Liudesis, it šaltas akmuo, slėgia man krutinę; man sunku kvėpuoti... kraujas stingsta gyslose... man silpna... man trošku... O šelmis vėjelis, pagavęs saldų žolynų kvapsnį, neša jį man, bučioja man veidą, taršo plaukus... O! skaudi mano, našlaitės, dalužė!...

Ir lakstingala iš manęs tyčiojas! Ji iš ąžuolo viršunės mato mano skausmą ir kančią, vienok ji linksmai sau čiulba. Ji mato, kad aš trokštu liudnų, it mirties šmėkla, liudnų melodijų, vienok ji skleidžia linksmus nokturnus. Jos akordai pinas į vieną vainiką, ir kyla, į padanges kylą...

Man graudu... Nuvarginta dvasia, apsišarvojus skausmo sparnais, skrieja padangėn... Ten susivienijus su arais, su švilpaujančiais debesiais, lakioja virš apytamsios žemės, viršmiegančio pasaulio. Ten vien džiaugsmas ir palaima. Paskui ji nuleidžia žemyn, lakioja po surukusias vargdienių bakužes. Čia vien skausmas ir ašaros. Tukstančiai vargdienių ištiesę puslėtas, kruvinas nuo darbo rankas maldauja pagalbos... Išblyškę mažutėlių veidai taip ir prašo kąsnio duonos... Perverentieji širdį ligonių dėjavimai girdis iš visų pusių...

Kame gi čia teisybė? Kur žmogaus laimė? Ir ar verta del tokios laimės gyventi?

Ne! ne! ir tukstanti kartų ne!... Aš nenoriu ilgiau taip gyventi!... Vienintėlė mano paguoda šiose upelio gelmėse...

Štai pakilo vėjas. Sušlamėjo-sudėjavo gojai, šlaitai, miškai. Susiubavo vandenį. Lakštingala nutilo ir pasislėpė. Ąžuolas-galiunas pakėlė augštyn savo kerotą viršunę, sulingavo-susiubavo milžiniškomis šakomis ir užtraukė liudną dainužę... Vėjas siaučia vis smarkyn ir smarkyn, ąžuolas šlama-dėjuoja vis garsyn ir garsyn, o nuliudimas iš mano širdies, it ryto rukai, vis nyksta ir nyksta...

Šitai jau aš suvis rami. Man gera, man linksma, man smagu... Nutilus širdis ramiai alsuoja, akis man nušvito. Aš vėl noriu gyvent, dirbt, kentėt: aš susitaikiau su gyvenimu, nes .. nes paslaptingame ąžuolo šlamėjime aš išgirdau didžius, galingus žodžius:

„Pakelk mintį prie Dievo... Jis paguoda nuskriaustųjų!.. O Lietuva, žiurėk, aušra jau teka!“

Vaidelytė.

Prie straipsnio „Delko musų moksleivija nepatinka sodiečiams?“[1]).

Šį svarbų musų laikuose klausimą palietė „At.“ 11—12 num. pereitų metų studentas Bunius.

Šin apsireiškiman, man regis, bene atkreipia akį kiekvienas moksleivis lietuvis, artojo sunus. Ir kaip gi tai nesvarbu. Juk jis mato, kad jo santikiai su kaimiečiais esti ar blogi, ar geri, ir todelei užduoda jis pats sau klausimą: kas yra, kad sodiečiai ar prielankus mums, ar žvairiai žiuri į mus moksleivius? Jei mes nepatinkam sodiečiams, tai kame tokio blogo į mus atsinešimo priežastis gludi? Atsakyman į šį klausimą Bunius priveda keletą pavyzdžių, nugirstų vasaros laiku iš pačių sodiečių, kurie charakterizuoja tokį keblų suderėjimą moksleivių su kaimiškiais pasak dr. Buniaus. Pirma priežastis, delei kurios ukininkai labai nenoriai teleidžia arba ir suvis neleidžia vaikų gimnaziosna, tai pastarųjų ištvirkimas, žinoma, gimnaziją belankant — Šaltinis tokio ištvirkimo, sako, ėsąs pirmykščiame netikusiame ir neganėtiname vaikų išauklėjime, esant jiems da namieje, pas savo nesusipratusius tėvučius. Žodžiu, suprast taip reikia: sunui neišmanėliai tėvai nesuteikia tam tikro tvirtumo, paremto ant doros pamatų; gimnazijoj gi išnyksta ir tai, ko mažas namieje buvo išmokytas ir taip sveiks dingęs: besimokinant nupuikęs atšala net nuo savo tėvų, o ką jau bekalbėti apie kitus kaimo žmonelius...

---

[1]) „At.“ № 11/12, 1912 m.

Taip tai taip, bet nevisai. Jeigu šin klausiman but buvęs šioks atsakymas pirm dvidešimties metų, tai benebut buvę ir teisinga; bet dabar, kada *tempora mutantur*, o podraug *et nos mutamur in illis*, to neužtenka. Ir ištiesų, argi gal nemokytas kaimietis teisingai aptarti tokį klausimą, kaip apšvietos naudingumas. Ir dabar šen ten išgirsime senelius bešnekant: „Kam tas mokslas? mano tėvas pragyveno savo amžį be jo ir mes apseinam be tų mokslų, o jei savo vaikus ponais darysime, tai kas laukus dirbs? Jau ir be to tais mokytais pekla dengtą".

Taigi reik plačiau pažvelgti gyveniman ir giliau panagrinėt teisumą atsinešimo kaip vienos, taip ir antros pusės.

Tas faktas, kad sodiečiai tėvai kad ir turtingesni (nekalbant jau apie bėdinesnius) neduoda namie savo vaikams tinkamo išauklėjimo, tai ir be žiburio aišku, nes iš vienos šalies, argi galima reikalaut, kad tas kaimietis, kurį auklėjo da tamsesni už jį jo tėvai, mokėtu savo vaikus jau taip auklėti, kaip to reikalaujama iš inteligentų; antra, ir pusėtinai auklėjant, argi galima da maž ką tesuprantantį vaiką lig dešimties metų taip tvirtai doriškai pastatyti, kad jis savo tolimesniame, gyvenime, nesvyruotu ir nepalinktu priešingon blogon pusėn. Taigi reikalauti to iš tėvų negalima. Toliau, ar padorina kiek kad ir labai mažą dorą vaikelį pati gimnazija? Manau, jog vargu. Tad kur šiai jaunai sprogstančiai atžalai jieškoti paramos nuo žiaurių šiaurės vėjų?

Pirmutinė parama, tai tikrai geri draugai, kurių, kiekvienas nunai pasakys, neperdaugel esama...

Gerai, kad toks mažas vaikelis pritaps prie burelio draugų, einančių tiesiu keliu, na o jei atsitiks priešingai...

Bet ir čia ne taip ką galima kaltinti. Kiekvienas juk mažas seka didesniųjų takais; o ką gi jis kaltas, kad tie takai bus užžėlę. Da toks vaikas mažai ką teatskiria.

Taigi, kad sodiečio sunus einant mokslą iškriko, kiek nupuiko, — negalima čia kaltinti tėvų, kurie gal ir nesuteikė mums gero pirmykščio išauklėjimo (ką, kaip sakiau, suteikti ir negalėjo, nes vaikas nuo dešimties, dvylikos metų atsiskiria nuo tėvų ir keliauna miestan mokytųs), bet jau neapsakomai mes turim dėkoti jiems už jų gerą širdį, pasišventimą mus leisti mokslan ir suteikiamą mums taip brangų jiems skatiką.

Tad išeina, kad vien tėvų kaltinti vaikų nedorume niekuomet negalima[1]).

---

[1]) Dr. Bunius tėvų vien, rodos, ir nekaltina. *Red.*

Pasakymą gi, kad sunus mieste nupuiksta, kad tėvai, leidžiantieji vaikus, didžiuojasi tuomi prieš savo kaimynus, galima but be klaidos pritaikint prieš dešimtį, net manau dar anksčiau, tik niekaip ne dabar. Nėra jau gimnazistai nunai taip atsitolinę nuo liaudies; galima pasakyti, kad jie turi dabar su liaudimi nemaža bendro. Paimkime kokį nors gimnazijos auklėtinį ir pažiurėkim, ką jis veikia per liuoslaikį. Ar taip jau tinginiauja-pavėsiauja, ar gal padeda saviškiems?

Kiek man teko matyti artojų sunų, atkeliaujančių po vakacijos poilsio moksluosna, nei iš vieno negirdėjau, kad sakytu, jog nieko o nieko namieje neveikęs.

Daugumos, o ir gana pasiturinčių ukininkų sunų, buvo matyti ant delnu pusėtinos puslės, didis saule apdegimas.

Teko užgirsti, kad ir moksleivės-lietuvaitės dirba namieje lauko darbus[1]). Tad iš šito vieno matyti, ar taip jau didis nutolimas mus' moksleivijos nuo liaudies, pirmučiausia gi nuo savo tėvų; supranta visi o visi gana gerai tai, kad ir jokioj gimnazijoj nebutu buvę jei tas pas mus laukas, nunai gana blogai da įžiurimas, da blogiau bus įdirbamas.

Žinom irgi, kad reik rankų to lauko įdirbimui, ir todėl stojam darban.

Taip tai galiu nesuklysdamas pasakyti apie moksleivius Kapsijos ir Žanavykijos (Suv. gub.). Suprantama, jog čia negali but jokios kalbos apie gėdinimąsi savo tėvų.

Tokių, kur vien tik pavėsiauja, bus labai labai maža: benebus tai tik tokie, kurių tėvai-ukininkai valdo bent porą šimtų margų žemės ir gerai gyvena, arba tokie, kuriems susidėjo ypatingos aplinkybės; bet tai lašas jurėse.

Dauguma elgiasi, kaip Dievas prisakė.

Kas del klausimo, ką daryt, kad moksleiviai gimnazijoj but dori, tėvams nelengva išrišti. Tikrai, nieko negelbės, jei tėvas paduos sunelį pas davatkėlę, dažnai suvis nesusipratusią: ji vienok jo nepastatys geran kelian, jei jis eina blogomis vėžėmis.

Šiuom turi labiausiai rupintis patįs moksleiviai, inteligentams pritariant; o ir šioj srityj jau nebetuštuma: turime jaunuomenei laikraščių, o ir pačios moksleivijos nesnaudžiama; tikimasi todel, kad ir ši spraga nebeužilgio turėtu but užkišta.

---

[1]) Kiek žinoma, bent Suvalkijoje, draugės nemažiau kaime dirba už draugus. *Red.*

Lai tik ši svajonė nepasilieka tuščia amžina svajone!

Jei gerai, tai mes, ši moksleivijos karta, tapsime tikrais žmonėmis, o ne kokiais ten atšalėliais, atšlijusiais nuo kiekvienam brangių savųjų.

Neužgirsime panašių apskundimų moksleivių sodiečiams, kaip va dr. Buniaus, nors jo priekaištas, tiesa, jau ir dabar Suvalkijai nepritaikomas.

Da vienas dalykėlis. Dr. Bunius, matyt, gailestauja, kad moksleiviai neužjaučia kaimo jaunimą, kad su juo nedraugauja, nes vien tik bastosi dienas ir naktis šukaudami po kaimą ir nieku nebeužsiima.

Tarsiu ir šiame dalyke žodį.

Kiek mačiau ir kiek iš kitų girdėjau, tai su tais kaimiškiais draugaujama, su kuriais galima šiaip taip sudraugauti.

Daug da šiokiems žmonelėms reik susipratimo, apšvietos, kurie da kiaules beganydami jau dideliausiais vyrais save stato. Tokius ne moksleiviams ištaisyti, porai mėnesių namo parvažiavusiems: reik jiems kelių metų mokyklos, mokslo ir doros.

Antgalo ir moksleiviams nėra taip labai galima sėbrauti su kaimo jaunimu: visiems aplinkybės, o nepasiturinčių tėvų mokiniams, oi kokios. (? Red.).

Taigi, kad ir mažai bendrauja moksleiviai su kaimo jaunuoliais, argi galima juos už tai kaltinti? Ne ir ne.

Matyt, jog dabar moksleivija su liaudim jau nebe du tokiu poliu, kurių nebegalima but tarp savęs suartinti; tiesa, da kiek tolokai vienas nuo kito stovi, bet netrukus turės kitaip virsti, bent Suvalkijos padangėj.

A. Ar.

ATMINIMAS.

Sušvitai, lyg kibirkštis,
Greit, kaip ji, ir išnykai.
Vien keistas, naujas mintis
Atminimui palikai

Eina dienos, kaip svajonės;
Greit jų dilą įspudys.
Ir tave, be abejonės,
Iš sielos man išdildys.

Išdildys tave, ar ne—
Man vistiek; vistiek ir tau:
Tu jau užmiršai mane,
Aš gi skųstis nepratau...

P-as.

3—III—1913.

Nauda iš rašymo referatų.

Referatas—tai gvildenimas kokio-nors naujo išradimo moksle arba dailėje, gvildenimas turinio kokios nors naujos knygos ar srovės visuomenės gyvenime ir literaturoje. Iš šito aptarimo aišku, kad žmogus, pirm negu rašyti referatą apie kokį dalyką arba apsireiškimą turi pats gerai tą dalyką ištirti. Paskiau turi išskirt jame patį svarbiausią jo turinį, kurį jis nori gvildenti savo referate. Studijuojant visokį dalyką darbuojas žmogaus protas, sąmonė daros turtingesnė naujais įvaizdais, kurie ir pasilieka musų omenėje. Ir jeigu mes neišreikšim savo žinių minčia, tai jos po biskį nyks, kol galutinai visai neišdils iš musų atminties. Delto kad geriau paimti dalyką, kad jį geriau suvokti ir kad neužmiršti, reikia atidžiai nagrinėti ir mintyti. Bet čia turiu patėmyti, kad žmogus nagrinėja dalykus visados biski subjektiviai, del to kad jo domą atkreipia labiau tas, kas daugiau sutinka su jo nuomone, kuri pas jį yra arba iš savo patyrimo, arba iš auklėjimo. Jau tas, kad prieš rašant reikia susipažinti su tema, be abejo atneša referentui didelę naudą, delto kad ruošimasis prie referato suteikia daug naujų minčių, naujų žinių, kas ir plečia jo pasaulėžvalgą, anot protingų žmonių priartina žmogų prie tiesos. Ir jie žinoma neklysta, kadangi galutiniu visų mokslų siekiu yra tiesa. Dėlei to kad žmogus visados bent kiek žiuri subjektiviai į dalykus, jis nepatėmija tankiai to, kas reikia, arba kartais kitaip mato ar supranta, kaip kad yra ištikro,—čia tai ir gali padėti kiti. Išreiškiant savo mintis referate dalinamasi jomis su kitais žmonėmis. Jie-gi gali atkreipti jo domą į tai, ką jis praleido, nepatėmijo arba nesuprato. Toliau referentas išmoksta aiškiai išreikšti savo mintis, kad jos butu suprantamos kitiems... Tas gyvenime žmonių labai svarbu! Pavyzdžiui mokytojai, advokatai, agronomai, dirbantieji kulturos pakėlimui, liaudies švietimui, nemokėdami

nuosekliai išreikšti savo minčių neatsiektu savo tikslo. Kaip gi supras juos vaikai ar musų liaudis? Jeigu mes paimsim ir kitų profesijų žmones, tai pamatysim, kad ir tiems reikalinga, jei jau ne iškalba, tai bent aiškumas reiškime savo minčių. Kas bus do inžinierius, negalintis duoti aiškių nuorodymų statant naują tiltą, tiesiant kelią ir t. t., ar gydytojas, nemokantis gerai papasakoti kaip gydyti ligonį. Referatas ne tik tam vien atneša naudą, kurs jį rašo, bet ir jo klausytojams: jie susipažįsta su referento protavimu ir su gvildenamu dalyku, ne sykį visai nauju klausytojams ir delei to ne viename sukelia norą pažinti dar geriau tą, apie ką girdėjo. Nes žmogus visados daugiaus interesuojasi tuom, kas jam šiek-tiek žinomas pažįstamas; o jeigu yra užssiinteresavimas, tai besistengiant pažinti dalykus dar sukįla ir doma.

Iš to matom, kad rašymas referatų lyg kad spirte spiria žmogų kuogeriausiai ištirti, pažinti, dalyką ir įsigilinti į jį. Be to dar verčia kaip galint geriau, aiškiau išreikšti tą, su kuom nori supažinti klausytoją. Matydama naudą, ir kviečiu jus, draugės ir draugai, imkitės plunksnos. Tiesa iškarto tai bus biski sunku: nepratę dar mes esam, bet jei tik darbuosimės, tai ta sunkenybė bus pergalėta, o kaip tuomet bus smagu, malonu! Ne tik del sunkumo, bet ir delei kitos priežasties tuoj nenori rašyti referatų,—o tai bus baimė kritikos. Tankiausiai jos bijosi jaunimas, o ypač jei pirma tik kart rašo referatą. Kai kurie sakėsi prieš skaitant pirmą savo referatą net iš eilės keletą naktų sujudimo delei negalėję užmigti. Bet mums reikėtu šią ligą pergalėti! Kritika draugų neturi buti mums baidyklė! Tiesa, jie nurodys mums klaidas, bet šis tik padės atsikratyti nuo šių pastarųjų! Juk savomis ir kitu klaidomis mes mokinamės. Juk visas mokslas paremtas tuom, kad žmonės dalinasi savo pažiuromis: atmeta tai, kas nesvarbu, o palieka tai, kame jų nuomonės sutinka, kas visiems suprantama. Del to dar kartą raginu rašyti kuodaugiausia, o pamatysit, kiek daug bus naudos jums ir kitiems.

Tyli Barzdytė.

Del dr. Mauškalnio rašinio „Miestinės mokyklos“[1]).

Draugas Mauškalnis 1 „At.“ num. papasakojęs apie miestines mokyklas, apie tų mokyklų mokinius, apie jų skundimąsi ant „Ateities“ delei jos nesuprantamumo, apie mąstymą įkurti savo organą ir dar šį tą, gale rašinio išreiškia pageidavimą, kad patįs miestiečiai tartu žodelį viešai šiame klausime.

Netarti negalima. Jeigu dr. Mauškalnis turi omenėje Šiaulių miestiečius, mes protestuojame, nes iš musų lupų panašaus skundimosi negalėjo girdėti. „Ateitis“ mums patinka, straipsniai jos, apskritai imant, mums prieinami; jei randame nesuprantamų išsireiškimų arba žodžių, tai ar šiaip ar taip save gelbime. Dar labiau nustebome, perskaitę antrą žinutę, buk miestiečiai mano įsteigti sau net atskyrą bepartivų (?) organą, kuriame visi išvien darbuotusi; tai tikrai butu nesąmonė! Pilnai sutinkame su priparodymais dr. Mauškalnio, kad toksai bepartivus organas negalimas; šiandien yra du organu besimokinančios jaunuomenės: „Ateitis“ ir „Aušrinė“ ir kiekvienas gali išsirinkti vieną, arba antrą pagal savo isitikrinimų. Nors ir nėra taip maža miestiečių, kaip mano dr. Mauškalnis (jau vienoje tiktai Kauno gubernijoje suskaitoma 14 miesto mokyklų—jei kiekvienoje bus tiktai po 40 mokinių-lietuvių, tai priskaitysime iš viso ligi 500 šimtų), bet visgi savas organas negalimas, nes nėra nei lėšų, nei sandarbininkų. —Vis tai labai gražiai prišnekėta, bet kamgi mums primesti tokią nesamonę, kurioje mes visai nesame kalti? [2]).

O gal tai nesusipratimas? Pernai tarpe vyresniųjų draugų buvo kilęs sumanymas leisti naminį laikraštėlį, kuriame draugai butu galėję talpinti savo pirmuosius bandymus rašto dirvoje; tasai sumanymas delei kai-kurių priežasčių neįvyko. Bet rodos lengva atskirti ranka rašytą privatinį laikraštėlį, nuo viešo organo. Gerai butu, kad ir kitų kampų miestiečiai šiame klausime nepatingėtu tarti žodį.

J. Valančiunas.

---

[1]) „Ateities“ № 1 šių metų. [2]) Nevisai nesąmonė: toksai organas, tiesa gana silpnutis, jau eina; jis vadinas „Musų Žiedeliai“! *Red.*

Liudesys.

* * *

Manęs nekaltink, ne atverki
Dar neužgijusių žaizdų!
Tu verkt' gali, raudoki, verkki,
Tau palengvės nuo tų raudų!

Laiminga tu! O aš liudėti,
Raudot' su tavim' negaliu!...
Kam ašaras veltui belieti,
Benaujint' skausmą sopulių!...

Tegul per veidą mano jauną
Gailioji ašara riedės,
Lai dvasios liudėsius nuplauna...
Bet atgaivint jos negalės!

Mat. Bd.

—:—

Išeivystė moksleivių tarpe.

Apie nieką taip daug rods dabar Lietuvoj' nekalbama ir nerašoma, kaip apie išeivystę. Ir kam-gi nežinomos kun. Tumo paskaitos, visoki laikraščių straipsniai, atsišaukimai... vis del to Amerikos „aukso", „lengvosios" duonelės. Išeivystės klausimas vienas svarbesniųjų ir opiausių klausimų šiandieninėje Lietuvos visuomenėje. Visur ir visaip jisai keliamas, aiškinamas ir populiarizuojamas liaudžiai. Bet, kiek matyt, del lietuvių moksleivių išeivystės musų laikraštijoj nebuvo nieko svarstoma ir kalbama. Tai-gi šiuo buriu norėčiau šį-tą aikštėn iškelti, nors patį faktą paduoti.

Gal kas mano, kad išeivystė tarp musų mokslelvijos taip nežymi, kad ir neverta minėti. Su tuo galima buvo sutikti tik seniau. Dabar-gi kur kas labiau pradėjo didėti mokinančiosios jaunuomenės skaičius, tolygiai žymesnė daros ir jų išeivystė.

Kuomi-gi tai paaiškinti? Ar-gi ir pas juos toks pats tikslas, kaip ir pas musų kaimiečius: gerokai užsidirbti ir pataisyti savo materialį padėjimą arba pasišalinti nuo kariumenės? Nevisai taip. Pirmo apsireiškimo pas moksleivius visai nėsama, tik tai antrasai regimas.—Kaip žinoma, lietuviai ne labai mėgsta tarnauti kariumenėje, stengiasi išsisukti iš jos. Tas pats matytis ir pas moksleivius(!). Per tai, kuomet prisiartina laikas tarnauti, mauna Amerikon, kaip kiškiai į mišką. Nors manyte ir nemano visai apsigyventi Amerikoj, ar kas veiklus ir susipratęs butu, ar ne. Pas visus matytis pri

-

sirišimas prie Lietuvos. Tankiai atsiranda noras kuogreičiausia sugrįžti. Pavyzdžiui, paduosiu ištrauką iš laiško vieno mano draugo J., kurisai mokinas Amerikoj kolegijoj[1]).

...„Kaip sunku buvo man skirtis, apsakyti negaliu, ir dabar, priminus, sopa širdį, kad jau nebeturiu draugų, nebeturiu su kuomi pasidalyti šio gyvenimo vargais, rupesčiais ir priespauda. Sunku pažiurėjus į save šioj' nelaimingoj' šalyj' tarpe svetimtaučių, kur dabar mažai tegirdžiu savo numylėtos kalbos. Laukiu kasdieną 12 valandos, kada mokytojas išeis su glėbiu laiškų, laukiu, kada paminės mano vardą, o nesulaukęs nieko, nuliudęs einu į šalį ir svajoju... Svajoju, drauge, daug, labai daug... Ką? patsai gali suprasti, nes galėjai mane pažinti esant Š—e[2])... Sopa širdį, matant draugus liejant prakaitą Lietuvos labui... Kas dieną slėgia sunki ilgėjimo našta, spaudžia iš akių gailią ašarą, prisiminus draugus, tėvynę. — Bet nenupuoliau dvasioj', nes tvirtai tikiu, kad galėsiu grįžti tėvynėn".

Visokios buna priežastis moksleivių keliavimo Amerikon. Vieni del to keliauja, kad nereiktu tarnauti kariumenėj, kiti svarbiausia (kai-kurie eksternai nepabaigę mokslo), kad pabaigti užmanytąjį mokslo laipsnį. Yra tarpe jų ir susipratusiųjų. Labiausia žymu ir matoma nenoras tarnauti kariumenėje.—Kas tiesa tai tiesa. Bet prisiminkime, draugai, tai, kad šalindamies nuo kariumenės (nekalbu apie tuos, kurie del mokslo keliauja), mes turime apleisti tėvynę ne dviem, trims metams, bet, dažniausiai, visam amžiui. Ne taip lengva sugrįžti peržengus valstybės įstatus: išsipirkti ne visuomet nusiduoda, ar neleidžia materialis padėjimas. Panašus asmuo daug mažiau gal atnešti naudos, gyvendamas tarp svetimtaučių, neg kareivijoje, kur galėtu palaikyti sąryšius su Lietuva ir kelti tautišką susipratimą musų brolių kareivių tarpe. Yr dar kareiviavime geros pusės, kurių neminėsiu.

Labai norėčiau, kad tasai truputėlis nebutu apie musų moksleivijos išeivystę paskutiniu žodžiu. Tik, draugai, paduokite savo nuomones, savo „vargus - nelaimes", kaip paprastai sakoma, nes draugų atvirumu „Ateitis" greičiau pasieks savo tikslą—buti veidrodžiu lietuvių moksleivijos ir nurodyti takus jos pažangai!

Mauškalnis.

Šiauliai 13|III 1913 m.

---

[1]) Jisai prižadėjo ši-tą parašyti „Ateitin" apie kolegiją ir Amerikos moksleiviją.

[2]) Buvo labai darbštus ateitininkas.

V I L N Y S E

(Valsas).

Vilnįs siubuoja, sujudo galingosios jurės,
Dangus senai jau aptrauktas pilkais debesiais;
Vargšės-valtelės nusviro sušlapusios burės.
Audra nerimsta: lyg verkia, lyg rauda griaudžiai.

Ko užsimąsčiusi tu
Žiuri į gelmes liudnai?
Ar gi bijaisi bangų,
Tų verkiančių neramiai?...

Atmeni, taip nesenai
Tyliai miegojo gamta,—
Tu gi juokais man tarei,
Ką, jeigu butu audra?!

Tegu sau slibinas jurų ką ir prarijo,
Man ne svarbu, ar nutils jis, ar pykčiu vis virs...
Linksma širdis vėl ir jurų užimo nebijo—
Mudu greta čia: kas mane nuo tavęs atskirs!...

Liaukis, meiluže, žiurėt,
Šiojon beribėn tamsion!
Esam ne tam kad liudėt,
Plaukiam skaisčion tolumon.

Ką mums pasaulis tasai
Sklidinas skurdo, vargų!
Tegu sau dingsta jisai,
Plaukiam dangun, ne namon.

B. Kaunis.

—:—

T Ė V Y N Ė.

Yra šalis, kur girios užia
Po mėlynu dangaus skliautu,
O vėjas, glostydams giružę,
Jai pritaria balsu graudžiu;

*

Šalis, kur upės plačios plaukia,
Apjuosdamos puikias lankas,
Sodne lakštutė dainą traukia
Ir linksmin vargdienių dumas;

*

Šalis, kur pilįs, jau sugriuvę,
Vaidena protėvius narsius,
Kurių ir kaulai nun supuvę,
Sukloti į smilties kapus;

*

Šalis, kur gėlės puikios žydi,
Darželiuos josios dukterų;
Šalis, tiesos kuriai pavydi
Pulkai aplinkės kaimynų;—

*

Toji šalis—tai mus Tėvynė,
Šalis narsiųjų mus tėvų,;
Šalis, kur esame užgimę,
Pažinę laimės ir vargų;

*

Šalis, paskirta mums Augščiausio,
Šalis aplaistyta krauju:
Todėl mylėkim ją karščiausiai
Nesigailėdami spėkų:

*

Tegul kaimynai mus pamato,
Ką gal Tėvynės mus' vaikai,
Kad klaidą seną jau suprato,
Kad virsta jau nauji laikai.

A. Liudėsys.

Dotnavos ukio mokykla.

Galima sakyti, lig šių dienų Rusija, kurios $^4/_5$ jos gyventojų minta žemės išdirbimu, stovėjo maž ne ant žemiausio žemdirbystės kulturos laipsnio. Tamsus sodietis, išdirbdamas savo sklypelį žemės primitiviu budu, nežiurint į triusą, led led gaudavo (ir gauna) iš jos $^1/_3$ dalį to derliaus, kokį galėtu gauti, pritaikindamas naujausius patobulintus žemdirbystės budus. Nebuvo, kas parodytu, kaip galima kitaip išdirbti žemę, negu kad dirbo tėvai, o kningoms nelabai ir tikėta, jei vienskits iš šimto ir gaudavo skaityti apie tą dalyką. Bet pastaraisiais laikais valdžia pradėjo uoliai darbuotis toje srityje. Trumpu laiku įkurta Augštieji kursai Maskvoj, Rygoj ir kitur, ligi 16 vidutinių ir nemaža žemesnių ukio mokyklų. Visuos Rusijos kampuose dygste - dygsta draugijos ir draugijėlės su tikslu dirbti ant tos užleistos dirvos, kuri vadinasi „dabartinis ukio stovis Rusijoje".

Padidėjus buriui agronomų-instruktorių, tapo galimu dažniau rengti paskaitas, ukio parodas, bandymo laukelius. Sodietis savo akimis pamatė, kad yra kitoniški budai dirbti žemę ir kad tie budai ar tik ne bus geresni už jo, kam jis lyg šiol nelabai tikėjo. 1911 metais viena iš vidurinių ukio mokyklų tapo įkurta ir Lietuvoje (Kauno gub. ir apskr. Dotnavos dvare, varsto atstu nuo to paties vardo stoties Libavos-Romnu g-k.) Apie tai savu laiku buvo rašyta laikraščiuose.

Numanydamas, kad ne vienam iš moksleivių rupi sužinoti smulkmenas apie tą mokyklą, aš pasiryžau parašyti smulkiau apie viską, kas čia yr svarbesnio.

Taigi mokykla tapo įkurta dvare, pirmiaus prigulėjusiame p. Chrapovickiui, paskiaus perėjusiame į valdžios rankas ir kurio dalis tapo išskirstyta tarp mažrusių-kolonistų, o dalis — 500 dešimt. priskirta prie mokyklos. Valdžiai paskyrus tam dalykui $^1/_2$ miliono rub. mokykla greit pradėjo gyvuoti. Šįmet jau baigiama statyti mokyklai namai. Jų bus bent apie 25.

Išmėtyti po parką, užimantį apie 10 dešimt. jie vienatoj' turi pavidalą gan švaraus miesčiuko.

Butas, kur talpinsis pati mokykla, iš lauko jau pabaigtas. Tikimės rudenyje į jį persikelti. Jame tilps mokykla ir internatas. Bus įtaisytas šildymas garu ir, regis, elektros

apšvietimas. Vienu žodžiu, kad nerašyti apie viską smulkiau —mokykla iš visų atžvilgių gerai aprupinta, nes valdžios ketinama padaryti ją viena iš geriausiųjų tos rušies mokyklų.

Stoti į mokyklą galima nuo 16 ligi 18 metų. Keliais mėnesiais mažiau ar daugiaus dar nedaug ką reiškia. Virš 19 metų priimti—priguli nuo nutarimo pedagogiškos tarybos. Pernai rudenyje išlaikė keli turintieji virš 19 metų, tik žinoma geriau, jei yr kam užtart...

Turintiems paliudijimą baigimo 4 kl. gimnazijos, realinės, komercijinės, ar miesto mokyklų kvotimai tokie:

a) Iš tikybos: Istorija Seno ir Naujo Įstatymas. Liturgika.

b) Iš rusų kalbos: etimologija ir sintaksė, diktantas ir perpasakojimas.

c) Iš geografijos: Apžvalga visų pasaulio dalių, trumpos žinios iš matematiškos ir fiziškos geografijos.

d) Iš istorijos: Trumpos žinios iš rusų istorijos.

e) Iš aritmetikos: Pilnas teoretiškas kursas ir dirbimas užduočių. Tie gi, kurie netur reikalaujamo paliudijimo, be virš minėtų kvotimų, turi išlaikyti dar iš:

a) Tikybos: Elementarės žinios iš katekizmo,

b) Iš rusų kalbos—Pažintis su „teorija slovesnosti“, su pavyzdžiais svarbiausių rašytojų ir vertimas iš cerkovno-slaviško į rusišką.

c) Iš elementarės geometrijos

d) Visuotinos istorijos.

Rankvedžiais gali patarnauti:

1) Iš tikybos: Bončkovskio Istor. Seno ir Naujo Įstatymas. Liturgika.

2) Iš rusų kalbos: etimologia ir sintaksė — Smirnovskio, Barišnikovo ir Vasiljevo, 20 biografijų Ostrovskio, „Teorija Slovesn.“ Bielorusovo.

3) Iš aritmetikos: Teorija—Kiselevo, rinkiniai užduočių: I—II Šapošnikovo ir Valcovo, Malinino ir Burenino, Vereščagino, Arbuzovo, Minino ir Nazarovo.

4) Iš geometrijos: Trumpas kursas geometrijos Vulicho, Šafrovo, I-IV dalis Mironovo.

5) Iš istorijos: Istorija Rusijos—Turcevičiaus, elementaris kursas visuotinės ir Rusijos istor. Bellarminovo, Roždestvenskio.

6) Iš geografijos: Trumpoji geografija I—III dal. Krubero, Grigorjevo ir Čafranovo; geografija Rusijos—Baranovo ir Gorielovo; pradinis kursas geografijos I-III d. Ivanovo;

Rankvedis visuotinės geografijos Pletnevo; geograf. Smirnovskio I-II d.

Vakansijų I kl.—40. Sergančių kokiomis nors ligomis nepriima. Prieš kvotimus gydytojas apžiuri ir kai kurių neprileidžia nei prie kvotimų.

Mokesnis — 200 r., mokasi pusmečiais. Neturtingiems mokiniams Kauno gub. išduodamos stipendijos. Galima gauti ir pirmais metais. Baigusieji mokyklą, atbudami kariumenės tarnystę, naudojasi teisėmis pirmo laipsnio (разряда).

Meldimus reik siųsti tėvų, ar užimančių jų vietą, vardu, mokyklos direktoriui. Kas mano siųsti—geriaus nesivėlinti. Reikalaujami šie dokumentai:

1) Paliudijimas baigimo 4 kl. (nėr—nereikia), 2) Metrikos paliud. 3) Kilmės paliud. 4) Paliudijimus apie prisirašymą prie kariumeniškos tarnystės atbuvimo skyriaus (св. о припискѣ къ призывному участку). 5) Iš tų, kurie daugiaus kaip metus nebuvo mokykloje—reikalaujama paliudijimo nuo gubernatoriaus apie ištikimybę. Kurie negal laiku pristatyti paliudijimo ištikimybės — gali buti prileisti prie kvotimų, bet išlaikius—turi pristatyti.

Laikyti kvotimus, ant kiek aš galiu spręsti, pernai nebuvo sunku (pav. aš baigiau pavasaryj' 2 miesto mokyklos klasi, o rudenyj' gerai išlaikiau kvotimus).

Išlaikiusiems kvotimus reik dar išlaikyti konkursą. Pernai iš išlaikusiųjų 90—priėmė 46 mok. Įstojusiems reik turėti mėnesiui savo drabužius, kol pasius naujus.

Patekusiems į mokyklą jau nėr nieko baisaus (! Red.). Dienos tvarka, kaip pripranti, nieko baisaus neturi, nors liuoso laiko yr tik 2 valandi, kurias kaip mes norime išnaudojame, skaitymui—yr' nebloga biblioteka. Disciplina — visame. Galima vaikščioti tik rajone mokyklos žemės. Prižiurėti mokiniams yr' trįs auklėtojai. Už peržengimą prisakymų—mažina laipsnius iš elgimosi.

Į 4 metų kursą įeina šie dalykai: 1) Tikyba, 2) rusų kalba, 3) istorija, 4) geografija 5) matematika: algebra, geometrija ir trigonometrija 6) braižymas ir paišymas; 7) gamtos mokslai: botanika, zoologija, mineralogija, su geologija, 8) chemija, 9) fizika su mechanika, 19) meteorologija, 11) matininkystė, 12) žemžinystė (почвовѣдѣніе) 13) žolių-augalų auginimas, 14) gyvulių anginimas su gyvulių gydymu, 15) ukiška ekonomija su skaitliavedyste (счетоводство), 16) įstatų žinojimas (законовѣдѣніе), 17) ukiškų triobų statymo amatas, 18) ukiš

koji technologija, 19) ukiškosios mašinos ir padargai. Be teorijos gauname dirbti ir praktiškai. Žiemą tris sykius per sąvaitę po 2 val. dirbame sodne, ar fermoje, vasarą 8 val.— laukuose. Iš tų 8 valandų, keturios paskirtos gerbariumo rinkimui ir aplamai praktiškam mokinimuisi botanikos ir zoologijos.

Užlaikymas pansionierių neblogas. Visur švaru. Peni ir dengia gerai. Katalikai šventomis dienomis eina į bažnyčią į Dotnavą (3 varstai nuo mokyklos). Namon paleidžia mokinius: per Kalėdas (3 sav.), per užgavėnias (3—4 dien.), per Velykas (2 sav.), par vasarą bent porą sykių (3—4 sav.), Į kvotimus atvažiuoja daug rusų ir lenkų iš tolimų gub.: iš Kijevo, Podolijos, Volynijos, Kursko, Černigovo ir net iš Archangelsko. Tik lietuvių mažai teatvažiuoja. Tas tuo labiaus keista, kad jiems čia pat, arti ir dar kauniškiai gali tikėtis šiokių tokių palengvinimų. Nesinorėtu daryti išvedimų, kad lietuviai dar nesupranta svarbumo musų kraštui tos mokyklos, kad taip lengvai užleidžia savo vietas kitataučiams. Kiek naudos atneštu Tėvynei agronomai-lietuviai kurie rupintusi ne vien savo kišene, bet ir atbudinimu iš tautiško miego savo tamsių brolių-sodiečių!..

Dar vienas dalykėlis. Musų mažu skaičium mokykloje išaiški, delko niekais nuėjo musų pakeltas klausimas sulyginimo mokykloje lietuviškos kalbos su lenkiška (visos maldos, kalbamos bendrai — kalbamos lenkiškai). Tikimės tą klausimą išrišti kitą met, kad padidės nors kiek musų buris.

Broliai-moksleiviai, stokite į Dotnavos Ukio mokyklą, o tuom atnešite ateityje naudą Tėvynei ir mus čia paremsite.

El-Er'as.

P. S. Programą galima išsirašyti tokiu antrašu: Г-ну Директору Сельско-Хозяйственнаго уч. ст. Датновъ Л. Р. ж. д.

Dantų gydymo kursai.

„Kur stoti, kokius kursus, koki specialį mokslą apsirinkti“?— Klausia savęs neviena draugė, kuri, išėjusi

gimnaziją ar šiaip vidutinę mokyklą, rengiasi stoti augštesnėn mokyklon.

Vyresnės draugės, jau lankančios šiokias ar tokias augštesniasias mokyklas, tur padėt savo jaunesniosioms draugėms išrišt šį klausimą. O tai lengva padaryti: tegul tik kiekviena draugė aprašo savo lankomus kursus. Jaunesniosios drauges, susipažinusios tokiu budu su įvairiais kursais galės pasirinkt sau tinkamus.

Kviesdama drauges-kursistes nepatingėti aprašyti žinomas joms augštesniasias mokyklas, ašen kaipo dantistė, pasistengsiu aprašyti dantu gydymo kursus.

Peterburge yra keletas dantų gydymo mokyklų. Geriausia vienok tai Vongl-Sviderskienės[1]).

Mokslas padalintas tenai į 5 semestrus; už mokslą reik mokėt 10 rub. kas semestras. Mokslo metai tęsiasi $2^1/_2$ metų.

Mokslas dalinasi į teoretiškąjį ir praktiškąjį. Teoretiškai mokinama fizikos, chemijos, anatomijos, dentiatrijos, histologijos, patalogijos, fiziologijos, farmakologijos ir chirurgijos. — Praktiški gi darbai šie: gydymas dantų, plombavimas, traukimas ir naujų sudėjimas.

Mokslas prasideda 1 rugsėjo, prašymas reikia siųsti anksčiau. Kartu su prašymu reikia prisiųsti šie dokumentai: 1) gimnazijos atestatas, ar bent pilnai išeitųjų 6 klasių liudijimas, 2) metrikai, 3) sveikatos ir raupų įskiepijimo paliudijimas ir 4) tėvų ar globėjų leidimas stoti į kursus (ištekėjusios privalo prisiųsti vyro leidimą).

Pabaigus kursus gaunama „dantų gydytojos“ teisės. Kaip ir visos specialės mokyklos, dantų gydymo mokykla duoda tik specialį išsilavinimą. Darbas tenai nepersunkus, bet, norinčiai išmokti ir gerai pabaigti, priseina gerokai padirbėt.

Svarbiausiai šiuo atžvilgiu patariama draugėms stoti į dantų gydymo kursus, kadangi dantistika trumpu laiku suteiks kiekvienai savystovį neprigulmingą buvį, kas yra labai svarbu moterų padėjime; be to, lietuvė-dantistė lengvai galės palikti Lietuvoje tarp savųjų.

Patsai dantų gydymas suteiks kiekvienai nemaža smagumo ir malonumo, nes be abejo miela yra padėti

žmogui, palengvinti jo kančias, prašalinti jo skausmą ir tokiu budu pačiai atjausti, kad neveltui gyvenama šiame pasaulyje.

Materialiu žvilgsniu dantistika tai suvis neblogas užsiėmimas, ką geriausiai parodo puikiai gyvenantieji musų miesteliuose žydai-dantistai, kurie suvis nemano kraustytis svetur, turėdami čionai netik duonos, bet ir prie duonos.

Todel labai pageidaujama, kad lietuvaitės nesišalintu nuo dantistikos kursų, juo labiau, kad Lietuvos miestuose bei miesteliuose ligšiol kaip ir nesama lietuvių ir lietuvaičių dantistų.

Galutinai pažymėtina, kad stojančios į kursus turi butinai turėti gerus nervus, nes antrąjį semestrą pradedant, bandymo delei priseina ištraukti keletas dantų lavonams. Negalinčioms to atlikti priseina mesti pradėtąjį mokslą.

Kursistė Z. P.

Italijos katalikai studentai.

Šį straipsnį apie Italijos katalikus studentus yra maloniai parašęs „Ateičiai“ draugas *Sisto Cucco*, Torino universito studentas, italų kalboj'. Jam ir gerbiamam į lietuviškąją kalbą vertėjui, nenorėjusiam padėti savo vardo, tariame dideliai nuoširdžiai ačiu.

Red.

Rašydamas šitą keletą ruožų nemaniau duoti statistikos žinių apie Italijos katalikų jaunuomenės organizaciją. Mano užduotis daug menkesnė: pasikalbėt sau su tolimais ir nepažįstamais draugais, su kuriais mane ir mano bendrus riša į vienybę tie-patįs idealai, tikėjimo, tėvynės, mokslo ir darbo, pasikalbėt apie įvairias veikimo formas, apie budą ir apie tikslus katalikiškųjų studentų draugijų Italijoje.

Tiesiog ir pradedu. Yra dvi dideli katalikų studentu organizaciji Italijoje: viena susidarius iš vidutinių mokyklų mokinių (gimnazijų, licejų, techniškų mokyklų ir institutų; pro-

fesionalių ir komercijinių mokyklų); antra iš universito[1]) ir ir augštesniųjų mokyklų studentų. Į pirmąją. žinoma, yra daug daugiau prisirašiusių negu į antrąją, bet užtai jos veiklumas mažesnis ir tikslas siauresnis; jiji beto skiriasi nuo antrosios dar ir tuo, kad neturi tautinės dėmės, o tik vietinę.

Štai ką veikia tie vidutinių mokyklų mokinių bureliai. Gražiomis paskaitomis ir naudingomis pamokomis tų burelių sąnariai stengiasi sutvirtėti katalikystėje ir užaugti naudingais piliečiais; į susirinkimus atvyksta jiems į pagalbą ir universito studentai; beveik kiekvienas burelis turi savo knygynėlį su sveiko ir pamokinančio turinio knygomis, kuris saugoja vaikinus nuo liuosų nemoralių arba antireligijinių skaitymų. Žaidimai ir dori pasilinksminimai, muzikos arba deklamacijų vakarai, kuriuosna buna kviečiami ir sąnarių giminės, da labiau suvienija visus ir suartina netik sąnarius tarp savęs, bet ir atskirus burelius; o podraug atitraukia juos nuo kitų draugysčių ir pasilinksminimų, kur dažniausiai yra pavojaus dorai. Kiekvienas burelis turi savo dvasišką diecezijos valdytojo paskirtąjį globėją.

Dabar šiek tiek plačiau pažymėsiu katalikų universitinius burelius.

Beveik kiekviename mieste, kur esama universito arba kitos augštesnės mokyklos, yra ir katalikų studentų burelis. Visi tie bureliai paskui yra susivieniję į kruvą, ir padaro Italijos Universitų Katalikiškąją Sąjungą (Federazione Universitaria Cattolica Italiana), ženklinamą F. U. C. I.; jos organas—mėnesinė apžvalga „Studium“, užsiima studentų reikalais ir atskirų burelių gyvastimi, užsipildydamas straipsniais, išėjusiais iš po plunksnos studentų bei katalikų profesorių ir šviesdamas tokiu budu jaunuomenę įvairiuose svarbiuose šios gadynės klausimuose. Ir taip „Studium“ turėjo garbę išspausdinti straipsnių priklausančių pakilniausiems moksle asmenims, kaip štai: ekonomistui Giuseppe Toniolo, filosofui Allievo, vyskupui Bonomelli ir kt.

Reikia pažymėti, su teisėtu malonumu ir pasididžiavimu, kad Italijoje vienintėliais susiorganizavusiais universitų studentais yra katalikai. Jų veiklumas platus ir įvairus, apimąs šiuos tikslus:

1. stiprinti sąnarius krikščionių principuose;
2. tvirtinti budą;

---

[1]) Šio straipsnio tekste vietoj žodžių u n i v e s i t a t ė, u n i v e r s i t e t a s radome pavartotą žodį u n i v e r s i t a s, u n i v e r s i t o. Mums ir ta forma išrodo nebloga, taigi ir paliekame ją netaisę, *Red.*

3. prisidėt prie auklėjimo ir plėtojimo kulturos;
4. tapti galutinai naudingais Tikėjimui, Draugijai ir Tėvynei.

Išaiškinus burelių tikslus pereiname prie sąnarių veiklumo. Jie susirenka paprastai vakarais, nes dieną užimti tiesioginėmis priedermėmis. Susirinkę perleidžia vakarą skaitydami ir pasikalbėdami apie mokslą, literaturą, politiką ir visuomeniškus klausimus. Paprastai, vienas sąnarių referuoja kokią-nors temą, prie kurios prisirengia specialiai arba šiaip joje yra kompetentiškas, išdėstydamas savo nuomones draugams, kurių vieni jam pritaria, kiti užgina: iš to kįla smagus ir naudingi ginčai. Tokie susirinkimai buna įdomus ir malonus. Gana tankiai patis universito profesoriai kalba apie labai svarbius dalykus; tuomet buna prikviesta kuodaugiausia klausytojų; tarp tų įsimaišo nemaža tokių, ypač iš studentų, kurių pažiuros visiškai priešingos musiškėmis. Sitos konferencijos dažniausiai palieka gilų ir ilgą pėdsaką: ilgai negalima pabaigt apie jas šnekėjus; užsimezga ilgi neužbaigiami ginčai juose dalyvauja beveik visi įvairių politiškų partijų studentai, ir tik mažuma pasilieka indiferentais.

Burelio salėje sąnariai gali rast daug visokių mokslišku laikraščių, ypač sociologišku; beto gali naudotis viešu kningynu, kur žymiausią vietą užima apologetikos, filosofijos ir sociologijos veikalai.

Tikėjimas aiškinamas buna tam tikrose akademiško kurso lekcijose, į kurias kviečiama ir svetimos partijos studentus; žymi lekcijos dalis viduomet buna skiriama gvildenimui abejojimų.

Reikia žinoti, kad musų universitiniuose bureliuose ne vien tiktai mokslu užsiimama, bet rupi dori ir gražus pasilinksminimai; ir taip gana dažnai lošia šakais, biliardu, ruošia muzikos ir deklamacijų vakarus.

Greta šito veikimo, kurį pavadinčiau naminiu, musų katalikai studentai parodo dar vieną, žymesnį už aną, visuomeninį veikimą, kurio pasekmės ir praktiškas apsireiškimas turi musų Universitų Sąjungoje svarbią vietą apskritame Italijos katalikų judėjime.

Jau minėjau, kad musų universitinių burelių jaunuomenė uoliai rupinasi išsilavinimu, ypač sociologijoje. Temų apie socialius klausimus visuomet dažniausiai nusitveria musų pasikalbėjimuose ir sociologija randa tarp musų specialistų, kuriuos be baimės galima vadinti giliais ir stipriais dalyko žinovais. Tuo budu jie gerai apsišarvavę mokslu, drąsiai stoja viešuose susirinkimuose, socialistų sueigose, kur pareika-

lavę žodžio dažnai triumfuoja ir išgirsta smarkius rankų plojimus.

Nevienas jų yra tikru krikščioniškojo socializmo propagatorium, jis neapleis progos, kad neprabiltu į minią apie šitą idėją.

Nevienas jų, tų propagatorių, išsilavina nepaprastai iškalboje ir dialektikoje ir tuo budu, turėdamas gilų pažinimą socialių reikalų bei klausimų, tampa pilnai tikusiu ir naudingu politiškame gyvenime žmogum. Musų garsesnieji katalikai atstovai turėjo lygiai tą pat pradžią. Be abejo, laikui bėgant, ir šios gadynės veiklesnieji studentai, kur dabar nesigaili darbo ir netingi lavintis nešdami savo pajiegas jau šiandien visuomenės labui, susilauks garbingos vietos Parlemente. Per politiškuosius ir administrativius rinkimus, studentai prisideda visomis savo jiegomis prie agitacijos už katalikų kandidatus, arba bent už tinkamų pažiurų žmones, jei katalikų nepritenka; šitą darba atlieka ne tik patis balsuodami, bet ir perginčydami kitus, kad balsuotu už gerus kandidatus.

Palytėjau tik vieną sritį katalikų studentų visuomeninio veikimo; nebeto kad ir kitur neapsireikštu jų gyvasties kupina dvasia ir meilė viso, kas gera. Ir taip daugelis jų yra įsirašę į šv. Vincento Draugiją: delto jie lanko pavargėlius ir ligonius, sušelpdami nelaimingus pinigais ir gražiais paguodos žodžiais. Beto daugelis yra įsirašę į doros susivienijimus; čionai jie turi gražių progų parodyti savo energiją ir įtekmę, kad dora nebutu viešai niekinama ir kad platintusi antialkoholizmo idejos.

Italijoje atsiranda liaudies universitų, kur skaito lekcijas įvairių politiškų spalvų studentai; prie šitų universitų puolėsi ir katalikai studentai įsigalėdami kaikuriuose visiškai išvijo, žinoma, tuojaus laukan sektantų dvasią ir laiko ant pilnai neutralio pagrindo.

Pažymėtinas musų katalikų studentų veiklumas dar ir tame, kad jie budami augštais tėvynės mylėtojais ir rėmėjais tautinių įstaigų, savo atidę yra atkreipę į kariumenę, kurios naudai pasisekė jiems įsteigti kaikur pasilinksminimo vietų. Čionai susirenka nemažas skaičius musų smagių kareivių; susiėję randa, brolių vietoje, studentus, kurie juos mokina, rašo jiems laiškus į tėviškę, su jais linksminasi, ragina juos sergėti brangius doros principus ir augštus tikėjimo ir tėvynės idealus.

Baigiu šį savo šnektelėjimą pranešdamas, kad Italijoje yra dabar sumanymas įsteigti katalikių studenčių organizaci-

ją: kaikur jau esama burelių ir pasekmingai veikiama, nepoilgam įvyks, ir kaip tikiuosi, parodys gausius ir puikius rezultatus.

Sisto Cucco.

P. Malakauskis.

Krikščionijos laimėjimas 313 m.

(*Jubilėjaus paminėjimas*).

Šįmet sukanka 1600 metų nuo to laiko, kuomet cesorius Konstantinas Didysis Milane išleistu ediktu suteikė krikščionims pilną liuosybę išpažint savo tikėjimą. Tada užsibaigė kruvinas Bažnyčios persekiojimas Romos valstijoj, užduota mirties smugis stabmeldijai ir padėta pirmasis krikščioniškos civilizacijos pamatas. Tam taip svarbiam atsitikimui paminėt šįmet beveik visuose katalikiškuose kraštuose rengiama įvairios iškilmės. Ir mes bent atsiminkime tą brangią krikščionijai dieną—dieną, kuri taip brangiai kainavo.

Kristus, įkuria šiame pasaulyj' savo Bažnyčią. Ši tuoj ima leist šakneles ir skleist lapelius, o po dvejų-trijų dienų pradeda kraut žiedus. Bet tai pastebi nuožmusis Kristaus priešas—žydija ir šoka su didžiausiu įnirtimu naikint pirmuosius Bažnyčios želmenis. Kokių priemonių nesitverta! Tečiaus Bažnyčia, nors dar jaunutė, pasirodė stipresnė nei jos priešas,—ji auga ir plėtojas ir neužilgo pasiekia net tolimąją Romą.

Kaip stabmeldžiai pažvelgia į tą naują mokslą?

Reikia žinot, oficialė religija Romos valstijoj buvo politeizmas, į kurią valdžios veizėta vien kaip į kokią politišką instituciją. Svetimieji tikėjimai skirstyta į pavelytus ir nepavelytus — r e l i g i o l i c i t a e t i l l i c i t a. Nuo pradžios krikščionis laikyta žydų sekta. Kadangi Romos įstatai leido žydams išpažint savo tikėjimą, tai taja liuosybe naudojos ir krikščionis. Bet anksčiau ar vėliau tiesa turėjo išeit aikštėn. Taip ir atsitiko. Žinia, kad jau cesoriaus Nerono laikais valdžios buvo įsitikrinta, jog krikščionis yra išpažintojais naujo, visai atskiro nuo žydų tikėjimo. Tai atidengus, sa-

vaimi turėjo kilti klausimas, ar pavelyt išpažinti tą naująją religiją ar ne?

Krikščionis nekantriai laukė, kas čia bus. Ir kas? Vietoj susilaukt tikėjimo laisvės išgirdo pagonis bešaukiant: —išnaikint krikščionis!! išnaikint!

Suskaudėjo krikščionims širdis: nieko, rodos blogo niekam nepadarė, vienok persekioja juos.

Ir ištikrųjų, už ką krikščionis persekiota? Priežasčių yra nemaža.

Priminsiu kaikurias ir tai kuotrumpiausiai.

Visupirmu, krikščionių vardas buvo suterštas įvairiais šmeižimais. Tarp kitko pasakota, buk jie užmušinėja kudikius ir valgą jų kunus, begėdiškiausiai paleistuvauja savo sueigose ir tt. Iš kur kilo tos paskalos? Sunku pasakyt. Gal iš Eucharistijos nesupratimo, ar iš to, kad pirmieji krikščionis meilės ženklan vadindavo viens kitą broliais ir seserimis; o gal ir tyčia išgalvota tai del krikščionių nužeminimo žmonių akyse.

Beto, šalinanties krikščionims nuo stabmeldžių spektaklių, švenčių ir kitų sueigų, galėjo atsirasti nuomonė, kad jie esą dievų, imperijos ir visos žmonijos priešai. Todel kuomet atsitikdavo vieša kokia nelaimė, k. a. karė, badas, maras, visur neva kalti budavo krikščionis. Taip sufanatizuotos minios dažnai šaukte šaukdavo, lyg kraujo ištroškusios hijienos,—išžudyt Kristaus išpažintojus iki vieno!

Sudievinti cesoriai irgi didžiausiai neapkentė krikščionių, —laikė juos savo priešais ir maištininkais. Delko? Nes krikščionis nelaikė jų dievaičiais, kaip buvo įsakyta, ir nedegino jų garbei aukų. Galop, patsai Bažnyčios platinimosi nemažai prisidėjo prie persekiojimo.

Kilstant jai, stabmeldžių kunigai pamatė, kad greit reikės jiems atsisveikint su savo šilta vieta; kiti stabmeldijos atstovai filosofai taipgi pasijunta vargiai beišturėsią lenktynių su Kristaus mokslu. Užtai kaip vieni taip ir antri stoja atvirai prieš krikščionis su visais savo ginklais. Dar viena. Platinanties krikščionijai, kilsta didis pavojus pačiai valstijai. Nes išmušus paskutiniai stabmeldystės valandai, turėjo ir Romos valstija užmerkt akis. Tas tai užgavo paskutinę rymionų stigą—patriotizmą.

Taigi didis-mažas susispiečia kruvon, pasiima cesorių vadu ir apskelbia krikščionijai, tam didžiausiui savo priešui, baisiausią karę,—mušis, girdi, iki paskutinio kraujo lašo.

Romos valstijoj visa buvo atliekama sulig įstatų. Delto ir krikščionių negalėjo niekas persekiot, taip sakant, aklai. Ką čia padarius, mąsto sau krikščionijos priešai. Toj perveizi jie visus įstatus ir išrenka tuos, su kurių pagalba galima butu galabyt krikščionis.

Tie įstatai yra kelių rušių: a) prieš svetimas religijas—r e l i g i o i l l i c i t a, b) prieš šventvagystę — s a c r i l e g i u m, c) prieš didenybės įžeidimą — l a e s a m a j e s t a s, d) prieš draugijas ir brolijas—h e t e r i a ir e) prieš burtininkystę ir magiją. Kaip matome, surinkta ištisas kompletas. Gal nevisi žino, ką reiškia tie įstatai. Taigi truputį paaiškinsiu juos.

Pirmasis įstatas—r e l i g i o i l l i c i t a—draudė įvest naujus tikėjimus be cesoriaus ir senato pavelijimo; antrasis — s a c r i l e g i u m—liepė aukot dievams ir duot dievišką garbę cesoriui; tretysis — l a e s a m a j e s t a s — smarkiai baudė tuos, kurie kaip nors įžeisdavo cesoriaus didenybę. Taip pav. nusirėdymas ar apsirėdymas priešais cesoriaus paveikslą buvo skaitoma prasižengimų prieš tą įstatą.

Įstatas gi prieš draugijas ir brolijas neleido kart jokių draugijų ir daryt susirinkimų be valdžios pavelijimo. Tik žemesniems luomams leista buvo spiestis į laidotojų brolijas — c o l l e g i a t e n u i o r u m. Ačiu tai išimčiai krikščionis, susispietę į laidotojų brolijas, galėjo pasirodyt valdžios akyse kaipo leista korporacija. Per tai turėjo jie teisę susirinkt kartą per mėnesį del pinigų rinkimo savo brolijai, o paskirtomis dienomis net del apsvarstymo kaikurių savo reikalų; turėjo taipogi savo kasę ir šiokią-tokią nuosavybę, k. a. žemės; net bažnyčią kartais pasistatydavo. Bet tos teisės, reikia pažymėt, jiems prigulėjo ne kaipo krikščionims, tiktai kaipo šiaip jau žmonėms.

Neveizint į tą išimtį, įstatas prieš draugijas plačiai sunaudota prieš krikščionis. Nes be to, kas galėjo buti atliekama laidotojų sueigose, daug dar dalykų spirė juos rinktųs, k. a. pamaldos, tikėjimo reikalai ir tt. Iš antros pusės ir anos laidotojų brolijos III šimtmetyj buvo užginta vieno-kito cesoriaus, k. a. Valeriano ir Diokletiano.

Įstatas gi prieš burtininkystę ir magiją, kaip patis žodžiai rodo, draudė užsiiminėt burtininkyste ir magija. Prie tokių daiktų priskaityta buvo stebuklai.

Bausmė už peržengimą tų įstatų buvo skaudi — ištrėmimas ar mirtis.

Nors nevisi tie įstatai gyvavo jau prieš Kr., bet per visą persekiojimo laiką esencialiai nepersimainė. Taigi visuomet užtektinai kas norėjo galėjo rast persekiojimui pretekstų. Na, ir nauduotasi kiek begalint.

Krikščionių persekiojimas Romos Valstijoj tęsėsi bamažko ne 300 metų ir tai, galima sakyt, beveik be perstojo. Kas yra? Įstatai, ant kurių rėmėsi persekiojimas, ir cesorių ediktai, kartą apskelbti, nebeatšaukta iki 313 metų. Čia gal kas prikišt taip vadinamus tolerancijinius ediktus. Bet apie juos reikia pasakyt, kad jie neturėjo omenėj suteikt krikščionims liuosybės ir buvo paprasti reskriptai-parėdymai, kad užkirtus kelią neteisingiesiems sikofantų skundams arba kad išdildžius užtemitasias sauvales ir tt. Tai viena. Antra, ir iš tų reskriptų vienam-kitam musų laikais daugelis historikų nepripažįsta autentiškumo. Pavyzdžiu gali mums but ces. Antonino reskriptas.

Tiesa, kaikurie cesoriai kartais nereikalavo visų įstatų pildymo. Bet kas iš to, kad joks įstatas neginė krikščionių. Delto įsikarščiavusieji kaikurių kraštų viršininkai bei žmonių minios varė pradėtąją darbą ir toliaus be jokių kliučių. Tai patvirtina kad ir tas faktas, jog ir žmoniškesniems ciesoriams viešpataujant daug-daug krikščionių paguldė savo galvas.

Krikščionių persekiojimas prasidėjo cesoriui Neronui viešpataujant, 64 m. Jam mirus persekiojimas lyg nutylo, bet neilgam. Nes cesorius Diokletianas išnaujo sukurė ugnį, kurią paskui kurstė jo įpėdiniai: Trajanas, Morkus Aurelijus, Septimijus Severus ir k. Visų persekiotojų vardų nėra reikalo minėt. Kur kas svarbesnis yra daiktas sužinot, kaip krikščionis persekiota.

Persekiojimo obalsis buvo—išnaikint krikščionis. Iš to vieno galima suprast, koksai galėjo buti jų padėjimas. Ir ištikrųjų, jie neturėjo jokių teisių. Nes visiems įgimta teisė—teisė gyvybės buvo atimta iš jų.

Per tai krikščionis slapstės kur kas beišmanė,—miškuose, tyruose, kalnuose, urvuose, katakumbose ir t.t. Neveizint į visus jų atsargumus, daug pakliudavo į stabmeldžių rankas. Kas daryta su tais sugautaisiais krikščionimis? Didelio proceso nedaryta. Tuoj veda juos pas valdimierus ir teisėjus, o šie, ištyrę neištyrę visos tiesos, išduoda ant jų mirties istarmę... ir ekzekucija išpildyta.

Kaip matome, su krikščionimis elgtasi taip pat, kaip su didžiausiais prasikaltėliais-piktadariais.

Tos taktikos prisilaikyta gan ilgai—lig ces. Decijaus laikų.

Cesorius Decijus sumano biškį kitaip naikint Kristaus sekėjus,—verčiant juos priimt stabmeldystę. Dabar sugavus krikščionį, liepdavo jam daryt auką dievams. Nepaklausius tai padaryt geruoju, griebtasi priemonių,—imdavo baugint, o toliaus ir kankint.

Kokių kankinimų tuomet neiškentėta, niekas negal ir apsakyt!

Štai vienoj vietoj, plaka krikščionį rykštėmis ir botagais; vieniems budeliams nuilsus, pasikeičia kiti... Rykštės lužinėja, botagai trukinėja, kraujas bega čiurkšliu—dar kankina, — deda aną auką ant gelžies krotų, iš apačios sukuria ugnį ir gyvą kepina išlengvo. Vienai pusei apdegus, apsuka antrą ir tt.

Pažvelgk į kitą šalį—kiba krikščionis, pakabinti į gembes, vinis, vieni už plaukų, kiti už kojų ar ranku arba pririšti prie stuobrių, prikalti prie kryžių. Į rinkę eina, kaip išalkę vilkai aplink savo grobį, beširdžiai budeliai ir nelaimingus tuos žmones bado adatomis ir jiešmais, drasko gelžies knabiais ir grėbliais pakol kaulai nepasirodys; kad dar padidinus sopulius, jų žaizdas degina ugnimi, sudo druska, laisto verdančiu aliejum... Biškelį toliaus naujas reginys,—Kristaus išpažintojams kapoja rankas, kojas, pjausto kuną, bado akis, grąžo ausis... Sakau, ką beišgalvojo, tą ir darė. Tų taip žvėriškų kankinimų daugelis nebeišturėdavo ir mirdavo. Bet jeigu kas dar kvėpuodavo ir matytis buvo nieko neveiksią su juo, tai paskutinią jo gyvybės kibirkštelę pribaigdavo kirviu, kalaviju ar kuo kitu.

Turbut didžiausių baisenybių buta, kad ir lavonams dažnai neduodavo ramybės,—kapota jie į kąsnelius, mesta žvėrims, sudegindavo ir pelenus išbarstydavo ant vėjo ar upėn suberdavo.

Kaikurie dar smarkiaus naikino krikščionis. Taip, cesorius Diokletianas pabaigoj savo viešpatavimo kuosmarkiausiai įsakė savo valdymierams priverst visus krikščionis garbint dievaičius, o jeigu ne, galabyt juos visai.

Baisi audra pakilo Romos valstijoj,—muša pjauna krikščionis jau ne po vieną, bet dešimtimis ir šimtais už kartą. Sykį (304 m.) per vieną mėnesį nukankinta apie 15—17,000 žmonių. Ištuštėjo kai-kurie miestai ir ištisi kraštai. Tam atminimui daugelyj vietų, pav. Hispanijoj, padaryta parašai: išnaikinus krikščionių vardą — d e l e t o c h r i s t i a n o-

rum nomine, qui rem publicam everte-bant. Užsilikusieji krikščionis manė, kad pasaulės galas jau prisiartino...

Bet štai vakarų šalyj pradeda dangus šviestis. Kas yra? Konstantinas Didysis pasidarė cesorium Romos Valstijos provincijų: Britanijos[1]), Galijos[2]) ir Hispanijos.

Jo motina buvo šv. Elena. Ji tai nuo mažų dienų kaip bemanydama stengėsi įdiegt jaunam Konstantinui krikščionišką dvasią. Paaugterėjus jam, tėvas nusiuntė karalaitį į Diokletiano dvarą kaipo ištikimybės ženklą. Čia begyvenant Konstantinas, pakol tas cesorius ne taip smarkiai persekiojo Kristaus Bažnyčią, susidurdavo karts nuo karto su slapta išpažįstančiais savo tikėjimą krikščionimis. Sugrįžęs pas tėvą mirus Diokletianui vėl susitikdavo su krikščionimis. Taigi ne mažai turėjo progos susipažinti su krikščionių mokslu. Per tai jis įsitikrino, kad tas mokslas nėra blogas, o kaipo geras politikas, numanė, kad tie krikščionis daug gero gali jam padaryt, jeigu su jais žmoniškai gyvenus.

Todel nenuostabu, kad kaip tik įgijo jis cesoriaus sostą, tuoj jo krašte netik krikščionių nepersekiota, bet dar viena po kitos daugybė malonių jiems suteikta.

Tarp kitko 312 m. Konstantinas drauge su Licinijum liepė apskelbt visiems savo pavaldiniams pirmą tolerancijos ediktą, kurį praėjusiais metais buvo išdavęs lyg nenoromis cesorius Galerijus. Tuo ediktu pirmą kartą valdiškai pripažinta krikščionių tikėjimas kaipo leistas — religio licita. Bet kadangi tas ediktas nevisuose Romos valstijos kraštuose buvo priimta ar bent pildoma, o iš antros pusės dar tebebuvo užginta stabmeldžiams priiminėt Kristaus mokslą, tai krikščionių padėjimas buvo dar gan sunkokas. Konstantinas, žinoma, gerai tai matė, bet pakol, kiek galėjo, tiek padarė.

Neilgai trukus vienas atsitikimas pastumėjo jį galutinai ištraukt Bažnyčią iš kančių-vargų. Omenėj turiu karę su valdonu Maksencijum.

Maksencijus su 250,000 kariumenės sėdi Ryme. Konstantinas eina prieš jį tik su 30,000 kareivių. Ar galimas daiklas pergalėt aną priešą su taip mažu kariumenės skaitlium. Užsimąsčius Konstantinui, ką čia padarius, pasirodo jam, kaip jis pats tai tvirtina, ant dangaus skliauto kryžius su parašu: τούτῳ νίκα t. y. tuo pergalėsi. Kadangi jis to ženklo reikšmės sąkosi dar nesupratęs, ateinančią nakpasirodęs jam sapne Kristus su tuo pačiu ženklu ir liepęs padirbint anot to ženklo visai kariumenei vėliavą ir su ja vesti

[1]) Dabartinės Anglijos. [2]) Dabartinės Francijos.

kariumenę į kovą su priešu. Visą tą Konstantino matymą užrašė Euzebijus. Stabmeldys Nazarijus taipogi prisimini apie tai savo kningoj „Panegyricus Constantino Augusto dictus“.

Kas ten buvo do apsireiškimas, visaip manoma. Žinia tik tiek, kad Konstantinas, eidamas prieš Maksencijų, ištikrųjų nešindino priešais savo kariumenės vėliavą L a b a r u m su Kristaus monogramu ir kryžiaus ženklu, t. y. su kryžiškai sudėtomis dviem graikų raidėmis X. P.=Chr.

Tas labai pakėlė Konstantino kariumenės dvasią (mat daug buta jo kareivių krikščionių). Per tai Konstantinas jau pirmuose susirėmimuose su priešo kariumenės skyriais, k. a. ties Turino ir Veronos miestų, sumuša juos ir pilnas vilties, kad pergalėsiąs Maksencijų, vis artinas ir artinas prie Rymo.

Štai jau ir Rymas ant kalnų. Sugilo Maksencijaus širdis, neprašytus svečius netol miesto pamačius. Bet niekis: jis sustato savo kariumenę už upės Tibro. Čia pas Milvijaus tiltą susikimba dvi armiji. Mušis didis. Bet štai Maksencijaus kariumenė pradeda nebišturėt ir atsisuka bėgt atgal į miestą. Nauji nelaimė. Susikimšus daugybei žmonių ant tilto, tiltas nebišturi—lužta ir Maksencijus su didžia savo kareivių dalimi ats žvilgėjo upės gilmėj.

Konstantino kariumenė su kryžiaus ženklu įžengia į Rymą. Rymas patvino linksmybės kliksmais ir prisipildė laime, nes žinojo, kad Konstantinas atneša ramybę ir teisybę.

Tai atsitiko 28 spalių 312 m. Dabar Konstantinas, pasidaręs visos vakarinės Romos valstijos cesorium, galutinai pasirižo suteikt krikščionims pilną liuosybę.

Pavasarį 313 m. susivažiuoja jis su rytų šalies cesorium Licinijum Milanan ir čia 13 birželio išleidžia ediktą. Tas ediktas nuo vietos, kame buvo išduotas, vadinasi M i l a n o e d i k t u. Tame edikte štai kas parašyta:

„Laimingai susiėję Milane kaip aš Konstantinas Augustas, taipogi ir aš Licinijus Augustas ir perkratę visa, kas priguli prie visuomenės gerovės ir nepavojingumo, tarp kitko kas pagal musų nuomonės galėtu buti daugeliui naudinga ar reikalinga greičiaus padaryt, nutarėme visupirmiausiai parėdyt tai, ant ko remias Dievo garbė, t. y. suteikt krikščionims ir visiems kitiems liuosybę išpažint kokį kas nori tikėjimą, kad Dievas butu prielankus ir meilingas kaip mums patiems taip ir musų pavaldiniams.

Taigi an: to remdamiesi ir reikalaujant sveikam protui, nusprendėm padaryt tai, kad reikia pripažint visas teises kiekvienam, kurs priėmė krikščionių tikėjimą arba tą, kurs jam rodėsi tinkamiausiu; kad Augščiausis kuriam, sekdami įgimtą širdies palinkimą, tarnaujam, mums visuose reikaluose suteiktu savo malonę ir mielaširdystę. Todel žinotina musų nusprendimas, kad dabar, atšaukus visa kas pirmiau buvo išduota prieš krikščionis, liuosai kiekvienas, norįs išpažint krikščionių tikėjimą, gali tai

daryt be jokių kliučių ir apsunkinimų. Visa tai nutarėm apreikšt Jusų Malonybei (valdimieriui, kuriam tas ediktas pirmiausia buvo nusiųstas) del žinojimo, kad mes suteikėm aniems krikščionims liuosą ir pilną teisę išpažint savo tikėjimą“[1]) ir t. t.

Ką gi matom iš to edikto? Krikščionims suteikta pilna ir absolutė liuosybę išpažint savo tikėjimą kaip tik nori ir tą tikėjimą visiems priiminėt leista. Toliaus, atšaukta visi įstatai prieš krikščionis išduotieji. To punkto svarba irgi didžiausia. Nes persekiojimo pretekstas panaikinta.—Beto, tame edikte liepta sugrąžint krikščionims visus konfiskuotus persekiojimo laikais turtus.

Turtai gi, kurie prigulėjo visiems krikščionims, k. a. laidotojų brolijų turtai, visiems sugrąžint reikėjo.

Jeigu kas iš sugrąžinimo tų turtų turėjo kokią skriaudą, tam tai užmokėjo valdžios iždas. Galop liepta tą ediktą visur apskelbt.

Toksai yra turinis Milano edikto.

To edikto parėdymai tuoj įvesta gyveniman visoj Romos valstijoj.

Dabar tik teužtekėjo tikra laisvės saulės ir nusiblaivė visas dangus ant krikščionių galvų. Nutylus baisiausiai audrai, kuri siautė tiek metų Romos Valstijoj, meta jie urvus-katakombas ant visados, grįžta buriais iš kalnų ir miškų ir kaip tikri Rymo piliečiai pasirodo viešai prieš pasaulės akis

---

[1]) Cum feliciter tam ego Constantinus Augustus, quam etiam ego Licinius Augustus apud Mediolanum convenissemus, atque universa, quæ ad commoda et securitatem publicam pertinerent, in tractatu haberemus, haec inter cetera, quae videbamus pluribus hominibus profutura vel in primis ordinanda esse credidimus, quibus divinitatis reverentia continebatur, ut daremus et christianis et omnibus liberam potestatem sequendi religionem, quam quisque voluisset, quod quicquid divinitatis in sede coelesti nobis atque omnibus, qui sub potestate nostra sunt constituti, placatum ac propitium possit existere. Itaque hoc consilio salubri ac rectissima ratione iucundum esse credidimus, ut nulli omnino facultatem abnegandam putaremus, qui vel observationi christianorum, vel ei religioni mentem suam dederet, quam ipse sibi aptissimam esse sentiret; ut possit nobis summa divinitas, cujus religioni liberis mentibus obsequimur, in omnibus solitum favorem suum benevolentiamque praestare. Quare scire dicationem tuam convenit placuisse nobis, ut amotis omnibus omnino conditionibus, quae prius scriptis ad officium tuum datis super christianorum nomine videbantur, nunc libere et simpliciter unusquisque eorum, qui eandem observandae religioni christianorum gerunt voluntatem, citra ullam inquietudinem ac molestiam sui idipsum observare contendant. Quae sollicitudini tuae plenissime significanda esse credimus, quo scires nos liberam atque absolutam colendae religionis suae facultatem iisdem christianis dedisse... *L. C. Lactantius*: De mortibus persecutorum, cap. 48.

su visu savo tikėjimu, mokslu ir apeigomis. Kas per do džiaugsmas buvo krikščicnių!

Bet kas ten šalyj sunkiai duksauja?! Tai stabmeldija raudoja savo praeities.—Praslinko dar kelios valandos, pradeda vargšė silpnėt ir silpnėt; kvėpterėjo dar viena kartą, antrą... ir užmerkė akis ant amžių. Štai tau persekiot niekuo nekaltą Bažnyčią!

O kur dingo cezarų galybė? ko nutylo Kolozėjo linksmybė? kur Roma?...

Išnyko, kaip dumas išblaškomas vėjo, ir Romos jau mirė dvasia: vien kryžius tik spindi augštai, nes romoje Rymas jau naujas regėtis.

Tiek metų ir taip smarkiai persekiota krikščionija, vienok mirties ištarmė krito ne ant jos, bet ant nuožmių jos priešų. Krikščionija visa pergali. Tegul tikėjimo priešai kala kardus ir galanda kalavijus, nenusigąskim, atstatykim drąsiai kritinės—pergalės vainikas musų buvo ir bus!

Louvain'o universitas.

Brabanto kunigaikštis Jonas IV, pritariamas popiežiaus Martino V, įsteigia 1425 m. Louvain'o (lat. Lovanium, flam. Leven) mieste universitą, padalintą į penkis fakultus: teologijos, kanoniškos ir civilės teisės, medicinos ir dailės (artes: filosofija, dailioji literatura, fiziški ir matematiški mokslai).

Ta įstaiga įgiją XVI ir XVII amž. pasaulinę garbę, ypač teologijos ir teisės srityse.

Gausiai aprupintas materialiuose dalykuose universitas įgija neprigulmybę nuo kunigaikščių valdžios ir smarkiai kovoja su jais, jei jie kėsinasi ant jo neprigulmybės.

XVIII amžyje garbė gerokai nuslugsta, nors ir nepranyksta visai: studentų skaičius Louvain'e dar siekia tuomet ligi 3 tukstančių[1]).

1795 m. Belgija kliuva į francuzų revoliucionierų rankas ir 1797 m. Louvain'o univesitas tampa uždarytas, jo turtai konfiskuoti, rektorius Havelange išvežtas Francijon. Šis stovis tveria ligi 1815 m., kuomet Belgija tenka Hollandijai. Naujas rėdas įsteigia sekančiais metais naują universitą Lou-

[1]) Tuomet Belgijoje buvo tik vienui vienas universitas—Louvaine.

vain'e, tečiau piliečiai juom nepatenkinti delei jai antmestų iš rėdo pusės varžymų. Tuo pat laiku kįla Liège'o ir Gand'o universitai Belgijoje.

1830 m. Belgija tampa savystovi, neprigulminga nuo Hollandijos, valstija. Tuojaus paskelbta mokinimo liuosybė. Ta teise pasinaudoja Belgijos katalikai, kurie, vadovaujant vyskupams, 1834 m. įsteigia Mecheln'e savąjį, nuo valstijos neprigulmingą, universitą, skaitomą įpėdiniu panaikintojo 1797 m. Sekančiuose metuose jis tapo parkeltas į Louvain'ą. Belgijos liberalų partija taipogi nesnaudžia: ji 1834 m. steigia liuosą universitą Briuselyje, idant padarius konkurenciją Louvain'ui. Belgijos-gi rėdas 1835 m. apskelbia Liège'o ir Gand'o universitus valstybiniais.

Pirmaisiais savo gyvavimo metais (1834-35) naujas Louvain'o universitas turėjo tik 86 studentus, bet toliaus jų skaičius nuolatai didinas; dabar jis siekia 2800; iš jų apie 300 yra svetimtaučiai. Ta skaitlinė yra gan didelė, turint omenėje, kad nedidelėje (7 milionai gyv.) Belgijoje yra dar trįs universitai. Jie skyrium imant, turi žymiai mažiaus studentų, negu Louvain'as.

Profesorių Louvain'e dabar skaitoma 152.

Liuosieji Belgijos universitai, pasilikdami neprigulmingais nuo valstijos rėdo, turi beveik tas karjerų žvilgsniu teises, kaip ir valstybiniai, kadangi jie 1890 m. priėmė rėdo nustatytąjį ir universitams pateiktąjį programo minimumą.

* * *

Louvain'o universitas plačiai iškerojęs į įvairias mokslo šakas. Jis apima penkius fakultus su skaitlingais skyriais ir dar kiek specialių mokyklų.

T e o l o g i j o s f a k u l t a s. Jis turi tris skyrius: teologijos, kanoniškos teisės ir semitų kalbos. Mokslas čia pastatytas labai rimtai, nes jis skiriama tiems, kur yra baigę dvasiškių seminarijų kursus (o reikia žinoti, kad Belgijoje nepriima į dvasiškių seminarijas tų, kurie nėr baigę collège'ų— musiškių gimnazijų). Kad gavus daktaro laipsnį, reikia čia studijuoti 4 ar 5 metus.

Iš profesorių yra žymus: biblistas *Van Haonacker*, dogmatikas *J. Laminne*, kanonistas *J. De Becker* ir ypač historikas *A. Cauchie*.

Cauchie veda praktiškiems darbams skiriamą įstaigą— Séminaire historique,—turinčią tris skyrius: teologams, kanonistams ir historikams (šie pastarieji yra iš filosofijos fakulto).

Čia imama gvildenti visai nauji dalykai, ligšiol mokslui nežinomi; tuo budu prisidedama prie mokslo pastumėjimo tolyn.

Tasai pats Cauchie 1900 m. pradėjo leisti ir lig šiol redaguoja bertainiņ laikraštį „Revue d'histoire ecclésiastique", kurio didelis rimtumas visų pripažinta.

Civilės teisės fakultas. Šitas fakultas dalinasi į skyrius: teisės, notarijų, politiškųjų ir socialių mokslų, komercialinių, konsularinių ir kolonialinių mokslų. Teisės skyrius reikalauja 5 metų studijų, politiškųjų gi ir socialių mokslų skyrius — trijų. Šiame pastarame yra didelė dalis svetimtaučių studentų. Praktiškiems darbams yra keletas seminarijų, tarp kurių daugiaus pasižymi vadinamoji „Économie sociale" prof. *V. Brants'o* vedama.

Iš garsių profesorių čia buvusių arba dabar tebeesančių paminėtini: *Delcour*, *Thonissen*, *Ch. Perin*, *Descamps*, *de Lantsheere*, *V. Brants*, *Van den Heuvel*, *Dupriez*, *Vliebergh*.

Medicinos fakultas. Čionai randame skyrius medikų, farmaceutų ir ekspertų-chemikų. Medikų skyriuje: mokslas tęsiasi 6 metus: pirmais metais imama tik gamtamokslis antrais ir trečiais taipgi ir medicina, ketvirtais, penktais ir šeštais tik medicina. Nuo farmaceutų reikalaujama 4 metų studijų. Praktiškiems darbams šio fakulto studentai turi dissekcijų amfiteatrą, anatomijos muziejų, neurologjjos, fiziologijos, biologiškos chemijos, fiziologiškos chemijos laboratorijas, bakteriologijos ir higienos muziejus ir laboratorijas, patologijos institutą, daug klinikų etc.

Iš laikraščių šio fakulto leidžiamųjų, pažymėtini: Le Névroze (*A. Van Gehuchten*), Revue Médicale ir Annales de pharmacie. — Savo speciališkume prasilavinimui studentai turi draugijas: Société médicale, Geneskundige afdeeling, Union pharmaceutique.

Iš dabartinių profesorių yra garsus: neurologas *A. Van Gehuchten* (europiškos garbės mokslininkas), fiziologas *Masoin*, chirurgas *Debaisieux*, bakteriologas *Denys* (europiška garbė), fiziologas *Bruylants*, farmakologas *Jde*.

Filosofijos ir literaturos fakultas. Jis apima šiuos skyrius: filosofijos, historijos (dvi sekciji), orientelės filologijos, klasiškos filologijos, romėnų filologijos, germanų filologijos, morališkųjų ir historiškųjų mokslų, archeologiškųjų mokslų, neoscholastiškos filosofijos. Mokslas tveria 3—4 metus. Studentai susispietę į skaitlingas lavinimosi draugijas, kaip: Conférences d'histoire, Cercle de litterature

francaise, Conférences de philologie romane, Societas philologa, Conférences et exercices d'archéologie classique, Conférences d'histoire littéraire grecque et latine, Wijsbegerte en Letteren etc.

Iš laikraščių šio fakulto redaguojamų pažymėtini šie: *Le Muséon*, *Leuvensche Bijdragen*, *Bulletin d'histoire linguistique et littéraire française des Pays - Bas*, *Annuaire du cercle pédagogique* ir kiti.

Studentai taipogi naudojasi eksperimentalės fonetikos laboratorija, priskirtaja prie sulyginamos gramatikos lekcijų.

Prie šio fakulto priskiriama tik pernai įvesta specialė nuolatinė metinė serija lekcijų iš dailės ir jos historijos (lankymas nepriverstinas).

Augštesnis filosofijos Institutas. Jis yra ne kas kita, kaip tik augščiaus minėtasis neoscholastiškos filosofijos skyrius, turis autonomiją ir sudaraąs integralę dalį filosofijos fakulte. Jis turi ypatingą svarbą, todelei reikia jį pažymėti atskirai ir plačiaus. — 1882 m. Louvain'o filosofijos fakultas įsteigia tomistiškos filosofijos katedrą, į kurios profesorius pakviečia talentuotą vyrą, karštą darbininką J. Merciera. Šis ėmėsi darbo. Ir nors šitos lekcijos lankymas nebuvo priverstinas, tečiaus Mercier turėjo taip daug klausytojų, kad ilgainiui pradėta mąstyti apie praplatinimą šių lekcijų ir net apie tam tikro instituto įsteigimą; kas ir įvyko 1889 metais, o 1894 m. pastatyta ir atskiras rumas institutui su tam tikra biblioteka. Mercier mokėjo surasti sau gabių pagelbininkų, ypač asmenyse *De Wulf'o*, *Nys'o*, *Thiery'o*, *Deploige'o*, kurie ir dabar besidarbuoja prie instituto, pats-gi Mercier pasitraukė nuo jo 1907 m.

Neoscholastiškoji filosofija, Belgijoje Mercier'o pradėta, turinio žvilgsniu apima šiuos elementus: pamatines ir svarbiausias genialių Aristotelio ir Tomo Akviniečio filosofijos mintis, o taipogi šių laikų eksperimentalių mokslų išdavas. Tečiaus šitie elementai daugiaus išreiškia, kaip pats Mercier ir jo šalininkai pripažįsta, pamatą ir pakraipą, negu visą turinį, kurs antraeiliuose dalykuose gali visuomet įvairiuoti.

Sulig neoscholastiškos filosofijos pakraipos į instituto lekcijų programą turėjo įeiti gamtamokslis ir filosofija, paskirti 3 metų studijams. Iš gamtos mokslų priverstinai klausytini šie dalykai: fizika, chemija, generalė biologija, žmogaus anatomija ir fiziologija. Fiziologiškoji chemija, histologija, embriologija, geologija ir mineralogija, diferencialis ir integralis skaitliavimas, analitiškoji mechanika ir matematiškoji metodologija skaitoma nepriverstinais dalykais, tečiau du iš jų

reikia imti priverstinai, pasirenkant sulig savo noro. Iš filosofijos srities praeinama priverstinai šie dalykai: kosmologija, su jos specialiais klausimais erdve ir laiku, įžanga į filosofiją, logika, racionalė ir fiziologiškoji psichologija, metafizika, doros filosofija, gnozeologija, prigimtoji teisė, socialė filosofija, teodicea, filosofijos historija ir dar kai-kurie specialiai klausimai, o taipogi politiškoji ekonomija. Prie nepriverstinų čia skaitoma historiškos kritikos metodos ir ekonomiškųjų teorijų historija.

Praktiškiems studentų darbams yra Société philosophique, cercle d'études sociales, fizikos ir chemijos laboratorijos, o taipogi garsi eksperimentalės psichologijos laboratorija po direkcija prof. *A. Michotte'o.*

J. Mercier'o skaitlingi veikalai filosofijos srityj, o taipogi kitų instituto profesorių tveria taip vadinamą Bibliothèque néoscolastique. Nemaža iš tų veikalų, ypač Mercier'o ir De Wulf'o, yra išversta į anglų, vokiečių, italų, ispanų, lenkų kalbas.

Pasekmingesniajam neoscholastiškųjų minčių gvildenimui 1894 m. Mercier pradėjo redaguoti laikraštį „Revue Néoscolastique de philosophie", kurs dabar bertainiais išeina po direkcija De Wulf'o. Be to dar institutas pradėjo leisti *„Revue sociale catholique"* (nuo 1897 m.), *„Revue catholique de droit"* (nuo 1898) ir *Annales de l'Institut Supérieur de philosophie"* (nuo 1912 m.). Šitie skaitlingi leidiniai parodo, kad institutas dailiai plėtojas.

Mokslinė Mercier'o ir jo instituto garbė patraukė daug studentų iš visų Europos, Amerikos ir Azijos kraštų. Užbaigę instituto studijus tie žmonės grįžta į savo tėvynes ir tenai tampa gaivintojais ir platintojais minčių, su kuriomis susipažino Mercier'o institute.

Suvienytos neoscholaštiškųjų mintytojų jiegos, intensiviai besidarbuodamas, sutvėrė naują filosofijoje srovę, su kuria pradėjo skaitytis ir kitoniškos srovės filosofijoje.

Gamtos mokslų fakultas. Jis dalinasi į skyrius: fiziškų ir matematiškų mokslų, zoologijos, botanikos, mineralogijos, chemijos ir geografijos. Studijai tęsiasi 4 ar 5 metus. Ypatingą atidę čionai atkreipiama į praktiškus studentų užsiėmimus, kuriems skiriama šalip paprastų chemijos ir fizikos laboratorijų dar šios įstaigos: zoologijos institutas (zoologijos, paleontologijos ir sulyginamos anatomijos muziejus, zoologijos ir sulyginamos anatomijos laboratorija, antropologijos kolekcija ir laboratorija), geologijos institutas (geologijos,

mineralogijos ir paleontologijos muziejai, kristalografijos ir mineralogijos laboratorija, geologijos, paleontologijos ir fyziškos geografijos laboratorijos, biblioteka, botanikos sodnas. Čia taipogi priguli atskiro paminėjimo vertas garsus citologijos institutas (institut Carnoy), įsteigtas rupesčiu biologo *J. B. Carnoy* (1833—1899). Carnoy 1876 m. tapęs Louvain'o univ. profesoriu ėmėsi tyrinėti citologiją, kuomet ji dar nebuvo skaitoma atskira biologijos mokslų šaka ir dar beveik niekur neturėjo atskirų sau išguldinėjimų. Carnoy'o pradėtasis darbas išsiplėtojo į atskirą generalės biologijos institutą, dabar apimantį šias dalis: mikroskopijos ir citologijos laboratorija, palyginamos citologijos laboratorija, palygindamos gyvulių ir žmogaus histologijos laboratorija, normalės histologijos laboratorija, mikrobiologijos laboratorija, biblioteka ir dar keletas dalykėlių. Instituto darbams skelbti Carnoy 1884 įsteigė periodiškąjį rinkinį „La Cellule", kurs ir dabar išeina storais tomais du kart per metus. Iš instituto profesorių ypatingai atsižymi gilus mokslininkas ir didžiai gabus didaktas *V. Grégoire,* žinomojo botaniko Strassburgero kadaisiai mokinys, o dabar citologijos (morfologinės dalies) ir vienas iš 3 botanikos profesorių Louvain'e. Kas norėtu specialiai studijuoti botaniką, tas galėtu labai daug pasinaudoti iš prof. Grégoire'o.

Gamtos mokslų fakultas gan turtingas garsiais profesoriais buvusiais arba dabar esančiais, kaip: *Martens, Pagani, P. J. Van Beneden, Gilbert, L. Henry, Ch. dela Vallée Poussin, J. B. Carnoy, G. Ch. Blas, Pasquier, Proost, de Dorlodot, V. Grégoire, N. Sibenaler.*

Iš studentų susidraugavimų pažymėtini: Cercle mathématique, Cercle d'études chimiques, Algemeene Wetenschappen.

Šalip minėtųjų penkių fakultų yra dar beveik visa politechnika, oficialiai vadinama „Écoles spéciales". Ši inžinierių mokykla turi skyrius: konstrukcijų, kalnų, meno, manufakturos, architekturos, elektros ir inžinierių-geologų. Skyriai reikalauja 4 ar 5 metų studijų. Studentai turi draugijas: Cercle industriel, Cercle des électriciens. Iš laikraščių minėtini: Bulletin de l'Union des ingénieurs (nuo 1872 m.) ir Bulletin du Cercle des électriciens (nuo 1903 m.).

Agronomijos institutas. Jame randame šiuos skyrius: agrariškųjų inžinierių (čia yra dar ir smulkesni padalinimai), agrariškųjų ekspertų chemikų, agrariškųjų inžinierių chemikų, agronomiškųjų mokslų. Pavienių skyrių užbaigimui reikia 3—4 metų. Studentų draugijos minėti-

nos: Landbouwkring, Cercle de chimie et des industrie agricoles, Cercle agronomique. Agronomų susivienijimo organu yra Revue agronomique (nuo 1892 m.).

Augštesnė alausdarymo mokykla, įsteigta 1887 m., turi 3 metų kursą, kurį užbaigus gaunama inžinierio-alausvarytojo laipsnis. Mokykla turi savo laikraštį Bulletin de l'École de Brasserie, einantį nuo 1895 m., ir studentų susidraugavimą Cerevisia.

Be studentų draugijų, turinčių profesionalį išsilavinimą kaipo tikslą, yra dar daug kitokių, kurie gvildena bendrai visiems rupinus klausimus, kaip šit: Société d'Emulation, Cercle apologétique, Antialcoholische Kring, Vlaamsche apologetische Kring, Sociale Studienkring en Sprekersbond, Société de saint-Vincent de Paul (beturčiams šelpti), Oeuvre des Missions Catholiques au Congo. Fiziškajam mankštinimuisi studentai turi daugybę sporto susidraugavimų.

* * *

Louvain'o universitas kilo ir užsilaiko rupesčiu ir aukomis Belgijos katalikų. Regimai tos pastangos gyvai veikė, jai pradėtasis darbas taip puikiai iškerojo ir savo garbe apgalėjo panašias įstaigas, rėdo užlaikomas. Belgai katalikai gerai suprato, kad jų sumanytoji įstaiga turi kuoplačiausiai apimti gyvenimo apsireiškimus ir prirengti inteligentiją prie visų darbavimosi sričių. Todelei ir matome Louvain'e taip plačiai išsišakojusią įstaigą, tikrą universitatem. Tečiaus tas smulkus padalinimas, mokslo žvilgsniu butinai reikalingas, netampa pavojingu integralei syntezei, kadangi įstaigos mintytojai-vadai plačiai yr susipažinę ne tik su savo speciališkumo šaka, bet ir su kitomis, kurios turi bendrą visiems svarbą. Prisilaikant tokių pažiurų visai suprantama, delko Louvain'e nėr aprioriško, niekuo nepamatuoto, tulų mokslo šakų, pav. teologijos, pasmerkimo. Čia visi bendrai darbuojas. Iš 150 kelių profesorių yra dvasiškių apie trečdalį, besidarbuojančių visuose fakultuose. Faktai parodė, kad pasaulinės garbės biologas *P. J. Van Beneden* (1809—1894) čia galėjo puikiai darbuotis draugė su garsiu biologu kunigu *J. B Carnoy*, kad garbingas neurologas *Van Gehuchten* puikiai gali darbuotis Belgijos katalikų intelektualiame centre—Louvain'e ir bevelija čia pasilikti, negu važiuoti į Berlino universitą, kur jis buvo kviečiamas į profesorius.

Louvain'o studentija seka vadovaujančias belgų katalikų ir savo mylimos įstaigos mintis, uoliai ir pasekmingai (kaip tai parodo kasmetiniai konkursai tarp Belgijos universitų) griebiasi mokslo, dalyvauja skaitlingose draugijose, nes gerai supranta busimąjį savo veikimą. Pastebėtina, kad čionykštė studentija dalyvauja tokiose draugijose, kaip va: beturčiams šelpti (ne moksleiviams). Šitas faktas parodo, kad studentijoje yra gyvas atjautimas aplinkui esančiųjų reikalų ir solidaris pasiaukojimas kitiems. Iš čia suprantama, delko tarp čionykščių studentų nesimato pesimizmo, nei apatijos prie gyvenimo bei veikimo, nors, iš kitos pusės, taipogi gerai suprantama, kad gyvenimas nėr linksmutė komedija, bet rimtas sunkaus uždavinio vykinimas[1]).

M. Reinis.

2. IV. 1913. Louvain

Krikščioniškosios moksleivijos judėjimas ir jo tikslas.

Draugai! Jei seksime asmeninį arba draugijinį žmogaus gyvenimą, tai susitiksime su daugybe įvairiausių priešingumų: taip, kiekvienas, kokiu nors budu, pamažu užmuša save; tautos stengiasi viena kitą susilpninti, pavergti; draugijos paskendo neperžengiamuose absurduose. Suvaržytos įvairiausiomis taisyklėmis, tendencijomis ir papročiais, jos taip pastaruose susipainiojo, kad patįs kęsdami priverčia kęsti ir milionus jų vedamų žmonių.

Prisiminkime neseniai panaikintą įstatais baudžiavą, bet kuri dar lig šiol tesilaiko pavidale išnaudojamų visokeriopais budais beturčių, ligonių, ir kitų nelaimingų paproties ir prievartos aukų, prisiminkime taip tankiai atsi-

---

[1]) Louvain'e mokslas (francuzų kalba) prasideda trečiame spalių mėn. utarninke. Informacijas suteikia univ. sekretorius (antrašas: L'université—Louvain—Belgique).

Platesnį Louvain'o univ. aprašymą galima rasti kun. *I. Radziszewski'o* kningelėj: W s z e c h n i c a k a t o l i c k a w L o w a n i u m (Louvain). in-8o 26 str. 1908 Warszawa, Gebethner i Wolff.

tinkančias žmogžudystes, savižudystes ir daugybę visokių prasikaltimų.

Ir tas vis dedas musų kulturiškame XX-me amžiuje, kur sulyginant taip augštai pakilę mokslas, apšvieta.

Visa tai rodo į žinių stoką, kurios galėtu nors kiek palengvinti žmogaus gyvenimą (pagerinus, suminkštinus, aplyginus jį), kurios parupintu žmogui tiesų kelią prie jo gyvenimo tikslo.

Kur tada šių žinių jieškoti? Gal materializme ar panašiose jam teorijose? Ne. Nekas kitas ir privedė žmoniją prie tokio stovio.

Gal moksle? Ne. Prityrimas parodė, kad vienas mokslas be tikybos pagalbos irgi nesuteikia jų.

Seneka kas del to sako: „Ačiu tavo geram išauklėjimui, tu gali matuoti keturkampius ir tolumą vienos žvaigždės nuo kitos. Viskas prieinama tavo geometrijai. Jei tu toks geras mechanikas, tai išmatuok žmogaus protą. Pasakyk man, koks jo didumas ar mažumas. Tu žinai, kas yra tiesi linija. Kokia gi tau iš to nauda, jei tu nežinai tiesaus kelio į gyvenimą?“.

Visi liuosi mokslai pasirodo negalį išmokyti geradarybės. Jie neveda proto prie jos, jie tik prirengia kelią. Todel aiškiau pasirodo įvairiuose mokslo šakose nauja srovė: žiurėti į pasaulį daugiau iš dvasiškos pusės. Šiek tiek tikintieji įvairių šalių studentai pradeda tarp savęs vienytis. Daug augštų žinovų, atvirai pasisako esą įsitikrinusiais krikščionimis.

Tas gi padaro didelį įspudį į studentus, ir visose pasaulio dalyse pasigirsta atsišaukimai, kviečiantieji grįžti prie krikščionių tikybos.

Visur pradeda suprasti, kad be pakėlimo doros ir tikybos stovio atskirų asmenų negalima pagerinti socialį žmonijos gyvenimą.

Šį sunkų darbą pakėlimo tarp žmonių doros ir tikybos stovio ima ant savęs krikščioniškoji moksleivija. Ji užbriežia savo tikslą—saugoti tikybiniai-dorišką pamatą augštesnėse ir vidutinėse mokyklose, idant galima butu paduoti dvasiškai-dorišką paspirtį kritiškame jo gyvenimo laikmetyje, rupintis vispusišku lavinimu asmens tizišku, dvasišku ir doriško žvilgsniu, kad prirengti jauną moks-

leivių energiją, prie naudingo dorinio darbo, jų pačių, ir visos žmonijos labui.

Jau nuo 1877 metų prasideda studentų krikščionių organizavimasis. Pradžioj, tiesa, eina silpnai, bet tolyn vis smarkyn ir įgauna sau tarp studentų vis daugiau ir daugiau vietos.

Dabar jau beveik visuose kulturiškesnėse pasaulio šalyse[1]) priskaitoma šimtai tukstančių tvirtai susiorganizavusių studentų-krikščionių, ir nemažai drauge su jais besidarbuojančių profesorių.

Pavyzdžiui privesiu čia kad ir „Pasaulio Studentų Krikščionių Sąjungos“ sąnarių skaitlinės[2]). Pastaroji gyvuoja jau apie 50 metų ir turi savo skyrius 2000 augštesniųjų mokyklų. Sąnarių skaitlius (susidedąs iš studentų ir profesorių) siekia 125,000 žm. Sulig naujesnės statistikos sąnarių skaitlius padidėjęs lig 152000 suviršum[3]).

Vienas Skandinavijos profesorius sako, niekados dar nebuvo patėmyta tokio studentų interesavimosi krikščionybe, kaip paskutiniuose laikuose.

Holandijoje yra apie 109 krikščionių-studentų draugijų.

Francijoje, kur jau taip rodos įsikerojus bedievybė, 14-uose universituose yra susitvėrusios studentų-krikščionių draugijos. Amerikoje kiekvienam universite rasime po 500—1000 studentų-krikščionių.

Paskutiniuose laikuose iš čia išvažiavo 3500 stud. į stabmeldiškas šalis misionėriautų. Tą patį galima pasakyt ir apie Anglijos universitus, ypač apie Oxford'o, Cambridge'o ir Edinburg'o.

Studentų-krikščionių skaitlius Japonijoj' 20 sykių perviršija skaitlių kitų luomų krikščionių.

Net tarp Chinų ir Indijos studentų pradeda platintis krikščionybė.

Ligšiol buvo kalbėta tik apie vieną Sąjungą. O kiek dar yra be šios tarpbažnytiniai-tarptautiškos studentų-krikščionių Sąjungos, kitų bažnytiniai tautiškų!

---

[1]) Hispanijoj, Portugalijoj ir Rumunijoj kol kas nėra krikšč.-moksl. judėjimo.

[2]) Paimta iš lekcijos D. R. Mott'o skaitytos 1909 m. Dorpato, Peterburgo ir Maskvos studentams.

[3]) Студенческій Листокъ № 1.

Taippat organizuojas ir vidutinius mokslus einančioji jaunuomenė. Užsienyje jau esama tvirtai susiorganizavusiųjų draugijų, leidžiančiųjų savo laikraščius.

Musų lietuviškoji moksleivija irgi neatsilieka nuo kitų ir kas metai vis tankiau ir tankiau tenka girdėti, po visus Lietuvos užkampius, pilnų energijos ir tvirtos valios lietuvių moksleivių šauksmas: „Atnaujinkime viską Kristuje“.

Ir tas šauksmas nepasilieka tuščiu, girioj' šaukiančiu, balsu. Jau ir mes turime nemažai moksleivių darbininkų, drąsiai einančių prie savo užbrėžto tikslo, ką liudija vis tvirtyn einantis musų organas „Ateitis“.

Galime tikėtis, kad šis krikščionių moksleivių judėjimas, kilęs iš jų pačių tarpo, parodęs savo galę ir naudą, kaipo gyvą jiegą prieš besiplatinančias tarp jaunimo negeras tendencijas, vis augs ir augs tarp musų lietuviškos moksleivijos.

Tad gi:

„Į darbą! Į darbą, kam dega krutinė!
Apleisto dirvono vaga pirmutinė —
Sunkiausia, bet kiek ten sapnų!
Ir musų tėvynei, tiek amžių vaitojus,
Ar žinom, ką aušlantis žada rytojus?...
Tik reikia darbų, milžinų“.

Stud. J. D—nis.

Dorpatas 22—II—13.

MOTINA.

Tu mano sengalvėle, močiute motinėle!
Gana privargai, gana nuilsai
Kol mane užauginai, kol mane užaukavai.
Tu nenuleidai nei nuo kelelių, nei nuo baltų rankelių:
Dienuže ant rankelių, naktuže ant kelelių.

Daina.

Neliko aiškaus atspindžo tavo veido mano atmintyj'. Tik tavo sausi, sunkus, duslus kosuliai ir dabar, rodos, slogina krutinę, gniaužo širdį.

Atmenu tavo, motinėle, liudnas akis, juodus plaukus, suliesėjusį kuną. Atmenu tavo klupstinėjimus apie mane, vaikelį. Laukdavau, budavo, tavęs atvažiuojant į mokyklą, geisdavau pamatyt tave, pasidžiaugt tavim. Savo rankutėmis nekartą glostinėjau tavo veidą, brangioji. Su kokiu linksmumu žiurėdavau tau į akis, su kokia meile bučiuodavau tavo išdžiuvusias rankas. Atmenu taip daug ir kartu taip mažai... Visos dienos kudikystės rišasi su tavo šešėliu, su tavo žvilgėsiais, su tavo gera širdžia.

Atsimenu kaip anksti rytą, pusryčius beverdant poterėlį mokindavai. Sėdžiu, budavo, pas ugnelę ir kalbu paskui tave „Tėve Musų“. Po maldos pasakydavai man: „Eik, suneli, pusryčių pašaukt!“ Einu skubiai, ir su pamėgimu žiuriu į balančias žvaigždes, į vėjo supamas medžių viršunes. Sugiedos gaidys, sukudekuos vištos, sugagens žąsis... Viską tėmiji, į viską prisižiuri. Tai linksmi, glamonėjantįs širdį atsiminimai, tai mano ankstybos kudikystės neaptemdytas dangus po motinos apsiaustu.

Atmenu dar... Liudnas grįžau iš mokyklos namon. Su manim, rodos, liudėjo ir saulė, nes, nors švietė skaisčiai, buvo lyg užsimąsčius, nusiminus. Sniegas tirpo ir vanduo putodamas kliungdamas, rykaudamas bėgo-skubėjo į luomeles.

Parėjęs namon radau seklyčioj' gulinčią mamelę. Vakaro saulelės spinduliai, skverbdamiesi pro obelių ir kriaušių šakas, išrodė lyg ilgas, skaistus, geltonas, kaip auksas, apsiautas; jame švietėsi, išpalengvėlės lakiodamos į visas puses dulkės. Liudėjo šie spindulėliai ir dulkelės...

Liudnai žiurėjau į sublogusį, pageltusį mamytės veidą. Ir ji į mane žiurėjo taip rimtai, taip motiniškai; josios žvilgėsis lindo į pačią širdį ir užsiliko po šiai dienai; jei pamatau moterį, taip žiurinčią į savo vaikelį, pamyliu ją vaikiška, dora meile.

Paviešėjęs kiek namiej' ėjau atgal į mokyklą. Sopulingas ir erškėčiais išbarstytas buvo tai kelias. Iš vakarų pusės kilo debesis ir juodi šmorai tęsėsi nuo dangaus; musų namų berželiai ir jovarai lenkė man savo viršunes, tai lyg atsisveikindami, tai lyg grąžindami atgal.

Po kelių dienų gaunu žinią, kad mamytė dar labiau susirgus, kad nori pasimatyt su manim. Tą žinią gavau išryto, prieš eisiant mokyklon.

Skubinuosi namon; širdis tankiai tvaksi, nes jaučia, vargšė, bloga. Pakelyj' sužinojau, kad mamytė jau mirus, kad pašarvota. Nenoriu tikėt, bet gaili ašarėlė bėga per skruos-

tus. Kukčioju, o vis einu, skubu. Parėjau, o sesutė išbėgo verkdama priešais ir apsikabinus mane raudojo: „Našlaitėliaimes, našlaitėliai! Kas bepriglaus, nes mamytės nėr“. Įėjęs į vidų, atsiklaupęs, sukalbėjau karštai galingąją maldą „Tėvę Musų“, „Sveiką Marija“, kurią ji, pusryčius ankstį rytą beverdant, išmokino. Iš visų palikimų ta maldelė brangiausia, nes tai jos, motinėlės, išmokinta. Ji po šiai dienai gaivina mane, veja nuo širdies nuliudimą, kaip pietų vėjelis gena nuo dangaus debesius.

Vėl aplankei tu mane, kada aš nuvargęs, miegojau šaltame svirnelyje. Už durų švilpė vėjas; dureles klabino šiaurys. Šalta, šiurpu... Tik štai aiškus, malonus tavo paveikslas. Aš jau ne ankstame švirnelyje; vėjas nešvilpauja, durįs neklapžda. Tyli pavasario dienutė. Paukščiai, pakilę ore, plasnodami sparneliais, laikosi vietoje. Nuo medžių gula ilgi šešeliai. Maloniai šildo vakaro saulelė; ramu, linksma... O priegonkėse, įsaulį, sėdi tu, mamytė; žmones kalbėjo, buk tu numirus, o tu gyva... Vėl džiaugsiuos tavim, bučiuosiu rankas, klausysiuos šventų historijų, kurias tu taip puikiai pasakoji. Išskėtęs rankas puolu prie tavo kojų; veidą tavo apsiaučia dangiška šviesa. Glaudžiuosi prie tavęs; kaip malonu, kaip ramu! Noriu ko tai paklaust, o tu... tu jau leki, tu jau skrieji su tuo rausvu debesėliu, kur plaukia viršui alksnynėlio, viršui jovarėlių, viršui baltažiedžių kriaušių ir obelių... Puolu kniupščias prie juodos žemelės, norėdamas lyg pasiskųst... ir atbundu... Praplėšiu akis; girdėti piktas vėjas, bildėsis durų. Šaltas oras veržiasi pro plyšius žemučio svirnelio; matyti pilka diena, smulkus lietus lynena, juodi debesįs pamaži slenka. Merkiu akis, noriu vėl iššaukt tavo paveikslą, bet veltui. Vėjas tik labiau siunta, smarkiau daužo duris.

Laikas kelt ir varyt paprastą gyvenimo vagą.

Pievutis.

Pavasario įspudžiai.

Ant dangaus skliautų jokio debesėlio. Taip puikus, taip malonus augštas mėlynumas, taip meiliai saulelė gintarine žėri šviesa. O, puiki, puiki dienytė! Kaip viskas aiškiai išrodo, kaip viskas juokias, šypsos ir garbina Viešpatį. Garbina visas sutvėrimas: ir vyturėlis, ir pempė, ir medžiai, ir pilka žemelė. Į mano sielą veržiasi kokie-tai akordai ramumo, meilės, akor-

dai mažai man pažįstami. Pilnas sielos užsiganėdinimas, pilna, dargi kupina jausmų širdis.

Linksma, ramu... bet nenoriu, kad visos dienos tokios ramutėlės butu, kaip šiandien. Nenoriu, nes tada mažai jausčiau, mažai kentėčiau, mažai kovočiau. O be jausmų, be kovos gyvenimas nuobodus, kaip ilga šilta vasara be audrų, be lietų. Bet jei ištinka tokios ramios dienutės tik retkarčiais, tad taip gera, malonu, taip jos sužadina kentėtoją sielą, tiek daug spėkų priduoda. Vėl jautiesi tvirtu, vėl gali stot į gyvenimo, kovą, į ilgą kovą, į darbą augštą, prakilnų. Labai gerai pergyvent tokias dienutes nors du-tris kart per metus. Jos, dienutės tos, taip žadina prie darbo, priduoda tiek energijos.

. . . . . .

Tik pasidairyk, išėjęs į laukus! Du palšiu, palengva žengdamu, tempia jungą; juodu be perstojimo atrajoja. Paskui jungą tipena artojas, sveikas vyras, įdegęs saule, basom kojom. Jis lengvai apsirėdęs, nes gerokai šildo, o vėjelio nei mažiausio. Ten toliau, už kokių varsnų, akėja ketverta; paskui seka du mažu blesu kumeliuką. Kaip kada pašoks, spardydamies kaip-kada palengvute bėginėja. Jei sustos akėję, tuoj prišoka ir savo mažiukais snukučiais siekia papilvę savo motinų; ilgai žinda, primerkę akis, baidydami savo trumpomis uodegutėmis nuo šonų muses...

O štai eina sėjikas su maišu per pečius ir pilna sauja barsto grudus į supurintą žemę. Gegutė užkukavo—bulves tuoj sodins.

Visur dirba, visur jaunas gyvenimas atgija. Atgema ir mano suvarginta siela.

Pievutis.

—:—

Mano širdies stygos.

Mano širdies stygos! Kaip puikiai, kaip maloniai jųs skambat. Kaip Eolo arfa, kaip Gedimino laikų lietuvio-dainininko kanklės taip ir jųs, širdies stygos, gilios, tylios, jautrios... Jųs manyj' žaidžiat, ir skambėdamos-virpėdamos kilnojat krutinę, žadinat jausmus. Jųs, stygos, primenant laimingas mano gyvenimo valandėles, jųs bėgat-skubat pirmyn į busiančius laikus, jųs primenat žilą senovę, kada galingi musų protėviai tamsiuose miškuose gyveno, amžiną ugnį kureno

ir garbino Perkuną-dievaitį. Jųs daug, daug man primenat ir daug pranašaujat. Jums beskambant dažnai aš verkiu, dažnai dainuoti noriu ir tik jaučiu, visada jaučiu, kad krutinej' kas-tai verda. Stebuklingos jųs, mano širdies stygos, ir savo skambėsiu žadinat tik mane vieną, jusų savininką

Ateis pavasaris su šiltais pietų vėjeliais, su išdabintomis lankomis, su žydinčiais darželiais, sodais, su paukštelių dainelėmis ir skambat jųs. Pralėks sėmas bitinėlis per pievelę, pilną pienių, barškučių, baltų dobilėlių ir skambat jųs. Išgirsiu dainelę gražią-jausmingą, išgirsiu ošimą šilo medelių ir skambat jųs. Mėgstu aš, myliu jus, stygos, nes jųs saldinat mano gyvenimą, padedat nešt kryželius, kęst vargelius. Ir žaidžiat, ir skambat jųs, mylimos, tik del manęs vieno ir skambat tik akymirksnį, nes replės šalto, nejautraus gyvenimo kankina-žudo jus.

Mažai ant šios žemės mylimų žmonių, kuriems butu galima išreikšt jusų skambėsį. Tuo brangesnės jųs, stygos man kad tik man vienam skambat. Jųs mano neatimama dalelė, jųs dvasia mano ir po mirčiai kuno jųs gyvensit, lakiodamos, kaip angelėliai, kaip šilti pietų vėjeliai, laimindamos-ramindamos savo skambėsiu nuskriaustuosius žmones.

O mano širdies stygos! Kaip puikiai, kaip maloniai jųs skambat...

Pievutis.

—:—

Sudiev.

(Atminčiai nepažįstamo draugo).

Drauge nepažįstamas, bet artimas man! Tavo šventai atminčiai skiriu šiuos kelis jautrius žodžius... Jie ne tik mano, bet ir Tavo, ir visų musų, išrinktųjų iš burio. Tiesa, aš viens tik žodžius užrašiau, bet užrašiau tik tai, ką pliauškė išsekusio, trokštančio upelio vilnis, ką švilpavo pageltusi, vystanti žolė rudenį, ką giedojo lakštingala vėlybam pavasario vakare, ką vaitojo apuokas sode ir antgalo, ką išpasakojo mana sopančioji krutinė. O ta krutinė, drauge, uždegta amžinu maloniu, įkvėpimu, kuris eina tiesiasi per vivus amžius, nuo pranašų ligi musų laikų, eis-tiesis ir po mus, lig pabaigai gražaus pasaulio. Tu brangus, nors nepažįstamas, drauge, išverkei prieš mane savo širdgėlą, savo raudą, pas-

kutinę raudą savu, mums tik vieniems suprantamu budu, ir aš aprėdau tą Tavo raudą žodžiais, kad suprastu dauguma. Ir žodžiai gailųs bus...

* * *

Ir taip—viskas pabaigta. Ryt-poryt skirsiuos su žemišku gyvenimu, skirsiuos, nes veidas pageltęs, kaip rudens lapas, akių šviesa prapuolus, krutinė įdubus, slogina ją sunkumas, margina kosuliai.

Gydytojas pasakė vakar... o ką pasakė, geriau nekartosiu. Tik pabaigta, viskas pabaigta. Džiova... džiova... Ir kur tu radai savo dalelę, mano sunkioji liga? Delko pakerti mano jaunas spėkas, delko tiek vargo, sunkaus kentėjimo, tiek dailių svajonių, margų minčių paverti į nieką, delko? Kam lopšelyj' nepasmerkei, giltinės dalgi, kam davei augt, kryželius nešt ir kam dabar pakerti, kam?!

O taip norėčiau gyvent. Apsižvalgau, ir taip malonu pasidaro. Tas dangus toks tyras, oras toks švelnus, saulės spinduliai tokie malonus, vėjelis toks tylus... o man reik mirt. Užgeso gražios svajonės, užtruko margos mintis ir jaunos dienos mano nuvyto...

Nieko negaliu rimtai pasakyt. Mintis, galingos kada-tai, dabar lakioja po mano silpną galvą, kaip drugiai laukuos. Reik mirt ir stoviu ant grįžkelės dviejų gyvenimų. Nuo visko šiandieninio reikia atsisakyt ir viską palieku, viską. O geisčiau dar gyvent, geisčiau įvykdint nors dalį tų norų, kuriuos širdyj išnešiojau; kuriuos auginau ir plėtojau kartu su savo širdžia, kuriuos mylėjau, kaip gyvenimą. Rengiaus juos pildyt, bet nelemta man buvo patarnaut savo vientaučiams, nelemta buvo...

Prisimena man vienas nelaimių vyras; jį pakirto, kaip ir mane štai pakerta, giltinė jaunose dar dienose. Bet jis visgi patarnavo tautiečiams, paliko šventą atmintį.

Ir sunkios buvo tada sąlygos darbo. Dabar jau spaudą turim, laisvė suteikta. O tada vargo, brangus, vargo, gabendami kningas iš užrubežio, spausdindami jas ten. Bet meilė juos tvirtino, meilė ramino ir su tvirta vilčia sėjo „pasėlio grudą" musų pirmtakunai; krito jis į gerą dirvą ir vaisius davė, našus derlius buvo. Garbė jam užtat, garbė už nenuilstamą darbą! O aš tik rengiausi, pilnas žavinančių norų, rengiausi stot ant sunkaus kelio žmonių žadintojų, rengiausi, bet štai jau giltinė pažvelgė ir... turiu skirtis su vargingu, bet malo-

niu žemės keliu. Ir jokio atminimo nepaliksiu! Praeivis šalta akia pažvelgs į mano kapą, į prastą akmens, ar špižo stovylą, jei ją giminės pastatys, ir be atdusio, be „Sveika Marijos“ nužengs į šalį. Budins gal mane piemenų ragai, paukščių giesmės, budins skaisti saulė, žydras dangus, bet jau nieks nepribudins iš miego, nieks negrąžins tų norų ir niekas, niekas nepaminės. Tik per ekzekvijas ilgame sąraše ir mano vardą gal ištars ir visi susirinkusieji žiovaudami, nuobodžiaudami sukalbės ar pagiedos po poterėlį. Taip tat mano gyvenimas ėjo, tokia nelemta dalelė ištiko mane.

O pereitą rudenį, atmenu, buvau ant jo kapo, ant kapo pirmatakuno.

Nuo seniai, nuo 1899 metų stovi ant to kapo per pus nukirstas berželis, begalo įsišaknėjęs. Balta žievė pilka pasidarė, dulkėmis apsinešė, nuo prabėgusių metų skaičiaus ir špižiniai varteliai pamažu šiupa—tik gėlės ant kapo nevysta. Kada, pavasariui išaušus, lapojasi kapinyno medžiai—tada ir jo kapas pražysta. Su nauju pavasariu naujos gėlės, mėlynos kaip Šešupės vandens, dygsta iš jo kapo.

Ir apravėtas šis kapas,—piktžolių nepamatysi; o ateiviai daigina kvepiančias gėleles savo atdusiais, savo atminimais, gailia ašarėle.

Rudeniui užstojus su visais augalais nugelsta daugumą gėlių ir ant tėvynainio kapo—bet išnarstytos ant beržo-paminklo šermukšnių kekės, raudonos, kaip pirmoji aušra, traukia akį. Ir gėlelės dar nevisos nuvyto. Štai viena ir dabar, spalių mėnesyj, ramiai sau balzgana spalva žydi, o nugeltę lapai stovinčių aplinkui beržų apklojo visą kapą; lietus priplakė juos ir jie prisiglaudę prie juodo uždangalo jo karštos krutinės laikosi kiek-tik gyvi, lyg neatsigėrėdami savo vieta, lyg bučiuodami žemę, kurioj' guli garbingas vyras. Vieni iš tų lapų ištisi, o kiti susiraitę, matyt pirm laiko nuvytę, kaip ir velionis.

Ir kasmet apvainikuoja sesės jo kapą savo darželių rutomis.

O mane, mane kas beatmins ir kapą mano kas kaišys. Bet... tiesa pasakius... nėra už ką mane pagerbt, nėra. Be darbo šešelio mirštu, nors su liepsnojančia širdžia, su gerais norais, su vilčia, su laiminimu... Ir laiminu, busiančias kartas, laiminu ir geidžiu, kad suvartotu kas-nors mano mintis, kurias į kapą, į amžynibę nešuos, nes nespėjau pasauliui palikt, išreikšt.

Ir tegyvuoj brangioji Tėvynė, mylimoji Lietuva, tegyvuoj tukstančius metų. Ir gražink, Dieve, Jai laisvę, puikias, giedrias dienas. O kvėpuos tada Jos sunųs lengviaus, ir vandenis Jos greičiau tekės ir rustus lietuvio veidas nušvis. Kada, oigi kada tas laikas ateis? Kaip smagu laukt, tikėtis. Laukkit, dirbkit kas galit, o aš... aš jau silpstu, mirštu akyse temsta... Sudiev, broliai...

Pievutis.

Sugrįžo.

— Kaip laimingi tie ponai—manė, pamačiusi dvaro urėdą šešiolikos metų mergaitė, skaisti, graži, kaip ką tik pražydęs radastos žiedelis. Ji grėbdama lankoje šieną galvojo apie savo tėvelius, nors jų nepažinojo. Tėtušis jai dar visai mažai tebesant, išėjo Amerikon laimės jieškotų, bet nesurado. Vos porą metų padirbęs, tapo mašinos ratų taip sumaltas, jog ten pat apleido šį pasaulį. Matutė sužinojusi tai, baisiai persigandusi apsirgo ir netrukus pasimirė. Dabar likosi Onytė viena prie savo močiutės. Pastaroji labai mylėjo našlaitę ir nors kartais pati alko, bet užaugino gražią, kaip nendrę, mergelę.

Paaugusi Onytė eidavo dvaran uždarbiautų, o močiutė namieje triusdavosi. Parėjusi iš darbo. Onytė laistydavo savo mielas ruteles, dainuodavo, pasakodavo senelei visokius dienos atsitikimus. Ir abi buvo laimingos, linksmos. Gal ir ilgai juodvi butu taip laimingai gyvenusi, jei ne šis atsitikimas.

Vieną sykį Onytė išgirdo kitus darbininkus bekalbant, kad mieste esą daug geriau, negu čion. Ten, sako, nereikią purvų bristi, o uždarbis tris syk toks, kaip čia. Šie žodžiai giliai įstrigo į jauną Onytės širdužę. Nuo tos dienos ji liovėsi linksmai dainavusi, vaikščiojo užsimąsčiusi, kartais net užsimiršdavo ką beveikianti. Ji manė, kaip gera butu nuėjus miestan, uždirbus daug pinigų, kurie ten, anot žmonių kalbos, patvoriais voliojasi. Senutė

tai patėmijo ant savo anukės veidelio ir net nerimaudama klausė:

— Kas tau, mano vaikeli? gal sergi?

Bet Onytė bijodama užgauti senutę visuomet atsakydavo:

— Nieko, močiut, taip, biskį galvą skauda.

Bet mintis apie ėjimą miestan laimės jieškotų nesiliovė varginusios jos jaunutę sielą, ir pagalios ji pasiryžo pabėgti nuo savo auklėtojos į miestą. Vieną tykią vasaros naktį, kada močiutė stipriai miegojo, ji tyliai atsikėlė, ir pabučiavusi miegančios senelės gįsluotas, išdžiuvusias rankas ir skubiai, it vagis, išspruko iš grįčios.

Priėjusi prie rutų darželio, ji apsipylė karčiomis ašaromis ir ilgai, ilgai žiurėjo į savo mylimus draugus—žolynus. Tuo tarpu sodnelyje pragydo lakštingala, tarsi sakydama:

— Neeik, neeik, tu ten, tarp svetimų, nepažįstamų žmonių, pražusi.

— Neeik, pražusi—sušlamėjo rutų ir lelijų lapeliai.

— Neeik atkartojo vėjas, pakilęs nuo alksniais apsupto prudo.

Bet Onytė neklausė. Ji dar kartą pažvelgusi į brangią guštelę, kurioje praleido savo kudikystę; į rutų daržėlį, greitai nuėjo miestelio linkui. Kelyje nieko nesutiko, nes dar visi žmonės saldžiai miegojo; tik kartais kaikur šunelis sulujo, ar išgąsdintas apuokas suriko, arba šikšnosparniai lakiodami pertraukdavo tylą.

Jau galėjo buti geri priešpiečiai, kai senelė nubudo. Ji pašoko nuo savo guolio, lyg susigėdusi, jog taip ilgai miegojo.

Jos veidas buvo kaž-ko neramus. Šią naktį ji sapnavo nepaprastą, baisų sapną.

Vos tik užmigusi, matė savo mylimą Onutę vos gyvą begulinčią, kraujuose papludusią, o nepažįstami, baisųs žmonės spardė ją; juokėsi, tyčiojosi iš jos. Senelė norėjo prie jos prieiti, išgelbėti, bet koks tai gilus griovis jiedvi skyrė! Paskui vėl matė, kad baisus žvėris pastvėręs ją iš rutų darželio, pasileido bėgti miestelin. Senutė vėl norėdama gelbėti, vijosi baidyklę, bet ši žaibo greitumu

nubėgo nešina mergaitę, palikdama tik dulkių stulpus, pakilusius nuo kelio.

Senelė su plakančia širdžia priėjusi prie lango dirstelėjo, kad persitikrinus, ką veikia jos anukė. Bet kaip vargšė nustebo ten jos nematydama. Iš pradžių manė, jog ji kur išėjusi, bet atėjo ir pietųs ir pavakariai, o Onytės kaip nėra, taip nėra. Dabar tik suprato senelė baisaus sapno prasmę. Akyse aiškiai stojo nusiminusi, užsimąsčiusi Onytė. Močiute drebančiomis rankomis atidarė skrynutę, kurioje buvo sudėti bažnytiniai Onytės rubai ir nelaimė! skrynelė buvo tuščia. Antvožas iškrito jai iš rankų, širdis pradėjo taip smarkiai plaktis, lyg norėdama išsiveržti iš krutinės; apsvaigusi galva nusviro. Ji liko bestovinti šale tuščios skrynutės, it stabas.

Po valandėlei atsipeikėjusi pradėjo graudžiai vaitoti kartodama:

— Taip, ji pabėgo nuo manęs, pabėgo!

* * *

Buvo pusdienis. Metas ėjo jau rudeniop. Skaisti saulutė retai terodė savo veidelį. Ji apsisupusi tamsiais rukais, tarsi gėdindamosi, slapstėsi juose. Smulkus lietus krito be paliovos, tarsi ašaros.

Ties menka pirktele sėdėjo senutė. Jos plaukai visai balti, akįs įdubusios; veidas suakmenėjęs. Išėjus mylimai jos Onutei, senelė nieko negalėjo veikti. Ji, tarsi proto netekusi, sėdėjo per kiauras dienas prieš pirktelę, taip-pat seną, kaip ji pati ir žiurėjo tolybėn—miestelio linkon. Darželyje dabar irgi buvo skurdu: ten neklestėjo rutos, nei kiti žolynai. Ten lingavo tik žolės vėjo pučiamos. Viskas lyg išmirė apie tą triobelę.

Šiandie senutė irgi sėdėjo savo paprastoje vietoje. Staiga jos suakmenėjęs veidas nušvito; akįs įsismeigė į juodą tašką tolumoje, kurs kas kartas darės aiškesnis.

Pagalios senelė vos girdžiamu balsu sušnibždėjo:

— Tai ji, ji...

Ir iš tiesų, tai buvo jos brangioji Onutė.

Tik jau nebetokia, kai pirmiau: veidas išbalęs, akįs įdubusios, visa išdžiuvusi, it pagalys. Jos rubai buvo sudėvėti ir suplyšę.

Onutė pamačiusi senelę puolė jai po kojų ir tik ašaromis apsipylė.

— Sugrįžo — sudėjavo senutė — tik jau ne ta ką buvo!

— Sugrįžo — tik jau nebe ta—sušvilpė vėjas, kedendamas baltus senelės plaukus.

— Sugrįžo — sukranksėjo varnas pralėkdamas pro šalį.

Net saulė pažvelgė pro tamsius rukus, o spinduliai tarsi sakė:

— Sugrįžo, sugrįžo, tik jau ne ta, ką buvo seniau.—

Bet bobutė į tą atmainą nežiurėjo, ji vėl priglaudė nedėkingą našlaitę.

Parašė *Žibutė.*

Marijampolė 18. XI. 12.

Vokiečių studentija ir socialis klausimas šiais laikais[1]).

Baigianties praėjusiam amžiui, vokiečių studentas buvo įgijęs ne labai garbingų vardą. Nemaža tuomet pasakota apie jį, kaipo apie girtuoklį, mušeiką, valkatą, tinginį, kurs nieko neveikia ir tik tam tegyvena, kad tėvų piningus leisti ir skolas daryti. Tuose pasakojimuose buta šiek-tiek ir tiesos: anų laikų vokietis studentas duodavo nekartą progą panašioms kalboms.

Šiandie viskas virto kitaip. Atsimainius laikams atsimainė (ir dagi į gerąją pusę) ir vokiečių studentas.

Nekėtinu čia kalbėti apie musų studentų mokslo darbą apie jų smarkią visose dvasios srityse konkurencijos kovą, bet noriu šį tą papasakoti apie tą musų darbo

[1]) Šis straipsnis pagamintas „Ateičiai“ stud. matem. Antano Wurstle's, vokiečių kalba. „*At.*“ *red.*

dirvą, kurį anų laikų studentams buvo visai svetima o kurioje paskutiniais metais pasisekė musų studentams nemaža pavyzdingo nuveikti: tai yra apie socialį studentijos darbą.

Norėčiau ypač nupiešti socialį Müncheno studentų veikimą, ne delto kad Müncheniečiai daugiausiai veiktu, bet tiktai delto, kad jų veikimas man geriausiai žinomas.

Išdrįsus Müncheno studentijai XX amžiaus pradžioje kibti į socialį darbą, atsirado nemaža painumo, kaip čia ir nuo ko pradėti.

Kad apskritai susiartinus su žemesniaisiais luomais, buvo įsteigti darbininkams vakariniai kursai. Tai ir buvo padaryta Müncheno liuosųjų studentų jau 1901 metais.

Liuosųjų studentų organizacijai pasivadinus neutrale ir tie kursai turėjo buti neutraliai arba, kitaip tariant, jokiems politikos bei tikybos tikslams netarnauti

Neveizint į tai katalikai studentai labai uoliai dalyvavo ir tebedalyvauja tuose kursuose, kurie kaskart labjau plėtojasi.

Juose mokinama ir lavinama šimtai ir tukstančiai vokietijos darbininkų bei amatninkų. Atlikę savo dienos darbą, renkasi jie miesto mokyklų namuose ir čia spiečiasi apie savo jauną mokytoją—studentą.

Kursuose paprastai pereinama liaudies mokyklų programą, kad pagilinus bei praplatinus elementares darbininkų žinias. Daugiaus prasilavinusiems iš jų suteikiama ir platesnios žinios iš matematikos, literaturos bei socialių mokslų sričių.

Susiartinus studentams per darbininkų kursus su liaudimi pradėjo dygte dygti ir kitokios socialiams tikslams tarnaujančios studentų organizacijos, kurios, laikui bėgant, įgija kas kart didesnę svarbą ir tampa žymiu pažangos bei kulturos veiksniu.

Nemanau čia aprašinėti tas pavienias įvairiu miestu organizacijas.

Apskritai imant, truko studentams šioje šrityje bendros sąjungos truko stiprios organizacijos, be kurios rimta visuomenėje pažanga stačiai negalima.

Tokios organizacijos truko ypač katalikams studentams. Jie visur su didžiu uolumu ir karštu idealizmu veikė, bet susiskaldžius spėkoms jie neįstengdavo į tą studentų judėjimą įnešti užtektinai prakilnios krikščionijos dvasios.

Patėmijęs tą studentų katalikų veikimo spragą dr. Karolis Sonnenschein'as pradėjo jau nuo kelių metų rinkti visos Vokietijos katalikus studentus po savo vėliavą, idant sąmoningiau suvartojus jų pajiegas socialiam darbui.

Šiam tikslui pradėjo jisai steigti „Socialstudentische Centralen", kurios dabar jo vedamos praplito po visą Vokietiją.

Kas tai yra tos „Centralės"? Ko jos nori? Ką jos reiškia? Ką jos veikia?

Norėdami visa tai suprasti pažvelgkime į Müncheno „Socialstudentische Centrale". Ji yra liuosas katalikų studentų susivienijimas, kad pasekmingiaus darbuotis visose socialio gyvenimo srityse. Sąnariai daro kas sąvaitę susirinkimus, kuriuose nutariama, kas veikti, nustatoma darbo tvarka ir patsai darbas padalinamas tarp įvairių „Centralės" skyrių.

Suprantamas daiktas, kad tokiame didžiame susivienijime kaip „Sozialstudentische Centrale" turėjo pasidaryti įvairųs skyriai, iš kurių kiekvienas turi savo ypatingą tikslą.

Toks „Centralės" susiskaldymas neikiek, neužkenkdamas stipriai jos organizacijai, labai palengvino sąmoningą labai didelios daugybės darbo pasidalinimą.

Ypatingai užsipelnė paminėjimo savo veikimu jaunuomenės skyrius.

Jo veikimo dirva — miesto dumblyno jaunuomenė. Šio skyriaus sąnariai lanko apleistų vaikų prieglaudas, jaunuomenės baudžiamasias įstaigas, idant ir tiems nelaimingiems žmonijos vaikams suteikti naudingą pamokymą bei dorą pasilinksminimą. Jie lanko amatų mokinių draugijas, idant ir jiems parodžius, kad studentai jais interesuojasi, kad jie trokšta jiems padėti įgyti naudingų žinių ir išmokti dorai ir maloniai praleisti liuosas šventadienio valandas.

Be to sąnarių dalyvaujama jaunuolių teismo posėdžiuose bei jaunimo globos komiteto susirinkimuose, kame tyrinėjami jaunuolių prasižengimai, kurie vėliaus bus nagrinėjami teisme.

Skyrius rengė pasakų vakarus mažiesiems gatvių vaikams, idant tiems sutverimams, kurių gyvenimas jokios nepažįsta grožės, duoti paragauti aną poezijos pilną tikėjimą, kurį sužadina pasaka vaiko sieloje ir kurs yra beabėjo kiekvieno vaiko gyvenimo svarbiu auklėjimo veiksniu.

Šv. Vincento skyrius rupinasi neturtingomis katalikų šeimynomis. Šio skyriaus sąnariai lanko tokias šeimynas, tyrinėja jų gyvenimo sąlygas ir stengiasi sulig jų skyriaus išgalių mažinti tokių šeimynų medeginį skurdą. Rupindamiesi jiems pavestų šeimynų kuno reikalais, jie neužmiršta ir jų dušių naudos, ragindami jas vaikščioti tankiaus prie šv. Sakramentų, skaitysi doras kningas.

Darbininkų kursų skyriaus užduotis paaiškėjo jau iš mano viršminėtų išvažiojimų.

Be tų yra dar musų „Centralėje“ sekantieji skyriai: agitacijos, spaudos, butų (Wohnungen), ir paskaitų. Jų vardai parodo jau užtektinai, ko jie nori, kokie jų tikslai bei uždaviniai.

Negalima čia praeiti nepaminėjus studenčių skyriaus, kurs vienija katalikes studentes ir tvarko visą jų socialį veikimą.

Studentės veikia ypač uoliai jaunuomenės skyriuje, kame jų globai pavesta moteriškosios lyties jaunuomenė.

Tokią tat plačią darbo dirvą pasirinko sau vokiečiai studentai katalikai.

Didis idealizmas prakilnių krikščionijos idejų gaivinamas verčia musų studentus neapleidžiant savo mokslo darbų dėti savo pajiegas bei gabumus socialiam veikimui.

Daug jau čia padaryta, bet dar daugiaus lieka nudirbti. Daug čia galima pažymėti pasisekimų, bet nemaža ir nepasisekimų turėta.

Tarp šių paskutiniųjų galima pažymėti stoką supratimo visos šio studentų veikimo svarbos iš pusės plačios katalikų visuomenės, kuri labai silpnai teparemdavo, ypač

materialiai į šį naudingą veikimą. Nekartą prisieidavo studentams netiktai veikti, bet ir visas veikimo išlaidas nešti.

Tikimes, kad netolimoje ateityje pasiseks surasti daugiaus prakilnios širdies žmonių, kurie palengvins mums tą šiandiena taip nelengvą krikščionijos dvasioje veikimą[1]).

Nežiurint į tas visas veikimo sunkenybes, visur viešpatauja pas mus karštas darbo noras, didis idealizmas ir gilus krikščionijos idejomis persiėmimas.

Taip apsišarvoję ir pasitikėdami Dievo pagalba tikimes, kad musų bus—Ateitis.

Stud. matematikas *Antanas Würstle.*

Ne tau!

Buvo vasaros vakaras. Saulė jau pasislėpė už debesų, tik raudonas pazaras tebestovėjo ant dangaus. Miesto gatvės knibždėte knibždėjo. Ponai, panelės nusisėdėję per kiaurą dieną kambariuose, sulaukę vėsaus vakaro, visi išsipylė į gatves ir sodnus, pasivaikščiotų, pakvėpuot tyru vasaros oru. Ties vienos gatvės kampu stovėjo mergytė mažo ugio, liesa, išbalusi. Suplyšę rubai, saulės įdegintas veidelis, pajuodavusios rankutės liudijo, jog ji ne salione guvernantės auklėta. Ji nesijudino iš vietos, nematė nei negirdėjo praeivių, nei jų linksmų kalbų, juokų. Jos akįs buvo įsmeigtos į augšto muro atdarą langą, kur sėdėjo jauna, balta, kaip lelija panelė prie fortepiano. Mergelės ausįs gaudė išeinančius pro langą balsus. Jai prisiminė dienos, kada ji dar buvo sodžiuje. Ji mėgo klausyti dainų, kurias dainuodavo sodiečiai—darbininkai. Jai malonus buvo lakštingalos čiulbėsis, malonus buvo net ir pats vėjas, medžių ošimas! Bet visa tai praėjo greitai, kaip sapnas. Mergaitei vos dešimts metų sukakus, neturtinga jos motutė atidavė ją į miestą pas vieną ponią — jos vaikų dabot. Bet pasirodė, jog

[1]) Lygiai taip pat, kaip at-kams Lietuvoje. *Red.*

Onutė (taip vadinosi toji mergelė) to darbo atlikti neįstengė, nes išsivedusi vaikus sodan įsiklausydavo medžių ošiman taip, jog nejausdavo nei vaikų verksmo; kartą vienas grabėn įpuolęs vos neprigėrė, laimė—vandens tik biskio buta.

Po to atsitikimo ponia pristatė Onytę prie virtuvės, bet ir čia jai nesisekė.

Budava, pradėjusi šveisti peilius išgirs, kaip ponia skambina, tai taip ir pasilieka bestovinti, užsimiršdavusi net ką beveikianti ir tik tuomet pradėdavusi savo darbą, kai vyresnėji tarnaitė suduodavusi jai į sprandą. Niekas jos ten nemylėjo: visi vadindavo tingine, užuomarša. Vieną kartą ponia įėjo virtuvėn. Radusi Onytę užsimąsčiusią. paklausė:

— Ko tu, mano vaikeli, visuomet tokia liudna? Visi sako tave tingine esant. Ar tai tiesa?

Mergaitė iš pradžių užraudo, kaip rožė, bet įsidrąsinusi tarė:

— Poniute, aš noriu mokėti skambinti taip gražiai, kaip tamsta.

Bet ponia tiktai gardžiai nusijuokusi atsakė:

— Skambinti?!... Skambinti ne tau, mano vaikeli,— tokį darbą gali dirbti tik ponai, bet mužikai apie tai nei manyti negali, nes jų rankos kitokios. Kaip tu skambintum su savo tokiais nelemtais pirštais, juk jie, kaip pagaliai.

Nors Onytė ir įtikėjo savo šeimininkės žodžiams manydama, jog ištiesų ponas Dievas ponus sutvėrė kitokiais, negut prastuosius, ir dar išmokino juos taip gražiai skambinti, bet vis-gi tos mintis neužgesino jos jaunoje širdužėje muzikos meilės. Brangus buvo jai kiekvienas bildėsis primenantis muziką, buvo brangi net ir ta gatvių muzika, už kurią ne kartą reikėdavo skaudžiai atkentėti. Dažnai baudžiama, jog taip ilgai užtruko bežiopsodama kur po langu, prisimindavo tas laimingas, linksmas kudikystės dienas, perleistas sodžiuje, kur jos tąsyk dar niekas nebarė, nebaudė. Gaila buvo jai to praėjusio laiko. Ji manė, jog sodžiuje visuomet galima taip laisvai gyventi. Pagalios ji pasiryžo apleisti miestą ir parkeliauti pas mo-

tutę, nors ir neźinojo, kurin kraštan reikia eiti, nes sodžius, kuriame gyveno neturtinga Onutės motina, buvo atstokai nuo miesto.

Vieną vakarą saulei nusileidus, ant dangaus, vakarų pusėje, pasirodė tamsus, juodas debesys. Pakilo vėjas, sudejavo medžių viršunės, griaustinis subildėjo, pasipylė smarkus lietus. Visų kambarių užsidarė durįs, langai. Beveik kiekvienam kambaryje prie vaškinės žvakės šviesos klupojo šeimynėlės, melsdamas Augščiausį, kad atitolintu nelaimes.

Gatvėse nebuvo nei gyvos dvasios, tik kelių vedančiu iš miestelio, skubiai žingsniavo nedidelė mergaitė. Tankųs žaibai perskriosdami tamsius debesis, rodė jai kelią. Ji žengė drąsiai, nesidairydama, nes žinojo, jog tokioj naktyje niekas jos nesivys. Žaibų ir griaustinių ji neikiek nebijojo. Griausmas jai atrodė, tarsi tokia muzika, o žaibai rodė jai kelią. Pagalios lietus pradėjo silpnėti, bet perkunija nesiliovė šėlusi. Onytė beeidama pavargo, pailso. Prie žaibo šviesos ji pamatė šale kelio augštą, šakotą gluosnį. Apsidžiaugusi šiokia tokia pastoge, ji atsisėdo po juo pasilsėti. Tik staiga šušvilpė vėjas, sužaibavo: ties Onytės galva kaž-kas sutraškėjo—supoškėjo ir koks tai didelis, sunkus daiktas nusviro ant jos. Daugiaus ji nieko nebematė ir nejautė. Tik iš ryto, audrai praėjus, vienas ukininkas rado Onytę begulinčią, negyvą, po perkunijos nulaužtu gluosniu.

Parašė *Žibutė.*

Marijampolė, 6. I. 13.

DELEI DR. VYTAUTO STRAIPSNIO „DAUGIAU PROTO“[1]).

Dr. Vytautas pajudino labai mums, vidutinių mokyklų mokiniams, svarbų klausimą, butent, lavinimos klausimą[2])

Dr. Vytautas užmetinėja mums, kad mes, mokiniai, užsiimam tik romanais, eilėmis, historija, o „knįngos moksliš-

[1]) Žiur. „Ateitis“ № 3 šių metų.

[2]) Sakau „vidutinių mokyklų mokiniams“, nes nemanau, kad dr. Vytauto užmetinėjimai tiktu ir studentams.

kos, apologetiškos, apskritai paliečiančios pasaulėžvalgą ir mokslą daugiausia lieka neimtos“. Iš šito pasakymo aiškus išvedimas: mokiniai nesiinteresuoja rimtesniais dalykais. Ir tiesa, ir netiesa. Jei imti aplamai mokinius (rusus, lenkus, žydus ir visus lietuvius), tada bendras nuošimtis parodytu, jog ištikrųjų mokiniai visai mažai teinteresuojasi rimtesniais dalykais, bet, jei imti susipratusius (t. y. tuos, kurie skaito Lietuvos historiją ir apysakas) lietuvius mokinius, kuriuos mini dr. Vytautas, tada išvysime suvis ką kitą—jie net labai jais interesuojasi. „Interesuojasi ir nieko šioj' srityj' neskaito“—pasakys tulas. Apie tai aš ir noriu čionai pakalbėti.

Kur tai skaičiau, ar girdėjau, jog žmogus apie tai mielai skaito ir to mielai mokinasi, kas duoda ar tai jo protui, ar tai jo jausmui peną, trumpiau tariant, tas žmogų interesuoja, kas patenkina jo dvasios reikalavimus. Tuotarpu, jei pažvelgsime į mokinius, pamatysime štai ką: koks nors mokinys panorėjo, sakysime, žinoti daugiau, na, nors iš filosofijos srities—jieško kningos to turinio; praeina mėnuo, kol randa, bet visgi randa; nešasi linksmas namo, ot, tuojaus skaitys, bet, kaip nusimina paskaitęs, padėkim: Въ трансцендентальной эстетикѣ Кантъ указываетъ на пространство и время, какъ на чистыя формы чувственной интуиціи, являющіяся, слѣдовательно, апріорными элементами познанія ,содержащимися въ чувственной природѣ.“ „Трансцендентальный“ „апріорный“ ir t.t.—žmogus tik pečiais patraukia ir, apgraibęs kišenius, bėga, kuogreičiausiai, krautuvėn „Новый карманный словарь иностранныхъ словъ“ Майданова и Рыбакова pirkti. Parsinešęs žodyną, vėl sėdasi prie filosofijos ir ant kiekvienos eilutės po tris sykius jieško žodžių, ir, tokiuo budu kokių 15 min. paskaitęs filosofijos, meta ją ir eina geriau mokyklos bibliotekon, kokios nors prieinamesnės kningos pajieškotų. Tegu tik skaitytojai nemano, buk aš noriu teisinti neskaitymą rimtesnių kningų vien svetimųjų žodžių nežinojimu. Ne! čia yra biski svarbesnė priežastis, butent, stoka sistematiškumo[1]) nežinojimas prie ko kibti, už ko griebtis. Žmogus gal norėtu susipažinti su kuonors, bet iš sykio paima iš tos srities tokią kningą, kurią galėtu skaityti tik žmogus, kur nemaž tą klausimą yra studijavęs. O žmogaus protas reikalauja nuoseklumo—kur gi čia nuoseklumas, jei darbą pradeda nuo galo. Taigi, aišku, kad

[1]) Kad tas tiesa ir kad tas klausimas moksleivių tarpe opus, rodo ir pasikalbėjimai apie panašias temas ir panašaus turinio rašteliai.

toks skaitymas negali patenkinti žmogaus reikalavimų ir todel žmogus meta į šalį tokį darbą. Dalykas tame, kad mokiniai negali orientuotis kningose. O tame, kad jie negali orientuotis, visųdidžiausia kaltė puola vyresniems draugams-studentams. Juk studentai, jei panorėtu galėtu mums, sakysim, per „Ateitį“ duoti visokių patarimų del lavinimos. Turbut ir dr. Vytautas yra studentu (nes pažymėta, kad straipsnis rašytas Maskvoj', o Maskvoje, rašančių lietuvių, tik studentų tarpe, daugiausia yra), todel ir jis yra kaltas tame, ką mums prikiša. Budamas mokiniu, aš gerai žinau, kad mokiniai interesuojasi ir psichologija, ir logika, ir filosofija, ir socialiais mokslais, bet nežino, už ko griebtis, ką skaityti susipažinimui su jais. Mums maža dr. Vytauto pasakymo: „reikia susipažinti su psichologija, su logika, su filosofija“ — ir mes esame tuos vardus girdėję; ot kad butu dr. Vytautas pasakęs, kokias kningas reikia skaityti susipažinimui su psichologija, kokias—su logika ir t. t., tuomet butumėm mes tik „ačiu“ pasakę... Paskui, kiek iš straipnio matyti, dr. Vytautas pataria tik tiek su augščiau išvardintais mokslais susipažinti, kiek tai reikalinga katalikiškos pasaulėžvalgos išsidirbimui, bet mes norime ne specialybės, o bendro žinojimo.

Tas mano atsiliepimas nėr kokiuo išsišokimu, nėr garbės jieškojimu, bet tik išreiškimu to, ką kiekvienas iš musų (mokinių) jaučia, Todel aš visų mokinių vardu kreipuosiu i dr. studentus ir į šiaip prityrusius žmones, kad:

1) jie mums, mokiniams, per „Ateitį“ patartu, su kokiais mokslais vidutinėj' mokykloj butinai reikalinga susipažinti, kad pasekmingiau lavintis ir

2) kokias kningas susipažinimui reikia pirmiau skaityti, kokias paskui, trumpiau tariant, nurodyti per „Ateitį“ sistemą[1]) lavinimos.

P. S. Nurodant kningas reikia turėti omėnėje, kad 1) mes esam neturtingi ir 2) dauguma musų moka tik rusų ir lietuvių kalbas, o iš dalies ir lenkų.

Mokinys N.

[1]) Nesakau tobulai išdirbtą, bet tokią, kokią jie galės.

Keistoka![1]).

....„Mes butinai turime protiškai pamatuot savo pasaulėžvalgą. O jei vėliau, po rimtų tyrinėjimų kam nors iš musų katalikų pasaulėžvalga pasirodytu priešinga protui, tai tegu neveidmainiaujant pasisako—„nesu katalikas“, tegul nedrumsčia tyro tiesos vandens—augšto katalikų mokslo“... (№ 3 „At.“).

Žodis protas yra terminas gan neapribotas ir nemoksliškas. Vienas sako, kad protinga klausyti Bažnyčios, antras gi atvirkščiai. Abu remias protu. Gal nei kiek neiškreipsiu autorio minties pakeitęs žodžius „priešinga protui“—žodžiais: priešinga mąstymo, arba logikos įstatams. Jei mes kalbėsimė tik apie priešingumą logikos įstatams, — tai tarp musų nebus nei jokio nesusipratimo, nes mudu turėsime omenėje tą pat.

Pripažinkim, kad Jezus yra Dievu ir Šventas Raštas yr tikri Jezaus žodžiai, bet visgi iš to neseka, kad į Trejybės dogmatą turim tikėti delto tik, nes tai liepia daryti logikos įstatai, o ne Jezaus žodžiai. P r i n c i p i u m c o n t r a d i c t i o n i s sako: „nei vienas daiktas tam pačiam laike ir toj pačioj prasmėj negali turėti ir neturėti tos pačios ypatybės“. Trejybės gi dogmatas sako: „Dievas yra vienas, trijuose asmenyse. Tą sudėtą sakinį galima taip įstęsti: „Dievas yra vienas, Dievas yra trijuose asmenyse“ Jog žodis „asmuo“ reiškia kokią nors vienatą, „trijuose asmenyse“ bus „trijuose vienatuose“. Užtat: Dievas yra vienas vienata ir kartu tam pačiam laike Dievas yra trijuose vienatuose. Musų protui išrodo absurdas[2]). Aišku, kad Trejybės dogmatas prieštarauja

---

[1]) Dedame šį straipsnį ne įbauginti autoriaus pranešimu, kad, jei nepatalpinsime, siųsiąs į kitą laikraštį, o del dalyko svarbumo. *Red.*

[2]) Ne vien absurdas, bet ir paprasčiausis sofizmas, paremtas ant žodžio v i e n a t a, imamo neteisingai v i e n o j prasmėj, kuomet čia po teisybei reiktu imti d v e j o p o j prasmėj, nes kada sakome D i e v a s, privalome pagal katalikų mokslo suprasti Dievo e s y b ę bei p r i g i m t į, kuri logikos žvilgsniu reiškia visai ką kitą negu a s m u o. Dr. V. K. pav. yra juk a s m u o, jo tėvas su motina taipgi a s m e n į s; jie yra t r į s a s m e n į s, bet ž m o g i š k a p r i g i m t i s visuose trijuose yra t a p a t i. Taip pat pav. 1 a u k s i n a s yra lygus 15 k a p e i k o m s. Bet argi galima pasakyti, kad čia 1 vienata yra lygi 15 vienatų. Aišku, jog ne, nes čia vienatos n e t o s p a č i o s. Tas pat yra

virš paminėtam logikos įstatui, arba, kaip sako autorius, protui[1]). Argi katalikas turi atmesti tą dogmatą ir likti nekataliku? Suvis ne! Kam gi tada Jezus ir Šven. Raštas? Taip. Šv. Rašte pasakyta, turim taip tikėti, jei Jezų pripažįstam Dievu.

Labai keistai skamba žodžiai: „katalikų mokslas“. Tai tada yr liuteronų, kalvinų, bedievių ir tt. mokslų? Kaip gi supranta autorius mokslą? Juk mokslas yra priparodymas kokių nors sprendimų (сужденій) faktais ir logikos įstatais. O kad vienodi logikos įstatai ir faktai del kasvieno sveiko žmogaus, tai ir mokslas yra vienas. Maž ir autorius išrado „katalikų mokslą“. kuriuo galima darodyti, kad Trejybės dogmatas nesipriešina faktams ir logikos įstatams? Tai tada nereikia nei Švento Rašto, o kartu ir Jezaus, nes ir protu galima sužinoti. Nežinau, ar but naudingas katalikams toks mokslas.

V. K.

Delei draugų N. ir V. K. straipsnių.

Negaliu ir atsidžiaugti, kad straipsnelis „Daugiau proto“ nepraejo tyloms, kad moksleiviai rado reikalingu šį-tą pataisyti, pridėti, paklausti. Kad dar daugiau draugų, neišskyriant draugių, išreikštų savo nuomonę, mintis, klausimus taip svarbiame dalyke, kokiu yr protingas pasaulėžvalgos pamatavimas, tvėrimas. Svarbumas dalyko neleidžia ir man tylėti ir verčia atsakyti į tas draugų mintis, su kurioms negaliu sutikti.

Išpradžių keli žodžiai del dr. N. straipsnio. Draugas tvirtina, kad mokiniai interesuojasi mokslo, pasaulėžvalgos dalykais, kad tik del privestų draugo priežasčių negal jais užsiimti, čia, girdi, kalti studentai; paskui užduoda kelis klausimus.

---

ir kalbant apie Trejybės dogmą. Jei kas nori, gali vadinti Dievo prigimtį ir asmenis v i e n a t o m i s, reikia tik neužmiršti, kad tos vienatos n e t o s p a č i o s, ir todel vienos v i e n u m a s nei kiek nekliudo kitų t r e j u m o, kaip rankos vienumas nekliudo jai turėti p e n k e t ą pirštų. Trejybės klausimas labai gyvai ir aiškiai yra išgvildentas G e r u č i o „G a r b e n i o nuomonėse“. Patartumėm dr. V. K. tą kningelę perskaityti. „*At.*“ *red.*

[1]) Visai neprieštarauja, lygiai kaip ir kitos tikėjimo tiesos „At.“ *red.*

Visgi negaliu sutikti su dr. N., kad mokiniai interesuojasi pasaulėžvalgos dalykais[1]). Tai man parodė aštuonių metų gimnazijavimas ir kitos aplinkybės. O gal but toj' vietoj', kur dr. N. mokinasi, mokiniai ištikro interesuojasi minėtais dalykais. Žinoma, tik džiaugtis tuo tereiktu. Bet tai, man rodos, negalima pasakyti aplamai apie lietuvius-mokinius.

Neužginčiju, kad iš dalies čia kaltas nesistematiškumas. Bet tik iš mažos dalies. Nes jei tik čia butu viens nesistematiškumas kaltas, tai mokiniai užklausinėtu ar studentus ar „Ateitį", o tuo kart, ant kiek man žinoma, tai atsitikdavo labai, labai retai. Taigi čia svarbiausia kalti ne studentai, o patįs mokiniai. Ne gal studentas grust mokiniui kokį nors mokslą, nežiurint ar jis to nori, ar ne. Studentams gal reikėjo mokėt patraukti mokinius prie viršminėtų dalykų. Ant galo nereikia manyt, kad jei studentas, tai ir viską žino; yra nemaža studentų, taip apsileidusių pasaulėžvalgos išdirbimo dalykuose, kaip ir tarp mokinių. Taigi svarbiausia visgi mokiniai patįs lieka kaltais. Nemažai kaltas ir dr. N., kuris nors suprato tą dalyką, vienok nepranešė pats, o tik parašius peikiamajam studentui atsiliepė. Na ant galo ne taip jau svarbu, kas čia kaltas. Geriau geru gyvent. Delei šaltinių ir sistematikos turiu patėmyt, kad jau aname rašte pažymėta kad apie tai — kitą kart. Tik biski kantrumo. O dalykas, negalima sakyt, kad labai lengvas butu.

Apie vidutinių mokyklų išguldomų dalykų opumo ir reikalingumo laipsnį—jau pradėta rašyti „Ateityje" („Prie grįžimo klasicizmo") ir, kiek girdėjau, toliau bus tęsiama.

Dabar, kas del „specializacijos".

Pirma, niekur nesu sakęs, ir niekad nemaniau to, kad su mokslais ant tiek tik tereikia susipažinti, ant kiek to reikalauja katalikų pasaulėžvalgos protiškas pamatavimas. Tegul draugas domiau įsiskaito į mano straipsnį.

Antra, kiekvienos pasaulėžvalgos (koki ji bebutu) protiškas pamatavimas išskyria visokią specializavimą. Ypač tai galima pasakyti apie katalikybę, apimančią ypač pilnai žmogų ir jo gyvenimą. Juo daugiau žmogus žinos, juo jis tikriau sugebės ir kokią-nors pasaulėžvalgą apvertinti, juo pilnesnė tobulesnė bus pasaulėžvalga.

---

[1]) Pasaulėžvalga šiek tiek, rodos, interesuojas, bet g r y n u m o k s l u (pav. matematika, chemija ir t. t.) visai mažai. O tuotarpu tie mokslai mums lietuviams butu labai svarbųs. „*At.*" *red.*

Dar keli zodžiai del dr. V. K. straipsnio.

Aš kalbėjau apie bendrą protišką (tas terminas šiame atvėjyje atrodo man nei kiek ne mažiau tinkamesnis už „logikos įstatus“) pasaulėžvalgos pamatavimą, bet niekur nesu sakęs ir dabar nemanau, (tai primeta man dr. V. K.), kad negalime likti katalikais, jei v i s k o ir dogmatų nepažinsime protiškai, nesuprasime.

Čia—nesusipratimas. Pasiaiškinsiu. Paimkime dogmas, nors ir Trejybės. Jos spėka gludi Kristaus žodžiuose; šių gi pastarųjų—Jo dievystėje, o tikėjimą į Jo dievystę turim jau protiškai pamatuoti; kartu pamatuosime ir šią dogmą. O iš čia išeina, turint omenėj' Kristaus dievystę, kad ne dogma absurdas, o tik žmogaus protas labai menkas, kad ją suprasti. Dogma ne prieštarauja tokiu budu mus protui, o stovi virš jo. Priešingai jei ištikro paskaitytumėm šią dogmą absurdu, tai patįs įpultumėm į dideliausį absurdą, nes manytumėm, kad, iš vienos pusės, Kristaus žodžiai absolutiškai teisingi, iš kitos gi pusės—absurdiški. Taigi patįs logikos įstatai rodo, kad dogmos ne gal jiems[1]) prieštarauti. Kad dogmos nėra absurdai, o stovi tik virš musų proto, prirodo ir tai, kad žmonės su laiku vis daugiau ir daugiau įsigilina į jas, gal giliau suprast jas. Ypač tai galima pasakyti apie užmintą dr. V. K. Trejybės dogmą. Bet čia jau kita tema. Man keista, kad dr. V. K. nepatinka žodis „katalikiškas mokslas“. Nejau-gi mokslą charakterizuoja vien tik mąstymo įstatai? O objektas jo? Ant galo rezultatai, prie kurio jis prieina. Pastarąjį aš ir turėjau omenėje.

Pav., ir Darvino išaiškinimas evolucijos ir Lamarko ir De Vrieso yra mokslas. Vienok nieks neprotestuoja, jei jų mokslai vadinami darvinizmu, lamarkizmu etc.. Kodėl gi negaliu skirti: teistų ar katalikų mokslą nuo monistų mokslo? Jeigu kalbėsim apie filosofiją, kur juk irgi tie patįs logikos dėsniai veikia, tai tiesiog galima skirt: katalikų filosofija ir protestantų, kalvinistų filosofija. Paimkime historiją; kad ir evangelijų kilmės klausimą, Čia turime mokslą apie evangelijų atsiradimą iš šalies katalikų, turime ir iš šalies pav. protestantiškai-liberalės mokyklos tyrinėtojų, kaip Harnack'as, Jülicher'is, Pfleiderer'is etc.. Čia del skirtumo irgi galima

[1]) Matematikoj, ypač augštesnėj, tankiai atsitinka, kad išvadą (слѣдствіе) iš teoremos, pačią per save, su pagalba tik pamatinių logikos dėsnių jokiu budu negalima suprasti. Bet mes žinom, jog ji teisinga, nes išvesta be klaidos iš teisingos teoremos. Ta pati musų proto silpnybė ir čia.

pažymėti „katalikų historijos mokslas“, „liberal-protestantų mokslas“, kurį žinomą verčiau vardinti „mokslas“. Ant galo tai ne labai taip ir svarbu. Beto turiu pažymėt, kad Kristaus tikslas buvo ne vien tiesas, dogmas atidengti.

Vytautas.

Mokytojas.

(Vertimas iš Čechovo).

VII kl. mokinys Jegor'as Zyberov'as maloningai paduoda Petriukui Udodovui ranką. Petriukas dvyliktų metų vaikas pilkais rubais, apvalainiais raudonais skruostais, žema kakta, storais, it šeriai, plaukais, sveikinanties, brukštelia koja ir eina į spintą jieškoti sąsiuvų. Prasideda darbas.

Kaip buvo suderėjęs su Udodovo tėvu, Zyborov turėjo mokyti Petriuką kasdien po dvi valandi, už tai jis gaudavo į mėnesi 6 rub. Ruošė jis Petruką į II gimnazijos kl. (Pernai jis ruošė Petruką į I kl., bet Petrukas susikirto).

— Na—tai... pradeda Zyberov'as, degdamas papirosą.—Užduotas buvo ketvirtasis linksniavimas. Linksniuok f r u c t u s! Petriukas pradeda linksniuoti.

— Ir vėl neišmokai!—sako keldamasis Zyberov'as. Šeštą kartą liepiu tau išmokti ketvirtąjį linksniavimą, o tu nė pypt. Kuomet-gi tu, galų gale, pradėsi mokytis lekcijas?

— „Ir vėl neišmokai“, girdisi už durių balsas—ir kosėdamas, įeina į kambarį Petriuko tėvas, atsitarnavęs gubernijos sekretorius Udodovas. „Ir vėl — kodel gi tu neišmokai? Ak tu paršeli, paršeli! Tikėk Tamsta, Jegor, jog vakar aš jam pėriau kailį!“

Giliai atsidusęs sėdasi Udodovas šalip sunaus ir žiuri į sudraskytą Kiunerį. Zyberovas predada kvošti Petriuką prie tėvo. Lai kvailas tėvas pažiuri, koks vėpla jo vaikas! Gimnazistas karščiuojasi; jisai nekenčia mažo žioplio, nori jį net mušti. Jam net nemalonu, pikta darosi, kuomet kartais vaikas atsako gerai—taip jau nusibodo jam tas Petriukas.

— „Dar nė antro linksniavimo nemoki! Ir pirmo taip-pat! Matyti, kaip tu mokiniesi! Na, pasakyk, kaip bus šauksmininkas nuo „meus filius“.

— „Šauksmininkas nuo m e u s f i l i u s bus... bus.—

Petriukas žiuri ilgai į lubas, krutina lupas, bet nieko neatsako.

— O kaip bus daugskaitos naudininkas daiktavardžio d e a?

— D e a b u s... f i l i a b u s! lyg riešutį krimsdamas, atrėžia Petrukas.

Patenkintas senis Udodovas linguoja galva. Gimnazistas, nustebintas teisingu Petriuko atsakymu, pradeda širstauti.

— O koksai dar daiktavardis naudininke turi galunę „a b u s“?—tesia jisai savo klausimus toliau.

Pasirodo, kad ir „a n i m a - v i l i s“, naudininke turinti galunę „a b u s“, ko suvis nėra Kiunerio gramatikoje.

— Skambi tą latinų kalba!—patėmija Udodovas.

— A l o n, t r o n... b a n u s... a n t h r o p o s... Galybe barščių! Ir visko to reikia!—kalba, atsidusėjęs, toliau.

— Sėdi, ir žiuri prisikišęs! Tik visą darbą galvijas trukdo... mąsto sau Zyberov'as. Nekenčiu kontrolės.

— Na, sako jisai Petriukui—kitam kartui iš lotinų kalbos lieka tas-pat. Dabar aritmetika... Parengk lentelę. Koks paeiliui uždavinys?

Petriukas, apspjovęs lentelę, trina ją rankove. Mokytojas ima uždavinyną ir diktuoja: „Pirklys už 540 rub. pirko 138 aršinus juodos ir melsvos gelumbės. Klausimas, po kiek aršinų jis pirko šiokios ir kitokios gelumbės, jei už melsvosios aršiną mokėjo po 5, o už aršiną juodosios po 3 rublius? Atpasakok uždavinį!“

Petriukas atpasakoja uždavinį ir tučtuojau, nė žodžio daugiau nesakydamas, ima dalinti 540 į 138.

— Kam gi tamsta dalini? Palaukk! Tegul, tegul, taip... daryk toliau! Ar lieka nuo dalinimo? Čia negali likti. Duok, aš padalinsiu!

Zyberov dalina. Ir jam išeina 3 ir dar lieka nuo dalinimo. Jis greitai nutrina.

„Keistai...—mano jis, šiaušdamas plaukus ir rausdamas. —Kaip gi tą uždavinį daryti? Mm!.. Šis uždavinys bus neaiškiosiomis (neapribotosiomis) lygmenimis daromas, o visai ne aritmetikos“.

Mokytojas žiuri į atsakymus ir randa 75 ir 63.

„Mm!.. keista... Sudėti 5 ir 3 ir paskiau 540 daliuti į 8? Ar taip, ar ką? Ne, ne taip“.

— Daryk gi!—taria jis Petriukui. „Na, ko gi čia da mąstyti! Uždavinys juk paprastas—sako Udodovas Petriukui

—Oi, koks tu kvailas, vaikeli! Padaryk jau Tamsta jam šitą uždavinį".

Zyberov'as ima grifelį ir mėgina rašyti. Jis mikčioja ir rausta.

— Šitas uždavinys, taip sakant, algebros—sako jis. Jį jį galima daryti tik su pagelba x ir y. Nors... galima ir taip išrišti. Aš mat, padalijau... supranti? O dabar, mat, reik atimti... supranti? O geriau taip... Padaryk man pats Petriuk tą uždavinį, aš rytoj peržiurėsiu... Taip... pamąstyk... Petriukas šypsosi, Udodovas taip-pat. Abudu jiedu supranta, kodėl mokytojas nedarė uždavinio iki galui.

Mokinys VII klasės da labiaus nerimsta; jis pradeda vaikščiot po kambarį.

— Ne, nereik čia ir algebros atsiduksėjęs sako Udodovas ir ima skaitliuoti „ščiotais". Va, teikitės pažiurėti... Jis barškina, „ščiotais", ir jam išeino 75 ir 63, tiek, kiek reikėjo.

— „Šitaip musiškai... Taip mes, nemokytieji, skaitliuojam.

Mokytojui darosi nepakenčiamai nyku. Nerimdamas žiuri jis į laikrodį ir mato, kad iki lekcijos galui liko dar valanda su bertainiu—visa amžinastis!

— Dabar diktandas! Paskui diktando — geografija, po geografijos—tikyba, galop—rusų kalba,—daug mokslų šiame pasaulyje! Bet, galų gale, pasibaigė dviejų valandų lekcija. Zyberov'as ima kepurę palankiai duoda ranką Petrukui ir atsisveikina su Udodovu.

— Ar negali, Tamsta, duoti man šiandien trupučio pinigų?—meldžia jis nedrasiai.

— Rytoj man reikės mokėti už mokslą. Tamsta kaltas man už šešius mėnesius.

— Aš? A, taip, taip—šnibžda Udodovas nežiurėdamas į Zyberov'ą.—Mielu noru atiduosiu! Tik dabar neturiu, bet aš Tamstai už sąvaitės ar dviejų...

Zyberov'as sutinka ir įsispyręs sunkius, purvinus kalošus, eina kiton lekcijon.

M. D—tė.

Tikėjimas į Dievą ir gamtomokslis.

(*Užbaiga*).

3. Naujojo gamtininko balsas apie gamtomokslio ir religijos santikius.

„Aušrinės“ Red. (№ 20 p. 139) savo pasargoj' prie Ostwald'o straipsnio aiškindama, kad tolyginimas dievystės ir mokslo sąvokų reikią suprasti ne filosofiškoj' prasmej', bet tik psichologiškoj', kad negalima esą manyti, kad Dievo ir mokslo sąvokos butu ar kuomet nors taptu lygios savo turiniu ar įtalpa,—taip aiškindama iškreipia Ostwald'o mintį. Monistų sąjungos pirmsėdis tame savo pamoksle apie „mokslą“ sakytame pirmutiniame tarptautiniame monistų kongrese Hamburg'e rugpjutyj' 1911 m. aiškiai pabriežė: „Die Wissenschaft ist Gott“ (mokslas tai Dievas), ir šį naują „dievą“ Ostwald'as apskelbė esant dievu monistiškojo amžiaus, kurį jis sakės atidengęs. Čia mokslas daromas tokiu pat dievu, teisingiau stabu, kokiu pirm šimto su viršum metų Francijoj' buvo padarytas protas. Bet vargšas anas francuzų revolucijos laiko stabukas neilgai gyvavo; neilgiau tvers ir šis naujasis monizmo stabukas — mokslas t. y. gamtamokslis, nes Ostwald'as tik jį vadina tikru mokslu, kitus gi tik popiermoksliais (Papierwissenschaft).

Kad gamtamokslis paskutiniame amžyje yra žymiai pirmyn pašokėjęs ir pasauliui daug gero padaręs, apie tai nieks nesiginčys, ir toj' prasmėj' galima kalbėt apie musų amžį, kaipo gamtamokslio amžį. Bet kad ką svarbaus butu monizmas nuveikęs, tą vargu kas pasakys. Nenoromis čia prisimena monistų sąjungos įsteigėjo Haeckel'io „Pasaulio mįslės“, ligšiolžymiausias ir stambiausias monizmo produktas. Šis išdirbinys tai nieko daugiau, kaip tik fanatiškiausia ateizmo propaganda, kurią skaitydami net naujieji prisipažįsta turėją rausti. Kad Haeckel'is labai menką nuovoką turi apie tuos dalykus, apie kuriuos jis ten pasakoja, buvo jau nekarta išrodyta[1]) ir tik apšvietos žemumu musų „šviesiame“

---

[1]) Paminėsiu tik keletą: puikią kritiką Haeckel'io žinių iš fizikos teikia *Chwolson'as*, Hegel, Haeckel, Kossuth und das zwölfte Gebot 2 Auf. 1908 yra ir rusiškai: Гегель, Геккель, Коссутъ и двѣнадцатая

gamtamokslio amžyje ir nepaprasta lengvatikybe ir bekritiškumu „netikinčios“ ir „kritiškos“ jaunuomenės išaiškinama tas apsireiškimas, kad Haeckel'o Welträtsel'iai taip išsiplatino ir juose vis dar kokios tai išminties jieškoma, nors mokslininkų akyse šis Haeckel'o išdirbinys jokios vertės netur kaipo=0. Ir kitų monizmo šulų skelbiamas mokslas nepervirš koks. Antai tame pat monistų kongrese, kuriame Ostwald'as apskelbė mokslą Dievu esant, *Svante Arrhenius* (iš Stockholmo) dar kartą paskelbė savo nuomonę apie gyvybės pasaulyje amžinybę, *Jokubas Loeb'as* (iš New York'o) pasakojo gyvybę esant rugimu (Oxydation), gyvus sutverimus—chemiškais mechanizmais, vidujinį žmogaus gyvenimą ir etiką (dorą) — chemiškai pamatuotais... Tai vadinasi monistiškojo amžiaus dovanos: mokslas kaipo Dievas ir chemiška etika. Kad šitokios dovanos labai malonios ateizmo propagandistams tai labai aišku, bet mokslo žmonės jų nepriima, nes mokslas ateizmui jokios prieglaudos neduoda. Apie tai, rodos, pakaktinai buvo mano kalbėta 2 „At.“ num. ir to atkartot neketinu. Šį kart man matos bus labai įdomiu dalyku paminėti, ką sako apie religijos ir gamtamokslio santikius vienas iš tokių naujųjų gamtininkų, kurį nieks nedrįs įtart kokiame ten „klerikalizme“.

* * *

Prieš pustrečių metų Vokietijoj apleido spaudą geologijos ir paleontologijos Berlino universite profesoriaus *W.*

заповѣдь СПБ. 1911, 138 p. 1 руб. Haeckel'o gamtomokslį draug su paleontologija ir geologija apvertina *Dennert'as*, Haeckels Weltanschauung naturwissenschaftlichkritisch beleuchtet 1906 ir Die Wahrheit über Ernst Haeckel und seine „Welträtsel“ 16—17 Taus. 1909 yra ir rusiškai Геккель и его міровыя загадки по сужденіямъ спеціалистовъ Москва 1909, VIII+179 p. 1 руб. Haeckel'o fantazijas apie žmogaus kilties medį išrodo *Branca*, Der Stand unserer Kentnisse vom fossilen Menschen 1910, kurią knygą delei jos išvadų kas del musų paleontologiško nežinojimo gyvuliškų žmogaus pirmtakunų galima butu įvardint „Branca prieš Haeckel'į“. Haeckel'o žinias iš teologijos ir religijos filosotijos apšviečia *Loofs'as*, Anti-Haeckel, 6 Auf. 1906. Haeckel'į kaipo filosofą apvertina *Paulsen'as*, straipsniuose Ernst Haeckel, als Philosoph in Haeckels Welträtsel als Volksbuch tilpo Philosophia militans 4 Auf. 1908, *Adickes*, Kant contra Haeckel, 2 Auf. 1906, *Hönigswald'as*, Ernst Haeckel, der monistische Philosoph 2 Auf. 1900. Sul. dar *V. Brander*: Der naturalistische Monismus der Neuzeit. Gekrönnte Preisschrift, 1907. *J. Engert*: Der naturalistische Monismus Haeckels. Gekr. Preisschrift 1907. *A. H. Braasch*: Über E. Haeckels Welträtsel 1900; *E. Menzi*: E. Haeckels Welträtsel oder der Neomaterialismus 1900; *A. Michelitsch*, Haeckelismus und Darwinismus 1900.

Branco kninga įvardinta „stovis musų žinių apie iškasamąjį žmogų“[1]). Ši kninga yra pakėlusi namažą judėjimą mokslininkų tarpe ir apie ją buvo nepaprastai daug spaudoje rašoma. Tą judėjimą iššaukė netiek kningoj' paliesti geologijos ir paleontologijos klausimai, kiek filosofiškos ir teologiškos autoriaus pažiuros, išreikštos jo veikalo pabaigoje.

Čia jis pirmiau kreipiasi prieš „bažnyčios ir monistų fanatikus“ užpuolusius jį delei jo atsinešimų į evolucijos teoriją. Pastariesiems—Haeckel'ui ir kitiems monistų vadams—rėžia jis pamatuotą tiesą, kad jie stengiasi p a v e r g t i m o k s l o l a i s v ę. Paskui kliudo „bažnyčią ir evolucijos teoriją“ duodamas pirmajai keletą iš gero noro išplaukiančių, bet nepriimtinų patarimų[2]). Toliau išrodo visą bepamatingumą monistiškos „dogmos“ apie pirmapradį gyvybės atsiradimą (Urzeugung) ir nepripažįsta paprastai privedamų argumentų už gyvybės ir pasaulio amžinumą, nors vienok ir „tvėrimo“ nepriima. Pagalios išdėsto savo tikėjimines pažiuras, reiškiausiai pabrėžtas, iš kurių čia keletą ir paminėsiu. Nuomonę, kad gamtininkas butinai turi but ateistas Branca vadina tiesiai pasaka[3]). Jis įsitikrinęs, kad doriška žmonių giminės evolucija negali apsieit be tikėjimo į Dievą, kitaip evolucija žengs atgal[4]). Teisto tikėjimas yra begaliai daugiau teisėtas, pamatuotas negu ateisto tikėjimas. Įvaizdas apie pasaulį be dvasinio jo turinio, tik kaipo absolučiai bedvasės materijos — Brancai rodosi, atsiprašant už išsitarimą, per kvailas dalykas. Visas pasaulis be dvasinio jo turinio, butu beprasmis, betikslis, paikas nesuprantamas daiktas. Priimtiną, suvokiamą, protingą formą pasaulis įgauna tik tuomet, jei priimti jame dvasinio elemento esimą. Ir užtatai jis tikįs į tokį elementą pasaulyje[5]). Taip Branca buvo pasakęs delei Haeckel'o Welt-

---

[1]) *W. Branca*: Der Stand unserer Kenntnisse vom fossilen Menschen. Mit zahlreichen Abbildungen. Leipzig, Verlag von Veit & Comp. 1910 in-8o p. VIII+112 kaina 2 mar. 50 pf.

[2]) Į šioj vietoj pajudintus Branco klausimus apie santikius krikščionybės su evolucijos teorija, katalikų Bažnyčios teologų nuomones išdėstė *Dr. P. Damazus Aigner, O. F. M.* Die Entwicklungslehre in ihrem Verhältniss zum Christentum 1912. žiur. bibliografijoj' šiame numeryje.

[3]) „Es ist ein Märchen, dass ein Naturforscher notwendig Atheist sein müsste“. p. 104.

[4]) „Ich bin überzeugt, dass für die sittliche Entwicklung des Menschengeschlechtes der Gottesgedanke nicht zu entbehren ist, ohne dass Entwicklung rückwärts schreitet“. p. 105.

[5]) „.. Der Glaube des Theisten ist unendlich viel berechtigter, begründeter, als der des Atheisten: eine Vorstellung von der Welt ohne einen geistigen Inhalt derselben, nur als einer absolut geistlosen Materie—das

rätsel'iuose propaguojamojo ateizmo. Paskelbus gi Ostwald'ui per monistų kongresą aną pirmąjį monistiškojo c r e d o „artikulą“ „mokslas—tai Dievas“ ir prof. Branca ištarė apie tai savo nuomonę straipsnyje: „G a m t a m o k s l i s i r r e l i g i j a“[1]).

Kaip galima rimtai manyt, kad mokslas kuomet nors galėtu pakeisti religiją,—stebisi jis pradžioje[2]). Paskui parodęs keletą monistų nemokšliškumo pavyzdžių ir kaip mažai žinių išgali mums mokslas apskritai suteikti, straipsnio pabaigoj' pabriežia nesidrovįs išreikšti, kad žmonės tikintieji galint religiją pakeisti mokslu, nei mažiausios nuovokos neturi apie tikrą religijos esmę, apie veiksmą į dorišką žmogaus pagerinimą, apie begalę paguodą ir paramą, kokia ji gali žmogui gyvenime suteikti. Jei jie ją turėtų, taip tvirtint negalėtų[3]).

Ar privaloma delei netikėtinų d o g m ų nemėgimo, kovot su r e l i g i j a kaipo tokia, išmesti ją lauk ir tuomi norėt atimt iš žmonijos geriausią (labą), ką ji apskritai turi ir kuomet nors turėti gali? Ar turima teisė tai daryti? Ar ne piktadarybė žmonijai, jei norima atimt iš jos tai, kas nelaimingiems paguodą, palengvinimą, pakėlimą suteikti išgali, tai, kas žmogų doros žvilgsniu pagerint ir pakeldint gali? klausia Branca. Aš manau, kas nuo savęs atstumia tikėjimą į dvasinį, dievišką pasaulyje elementą, tas papildo didžiausią paikybę, kokia tik jis gali papildyt, nes jis atstumia nuo savęs geriausią turtą, kokį pasaulis slepia, —tęsia jis[4]).

---

ercheint mir doch, man gestatte den Ausdruck, als eine zu dumme Sache. Diese Ganze Welt, ohne einen geistigen Inhalt derselben, wäre ein sinnloses, zweckloses, törichtes, unverständliches Ding. Eine annehmbare, begreifliche, vernüftige Form gewinnt die Welt erst dann, wenn man auch ein Geistiges in der Welt annimmt. Und darum glaube ich an ein Geistiges in der Welt“. p. 108.

[1]) Naturwissenschaft und Religion, Deutsche Revue Juni 1912. p. 282—293. Aną monistiškąjį „dievą“ gerai apkainoja taipgi ir Dennert'as, brošurėlėj: „Die neue Gottheit“ des kürzlich eröffneten „monistischen Jahrhunderts“ (Schriften des Keplerbundės № 8) 1912.

[2]) „Wie aber kann man ernstlich meinen, Wissenschaft könne jemals einen Ersatz für Religion bieten“!

[3]) „Ich stehe nicht an, zu erklären: Die Männer, die das glauben, die die Religion durch Wisssenschaft ersetzen wollen, von der wirklichen Wesen der Religion, von deren Einwirkung auf die sittliche Verbesserung des Menschen, von dem unendlichen Trost und Halt, den sie dem Menschen im Leben gewähren kann, haben diese Männer auch nicht die leiseste Ahnung. Hätten sie sie, dann könnten sie nicht solches behaupten“.

[4]) Muss man aus Abneigung vor unglaubhaftigen D o g m e n die R e l i g i o n als solche bekämpfen und über Bord werfen und damit der Menschheit das Beste nehmen wollen was sie überhaupt besitzt und jemals besitzen kann? Hat man ein Recht dazu? Begeht man nicht ein Verbre-

Taigi šis gamtininkas žino daug gero pasakyt apie religiją, kurią jis apriboja esant bendravimu su dvasiniu pasaulio turiniu, su Dievu, nuosavos sielos bendravimu su visybes siela, su Dievu[1]). Dogmos tai tik esą įvairiai nudažyti; įvairaus pavidalo rubai, kuriuosna įvyniojama tikra religijos esmė[2]). Taigi religija, apie kurią kalba Branca, turi forma bedogmio teizmo su panteizmo atspalviu.

Garbus mokslininkas neužtėmijo, kad šitokia religijos forma nedaug tegal gelbėt žmoniją nuo to sugyvulėjimo, į kurį ją stumia ateizmas. Tokią dorinančią įtekmę, apie kurią kalba Branca, išgali padaryt tik krikščioniškosios religijos teizmas. Ištobulinusi gi tautas krikščionybė nėra buvusi bedogmis teizmas, o tik historiškoji krikščionybė su dogmomis. Dogmų gi turinys krikščionims nėra kokios tai grynai išorinės religijos formos, o tik Dievo apreikštos objektivios tiesos, visiškai neprigulmingos nuo visų žmogiško tyrinėjimo išdavų ir todelei jomis neišgriaujamos ir nesimainančios kartu su laiko nuomonėmis. Dogmos krikščioniui yra nesugriuvamai tvirtai pastatyti atsargos bokštai, iš kurių tryška vadovaujanti šviesa į žmogiško pažinimo tamsumas ir apsviečianti tokius dalykus, kurių užčiuopti gamtinis žmogaus pažinimas neišgali. Atmetus krikščionybėje dogmas veltui butu besišaukus į jos dorinantį veiksmą.

* * *

Tartina dar dvejetą žodžių apie gamtomokslę pasaulėžvalgą. Branca sako, dideliai apsigauną tie, kurie maną, kad gamtomokslis gali suteikt pasaulėžvalgą. Gamtomokslis visiškai bejiegis tai padaryt, nes tai yra du viens kitam prieštaraujančiu dalyku: gamtomokslis nori ir privalo ištirt tik vieną,

---

chen an der Menschheit, wenn man ihr das nehmen will, das dem Unglücklichen Trost, Erleichterung, Erhebung zu geben, das Menschen in sittlicher Beziehung zu bessern, zu veredeln vermag. Ich meine, wer den Glauben an ein Geistiges, Götliches in der Welt von sich stösst, der begeht die grösste Tohrheit, die er nur begehen kann, denn er stösst den besten Schatz von sich den die Welt bringt".

[1]) „Der Verkehr der Seele mil dem geistigen Inhalt der Welt, mit Gott" p. 106. „Der Verkehr der Seele mit der Allseele, mit Gott" p. 293.

[2]) ...Sie (Kirchen d. h. Dogmengebäude) sind doch nur die verschieden gefärbten und verschieden geformten, zum Teil auch phantastisch gestalteten Gewänder, von denen die Religion umhüllt wird". S. 105.

išorinę pajautomis suvokiamą tikrybės pusę. Pasaulėžvelga gi privalo apimt v i s a s tikrybės puses, taigi ir dvasines[1]).

Aukso tiesa. Ištikro ką gi reiškia žodis „p a s a u l ė ž v a l g a“? Susideda jis iš žodžio „pasaulis“ ir „žvilgsnis“, taigi kitaip bus „žvilgsnis ar pažiura į pasaulį“. Turėti tokią ar kitokią pasaulėžvalgą reiškia turėti tokias ar kitokius žvilgsnius ar pažiuras į pasaulį. Žodis „pasaulis“ čia imama prasmėj' v i s o s b u i t i e s v i s u m a (Gesamtheit alles Seienden). Vadinasi „pasaulėžvalga“ yra žvilgsnis į esmę ir sąryšį visos buities priskiriant čion ir žmogaus gyvenimą. Žmogus gi gyvuoja ne vien gamtiniu-materijiniu gyvenimu, o apreiškia savyje dar aistetišką, dorinį ir religijinį gyvenimą— dalykai, kurie šale materijos daro dvasios pasaulį. Vadinasi mes turime šale „gamtos“ dar ir „dvasią“, šale „gamtomokslio“ dar ir „dvasiamokslį“, šale „fizikos“ ir „metafiziką“, be kurios joki pasaulėžvalga negalima. Ištikrųjų. Koki pasaulėžvalga gali apsieit be tokio ar kitokio išryšimo klausimo apie Dievą. Teistas sako: yra Dievas, ateistas sako: nėra Dievo. Abi šiuodvi nuomoni yra sprendimai stovinti virš gamtomokslio pajautoms apčiuopiamo patyrimo, ir tuomi m e t a f i z i š k i. Ir todelei klysta ateistai manydami turį laisvą nuo metafyzikos pasaulėžvalgą. Tokios pasaulėžvalgos apskritai tiek negal but, kiek negal but pasaulėžvalgos be tokio ar kitokio atsako į klausimą: ar yra Dievas? O tai jau ne gamtomokslio dalykas. Ir todel gamtomokslė pasaulėžvalga daiktas tiek pat negalimas, kaip kad juridiška, moderniška ar filologiška pasaulėžvalga, kadangi gamtomokslis apima ne visa pasaulį, kaip to reikalauja pasaulėžvalgos sąvoka, o tik vieną tikrą pusę, kaip kad jurisprundencijos, medicinos, ar filologijos mokslas kiekvienas turi tam tikrą savo pasaulyje dalyką.

Branca savo aną straipsnį baigia įsidemėtinais žodžiais: „G a m t o m o k s l ė p a s a u l ė ž v a l g a“ t i e k p a t n e g a l i m a s d a i k t a s k a i p p u s i a u v i s a s, nes visas v i s u o m e t p a l i e k a v i s a s, p u s ė g i y r a

[1]) „Es sind endlich Männer die in der grossen Selbsttäuschung befangen sind, dass Naturwissenschaft imstande sein könnte eine Weltanschauung zu geben. Naturwissenschaft ist ja dazu völlig ausserstande, denn das sind zwei sich widersprechende Dinge: die Naturwissenschaft will und soll nur die eine, die äusserliche Seite der Wirklichkeit untersuchen, sinnlich erfassbare. Eine Weltanschauung dagegen muss a l l e Seiten der Wirklichkeit umfassen, also auch die geistigen“.

t i k p u s ė[1]), ir „Aušrinės“ Red. pasakymas, kad „dabarties žmonių sąmonėj' Dievo vietou vis daugiau ir daugiau stoja mokslas“, aiškiau gamtomokslis, yra tokis pat absurdas, kaip pasakymas, kad „dabrties žmonių sąmonėj' p u s ė vis daugiau ir daugiau pavirsta v i s u“ — baigiu aš.

A. Z.

Individualizmas ir katalikystė.

Lietuvos moksleivijos gyvenime užstojo naujas, seniai pageidaujamas laikmetis: moksleivija suskato rimtai tverti savo pažiuras į gyvenimą, atsižvelgiant į visas mąstymo ir veikimo sritis ir visuomet buti ištikima toms pažiuroms. Svarstant dalykus, teoretiškai buti ištikimu savo pažiuroms, rodos tai visai paprastas ir naturalis apsireiškimas, o tuotarpu ką-gi rodo žmogui apsupąs jį žmonių pasaulis? Baisi disharmonija taip garsiai skambančių ir masinančių teorijų apie liuosybę, brolybę, grožį, visuomenės labą ir panašius obalsius ir tarp nindžiojimo po kojų tų visų teorijų ir pasidavimo doros dėsniais nevaržomam gyvenimui; ši disharmonija taip aitri, kad iššaukė gyvą reakciją prieš iškrypimus, žeminančius žmogaus vertę ir garbę.

Pažiurų nustatymo darbas nėr vienodas pas visus. Vieni reikalauja įgyti dar jiems nežinomų dalykų, kiti pagilinti jau turimas pažiuras, treti — sustiprinti savę, kad kiekvienas elgimasis plauktu iš asmens įsitikrinimų.

Lemtos pažiuros visuomet turi apimti žmogaus veikimo apsireiškimus visose srityse, nei vienos neišskiriant. Ateitininkai gerai suvokė, todelei ir stojo darvon. Kadangi, kaip visa žmonijos historija rodo, religijiniai dalykai žmogui rupi, bene daugiau už kitus, tai ir „Ateitis“ uoliai juos gvildena.— Aš tariuos pasakyti čia kelis žodžius apie individualizmą, apie individualę religiją ir pagalios apie individualizmą religijoje.

---

[1]) „Eine „Naturwissenschaftliche Weltanschauung“ ist mithin ein unmögliches Ding, ebensoviel etwa wie ein Halb Ganzes; denn das Ganze ist eben ganz,—das Halbe aber ist nur halb“.

* * *

Individu vadinama kiekvieną atskirą daiktą, turintį savystovį esimą paties esimo žvilgsniu, o ne jo apystovų ir sąlygų. Tą mintį gerai išreiškia aristoteliškai-tomistiškoji filosofija aptardama individą kaipo „quod est indivisum in se et divisum a quocunque alio“. Atomas, molekula, augalas, gyvunas, žmogus ir tolygios esybės — vis tai individai. Be to dar individas, turįs protą, vadinama asmeniu. Mes kalbėsime čia tik apie žmogų, kaipo individą-asmenį.

Žmogaus sąstate—fiziko-chemiškasis ir dvasinis elementai—tveria tulą, jam ypatingą atmosferą, kurią, trumpai sakant, išreiškia taip vadinamas individualizmas. Individualizmu tat bus suma visų žmogaus ypatybių, kuriomis jis pasižymi kaipo atskira nuo kitų vienata. Šitaip atrodo individualizmas savo statikoje arba sąstatoje. Tečiaus individualizmo apsprendimui šio žvilgsnio neužtenka, nes mat asmuo—tai gyva, veikianti, mainantisi esybė. Tat reikia pažinti ir dinamiškoji individualizmo pusė arba jo apsireiškimai santikiuose su kitais individais. Kalbant apie individualizmą be artimesnio jo aptarimo paprastai jis imamas antruoju—dinamikos —žvilgsniu.

Jau pats gimimas lemia žmogui gyventi socialiu gyvenimu, nes šeimyna yra tvirčiausi socialė vienata, kaipo savystovis elementas, įeinanti į tolimesnę ir platesnę socialio gyvenimo formą, vadinamą visuomene. Kiekviena visuomenė, lygiai kaip ir šeimyna, turi tokią o nekitokią organizaciją arba normas, kuriomis aptariama santikiai tarp kiekvieno individo ir visumos siekių, teisių, priedermių srityse. Šios rųšies santikiai, žinoma, daugiausiai priguli nuo pačių siekių arba uždavinių, kuriuos statoma individui ir visumai. Čionai tai ir atsiranda pamatinis individualizmo klausimas: ar individas turi gyventi visumos naudai, ar visuma individui? Nuo atsako į šitą klausimą prigulės kiti antraeiliai dalykai. Individo rolę visuomenės gyvenime gvildena socialių mokslų grupė.

Individualizmo problema kilsta ne vien tik socialiuose moksluose; ji randa sau vietą ir filosofijoje, nors ji čionai išeina eikštėn kitoje formoje; pav. kada kalbama apie žmogaus idejų ontologišką (o ne moralę) prasmę, klausiama, kokią vertę jos turi, universalę, ar individualę. Panaši problema statoma taipgi ir doros filosofijoje.

Ant galo individualizmas susitinka ir su religija. Šiuo atvėju mums ypač rupi du dalyku: viena, ar individualizmas

butinai reikalauja imanentinės religijos, ar jis nesutaikomas su heteronomija, pav. transcendentalio Dievo prasmėje, o antra, ar apreikšta katalikų religija varžo asmens išsiplėtojimą-patobulinimą proto ar valios srityje.

* * *

Modern-naujoji filosofija, nors ir skelbia save esant kritiška, tečiaus visai nekritiškai paveldėjo iš praėjusiųjų kartų prietarą, kad pasaulis esąs x, apie kurį mes nieko nežinome. Žmogus nuolatai kaip ir savo prigimties verčiamas, jieškąs tiesos, o iš antros pusės žinąs, kad jis neprieisiąs prie minėtojo x supratimo. Kadangi vienok pažinimo noras esąs daug galingesnis negu pasaulio nepažintinumo sąmonė, tai žmogus griebiąsis liuoso tvėrimo arba imaginacijos galės ir tuo budu prieinąs prie pažinimo pasaulio, bet netikro, tik savo paties įsivaizdinto. Taip, girdi, atsirandą metafizikos butybės, kaip šit Dievas, dušia ir kitos pajautoms neprieinamos esybės.

Ant šito pagrindo modern-naujoji filosofija tveria religijos teoriją arba individiškąją religiją. Dievas, kaipo įsivaizdinimo produktas, esąs tik žmoguje, todelei žmogus sutveriąs betarpišką su Dievu santikiavimą, religijiniu patyrimu vadinamą. Tasai santikiavimas esąs nepastovus, bet kartu su individu įvairiuojąs, žingsnis po žingsniui sekdamas visapasaulinę evoluciją. Iš čia visai nuosekliai išeina, kad religijoje viskas esą relativu, ir religija turinti tik intraindividualę vertę.

Taip atrodo siaurai suglausti svarbiausieji individiškos religijos punktai, kaip jie suformuluoti naujienų jieškančių filosofų raštuose. Dabar patyrinėkime tokios religijos vertę.

Pačiame individualės religijos pagrinde gludi niekaip nesutaikomas tiesiai prieštaraujantis dualizmas. Žmogaus dvasia jieško tiesos, mėgina suprasti pasaulį, nesiliauja jieškojus, tečiaus visa veltui: ji pati turinti sąmonę, kad pasaulis nesuprantamas. Jei taip butu, tai ta pati dvasia negali tverti jokių metafiziškų butybių, nes ji turėtų sąmonę, kad visos tokios butybės butu fikcija — išmislas, kuris jokiu budu negali patenkinti tiesos jieškančio proto; kitaip, tai išeitu, kad tas pats protas pasaulio klausime ir jieško tiesos ir pasitenkina sąmoningu išmislu. Ir kitu žvilgsniu anasis individualės religijos pagrindas neišlaiko kritikos. Mat jis yra išdava ne pasaulio nesuprastinumo, o tik klaidingos pažinimo teorijos išraiška. Kantiečiai, pozitivistai ir fenomenalistai paskelbė, kad žmogus galįs pažinti tik tai, kas yra prieinama jo pajautoms.

Kas be to yra daiktuose, jie paskelbė nepažinomu esant. Tuo budu substancija, kuri sulig aristoteliškai tomistiškos filosofijos yra daikto esmė, vienytoja visų kokybinių ir kiekybinių ypatybių-fenomenų arba priepuolumų (accidens),—kiekvieno veiksmo subjektas, substancija tapo apgarsinta nepažinoma esant. Jei daiktų substancijos yra nepažinomos, tai juoba bus nepažinomu, *x*'u visas pasaulis.

Šisai minėtųjų filosofų tvirtinimas taipogi nesutinka su tiesa. Štai delko. Tvirtinti, kad mes galime pažinti tik pajautoms prieinamus dalykus, reiškia susiartinti pažinimo galę, kuri faktiškai daug plačiaus siekia, nes žmogus turi ne tik pajautas, bet ir protą.

Eksperimentalė psichologija ilgą laiką mėgino prirodyti esimą grynai eksperimentalio pažinimo, be protavimo ir metafizikos priemaišto; tečiaus lig šiol ji neįstengė to padaryti ir galima drąsiai sakyti, kad niekuomet to nepadarys, kadangi tai yra negalima atsižvelgiant į pajautų prigimtį arba jų funkcijas.

Pozitivistai sako, kad jie pažįstą tik fenomenus (daiktų ypatybes ir veikimą), kad jie patirią pastovius santikius (relacijas) tarp fenomenų, kad tuo budu jie prieiną prie gamtos dėsnių pažinimo—tai ir visa, ką jie žiną iš gamtos.

Šitame pozitivistų išvadžiojime, nors ir priešais jų norą, yra pilnas substancijos esimo pripažinimas. Ištikro. Dėsnis yra išraiška pastovaus santikio tarp dviejų palyginamųjų terminų, kuriuos pozitivistai pažymi kaipo fenomenus. Dėsnio nuolatumas arba pastovumas reikalauja nuolataus terminų panašumo. Bet, kaip patįs pozitivistai pripažįsta, jei kiekvienas fenomenas turi sau išimtinai ypatingą vietą erdvėje, sau išimtinai ypatingą momentą laike, jei prie to pažymėsime, kad fenomenuose nėr nieko pastovaus, tai išeina, kad fenomenuose nieko bendro nėra, kad dėsnis, apibendrinąs fenomenus, neturi pamato. Taigi nuoseklųs pozitivistai turėtu atmesti visus dėsnius pav. gravitacijos, osmoso, šviesos greitumo ir tt. O tuo tarpu dėsnių esimą jie pripažįsta, taigi tuopat jie priima ir terminų pastovumą, kuris vėl savo atvėju nėr galimas be pripažinimo pastovaus besimainančių fenomėnų substratosubstancijos. Tat, kadangi fenomenai egzistuoja, tai turi egzistuoti ir substancija; ji yra pastovi, jos gi apsireikimas-veikimas tveria minėtuosius, praeinamus fenomenus. Iš čia aišku, kad tarp substancijos ir fenomenų yra artimas, vidujis ryšys. Todelei iš fenomenų, jų ypatybių galime prieiti prie pažinimo substancijos—daiktų esmės.

Jei žmogus pažinimo procese gali atsiekti substanciją, tai jis, betyrinėdamas substancijas, jų nuolatinius santikius, gali su visų mokslų priimtos indukcijos pagalba pažinti ir tokias esybes, kaip Dievas, žmogaus dvasinis elementas. Šis indukcijos procesas yra visai pamatuotas šiais tikriausiais faktais: prigimties identiškumas pas tos-pat rųšies daiktus, būsenos (ens, être, sein) bendrumas daiktuose tuo žvilgsniu, kad jie visi y r a (kitaip sakant, jiems nepritaikomas žodis n ė r a).

Iš augščiaus pasakyto išeina, kad žmogus principialiai gali pažinti kiekvieną butybę, ir delto pozitivistų tvirtinimas kas del pajautoms neprieinamų daiktų nepažinumo nesutinka su tiesa.

Išgriuvus individualės religijos pamatams ir ji pati jau nebeturi pastovumo, esimo racijos, juoba, kad tarp jos elementų nėr vidujo ryšio, butinai reikalingo kiekvienai gerai nustatytai pažvalgai. Individualės religijos Dievas nėr tai realiai egzistuojanti esybė, pasaulio priežastis, kaip jis atrodo krikščionių moksle, o tik įsivaizdinimo produktas. Šita individualės religijos tezė neturi jokios mokslinės vertės akyvaizdoje šių trijų faktų: 1) religijos esimas ir į Dievo esimą įsitikrinimai yra universaliai laiko ir erdvės žvilgsniu, 2) žmogus principialiai gali pažinti Dievo esimą, 3) daugybės žmonių moksliškai mąstančių turėjo gilus įsitikrinimus į Dievo esimą. Čion reikia pridurti, kad religijos universalumo faktas turi nevienodą visiems vertę. Žmogus, pirmą kartą susiduriąs su šituo faktu, gali padaryti tokią išvadą: žmonijai ištikro rupėjo religijos dalykai—tai ir visa, ką sako universalumas. Tuotarpu, kitam žmogui, perėjusiam moksliškos indukcijos keliu visą krikščioniškos pasaulėžvalgos pamatavimo procesą ir paskiaus grįžtančiam dedukcijos keliu, idant kitu žvilgsniu apšvietus jau induktiviai svarstytus dalykus, tas pats religijos universalumo faktas atrodo kitoje šviesoje: tuomet jis stoja prieš akis, kaipo žmogaus prigimties išraiška, prigulmingumo jos nuo Pirmosios Priežasties—Dievo; trumpai sakant, krikščioniui religijos universalumas reiškia žmonijos balsą, skelbiantį Dievo esimą.

Pagalios, žmogus neturi sąmonės, kad Dievas butu jo įsivaizdinimo produktu. O tečiaus, jei Dievas butu tuo, kaip mano religijiniai individualistai, tai žmogus turėtu anojo įsivaizdinimo sąmonę, kadangi čia kalba eina apie normalį žmogaus stovį.

Tat individualės religijos šalininkų supratimas apie Dievą priguli prie imaginacijos srities, o nėra moksliško tyrinėjimo išdava.

Prisižiurėjus praėjusiųjų amžių filosofijos sistematams matos, kad ten Dievas figuruoja kaipa visos realybės pradžia ir kad toje realybėje esamieji santikiai skaitomi prigulmingais nuo tos Pradžios. Šis historijos faktas rodo mums, kad religijinė problema organiškai surišta su pačia realybė ir kad turi ypatingą, normuojančią rolę, todelei individualės religijos šalininkų įsivaizdintasis Dievas ir iš čia paeinąs patirimas—santikių išraiška—neikiek nesutinka su realybe. Ištikrųjų. Religija yra pašaukta normuoti gyvenimą, sudaryti normalius, užduočiai ir siekiams tinkamus santikius. Ir kaip-gi tokią konkrečią rolę atliks neapribotas, betikslis, neatsakąs realiam gyvenimui patyrimas, turįs pagrindu įsivaizdintą esybę? Kaipo toksai, šis patyrimas negali patenkinti mokslinių reikalavimų, negali turėti pozitivios įtekmės į gyvenimo bėgį.

Visai kitą prasmę ir svarbą matai katalikų religijoje, kur Dievas yra ne įsivaizdinimas o tikra, esanti realybė, pasaulio Sutverėjas, kur visos esybės yra prigulmingos nuo Dievo, seka Dievo valią, išreikštą ar tai esybių prigimtyje, ar tai tam tikrame Apreiškime. Čionai matai pozitivią religijos įtekmę į gyvenimą, ir kiekvienas iš katalikų gali rasti savo asmeniškame gyvenime užtektinai faktų, kur grynai religijinė mintis sulaikė žmogų nuo prasižengimo prieš dorą. Žinoma, ši katalikų religijos įtekmė nėr kokiu ten mechanišku dėsniu, su visu butinumu veikiančiu į žmogaus psichiką, o tik moralė jiega, kalbanti į jo protą ir troškimus. Todelei, žmogus, kaipo ta įtekmė nesudeterminuotas, gali atsisakyti nuo religijos dėsnio pildymo, bet ir tuomet religijos įtekme apsireikš balse sąžinės, kuri pasmerks nedorą pasielgimą, nesutinkantį nei su augščiausiais asmens uždaviniais.

Nieko panašaus nėr individualės religijos teorijoje. Tenai pats žmogaus asmuo yra vyriausias prieš nieką neatsakąs įstatimdavis. Iš čia nuosekliai išeina, kad tokių asmenų pasielgimas niekuomet negali buti paskaitytas blogu, peiktinu. O tečiaus ir karščiausieji individualės religijos šalininkai sutiks, kad žmonėse pasitaiko peiktinų pasielgimų. Bet peikti blogą elgimąsi negalima, neatsisakius nuo individualės religijos pažiurų apie visuotiną žmogaus autonomiją religijos ir doros srityje. Iš čia matos individualės religijos nenuoseklumas ir tuo budu gyvenimui netinkamumas.

Individualė religija, sulig jos šalininkų nuomonės, paraleliai mainosi su individu ir visapasauline evoliucija. Šiuo budu pasmerkiama kiekvieną pastovią, pav. ant Apreiškimo paremtą, religiją.

Kad individualė religija keičiasi ir gali esencialiai persimainyti, tai tame nieko stebėtino, kadangi ji neturi objektivaus pamato; bet tvirtinti, kad kiekviena religija turi taip mainytis, tai tam nėr jokių racijų.

Kas del individo mainymosi, dalykai taip stovi. Materialis žmogaus sąstatos elementas—kunas—turi suorganizuotą formą, kaip ir kiekviena gyva esybė, celulių, audinių, sąnarių, systematų pavidale. Chemiški kunai tarnauja kaipo medega toms dalims. Kad organai galėtu funkcionuoti, augti, sunešiotas dalis atpildyti jie reikalauja naujų chemiškų kunų, kuriuos ir įimame, kvepuodami, gerdami, valgydami. Toliaus, tie kunai tampa organizme permainyti, išnešioti po įvairias dalis, sunaudoti jiems savaimi svetimai, bet gyvoms esybėms ypatingai organizacijai, antgalo, išskiriami iš kuno par prakaitavimo ar kitus sekrecijos budus. Šis fiziologiškas procesas, vadinamas nepastovia lygsvara, yra nuolatus ir kiekvienam gyvam organizmui esencialis.

Žmogaus psichikos elemente taipogi darosi permainos, kaip tai aiškiai liudija mokyklų esimo faktas bei kiekvieno asmens historija.

Dabar kįla principialis klausimas: kaip toli siekia fiziologiškas ir psichologiškas žmogaus keitimasi? pav. ar jis gali permainyti individą?

Jei individualės religijos šalininkai pasakys, kad joje kalbama tik apie chemiškųjų molekulų ir pavienių psichiškųjų stovių permainą, o ne apie aplamą individo charakteristiką, tai mes pasakysime, kad religija tuomet neturi reikalo mainytis, kadangi ji yra surišta su individu, o ne su molekulomis bei pavieniais psichikos stoviais.

Individualistai negali laikytis nuomones apie vieno individo persikeitimą į kitą, nes jie patįs savo raštuose kalba apie individus kaipo pastovius, pav. tam pačiam individui priskiria faktus, atidalintus vienas nuo kito kelerių metų laikotarpiu. Jei tat individas esencialiai nesimaino, tai nėr racijos sakyti, kad jo religija turi esencialiai mainytis.

Šalip šito substancialio individo pastovumo yra dar kitos rųšies pastovumas, butent logiškasis psichiškųjų stovių turinys. Taip, ar mes esame nuliudę ar linksmųs, pavargę ar pasilsėję, turime 15 metų ar 40, studijuojame mediciną ar filosofiją,

visiems mums, o taipogi ir praėjusioms kartoms nežiurint į įvairiausius momentus ir aplinkybes, visuomet 3+5=8.

Iš pasakyto išeina: individualistų klaida yra tame, kad jie logiškąjį ir substancialį pastovumą pakeitė fiziologišku ir psichologišku fenomenalizmu.

Kas del visapasaulinės evolucijos, tai čia nieko nekalbėsiu, kadangi ji likšiol priguli prie poezijos srities, o ne prie mokslo; o kita vertus ji neturi tiesioginio ryšio su čia mums rupimu klausimu.

Užbaigdami savo teoriją religijiniai individualistai sako visa reliativu esą religijoje.

Mes-gi augščiaus matėme, kad yra substancialis individo-asmens pastovumas, kad yra logiškojo turinio (kuris yra principialiai lygus pažinimo dėsniams) pastovumas, kad su šio pastarojo pagalba žmogus gali pažinime atsiekti visos realybės Priežasties (Dievo) esimą.

Tat religijos terminams esant pastoviems, tuopat ir pati religija turi pastovius elementus, kurių tik pritaikinimas gali mainytis, bet tai antraeilis o ne esencialis dalykas.

Galų gale dar reikia pridurti, kad individualės religijos teorija, vartodama savo prasmėje žodį „religija“, tik painioja mintis, kadangi ji priskiria religijai turinį, kuris neturi nieko bendra su likšiol vartojamais religijos terminų turiniu ir apskrita prasme[1]).

* * *

Koks yra pozitivus individualizmo kaipo konstruktivios jiegos uždavinys? Visupirma jau pati žmogiškoji individo prigimtis nurodo kelius, kuriais jis turi eiti. Šalip fiziškųjų kuno spėkų palaikymo ir stiprinimo, kiekvienas asmuo ypačiai privalo rupintis proto ir valios auklėjimu. Ištikro, žmogaus, palyginto su kitomis regimojo pasaulio esybėmis, augštenybė apsireiškia jo prote ir valioje, tai, beabejo, šių jiegų tobulinimas pilnai sutinka su žmogaus uždaviniu. Ypačiai musų gadynėje gyva kiekvieno žmogaus priedermė-sunaudoti ir išplėtoti visas protines jiegas tiesos apginimui, ištobulinti valią, įgyti tvirtą ir nuoseklų charakterį, įsitikrinti apie reikalingumą žmogui tikro pasiaukojimo, ne egoistiškojo, kur jieškoma savo garbės, kaip tai šiandien tankiai daroma, o tik pasiauko-

[1]) Apie termino „religija“ prasmę ir turinį žiur. „Ateitis“ 1912 m. p. p. 379, 419, 2 išnaša ir p. 499. *Red.*

jimo, paremto ant grynos Dievo meilės. Savaimi žinoma, kad jausmai turi sekti intelektualių ir dorinių spėkų auklėjimą.

Šalip bendo žmogaus prigimčiai uždavinio yra dar specialių, kiekvienam asmeniui ypatingų, tikslų, paeinančių iš ypatingų asmenų gabumų ir palinkimų.

Visi tie uždaviniai turi bendrą tolimesnį siekį—kuodaugiausiai nuveikti tiesos ir doros žvilgsniu. Tiktai toksai tikslas gali buti statomas ir lemtai suprastajam individualizmui.

Čia kįla vienas klausimas. Gerai, asmuo sunaudos savo gales, bedalyvaudamas moksle, visuomenės gyvenime; bet kaip jis turi žiurėti į praėjusiųjų kartų veikimą, į kitų žmonių darbą, butent, ar jis turi priimti moksle tiktai tai, ką jis pats savo protu ir pajautomis patirs, ar gal jam leistina pasiremti kitų žmonių tyrinėjimais, jo paties ir nepatikrintais? Kitaip sakant, ar autoritas ir liudijimas (šis pastarasis galutinai remias autorito tikėtinumu) turi esimo racijas moksle ir gyvenime? Ar jais faktiškai naudojamasi moksle?

Kad žmonių gyvenime, kad kiekvienoje jų grupėje, be jokios išimties, prileidžiama autorito reikalas—tai yra aiškiausis, visai neužginčijamas faktas.

Kas del paties eksperimentalio mokslo, tai ir čionai neišvengiama naudojimosi išvadomis, padarytomis kitų mokslininkų. Imkime pavyzdį iš celularės biologijos. Dabartinės aktualybės, kaip mendelizmas, eksperimentalė partenogenezė, mutacijų teorija—vis tai yra klausimai, tyrinėjami skaitlingų grupių mokslininkų. Šitie darbai pagamina medegą, turinčią patilpti biologijos moksle. Vienok kad ji galėtu tenai tilpti, reikalingas tos medegos sugrupavimas, palygimimas su kitomis tos srities žiniomis, galutinas apsprendimas apie medegos vertę ir prigulinčios vietos paskyrimas celularės biologijos visumoje. Visas šitas darbas, užimąs gan svarbų etapą mokslo tvėrime, bus nuveikiamas mokslininko, kurs pats nepatikrino, o net ir ne galejo patikrinti didžiai skaitlingų tyrinėjimų. Iš čia matos, kad mokslininkas sistematikas remiasi liudijimu—tikėtinumu—autoritu kitų mokslininkų; iščia vėl išeina, kad mokslo tvėrimesi yra momentas eksperimento ir liudijimo.

Panašus momentai—elementai yra visuose biologijos, medicinos ir apskritai visuose eksperimentaliuose moksluose.

Kas yra pasakyta apie eksperimentalius mokslus, tas gali buti pakartota tik augštesniame laipsnyje apie visas histo-

riškus, ekonomiškus, teisės ir panašius mokslus, kur remiamasi dokumentais, statistikomis, įstatymais[1]).

Jei gyvenimas ir mokslas sako, kad juose yra du elementu – patyrimas ir liudijimas —tas iščia aišku, kad individualizmas, kurs norėtu gyvuoti tik patyrimu, yra negalimas: jis stovėtu ant vietos, o tuotarpu mokslas auga, plėtojasi ačiu praėjusiųjų kartų darbavimosi rezultatų pastovumui (beabėjo ne visų rezultatų) ir liudijimo esimui.

Jei kraštutinio individualizmo pretensijos—priimti tik tai, kas yra paties individo patirta—neranda pritarimo eksperimentaliame moksle (kur rodos butu patogiausia tam dirva), tai jos neturi pamato ir pritaikinime prie religijos dalykų; tuo budu liudijimo elementas, esąs katalikų religijoje, yra visai teisėtas ir mokslo reikalavimų žvilgsniu.

Katalikystė, teisėtai žengdama į pasaulio historiją, sutvėrė gerai aptartą santikį su apsupančia ją visų laikų žinija. Tasai santikis, jau nuo pat katalikystės atsiradimo esąs, tapo viešai ir formaliai paskelbtas Vatikano Santaryboje: n u l l a u n q u a m i n t e r f i d e m e t r a t i o n e m v e r a d i s s e n s i o e s s e p o t e s t tarp tikėjimo ir proto negal but jokios tikros nesantaikos.

Šitas pamatinis santikių principas tikrai yra pas katalikus m a g n a c h a r t a l i b e r t a t i s. Iš jos nuosekliai eina, kad katalikystė negali varžyti mokslo, kad katalikai gali su visu uolumu griebtis mokslo, nei kiek nebijodami, kad iš jo galėsiąs kilti kaž koks pavojus jų religijiniams įsitikrinimams. Ir faktiškai matome, kad tokio pavojaus nėra buvę nei Ampère'ui, nei Pasteur'ui, nei Branly'ui, nei Van Gehuchten'ui, nei kitiems. Pavojus gali kilti tik iš paties individo kaltės, butent, jei jis ar mokslo ar katalikystės nesupras.

Katalikystė, kaipo tikra Dievo apreikšta religija, prie žmogaus prigimtu protu atsiekiamos naturalės religijos prikergia dar tulą grupę neatmainomų tiesų, kurios visos, kartu imamos, duoda pamatus ir apskritą katalikų pasaulėžvalgos turinį.

Įsižiurėjus į žmonių psichologiją matos, kaip yra butinai reikalinga organizacija, kuri saugotu Dievo apreikštas tiesas nuo iškreipimo, rupintusi nuosekliu jų plėtojimu. Ir faktiškai matome Kristaus įsteigtą Katalikų Bažnyčią

Visuose šituose momentuose nematome nieko, kas butu priešinga nei moksliškiems reikalavimams, nei rimtai suprastajam individualizmui.

---

[1]) Daugiau aiškių pavyzdžių žiur. „Ateitis" 1912 m. p.p. 329—331. *Red.*

Šalip šitų pamatinių ir pastovių katalikystės punktų yra dar begalės dalykų, kur individualizmas gali pilnai atsiekti integralį savo ypatybių ir gabumų išplėtojimą lygiai kaip ir kitose mokslo srityse. Pats išsiplėtojimo procesas čianai negali buti aprašytas, kaip jis ištikrųjų darosi pas tą ar kitą individą, kadangi tai neįeina į šio straipsnio ribas, tečiaus čia galima paduoti keletą apskritų nurodymų.

Srityje, kur individualizmui leista plėtotis, refleksija turi užimti pirmą vietą ir išdirbti individe pamatuotą sąmonę tikro ir aktualio jo padėjimo ir siekių, kuriuos jis nori realizuoti, o taipogi priežasčių, kurios jį privedė prie dabartinio padėjimo.

Gyvenimo ir mokslo pažanga iškelia naujas problemas, kurios susiduria su individo įgytais įsitikrinimais. Akyvaizdoje šitų klausimų individo intelektualės spėkos turi progą ir reikalą pasirodyti, kad rimtai įgyti įsitikrinimai duotu atsaką ir naujiems klausimams. Taigi tų savo įsitikrinimų naujas suformulavimas, išdėstymas, pamatavimas, užmetinėjimų atrėmimas yra plati dirva, kur individualio proto šviesa pasirodo. Per šitą proto procesą ir pati asmens sąmonė gali tapti aiškesne, gylesne tvirtesne.

Kai kam gali pasirodyti šią dirvą esant persiaura individualizmo išauklėjimui. Tai netiesa, pav. du asmeniu dirba panašų darbą, o tečiaus pasekmes gali buti begalo skirtinos: vieno darbas puikiausias, kito—niekam vertas. Panašiai gali buti raštijoje, moksle, dailėje ir kitur; skirtumo priežastis gludi individo ypatybėse. Tokių skirtumų gali buti ir religijiniose asmenų įsitikrinimuose.

Individualiai kataliko skirtinumai apsireiškia ne tik jo įsitikrinimuose, bet taipogi jo valios ir charakterio stoviuose, kurie su visu aiškumu atsispindi jo pasielgimuose. Individualizmo jiega čianai apsireikš tvirtume, gyvybėje, su kuria vykdinama gyvenime prakilnus sumanymai, tiesą ir meilę skleidžiančios mintis.—Individualizmo apsireiškimas valios srityje nereiškia tik vien didžiai pakeltą intensivumą, jis palieča ir patį veikimo objektą. Klaidinga butu manyti, kad individualizmas plėtojasi tik tuomet, kada asmuo turi nuveikti kokį nors taip sakant individui išorinį darbą; ne, individualizmas gali lygiai gerai, o gal ir daugiaus, augti prie individui vidujų aktų atlikimo. Mat, prie išorinių aktų, kaipo kitų žmonių regimų, gali prisidėti tuščios garbės noras, tuomet tokie aktai, dalinai padengti savymeile, nes sunku atlikti. Visai kitaip yra su niekeno nematomais vidujais aktais, pav. blogos

minties atitolinimas, negerų palinkimų prašalinimas, geidulių suvaldymas, trumpai sakant, ant savęs viešpatavimas—štai aktai ne tik plačiai išplėtoto individualizmo, bet gal ir paties herojizmo reikalaujantieji.

Kad refleksijos ir veikimo individualizmas, apsireiškiąs kuoįvairiausiose formose, kaip šitai: mokslo, dailės, poezijos, asketikos, socialio veikimo, pasiaukojimo ir t t., yra galimas katalikistėje, tai kuoaiškiausiai parodo Katalikų Bažnyčios historija. Šv. Paulius, šv. Augustinas, šv. Benediktas, šv. Bernardas, šv. Pranciškus, šv. Grigalius VII, šv. Tomas, šv. Teresa—vis tai tipai, skirtini savo didžiai išplėtotu individualizmu. Tečiaus šitas individualizmas nėr panašus į kraštutinį, viską ardantį ir pragaištingą individualizmą; minėtųjų ašmenų individualizmas užlaiko bendrąjį Katalikų Bažnyčios mokslo lobį (Gemeingut), išplėtoja visas geras asmens ypatybes, trumpai sakant, sujungia puikion harmonijon universalį Kristaus mokslo elementą su kiekvieno asmens individualizmu.

M. Reinis.

Louvain, 9—III—1913.

A. † A.

VINCAS RUSONIS.

Puikiai baigęs Trakų miesto mokyklą, paskui pavyzdingas Vilniaus seminarijos klierikas, gegužės 7 dieną š. m. pasimirė Žaslių par. Trakų aps., tesukakęs vos 19 m. Buvo dideliai darbštus, visada sėdėdavo prie knygos, nežiurėdamas savo silpnos sveikatos. Norėjo giliau apsišviesti pats, kad paskui galėtu naudingiau darbuotis, pasekmingiau traukti žmones prie Dievo. Bet Dievas kitaip lėmė. A. a. Vincas per kalėdas visai susirgo. negalėjo grįžti seminarijon. Pasikamavęs namie pusę metų, dievobaimingai persiskyrė su šiuo pasauliu. Jo mirtis sumažino ir taip jau nedidelį Vilniaus seminarijoj lietuvių klierikų skaitlių. Be galo mums jo gaila. Bet tebune Dievo valia! Requiescat in pace.

Vardan draugų *Žigmas Drabnis.*

—:—

Kame? Kur?.

Viršminėtų klausiamųjų žodelių (prieveiksmių) vartojime musų rašytojų dauguma visiškai jokio nedaro skirtumo, nors tuodu žodeliu labai yra skirtinu.

Vieniems težinomas tiktai vienintelis „kur.“ Kitiems „kame“. „Kame“ ir „kur“, tai du panašiai skambančiu, bet ne vienos reikšmės žodeliu. Ir labai retas teatsiranda, kurs mokėtu kaip reikiant tuodu žodeliu atskirti, nors ištikrųjų čia jokio painumo nėra.

Liet. kalbos sintaksėje 18 p. Rygiškių J. tų dviejų žodelių vartojime paduoda šitokią rašytojams sektiną taisyklę. Jis rašo: „klausiamasis žodelis „kame“? pažymi e s a m ą j ą vietą. O žodis „kur“? — s i e k i a m ą j ą vietą“. Todel reikia sakyti: „K a m e buvai?“ ir „K u r važiuoji?“, bet negalima sakyti „Kur buvai?“

Seniau gyvoje žemaičių kalboje tuodu žodžiu griežtai buvo skiriamu. Ir dabar dar tebegyvenantieji žemaičiai—seniai labai tiksliai moka tuodu žodžiu vienas nuo antro atskirti. Tiktai dabartinė jaunesnioji karta, gal imdama iš rašytojų pavyzdį, jau ne visada minėtu žodžiu vieną nuo antro atskiria.

Keista išrodytu jei koks moksleivis-šviesuolis, arba nors ir šiaip jau žmogus kalbėdamas rusiškai vietoj „гдѣ былъ“ pasakytu „куда былъ“, nemažiau taipogi keistas ir musų laikraštijos bendradarbių šių dviejų žodelių be jokio skirtumo vartojimas[1]).

Kaz. Kadaugis.

---

[1]) Panašiai klaidžiojama ir vartojime prieveiksmių č i a, čion, š i č i a, š i č i o n. Kai-kurie rašytojai č i a, š i č i a visai nebevartuoja. Pas juos visur č i o n, š i č i o n, (p. Vyduną net š i š o n—bjaurus prusicizmas). Tuotarpu skirtumas rodos aiškus: č i a, š i č i a—tai rusų тутъ, здѣсь, o č i o n, š i č i o n—tai сюда. Pav. Padėk č i a. Atnešk š i č i o n. Jis č i o n atėjo, Jis č i a buvo. „At.“ *red.*

SONETAS.

Svajodamas Nemuns banguoja-liuliuoja...
Retai tik pakyla žila jo vilnis...
Pasaulį sparnais apkabino naktis...
Į vandenį žiuri miškai ir sapnuoja...
Dangui ir ant žemės—kur žiurai—ramybė,
Tarp savęs sau kalba žvaigždelės tyliai.
Jų maudos' šaltam Nemune spinduliai...
Užmigo, užsnudo visokia gyvybė.

Tik man delko sunku tyloj vakarinėj?
Delko nėr ramybės jaunojoj' krutinėj?
Nejaugi vien vargti pasaulyj' reikės?...—

Turbut man taip skirta, turbut man taip lemta...
Svajonės liks dvasioj' jaunoj' neišsemta
Kaip Nemuno niekas išsemt' negalės!—

Mat. Bd.

—:—

NULIUDIMAS.

Ne man, ne man ćiulbės paukšteliai,
Ne man linksmybė jų dainos.
Ne man ramiai liuliuos' upeliai
Plačiuos' laukuose Lietuvos.
Manęs saulelė neramina
Ir augštas nežavi dangus!

Tamsi naktis neužmigdina,
Ir vėjas negaivin' ramus'.
Nenor nieks su manim' liudėti...
Ir nieks man rankos neišties.
Nenor sunkiam laike padėti
Palengvint' sopulius širdies.

Mat. Bd.

INKVĖPIMAS

Manę aplankė vėl sparnuota,
Ir paslaptingoji deivė!
Apmirusiai vėl dvasiai duota
Nauja gaivinanti sriovė!

Vėla sugrįžta įkvėpimas
Ir plaka neramiai širdis.
Vargai išnyksta. Nuliudimas
Netemdo man žydrias akis...

Vėl karžygiu save jaučiuosi.
Krutinė vėl jiegų pilna..,
Linksmai, galingai uždainuosiu,
Kaip jurų bangos, plauks daina...

Mat. Bd.

Pavasaris.

Pirmutinė šilta pavasario diena.

Paukščiai kaip tiktai įmanydami sveikina, sugrįžę į gimtinius lizdelius, jaunąjį žiemos pergalėtoją, lyg apvainikuodami jį savo maloniomis melodijomis.

Pavasaris, tartum, atjausdamas tąjį savo prakilnumą, iškėlęs į viršų medžių šakeles, pradeda jas puošti lapais ir žiedeliais.

Nepamiršta jisai nei nuskurdusios žolelės: ir ją papuošia į žaliojo aksomo rubus, lyg norėdamas, kad visi sutvėrimai lenktu prieš jįjį galvą, visi jį gerbtu.

Bet visos Pavasario Svajones, lyg su dumais žuva: atgija dar senutė-žiema ir pastiprinta rytų vėju štai jau rengias sugriauti Pavasario darbą: ima šalti, sniegas kristi.

Visi paukščiai nutyla.

Laukus pridengia blizgantis sniegas.

Bet tuo dar godi žiema nepasitenkina; jai to permaža! Pasivadina į talką savo gerąjį sėbrą—šiaurį...

Kad jau pradės jisai pusti iš visų kampų, kad pradės varyti pusnynus,—net Pavasaris pabugo ir, lyg nežinodamas už ko stvertis, ką daryti pradėjo gailiai verkti...

Jo graudžios-karštos ašaros suminkštino šiaurio širdį, ir jis paliovę putęs.

Žiemą, viena pasilikus su savo balta, kaip sidabro skraisste, nežinojo ką pradėti; mat, Pavasario ašaros pasiekė ir jos sios šaltąją širdį, kaskartą žymiau dilindamos jos baltą rubą.

Jau ji vėl apleidžia kalnus ir kalnelius, pasislėpdama kur-ne-kur grioviuos ir pelkėse.

Pradėjo iš naujo viršunės kalnų ir kalnelių žaliuoti.

Paukščiai suskato čiulbėtų, sveikindami pergalėtoją.

Ir Pavasaris tikrai pakilo visoj savo galybėj, apskelbdamas visam pasauliui savo džiaugsmą ir pergalę pirmu nusigriaudėjimu.

Bet patsai lyg dar liudi, atmindamas savo menkutę jiegą, tai vėl lyg visus vargus užmiršę, linksmai šypsosi, girdėdamas kuoįvairiausius himnus savo galybei...

Užsimąstė jaunas Pavasaris.

Jo mintis tik skraido, lakioja po visą pasaulį, jieškodamos atbalsio pirmajai garbei.

Apsvarstė, apmąstė savo padėjimą ir sužaibavęs skaičiomis akimis, galingu skardžiu balsu prabilo:

„Tuštybių tuštybė!... Nepažinojau savęs!“...

Jo balsas, atsimušdamas į mėlynus dangaus skliautus, garsina visam pasauliui tą jo nusprendimą „Tuštybių tuštybė!!... „Tuštybių tuštybė!“...

Bitikas.

22—IV—13.

—:—

Audra.

Karšta apypietė. Tvanku.

Paukščiai nustojo čiulbėti, gyvuliai ir žmonės, surišti kaitros pančiais, dusaudami ilsisi pavėsyj.

Vėjelis visiškai nustojo dvelkęs.

Slegiantys ramumas pridengė laukus.

Visur viešpatauja tyla.

Tik debesėlis vakaruose nemiega: pradeda pamažu, lyg bijodamas, žadinti gamtą, kilti ir kilti augštyn. Jau štai apdengė toji nematoma baisybė, visą vakarų kraštą. Medžių viršunės, pamačiusios priešą, pradėjo tarp savęs prisilenkdamos šnibždėtis ir šniokšti...

Sujudo paukšteliai: kiekvienas skubina prisidengti savo lizdelyj, tik vieną volungė, tartum jiems prieštaraudama, čiulba, švilpauja kiek tik įmanydama.

Subildo žmonės. Visur bildesys, triukšmas, mat skubinasi sudėti į kupetas likusį šieną.

O debesys vis kila ir kila kaskartą juodesnis kas kartą baisesnis.

Jau apkrėpė save sparnais saulės spindulius, sukėlė vėją, ir šniokšdamas-uždamas ateina, atlekia, lyg aitvaras, nešantis gerą ir blogą žmonėms.

Pradeda kristi stambus lietaus lašai, kaip ir pasakodami ateinančios audros baisumą.

Krinta-bira lašas po lašo kaskartą dažniau.

Pradėjo lyti.

Žmonės, pametę laukuose darbus, skubinasi namo.

Galvijai, atkreipdami galvas į vėją, ryte-rija jo kvapą lyg norėdami suminkštinti sukietėjusius, išdžiuvusius gomurius.

Paukštelės sulindo į savo lizdus.

Baisus vėjas pakilo, mataškuodumas medžių liemenimis, lyg stengdamasis išklibinti juos iš žemės, kad paskui, pakeltus augštyn, sudaužyt į gabalus.

Bet, nieko nepešęs, dar labiau inirto: nuplėšė nuo stogo keletą kulelių; pradėjo daužytis palangėmis ir, lyg visą jiegą sutraukęs į daiktą, metėsi per atviras kluono duris į vidų, tarsi norėdamas jįjį nuversti.

Pasipylė lietus kaip iš maišo.

Vėjas aprimo. Sužaibavo; pradėjo griaudėt.

O lietus vis šniokščia, tarškena į langus ir įsismaginęs nei nemano nustoti.

Bet burys burį veja, ir lietus galų-gale, išbaigęs jiegas, aprimo, pagalios visai nustojo.

Oras po lietui lyg rojaus: linksma, lengva!

Krutinė giliai kvėpuoja, tarytum, norėdama kuodaugiausiai suimti į save tyrojo oro.

Želmenai tik šaiposi—juokiasi, žiurėdami į žmogų, nes tuokart jų kalbą net vargdienis žmogus supranta, atjaučia. Saulužė linksmai spindi dausose.

O žmogus, užžavėtas oru ir visais gamtos stebuklais, mąsto-galvoja savo gyvenimo vargus-bėdas, kurie, kaip perėjusi audra, sukilo ant jojo galvos; bet tikisi, jogei ir jam po visų šių nelaimių-audrą sužibės kada-nors linksma amžinybės diena...

Bitikas.

30—IV—13

—:—

Šienapjutė.

Ramiai slenka pirmutinės vasaros dienos.

Vidudienyj karšta, tvanku.

Augalai pievose žaliuoja, žydi, kaikurie jau bręsta.

Šienpjuviai po apypietei, užsidėję žėrinčius - žvilgančius ant pečių dalgius, stačiai atžingsniuoja į pievą.

Žus jau pievų žolės, žiedeliai, pakirsti nepermaldaujama žmogaus ranka, kaip ir patsai žmogus, nežiurint ar jaunas ar senas, lenkiasi po negailestinga mirties ranka, atsisveikindamas visą, kas šiame pasaulyj' jam meilaus, brangaus.

Ir pievų žolelės, prijausdamos savo galą, tarytum nuliudusios, nuleido savo viršunes žemyn; vieni dagiai, su pasididžiavimu iškėlę savo kaktas, stačiai žiuri į ateinančius.

Vėjelis, pamatęs dalgius, nudžiugo: netrukdys, mano, tos žolės mano kelionės, ir įšokęs, kaip pradės po smilgas, barškučius sukuriais vartytis, net visa pievelė sušlamėjo sukugždeno, lyg skųsdamosi žmonėms savo apgailėtinu likimu.

Pjovikai prieina, pastato dalgius ir pradeda budenti.

Čiurškėjimas žvangėjimas atsiliepė visoj' pievoje.

Vėjelis aprimo.

Pievų paukštelės, subudintos nepaprastais balsais, sulindo kur kuri galėdama.

Susiubavo, sulingavo pievelė nuo pjovikų dalgių.

Žolė lyg verkia-dejuoja, o pakirsta, ramiai gula į pradalgę; tarsi žinodama, kad jos mirtis—naudinga žmonėms.

Dagiai-gi baubdami griuva be jokios vilties, nes žino, iš jų nebusiant jokios naudos.

O tos pradalgės vis auga ir auga kas kartą daugyn. Jau sugulė visa pievelė.

Ištolo išrodo, lyg bangos paslaptingo ežerėlio lietė-užliejo tą žemą vietelę.

Bet toji prievelė nepasiliks visuomet plika: neužilgo pridengs ją nauja želmenų karta ir vėl kenks vėjeliui linksmai bėginėti.

Bitikas.

11—V—13.

—:—

Ramybė.

Šiltas gegužio pavakarys. Saulė, atsisveikinus mylimąją gamtą, slenka į dvasių valstiją.

Rasa sidabrinėmis miglomis pradeda kristi ant žolių.

Varlių koncertas atsiliepė tvenkinyj ir artimoje baloj.

Lakštingala, nenorėdama jomis apsileisti, ar tai atsisveikindama su paskutiniais matutės-saulutės spinduliais, skardžiai traukia graudingą vakaro himną.

Pradėja lakioti šikšnosparniai, begainiodami nakties plaštakes. Visi tie šlamėjimai, čiulbėjimai, kurkimai, susilieję į vieną vakaro dainą, meiliai atsiliepia kiekvieno žmogaus sieloje.

Bet štai jau ir vidunaktis.

Rukai ant balų pradeda tirštėti. Mėnulio spinduliai, negalėdami persiskverbti per juos, apšviečia viršunes pakraštėmis augančių krumų ir medelių, kurie miglose išrodo lyg kokie užburti rumai.

Aptilo nakties balsai; vien griežlė dar girdėti laukuose.

Susiubavo, sulingavo miglų kamuoliai, kaskartą aiškiaus formuodami šviesų Ramybės paveikslą.

Štai jau jis pakilo augščiaus krumų šviesus, bet neaiškus, nes pridengtas tiršta rukų skraiste.

Sumosavo Ramybė savo ranka, ir aplink užviešpatavo žavėtina tyla.

O ji vis plaukia; bėgioja laukų plotuose, lyg ką vydama, ar norėdama pabėgt. Bet štai atsistojo pas vieną grintėlę, kur da spindėjo raudona balanos šviesa. Prisikišo prie lango, norėdama pažvelgti į vidų; bet, nusigandus, atšoko, mat, ten ji pamatė besiblaškantį jau bemirštantį vargdienį...

Bet gailesčio paimta, įžengia grintelėn neilgai laukus, norėdama pagelbėt kamavimams žmogaus.

Pribėga prie guolio, pabučiuoja į atšalusią kaktą ir linki jam ramumo...

Užgeso balana, užgeso ir vargdieno gyvenimas.

Namiškiai, pergąsdinti nematoma jiega, susiglaudę kalba vienodą: „Amžiną atsilsį“...

O Ramybė, palikus surukusią grintelę, grįžo į savo buveinę...

Bitikas.

6—V—13.

—:—

Laimė.

Ramus pavasario vakaras.

Saulutė seniai nusileido, atsisveikinus su žeme - sesele, pasiųsdama jai paskutinius savo aukso spindulius. Mėnulis pakilo iš už girios. Apsidairęs į mirgančias žvaigždeles, linksmai šypsosi, regėdamas visur malonų ramumą.

Bet štai jis meta savo žvilgsnį į artimojo ežerėlio gelmes, tarytum, norėdamas savo žvilgsniu pasiekti jo dugną, pažint jo paslaptis, ir netikėtai pergąsdintas, pasislepia už debesėlio...

Tik retkarčiais dirsteli įsidrąsinęs pro debesėlio kraštą ir vėl pasislepia.

Bet nematydamas nieko pavojingo, vėl ramiai dairosi po apielinkę...

Ežerėlyj tuom tarpu sujunda vanduo; pasikelia miglų debesys, kuris tai kyla augštyn, tai vėl staiga puola žemyn, mainydamas savo išvaizdą.

Pradeda kilti įvairus paveikslai.

Pasirodo balta Laimės stovyla.

Auga ji, auga kaskartą labyn.

Ją siaubia dar miglos; bet štai netikėtai ji pakelia ranką ir vienu mostelėjimu iš miglų iššaukia krištalo rumą...

Visur tik žėri, tik žiba sidabro sienos...

Viduryj griežia, šoka, dainuoja ir visi, kaip įmanydami, linksminas...

Sumojo vėl Laimė savo galinga ranka.

Ir stojo samanota bakužė...

O medžiai lyg kokia giria laiko apsiaupę triobelę...

Viduryj grintelės—lavonas, dvi žvaki gale galvos žiba; ant skobnies—kryželis.

Laimė nusilenkia ir pabučiuoja lavono atšalusią kaktą...

Vėl pakyla, apsisiaubia savo miglų skraiste ir švelniu—malonu balsu taria: „Varguoli! atradai mane, bet... numiręs“...

Pazaras jau aptraukė rytų kraštą.

Pabudo vieversys.

Pradėjo dvelkti rytų vėjelis.

Laimė tuom tarpu pakilus, apsidairė aplinkui, žvilgtelėjo į mėnulį, skubinantį į požemius; apsidengus sidabro skraiste, pražuvo iš akių, nupuolus ant želmenų gaivinančia rasa...

K. Bitikas.

17—IV—13.

—:—

Kelionė.

Keleiviai vargingai iriasi per dukstančias jures-mareles į Laimės viešpatiją.

O bangos vis kįla ir kįla kaskartą didesnės, kas kartą smarkesnės; siubuoja jos laivą; meto į šonus, bet neilgai tveria: viena kitą besivydama, greit žuva beribėj.

Keleiviai-gi plaukia ir plaukia tolyn. Nežino jie baimės, nežvalgos atgal; bet irias ir irias pro žaliuojančius salų ir sa-

lelių krantus, tarytum norinčius savo žalumu pavilioti narsius keleivius; pro kyšančius iš vandens juodus akmenis, tarp pikto smarkumo tamsiųjų putotų bangų, tarsi norinčio sudrumsti jųjų ramumą.

Bet keleivių akyse dar spindi ramumas, nes visuomet jie turi prieš savo akis garbingą kelionės ir visų vargų galą —Amžinosios Laimės viešpatiją.

Štai jau priplaukia paskutines salas savo vargingoj' kelionėje.

Ir tos juos nori atitraukti nuo kelionės tikslo, nori savimi pakeisti jų siekiamą Laimę.

Medžiai siubuoja į šonus, tarytum pasveikindami drąsius keleivius, tai vėl, lyg susispaudę į vieną savo viršunėmis, žiuri, šypsosi, linguoja šakomis, viliodami juos iš užburtų marelių bangų, tai vėl šniokščia ir šaukia iš juružių gelmių visokius paveikslus nugąsdinti keleiviams, prie kurių siekte-siekia savo išdžiuvusiomis rankomis.

Paukšteliai čiulba-ulba visais pakraščiais.

Kvapai, nešiojami vėjalio, taip ir smelkias prie keleivių.

Bet jie, paniekinę visą, vėl plaukia, vėl siekia prie savo kelionės idealo—Amžinosios Laimės.

Medeliai ir krumai pakriaušėmis apaugę, pradėjo liudnai ošti: nepasisekė pavilioti narsiųjų keleivių.

Krantai sudejavo, sulingavo ir, paplauti vandens, griuvo į jurių-marelių gelmes, kaip žuva žmogaus idealai, užviešpatavus sirdyj abejonei.

Ir musų keleiviai, kaip ir visi kiti šio pasaulio žmonelės, jei pergalės kliutis savo pasirižimu ir tvirta valia,—laimingai išlips Laimės viešpatijoj.

Bitikas.

19—5—13.

PAVASARIO RYTAS.

Prašvito pavasario rytas
Lankų gėlėmis aptaisytas,
Šiesos spinduliais vainikuotas,
Aušros varsomis apspalvuotas
Ir paukščių džiaugsminga ramia
Pasveikintas pirma giesme,

Saldus jo dvelkimas,
Gamtos atgimimas
Prikėlė gaivinančią galę.
Ir tyliai ji kilo
Nuo senojo šilo;
Atgijo troškimai užšalę.
Atgijo užšalę troškimai
Ir brangųs šventi atminimai.
Svajonių žiedais vainikuoti,
Sapnų varsomis apspalvuoti,
Širdies pagimdyta gryna
Pasveikinti pirma daina.
O brangios jų aidos
Krutinėje sklaidos
Ir gimdo sieloj inkvėpimą.
O tarp abejonių,
Ar aukso svajonių
Dvasia iš jų galę sau ima.

Putinas.

22—IV—1913.

—:—

ROŽĖ.

Varsų ir dvelkimo saldžiai sužavėtas,
Aš prisegiau rožę prie savo krutinės.
Ir jausmas prabilo širdyj palytėtas
Lyg arfų harmonijos stygos auksinės.

Ir sužeidė rožės spyglys man krutinę
Ir greitai inaugo į širdį giliai.
Taip laimėj skausmai buvo ten susipynę
Lyg saldųs dvelkimai ir dygųs spygliai.

Bet rožė nuo karščio krutinės suvyto,
Ir spalvos nublanko, ir dingo dvelkimas,—
Iš laimės gi jausmo pirma pagimdyto
Mam liko spyglių vien skaudus atminima...

Putinas

10—V—1913.

PO PADANGĖS SKLIAUTUS.

Po padangės skliautus
Skraidos vėjas rustus,
O padangė aptemus juoda.
Taip sunku ant širdies
Nuo tamsos tos nakties—
Tai kalbėjau aš vėjui tada:

— Oi, nepusk taip šaltai,
Juk čionai, pats matai,
Taip nemiela, taip liudna, tamsu...
Lengvomis, švelniomis
Savo tu srovėmis
Ištirpdyk tas minias debesų.

Gal ant blaivo dangaus
Spinduliai atsigaus,
Gal man kelią prie laimės apšvies...—
Nesiblaivo skliautai
Vien aplinkui matai
Žiaurią šaltą tamsybę nakties.

— Tai sakyki nors tu
Nuo juodųjų skliautų,
Kur jieštoti dalios savo man?
Ar gelmėse dausų
Už juodų debesų,
Ar keliauti kraštan toliman?...—

. . . . . .

Po padangės skliautus
Užia vėjas rustus,
O padangė aptemus juoda.
Nėr kam žodžio pratart
Tik rustesnė kaskart
Iš širdies veržias skausmo gaida...

Putinas.

27—IV—1913.

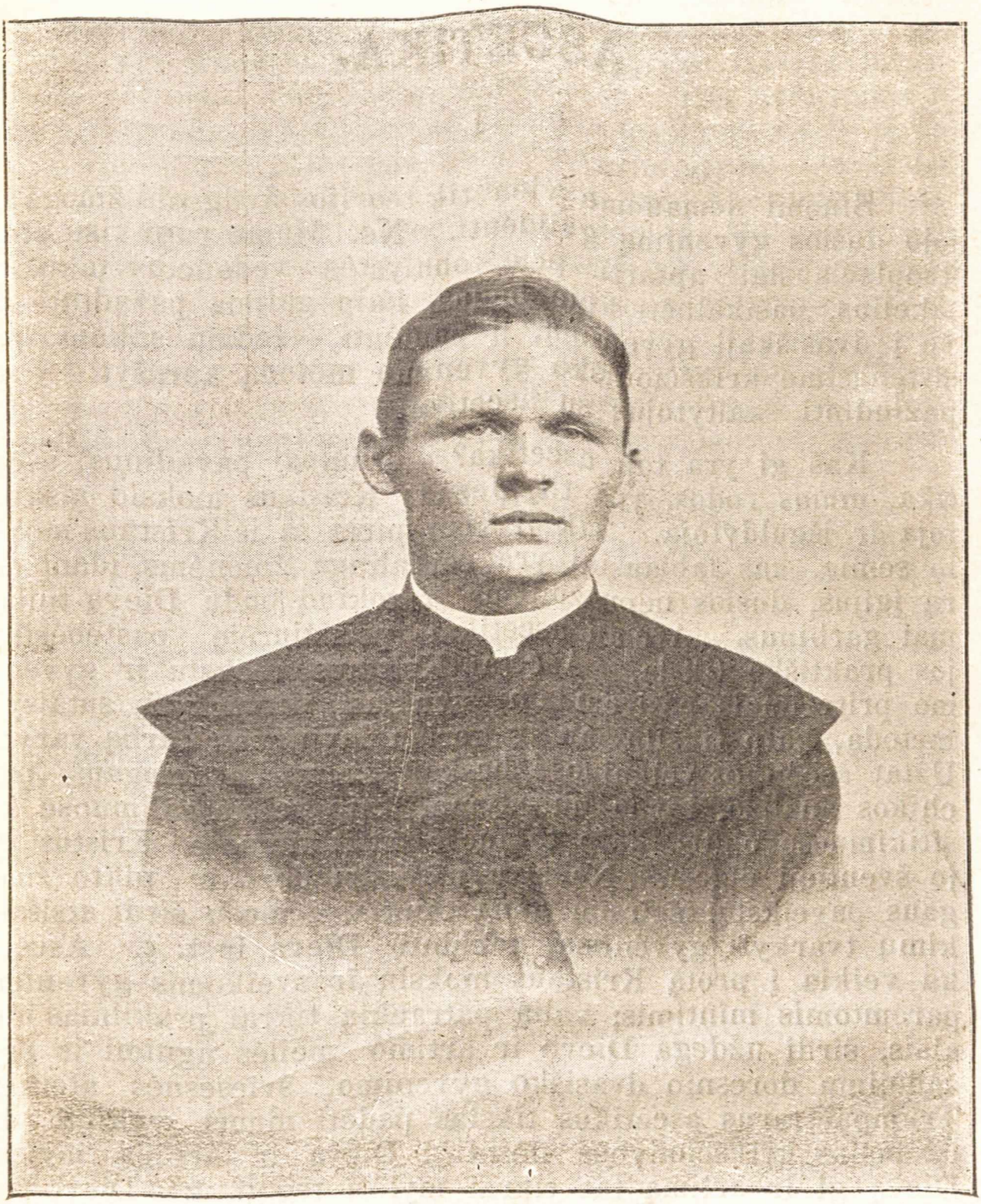

Kun. d-ras Antanas Civinskas.

(Jo nekrologą žiur. „At.“ 4-me n-je, 151—153 pusl.).

ASCETIKA.

I.

Šiuomi nemanome vien tik teorijos žvilgsniu žmogaus, jojo dušios gyvenimą gvildenti. Ne. Mums rupi visų pirm kuoplačiausiai aptarti prie tobulystės vedančius takus ir takelius, pasikalbėti apie budus, kaip galima pažadinti save į dvasiškąjį gyvenimą, jį pamėgti, — žodžiu sakant, pasistengsime krikščioniško gyvenimo metodą aprašyti — supažindinti skaitytojus su ascetika.

Kas gi yra toji ascetika? Trumpai pavadinus, ascetika, mums rodos, yra tik Jezaus Kristaus mokslo aiškintoja ir išguldytoja. Tik ji visų pirm tą iš Kristaus mokslo semia, kas labiausiai yra reikalinga žmonėms, idant dorą įgijus, dušios nepražudžius ir tokiuo budu Dievą tinkamai garbinus. Arčiau ascetikai prisižiurėję pastebėsime jos praktišką tikslą. Ascetai Kristaus mokslu ir gyvenimo prityrimais pasiremdami stengiasi sutvarkyti, sutaisyti metodą, kaip tikslingiau ir geriau lavinimos darbą varyti. Užtat ascetikos veikaluose beskaitant rasim žmogaus psichikos analizę, rasim nurodymų, kaip reikia galimuose atsitikimuose elgtis, kaip tokiuose atsitikimuose Kristus ir jo šventieji elgėsi. Nekartą užtiksim doro ir pikto žmogaus paveikslų; išgirsim gana tankiai į musų širdį atsišaukimų tvarkyti gyvenimą, garbinti Dievą ir t. t. Ascetika veikia į protą Kristaus mokslu ir sveikomis gyvenimo paremtomis mintimis; valią patraukia tikrai prakilnias idealais, širdį uždega Dievo ir artimo meilės ugnimi ir prižadėjimu doresnio dvasiško gyvenimo, šviesesnės ateities. Trumpai tarus ascetikos tikslas padėti mums vykinti didžiausius krikščionybės dėsnius: Dievą ir artimą mylėti. Dievą gi ir artimą tas tikrai mylėti tegali, kas Dievo prisakymus pildo, kas pildo visų svarbiausį (praktikos žvilgsniu) įsakymą: „Bukite tobulais, kaip yra tobulas jusų Tėvas, kursai yra danguje“ (Mat V, 48). Tat ir ascetai,

norėdami mus prie tikslo nuvesti: Dievą garbinti, Jį mylėti, atkreipia visupirma domą į įrankius tam tikslui pasiekti. Tie įrankiai yra: dorybės. Dorybes gi įgyti tegalima vartojant tam tikrų priemonių. Tos priemonės ir pačios dorybės yra ascetikos turinys, jos materialė dalis; viską vienijantis principas, jo forma arba tikslas—tai Dievo garbė, Dievo meilė. Užtat apsigautu tas, kas manytu rasti ascetikoje vaistų tik nuo kuno nelaimių. Žmogaus tikslas ne vargus nusikratyti. Betgi ascetika netiesioginiai ir prie to prisideda. Jei busime doresniais ir išmoksim kantriai nešti musų kryžių paskui Kristų, tai, be abejo, mažiau tevargsime: viena, kunas ne tiek vargs nuo nusidėjimų pasekmių, antra, vargai, kurių čia išvengti negalima, nebebus taip sunkųs, jei juos iš Dievo meilės kantriai vargsime.

Kas mano ascetiškai, krikščioniškai gyventi, tas lai prisimena nuo karts karto savo idealą: buti į Kristų panašesniu, buti išvien su Juo; tas testengiasi taip save išlavinti, kad galėtu nuo širdies su šv. Povilu pasakyti: „gyvenu, bet jau ne aš, bet gyvena Kristus manyje“. (Gal. II, 20). Tada tai bus tikru ascetu, tikru krikščioniu. —Sit kas tai ascetika. Sekantį kartą pakalbėsime, kaip ją studijuoti, ko reikia, kad ją gerai pažinus, kad ją pamylėjus ir jos patarimus gyveniman vykdinus.

Stud. L. Bistras.

Sodžiaus jaunuomenei.

Jeigu mes taip mėgstame girtis, kad mes tautos ateitis - tai nemažesnę tiesą turi ir sodžiaus jaunuomenė sakydama, kad ji tautos ateitis. Nes tauta susideda ne vien iš inteligentų bet ir iš liaudies. Tautos inteligentija gali buti apšviesčiausia — bet jeigu tik liaudis bus tamsi—tai tauta pagal liaudį bus pavadinta tamsia. Mes mokslus einančioji jaunuomenė jau šiek tiek apsišvietę, susipratę ir

stengiamės vis kas kart dar augščiau tuose dalykuose pakilti. Tą darom mes turėdami omenyje musų tautos, aplamai visuomenės, žmonijos geresnę ateitį. Bet inteligentija, kaip jau buvo patėmyta augščiaus, dar ne tauta. Stinga dar liaudies. Taigi norėdami pakelti apšvietimą, kulturinį musų tautos stovį, privalom netik patįs lavintis, bet kartu rupintis ir apšvietimu musų brolių sodžiaus jaunuomenės. Mes randamės kitokiose sąlygose; mums atverta lavinimuisi daug kelių; kas kita sodžiaus jaunuomenė. Išauklėta bemokslių tėvų ji nors jieško idealo, trokšta apšvietos, bet jai uždaryti keliai. Musų priedermė nurodyt jai tuos kelius ir padėt jai tais keliais žengti.

Pirmiausia mums reikia su ja susipažinti. Prieiti prie jos mums visai lengva. Jie musų broliai, giminės. Jie mus laukia. Džiaugiasi musų draugyste, ir už kiekvieną suteiktą jiems žinelę iš širdies dėkingi. Jie trokšta mokslo. Tą jų norą mes butinai turim patenkinti.

Be to mes rengiamės prie visuomenės darbo, neužilgo reiks mums stoti tautos darban. Dirbti mums teks daugiausiai labui musų liaudies, dabartinės jaunuomenės. Taigi labai svarbu, kad mus jie suprastu, pažintu musų troškimus patįs jais persiimtu. Tuom mes palengvinsim sau ateities darbą. Bet nemažiau svarbu, kad ir mes juos pažintumėm, pažintumėme jų troškimus. Mums reik juos pažinti, kad pasekmingiau veikus. Laikas jau mums rimtai pažiurėti į musų jaunuomenę ir pradėti ruošti ją prie ateinančio savarankaus gyvenimo.

Pirmiausiai mums reikalinga, kad musų jaunuomenė butu dora, tikinti, butu susipratus tautiškai. Šiuos dalykus turėdami omenyj, mes turim daugiausia pašvęsti jai laiko vasaros laiku.

Musų tauta senovėje atsižymėjo dorumu. Dabar matome doros nupuolimą. Toks doros nupuolimas musų jaunuomenėje tai ačiu musų laisvamanių veikimui. Jie veikdami seniau laisvės vardu atėmė musų jaunuomenei Dievą ir davė jai laisvę savo visuose pasielgimuose. Tą laisvę gi pirmiausia pajaučia jaunuomenės geiduliai. Užtat kur tik daugiau apsireiškė tas laisvumas, ten didesnis doros nupuolimas. Sodžiaus jaunuomenėje labai išsiplati-

nus girtuoklystė. Musų priedermė supažindinti jaunuomenę su alkoolio kenksmingumu. Mums reikia nurodyti, kad tą laiką kurį prasėdi alinėse, jie gali praleisti linksmai ir naudingai kokiame nors jaunuomenės burelyje. Reikia juos su pagalba vietinių inteligentų jungti bureliuosna[1]). Musų sodžiaus jaunuomenė visai nepažįsta tėvynės historijos—užtat nesusipratus tautiškai. Tat reikia musų jaunuomenę butinai supažindinti su musų historija, reik inkvėpti jai tėvynės meilę, tuomet ji nebėgs į svetimas šalis.

Taigi 1) jungkim jaunuomenę į burelius, 2) taisykim šeimyniškus vakarėlius per kuriuos pačios jaunuomenės butu dainuojamos dainos, deklamuojamos patriotiškos moralės bei šiaip gražios eilės, apysakėlės, monologai. Viską turi atlikti pati jaunuomenė mums padedant. Padaryti tautiškus žaislus. Paskaityti šiaip kokią naudingą kningelę. Geriausia tai atlikti tyrame ore, nedelioms, ar šiaip šventadieniais.

3) surengkim lengvus naudingus spektaklius, jaunuomenei dalyvaujant

4) Rengkime gegužines, dalyvaujant kaip visur taip ir čia jaunuomenės tėvams. Per tas gegužynes, kaip aplamai per šeimyniškus vakarėlius, jaunuomenė turi dainuoti, deklamuoti, žaisti. Pasakyti jaunuomenei prakalbą. Geistina butu, kad ir iš pačios jaunuomenės kas nors prakalbėtu. Gerai butu paskaičius apie blėdingumą girtuoklystės, rukymo.

Einantiems tą metą į kariuomenę nurodyt, kaip negerai elgiasi tie, kurie kariuomenėje nedorai gyvena. Supažindinti jaunuomenę su blėdingumu bėgimo į Ameriką. Perskaityti jiems apie apie taupumą laiko ir pinigų, taipogi šį-tą iš higienos ir t. t.

Aplamai geistina, kad mes visą vasaros liuosą laiką praleistumėm jaunimo tarpe. Ir jei tik mes jį gerai praleisim—tai stodami jau savarankiai visuomenės darban — rasim prirengtą dirvą ir kiekvienas musų žingsnis atneš

---

[1]) Vadovėliu galima nurodyti *D-ro J. Totoraičio*: Jaunuomenės globa ir susivienijimai. Ateitininkai išsirašiusieji per. „At.“ Red. gauna pigiau.

naudą tėvynei. Naudingumo to musų darbo jaunuomenėje daug ko but galima priparodyti, bet verčiau mažiau šnekėkim—o daugiau dirbkim.

Tat į kaimo jaunimą! *Petras R.*

Kodel ir kaip branginti laiką.

Atsakymas į pirmąjį klausimą išteka iš atsakymo į tai, kam mes čia ant žemės gyvename; o šį kiekvienas iš musų, kaipo krikščionis-katalikas, privalo turėti visuomet aiškų ir neabejotiną: mes gyvename čia tam, kad pažinti Dievą; pažinę, kaipo iš visų atžvilgių tobuliausią esybę, pamilti jį, jam tarnauti, jį garbinti, ir per tai užsipelnyti sau amžinąją laimę. Taigi dabar jau aišku, kam duotas mums laikas žemiškojo gyvenimo. Aišku taip-pat ir tai, kad nuo jojo priderančio suvartojimo priguli laipsnis musų atsiteisimo Dievui, kaipo savo didžiausiam geradariui, ir musų amžinosios laimės pasiekimas.

Taip tai išrodo absoliuti laiko branginimo priežastis. Bet yra dar ir kitos priežastis. Tai visokios mus apsupančios gyvenimo aplinkybės, kurios gali, žinoma, mainytis. Pažiurėkime dabar, kokios yra tos priežastis, kurios verčia mus ypatingai branginti laiką.

Visupirmu tokia priežastimi laikau musų gyvenimo pavasarį—jaunystę. Pažiurėkime, ką daro pavasario metu artojas savo lauke. Kaip jis rupestingai stengiasi apdirbti jį; kiek jis ten triusia, kiek išpila prakaito! Bet jis nesigaili savo darbo, nes žino, kad už visą tai jam gausiai užmokės Augščiausiasis, duodamas puikų derlių. Ar-gi nereikia mums pasimokyti iš to artojaus branginti savo gyvenimo pavasarį?! Juk jis praeis ir greitai praeis! Jis musų nelauks! Apgailėtinas artojas, kuris pramiegojo gamtos pavasarį, bet daug sykių labiau apgailėtinas tas, kuris pramiegojo savo gyvenimo pavasarį-jaunystę, nes artojui ateis dar ir kitas pavasaris, jaunystė gi kita nebeateis. Kaip pasiklosi, taip ir išmiegosi.

Antroji labai svarbi mums priežastis branginimo laiko yra musų materialis padėjimas. Atsiminkime, kaip del musų vargsta ir rupinasi musų tėveliai, kaip nekartą net nutraukia kitiems musų broleliams ir seselėms, kad tik mumis laiminges-

niais padaryti. Atsiminkime, kad mes esame kalti visuomenei, steigiaučiai mums mokyklas ir besirupinančiai apie mus. Ant galo atsiminkime, kad daug yra Lietuvoje jaunimo, kuris, kad ir norėtu, negali mokytis. Delto nesunaudodami priderančiai brangaus mokymosi laiko, mes daromės beširdžiais skriaudikais savo tėvų, savo brolių ir seserų, visuomenės ir, antgalo, tų, kuriems tuo budu užkertame kelią mokytis, nes iš vienos pusės užimame vietas mokykloje, o iš kitos —duodame priežastį jų tėvams nebepasitikėti mokslu.

Suėmę visa tai kruvon, mes matome, kad reikia, ir labai reikia branginti laikas. — Bet kaipgi jį branginti? Aišku: reikia jį priderančiai sunaudoti. Nekalbėsiu aš čia apie tai, kad mes turime išsižadėti visokių niekų, kurie šiokiu ar tokiu budu atima laiką, nes tai kiekvienas iš musų, manau, supranta, bet tik atkreipsiu draugų ir draugių domą į tai, kad kitas ir norėtu priderančiai sunaudoti jį, bet, stačiai, nesugeba. Pav. imkime du mokiniu maž-daug vienokių proto gabumų, vienos klasės, pildančių vienokias pareigas. Vienas jų, be pildymo tiesioginių savo pareigų, randa laiko dar ir kningą paskaityti ir į teatrą nueiti ir dar daug ką atlikti; kitas gi, rodos, vis tik dirba dirba, o pažiurėk—pirmojo daugiau nuveikta. Kame gi čia priežastis? Norėčiau pasakyti, kad svarbiausioji priežastis nemokėjime savo minčių valdyti. Pasiima mokinys rengti kokią pamoką; skaito, skaito... bet jam į galvą kaip bematant pradeda lįsti pašalinės mintįs, ir jis jau nebesupranta, ką skaitąs. Skaito ta patį dar sykį, arba net, tą metęs imasi ko-nors kito. Negana to, dar jis užkalbins ir savo draugus apie ką-nors pašalinį ir jiems sutrukdys darbą. Priežastis tokio nesugebėjimo minčių valdyti, žinoma, valios silpnumas. Taigi mes turime stengtis tą savo valią sutvirtinti; turime įprasti dirbti ne vien tai, kas mums lengva, kas mumis traukia, bet ir tai, kas, gat-but, ir labai sunku, bet ką mes pripažįstame reikalingu ir naudingu. Tai visuomet reik atsiminti ir visuomet, prie kiekvienos progos lavinti savo valią.

Kita dar labai svarbi nemokėjimo laiko branginti priežastis tuno musų nerangume. Nerangumas atima mums labai daug laiko, užtat į jį verta atkreipti daugiaus domos. Pripažinta, kad darbštumas žmogaus priguli nuo jojo higieniško gyvenimo; delto viso, kas pereina normą, reikia kiek galint, vengti. Ir šios ydos pašalinime valios tvirtumas turi taipgi nemažą reikšmę.

Draugai ir draugės, nenusileikime savo silpnumams, kovokime su jais, kiek tik galime ir kur tik galime, o, be abejonės, sulauksime puikių vaisių.

Gurgždys.

—:—

Lietuviška muzikos konservatorija.

Kas nori but tikrai ir vispusiškai dvasios srityje pilnai išauklėtu žmogum—turi žinot, kad daila, ypač muzika, yra gražiausiu pašvelninimu ir padailinimui žmogaus išlavinime.

Tėvams ypač žinotina turi but, kad savo vaikus dailiai išaugintu ir išmokintu. Tam visam pasitaiko gera proga su atvažiavimu Miko Petrausko Amerikon. M. Petrauskas įkuria konservatoriją tuo tikslu, kad atnešti savo viengenčiams, o ypač jaunimui, naudą dailės srityje.

Lekcijos labai pigios: dainavimo ar kompozicijos lekcijos 80 dol. dešimts savaitinis kursas. Piano, smuiko, korneto, klarneto, trombonų ir kitų instrumentų kursas dar pigesnis— 67 dol. už 10 savaičių mokslo. Visos lekcijos pusvalandinės.

Pralavinti mokiniai bus leidžiami koncertan, kuris bus rengiamas pačios konservatorijos direkcijos užbaigoj kiekvieno mokslo semestro, t. y. po 20 savaičių laiko. Koncertai bus rengiami del šių dalykų: kad visuomenei parodžius, kiek toj srityj nuveikta ir kad mokinius pripratinus prie viešo prieš publiką pasirodymo.

Muzikos mokslas išdėstomas sulig programų Europos konservatorijų prisitaikant prie Amerikos sąlygų.

Mokinys, užbaigęs tam tikrą paskirtą muzikos kursą, gaus konservatorijos paliudijimą kaipo „Muzikos Mokytojas".

Dainininkai, kurie panorės but ant scenos, bus rengiami operai, galės pastot operon ar operetėn po perėjimui pilno konservatorijos kurso. Visi kiti muzikai bus pilnai prirengti užimt vietas geriausiose orkestrose arba benuose.

Teorijos skyrius. Šian skyriun gali patekti kiekvienas, kuris nori ar gaidas išmokt ant bile instrumento teoretišku budu, ar apsipažint bile su vienu instrumentu, ar suprast santikius pučiamųjų instrumentų su instrumentais styginiais ir daug kitokių muzikos dalykų; kas seredos vakaras bus išdėstomas šis kursas nuo 8 iki 9½ vakare ir už visą 10 savaičių kursą tik 2 dol. Šian skyriun gali užsirašyt visai pra-

dedantis ir kartu jau išsidirbęs muzikas delto, kad čia mokiniai galės mokytojui davinėt įvairiausius užklausimus kas tik lytisi muzikos.

Piano skyrių veda žinomas pianistas Povilas Čiurlionis.

Kokią kas sau lekciją ima, turi žinot, kad mokestis prie įstojimo užsimoka už 10 lekcijų iš augšto.

Mokinio praleista lekcija jam bus rokuojama kaip kad ir buvusi.

Prie konservatorijos bus įkurta orkestra. Orkestron gali prigulėt ir tie, kurie nėra konservatorijos mokiniais, bile tik turi norą ir atsakantį prisirengimą.

Lietuviškos Koncervatorijos filijos: Waterbury, Conn. Elizabeth, N. J.

Filijoms bus paskirta po vienai dienai į savaitę.

Filijose kiekviena lekcija 20 c. brangesnė.

Direktorius Muzikos Konservatorijos *Mikas Petrauskas.*

DEL „TAIP VADINAMOJO ATEITININKŲ ORGANO“ TAKTO.

„Vilties“ 47 num. prikišta „Ateities“ redakcijai, kad ji pridėdama prierašą prie straipsnio „Del ateitininkų veikimo“ („At.„ № 4 pusl. 165) nušvietusi dalyką kitaip, negu ištikrųjų buta.

Nieko panašaus nepadaryta. Prisiunčiamieji redakcijon raštai kas del juose esamųjų dalykų tokiame kaip jie yra pavidale buna pripažįstami tinkami arba netinkami. *Tertium non datur.* Tinkamieji dedami, netinkamieji gi taisomi, prierašais kaustomi, atgal autoriui siunčiami arba kaip kitaip su jais pasielgiama, jau tai sulig autoriaus noro, jau tai sulig redakcijos nuožiuros.

Jei autorius straipsnio „Del at-kų veikimo“ pabrėždamas reikalavo nieko netaisyti, čia pat pabrėždamas, kad „Viltiės“ red. gali prierašų dėti kiek nori, o negalint tokiomis sąlygomis talpinti, kad jam greitai atgal sugrąžintu, o „Viltis“ atsakė, kad nededanti „suvaržyta griežta išlyga nieko netaisyti“,—tai tas viskas daiktų stovio nei kiek nekeičia, o tik juos riškiau apibrėžia.

Sugrąžintasis iš „Vilties“ straipsnis įdėtas tapo „At.“ № 4 n-in b e j o k i ų p a t a i s ų. Kiekvienas tat kas nori, gali dabar jį perskaitęs ir asmeniškai pasvarstyti, ar „Vilties“ t a k t a s šiame atvejuje nepasirodė perdaug „s a v o t i š k a s“.

„*Ateities*“ *Redakcija.*

—:—

Laikraščių apžvalga.

„Aušrinės“ num. 24. iš Varšavos A. J. rašinėlyje „Minčių žiupsnelis“ leidžia savo ligustai fantazijai išsvajoti, kad Lietuvos visuomenė dalinasi į — *„šventąją ir šviesiąją Lietuvą“* (apie tai jau rašė „Liet. Žiniose“ Marijampolės „Šviesos“ auklėtinis, matyt autorius tas pats). Esą „pirmosios pusės šalininkai — tai „Vilties“ su „Ateitimi“ ir „Šaltinio“ idealų gerbėjai bei vykintojai“. Gaila, kad A. J. nepasako stačiai „kas gi tie — „šviesioji Lietuva“? Bet rodos išpultu, kad jais turėtu buti... „pirmeiviai“, t. y. gerbėjai bei vykintojai „Liet. Žinių“ bei jos kudikio „Aušrinės“ ir „L. Ukininko“ idealų. Jei taip, tai mums ir kitiems gana jau aiškus tos „šviesiosios (!) Lietuvos“ „idealai“. Todel nei nesistebim, gerbėją tų idealų A. J. rašant, kad katalikų religija „yra visaip miklus *galvos padaras, rastas einant keliu visokių spekuliacijų, kompromisų, aiškinimų ir susigiminiavimų su gyvenimo stabais*[1])“, kad vadovai šioje religijoje yra: „savimeilybė, didybė, gobšumas, svetimos dvasios pavergimas“ ir t.t. Nenuostabu taipgi, kad autorius išlaužė iš piršto, buk per katalikų tikėjimą „žuvo senoji Lietuva, žuvo jos troškimai, žuvo jos idealai išreikšti *prigimtoje tikyboje*“ *(!)*. Sakau tas viskas butu nenuostabu, tik kodel A. J. leidžia savo fantazijai logiką pavergti, — tai nuostabu. Dalykas štai kame: A. J. tarp ko kito rašo, kad Kristaus bei pirmųjų krikščionių tikyba „buvo tyrus, ramus, šventas, visus apimąs tikėjimas, skaisti viltis“. Išvada pati savimi rodos tokia turėtu buti išvedama: kadangi Kristaus tikyba tyra, rami, šventa, tai ja persiėmus, ją pamylėjus, ir reiktu ją vykinti gyveniman, o nemesti akmenio į šios dienos katalikus, netrokšti garbinti Perkuno, žalčių, netrokšti lieti ožių kraują

[1]) Mano babraukta. *E. D.*

senosios Lietuvos prigimtos tikybos dievams, nevartoti tokį motto, kaip A. J. kad pavartojo:

„Įžadu jus, mano broliai, b u k i t e t i k r i ž e m e i (aut. pab.) ir netikėte tiems, kurie jums kalba apie *dangaus viltį*“ (mano pabr. *E. D.*). (F. Nitše. Taip kalbėjo Zaratuštra I. d. 3).

Kristus taip nemokino.

E. D.

P. S. „Aušrinė“ padėjo A. J. raštą be jokių patėmijimų, vadinas, pilnai su juo sutinka. Taigi tie, kurie sako, kad „Aušrinė“ nėra prieškatalikiška, te paskaito, o pamatys.

E. D.

„**Viltis**“. Anuomet buvo rašyta „Ateityje“, kad katalikų spauda, ypač „Viltis“, mažai atkreipia domos į ateitininkus. Dabar jau kita: „*Viltis*“ *atkreipė savo domą*, taip atkreipė, kad net ribas perėjo. Staičiai gali sakyt, pradėjo prieš „At.“ ir at-kus „kruciatą“. Matyt, kad „faktais“ paremti aną šmeižiantį at-kus J. K. straipsnį, pradėjo talpinti tokias korespondencijas (num. 49):

Skuodas. (Telš. apskr.). Čia jau ketvirtus metus gyvucja keturių klausių mokykla... lietuviai mokiniai jau nebesnaudžia, kas kaip įmanydamas lavinasi tėvų kalboje. Bet ir čia jau pat pradžioje pradeda leisti šaknis skaldymosi (aš pasakyčiau s u s i p r a t i m o—M. Š.) daigas, mokiniai jau aiškiai pradeda skirties į dvi viena kitai priešingi dali: „aušriniečių“ bei „ateitininkų“, kurios kai-kada net aštriai susikerta; tos pešty-nės (?! „At.“ Red.) neina naudon (argi? M. Š.). Tiek apie mokinius,..

Pasirašė Dam. Treigys.

Dar įdomesnė korespondencija iš *Vilkaviškio*, Suv. gub. (num. 50).

Vilkaviškyje. Kaip paprastai, mokslus einanti jaunuomenė pasidalino į „at-kus“ ir „auš-čius“. Ir tie, ir kiti mėgsta išsigerti. Laikas butu mesti negeri papročiai ir duoti visiems blaivumo pavyzdį, nes į jaunuomenę visi atkreipia savo domą.

Toliau 53 num. įdėta šitoks

LAIŠKAS Į REDAKCIJĄ:

Gerbiamoji Redakcija!

„Vilties“ 50 numeryj indėta iš Vilkaviškio p. A. trumpa žinutė, kuri paliečia čionykščius moksleivius. Gerb. korespondentas sako, kad „kaip vieni, taip ir kiti (kalbama apie „ateitininkus“ ir „aušriniečius“) m ė g s t a išsigerti“. Su tuo mums, „ateitininkams“, priekaištu mes

griežtai nesutinkame, nes tai butu kuodidžiausis prasilenkimas su tiesa.

Ne tik kad nemėgstam išsigerti, bet be maža ko visi nei nerukom. Išgeria iš musų kai-kuris retkarčiais vieną-antrą stiklą alaus (kalbame atvirai), bet argi tai galima pavadinti pamėgimu gerti?

Manome, kad ir draugai „auš-kai“ bus tokia savo charakteristika nepatenkinti.

Praeityje tiesa, jų tarpe lyg daugiau buvo geriama, bet pastaruoju laiku liautasi. Jų tarpe irgi yra draugų dorų ir visiškai blaivų. Iš kokių „šaltinių“ g. korespondentas pasėmė tokių žinių, kad išdrįso prikišti moksleiviams girtuokliavimą?!

Mes, at-kai, gerai žinome ir atjaučiame, kad į jaunuomenę visi kreipia savo domą, taigi ir rupinamės elgties taip kaip tik ir pridera elgties dorai ir blaivai jaunuomenei.

Vilkaviškio ateitininkas.

Delko „Viltis“ taip nekenčia at-kų? Už ką juos persekioja? Kodel tokius faktus renka? — vėliau gal paaiškinsiu.

Mėlynasis Šilas.

Amerikos lietuvių moksleivijos atgijimas.

Prieš keletą metų apie Amerikos lietuvių moksleiviją buvo beveik nieko negirdėt. Teisybė, tuomet josios nedaug ir tebuvo, bet kuri ir buvo, ne ką teveikė: tautinė ir tikybinė dvasia buvo užmirusi, pusiau-gyva. Tik pirm dvejeto metų, kuomet lietuvių jaunuomenė, pažinusi mokslo svarbą bei naudą, ėmė labiau spiestis į visokias mokyklas, kuomet moksleivių atsirado jau didesnis burys, kilo tarp josios bruzdėjimas, pradėjo keltis iš ilgo, gilaus tautinio ir dvasinio letargo..., o praeitais, t. y. 1912 metais daugumas jųjų šiaip-taip stvėrėsi už darbo, tuli net padarė gerą žingsnį pirmyn.

Staiga atsikėlus iš ilgo miego, kaip žinoma, žmogus nežinai už ko griebtis, nuo kurio galo pradėti veikti, kaip veikti; nes protas esti tuomet lyg kuo aptemęs, neišsiblaivęs. Tankiai tos priežasties delei priseina suklysti, darbą pradėti ne iš to galo.—Maž-daug taip yra ir su amerikiškaja lietuvių moksleivija. Čia tik neseniai apie ją buvo nieko negirdėt, tunojo sau ramiai bedarbėjė, apsileidime, indiferentizme, bet štai netikėtai atbunda ir susyk: stverėsi už darbo.

Bet, dėja, tokiame atsitikime ne visiems pasiseka nesuklysti, pradėti darbą taip, kaip reiktu pradėti. Kiti nemoka taip greitai orientuotis, tatai turi suklysti. Ir daugelis Amerikos lietuvių moksleivių suklydo... Mat dalykas tame:

Praeitaisiais metais, dar prieš vasaros vakacijas pradėta moksleivių svarstyti, kaip čia susivėnijus, kad suvėnytomis jiegomis pasekmingiau darbuotis. Pats sumanymas kįla iš Orchard Lake'o „Lietuvių Vilties" literatinės draugijos burelio. Kadangi, kaip žinoma, daugiausiai Amerikos lietuviai moksleiviai gimimu yra katalikai, todel ir susivienijimo bendra spalva turėtu buti katalikiška, besiremiant katalikiškosios pasaulėžvalgos principais. *Petro Lapelio*, *„Lietuvių Vilties" pirmininko*, su visų sąnarių mielu pritarimu, *tapo sustatytas „Lietuvių Rymo-Katalikų Moksleivių Susivienijimo Amerikoje" projektas*, ir skaičiuje apie 50 egzempliorių tapo pasiųstas įvairių vidutinių ir augštųjų mokyklų lietuviams moksleiviams su užklausimu, kas ką mano apie tą sumanymą. Pasirodė, kad visi atsiliepė, pritardami tam, išėmus Valparaiso Universitą, kame keliolika pasipriešino katalikiškai busimojo susivienijimo pakraipai. Didesnė tečiaus tenykščio universito lietuvių moksleivių dalis ėjo už katalikiškąją pakraipą. Anie gi reikalavo „bepartijinio" susivienijimo, „bendro" visiems lietuviams moksleiviams, nežiurint, kas kokio tikėjimo, kokios pakraipos, bei kokių pažiurų butu. Tikėjimas kaipo privatus dalykas, anot jų, yra išmestinas iš viešo draugijinio gyvenimo...

Tokiai nuomonei, kaipo klaidingai, buvo atsakyta negativiai; sakau „klaidingai", nes tikėjimas *de facto* anaiptol nėra privatus dalykas, bet gyvas kiekvieno žmogaus, kiekvienos visuomenės, kiekvienos tautos reikalas, tatai viešas, bendras.

Nes kas patenkins vidujus sielos troškimus, jei ne tikėmas (suprantomai-religijinis), ypač tikras, nefalsifikuotas, iš viršgamtinio šaltinio išplaukiąs tikėjimas? Kas nušvies taip aiškiai gyvenimo tikslą? kas nurodys kuotrumpiausią ir kuopatogiausią kelią tieson, jei ne tikėjimas, jei ne tikrosios religijos apreikštieji dogmatai?—Pavadinti privačiu dalyku tokį svarbų žmogaus gyvenime realį, veiksnį, kaip tikėjimas, kuris svarbiausią žmogaus substanciją—nemirią sielą veda laimėn prie Absoluto, yra tiesiog nesamonė!

Nežiurint į tokią priešingą nuomonę, viršpaminėtas sumanymas slinko pamažėl prie įsikunijimo... Ir praeitą vasarą tapo paleistas per amerikiškąją lietuvių periodinę spaudą į katalikiškąją lietuvių moksleiviją atsišaukimas, kviečiąs jąją Chicagon, *Pirman Seiman*, rugp. 23, 24 ir 25 d.d., kad galu-

tinai ir iškilmingai apsvarsčius visus savo aktualius reikalus bei sutvėrus formaliai „Amerikos Lietuvių R.-K. Moksleivių Susivienijimą“.

Seiman atvyko ir anie valparaisiečiai, kurie buvo priešingi katalikiškajai S-mo pakraipai, nors aiškiai atsišaukime buvo pažymėta, kad kviečiami yra *tik katalikai moksleiviai* ir bus tveriama organizacija *katalikiškais pasaulėžvalgos principais* pasiremiant. Tečiaus jie, nepervedę savo neracionalių, argumentais neparemtų užgaidų į tveriamo susivienijimo įstatus ir nieko nepešę, turėjo apleisti salę rankas nuleidus. Netrukus po to ėmė tverti „savo susivienijimą, „bepartijinį“, bendrą visiems Amerikos lietuviams moksleiviams“...

Ir taip, mėnesiui praslinkus, matome jau net du amerikiškosios lietuvių moksleivijos susivienijimu: „L. R.-K. M. S. A.“ ir „L. M. S. A.“ Pirmasai stovi ant katalikiško pagrindo; jojo įstatai remiasi katalikiškai-krikščioniškosios pasaulėžvalgos principais, vadinas, į idėjinę platformą, be kitų kulturos šakų, k. a. mokslo, doros etc. įeina ir tikėjimas (religijinis), be kurio yra negalima integralė žmogaus kultura, kaipo be vidujo svarbiausio veiksnio, turinčio milžinišką įtekmę ne tik į pavienio žmogaus dvasią ir veikimą, bet ir į visą tautą, visuomenę, valstiją, žmoniją... Tas susivienijimas apima viską, kas tik turi šioki-tokį sąryšį su absolučiu, idealiu, vispusišku žmogaus gyvenimu; kas tik yra dora, gražu, naudinga, išganinga, tikslinga; jam rupi ne vien tiktai kuno reikalai, bet juo labiau ir sielos kasdienio gyvenimo spragos. — Antrasai gi, „L. M. S. A.“ neva visa tai apima, ką ir katalikiškas, išėmus žinoma tikėjimą, bet teisingai tarus tik ant... popieros. Sakau „neva“, nes nors jis sakosi stovįs ant tolerancijos ir bepartivumo pamatų, tečiaus faktiškai praktikoje yra kitaip. Jau pačioje šio susivienijimo užsimezgimo pradžioje pasirodė dideli tiesiog netaktiški priešingumai jųjų skelbimams bei tvirtinimui, kad pav. katalikai moksleiviai yra partivųs, nemėgstą jokios tolerancijos, apsiribavę siaurais įstatais etc. Nes jau savame seime (laikytame taipgi Chicagoje, kuriame, regis, dalyvavo per pus mažiau kaip katalikų moksleivių seime) išsirenka jie sau už organu ne „Lietuvą“, „Vien. Lietuvninkų“, „Kataliką“, kurie bando vadovautis bepartivumo motivais (nors kaikada tas jiems nenusiseka) ir kurie galėtu tokiai organizacijai kuogeriausiai patarnauti, bet apsirenka sau „Laisvąją Mintį“, tą, atsiprašant, purviniausią iš intelektualio bei dvasinio atžvilgio šlamštą; apsirenka jie sau savo organui—„Jaunimo Sapnams“[1])

[1]) Bet gi ir vardas! Tarytum sapnuose žmonijos laimė randasi...— *Vaidevutis.*

tą laikraštį, šlykščiausią musų laikraštijoje parazitą, kurs sėja kerštą, neapykantą prieš sau nepatinkamas partijas, luomus bei asmenis, kuris naudojasi vien tik iškraipytais faktais ir melagingomis žiniomis, pasemtomis iš historijos, teologijos, filosofijos ir iš kitur, kuris atvirai rengia proto ir valios anarchiją, stengdamasis ištraukti žmones ir institucijas iš paklusnybės dėsnių visokiai tiesai — tatai išsirenka savo organui tą laikraštį, kuris yra *fanatiškai partivus*. Katalikams moksleiviams, kuriems rupi be materialės kulturos dar ir sielos kultura, prigulintiems prie tokio susivienijimo, „toleruojančio“ tokius svarbius žmogaus gyvenimo dalykus kaip tikėjimas, nebutu ištikrųjų ką veikti.

Mano nuomone, visų lietuvių moksleivių bendra draugija turi bendrai apimti visus savo reikalus, *neaplenkus ir vidujų*, ir visas savo vispusinio bendro gyvenimo spragas užkimšti bendromis jiegomis. Moksleivių draugijos uždaviniu, imant platesnėj prasmėje, nėra išimtinai rupinamasis tik tautos arba tėvynės tik materiale gerove. Nes ji nėra žmogaus gyvenimo galutinis tikslas; jinai yra tik kaip ir gelbstinuoju pobudžiu siekimui tikrajin gyvenimo tikslan. Tiktai nepripažįstantiems sielos esimą šios žemės gerovės pakanka, nes sulig jųjų mirtimi viskas pasibaigia, o gyvenimas yra tam, kad išnaudoti viską šiapus, nesirupinant apie gyvenimą anapus, nes tokio gyvenimo, anot jų, visai nėsą. Tvirtinimas, kad ano ne-katalikiškojo moksl. susivienijimo įstatai platųs, yra priešingas faktams. Katalikai moksleiviai, norėdami prie jo prigulėti, turėtu su religijiniu jausmu slėptis; iš viešo, bendro dalyko, pasidarytu privatus. Kuriems gi tas dalykas nėra privatus, tiems tokiame susivienijime ištikro butu persiaura. Draugija tikroj to žodžio prasmėje yra tveriama ir palaikoma vienaip mintijančiųjų, prie vieno ir to paties bendro tikslo bendrai siekiančiųjų asmenų; visi sąnariai savo draugijos laimę mato viename punkte; jinai visų yra vienodai suprantama ir priemonės siekimui prie jos yra visiems lygios. — O su „bepartijiniu“, „bendru“ anuoju liet. moksl. susivienijimu butu visai kitaip. Čia turėtu teisę prigulėti visi, visokių pakraipų, visokių pažiurų jauni moksleiviai; čia priklausytu ir „laisvamaniai“ (bedieviai), ir katalikai, ir socialistai etc. O juk kiekvienas jųjų turėtu savus originaliai suprantamus tikslus, savitas priemones siekimui prie jų; vieni laimę taip suprastu, kiti — kitaip. Na ir kas iš tokios draugijos išeitu? Kame gi butu čia tasai draugijinis solidarumas, draugijinė harmonija?—Ką vieni vadintu laime, kitiems tai atrodytu nelaime. Materialistas mato ją tiktai materijoj

bei visuose josios apsireiškimuose; krikščionis gi — viršgamtinėje sielos gyvenimo srityje. Su tokia draugija butu taip, kaip su anos Krylovo pasakos „lebed, ščuka i rak“ veikėjų darbu.

Taigi *tokį darbą* aš vadinu nenusisekusiu, pradėtu ne iš to galo—suklydimu... Jei butu tveriama tautinė (vien tik tautinė) draugija, tai gal butu kas kita, nes tautos idėja paviršutiniai imant[1]) (aplenkus jos pilnesnę sąvoką) maždaug yra bendra ir katalikams ir „pirmeiviams“; tečiaus kuomet esti paliečiama platesnė idealė sielos bei dvasinio gyvenimo sritis, tarp pažvalgų kila disharmonija ir draugijiniam principui nėra vietos. Katalikai moksleiviai tai gerai permatė ir nuo pat projekto užsimezgimo, ligi jo įsikunijimo ir po šiai dienai veikia atskirai nuo „pirmeivių“ (arba tikriau tarus nuo „laisvaminčių“, nes „Laisvąją Mintį“ apsirinko sau organu). „Pirmeiviai“ nežinia kokios politikos delei, labai norėjo eiti „išvien“, bet katalikai griežtai nuo bendrojo susivienijimo šalinosi; šalinosi gi ne delto, kad toksai nereikalingas, tik delto, kad *tuo tarpu yra negalimas*. Reikia augštesnio intelektualio išsivystymo, daugiau apsipažinimo su draugijinio gyvenimo dėsniais; reikia pirmiausia visiems išsidirbti gryną sąžinę, daugiau—sveikiau mintyti, uoliau užsiimti gyvenimo tikslo nagrinėjimu, labiau trokšti grynos tiesos, mažiau turėti partijinės neapykantos, nedoro egoizmo, daugiau rimtumo ir asmeninės sąmonės — o tuomet be abejonės galėsime visi bendrai darbuotis ir gražiai sugyventi vienoje draugijoje, — toje draugijoje, kurioje nėra neguojama bei atmetama tai, kas kurio nuomonei nepatinka, bet yra apimama viskas, kas tik įeina į kilnesniąją, sudėtinąją individualę žmogaus esmę.

Aiškų faktą galima buvo juk matyti europinėje Lietuvos moksleivijoje, kurioje dvi įžymi, viešpataujanti pasaulėžvalgi: katalikiškoji ir „pirmeiviškoji“ negalėjo dirbti bendrai. Pirmiau atsiradęs moksleivių organas „Aušrinė“ kad ir skelbėsi esąs „bepartivus“ ir t. t., visgi *de facto*, jame viešpatavo „pirmeiviškoji“ dvasia. Katalikiškų moksleivių raštai, nuomonės, visa tai, kas tik turi katalikiškai-krikščioniškosios pasaulėžvalgos atspalvį—buvo pašaipoma, prierašais apkaustoma. Toji priežastis pagimdė „ateitininkus“ ir „Ateitį“, o to skilimo kaltininkais juk yra ne kas kitas kaip patįs „pirmeiviai“. Parodė, kaip jie supranta bepartivumo principus, kokios tolerancijos motivais moka vadovautis.

---

[1]) Tuluose tautos reikaluose, pav. kovoje su pašaliniais priešais.— *Vaidevutis.*

Amerikos lietuvių katalikiškoji moksleivija svarbioje valandoje savo atgimimo pasinaudojo tuoju faktu ir nežiurėjo į visokius vietinių „pirmeivių“ moksleivių išvedžiojimus, bet ėjo ir eina nuo jųjų atskirai, nenorėdami turėti aktualės disharmonijos nei bendros neapykantos. Tiesa yra viena. Kurioje pusėje jinai randasi, ateitis parodys. Jei tik laikysis tolerancijos, taktiškai tuodu susivienijimu veiks, jei rimtai jieškos tiesos, nuoširdžiai su gryna sąžine darbuosis, be abejo abudu atliks gražų darbą, kurio vaisiais greitoji ateitis galės pasididžiuoti. Tuo tarpu gi vienus ir kitus skiria milžiniška bedugnė. Anie „bendrininkai“ prisiglaudę prie „Laisvosios Minties“ sau „laisvai“ protauja, „nesivaržydami“ jokiais „praėjusiųjų amžių prietarais“.

Toks „laisvas“ protavimas turėtu vesti paskui save ir nemažiau „laisvą“ visame kame elgimąsi. Tokių elgimosi pavyzdžiai žmonijai labai gerai žinomi ir be paaiškinimų aiškus, nors jie tik kartkartėmis eikštėn išsiveržia.

Originalio darbo pas moksleivius „laisvamin̆čius“ ligi šiol maža — tik keletą darbštesnių vyrukų turi, kurie daugiausiai aklai seka vyresniuosius lietuvių „laisvamanius“; daugumas jųjų vadovaujasi minios protu, nes valia, bebunant protestantų mokyklose, dažniausiai lieka neišdirbta[1]), nenustatyta. — „Jaunimo Sapnai“ vedami labai silpnai. Pasirodo „Laisvoje Mintyje“ kartą mėnesyje ant 4 puslapių, bet pasitikėjimas savimi begalo didelis.

Kitaip yra su katalikiškaja moksleivija. Entuziazmas pas ją nesulyginamai didesnis, organas — „Moksleivis“ platesnis, turtingesnis. (Tik deja, kad ligšiolei negalėjo eiti reguliariai, delei kliučių, kurias sutiko spaustuvėje. Veikiai susitvarkys). Sąnarių katalikų susivienijimas šioj valandoje turi jau 82; diena iš dienos vis daugiau prisirašo. Kasoj randasi, regis, apie 700 rublių. Kalėdų vakacijų metu tai šen, tai ten surengė prakalbas, vieną-kitą vakarą... Sumanymas ir taktika pas ją pasirodė nuo pat pirmutinio Seimo. Kad nesuklydus kame nors, jinai remiasi ne vieno kurio asmens nurodymais, bet protingai, tikrais autoritais, ypač neklaidingos Kristaus Bažnyčios autoritu, kurs turi savyje jau 19-kos amžių visokio

[1]) Jaunuomenės tarpe, lankančios katalikiškasias mokyklas, užsikrėtusiųjų ateistų pažvalgomis yra neproporcionaliai mažiau. Kiek aš žinau, visi lietuviai, kurie lanko katal. kolegijas, kad ir svetimtautines, atsižymi religijos gerbimu, didesniu charakteriaus malonumu, sveikesnėmis nuomonėmis, tvirtesne valia.—

Vaidevutis.

patyrimo, ir kurio keliai yra nušviesti viršgamtiniais žibintuvais; katalikiškai-krikščioniškoji pasaulėžvalga, kurios laikosi milionai, yra jųjų pasaulėžvalga. Į save žiuri ne vien kaipo į mechaniškai krutamosios, bevalės materijos bei atomų gabalą, bet kaipo į integralę, individualę jiegą su visomis sielos charakteristiškomis žymėmis.

Tatai, kaip matome, tarp vienos moksleivių pakraipos ir kitos yra nepereinama bedugnė. Ir tame nieko nuostabaus. Juk ir visuomenėje ir žmonijoje nunai tas pat viešpatauja: dvi partiji-pasaulėžvalgi dirba ne nuo šios dienos. Dvi priešingybi dvasiniame pasaulyje: tiesa ir netiesa, geras ir blogas vedė tarp savęs kovą ir ves, regis, ligi amžių galo. Tatai nėra ko nuliusti. Praeitis ir ateitis yra dabarties bendros kovos-nesutikimų išteisintojomis. Tik reikia visiems taip veikti, kad geras turėtu viršų, kad tik jis priduotu gyvenimo formai skaistesnę varsą. Vietomis blogas gal paima viršų, bet tik tuomet, kuomet žmonėse apsireiškia silpna valia, sumenkėja charakterius ir nuopuola dora. Taip pav. Amerikoje tulose vietose tarp liaudies arba moksleivių blogos sėklos kad įsišaknoję, tai įsišaknoję; bet kur geros įsišaknoję, tai bujoja pilniausioj' prasmėj'!.. Tai priklauso nuo susidėjimo vidujų ar pašalinių aplinkybių. Bet gi, jei, apskritai imant, viską matuosime, pesimizmas turės užleisti vietą optimizmui. Daugelis moksleivių, turėdami gerus norus, eina tiesiu keliu prie tiesos; kiti jau gyvena tiesoje; dar kiti gi, gal vėliau atvirs ir taps tikrosios tiesos trokštančiaisiais, nes anot francuzų patarlės: Quand le diable devient vieux il devient religieux (pasenęs velnias tampa dievotu). *Vaidevutis.*

Orchard Lake, Mich.
25. II. 1913.

IŠ SVETUR.

Iš Francijos padangės[1]). Katalikybės stiprėjimas. „Atskyrimas Bažnyčios nuo valstijos turėjo sulig katalikybės priešų sunaikinti pirmąją; bet jis įteikė Francijos Bažnyčiai tik naują gyvybę“ taip išsitarė per susirinkimą Mende'oje katalikų vadas Piou.

Skaitytojai žino, kas tai yr atskyrimas Bažnyčios nuo valstijos, kas prieš keleta metų buvo padaryta Francijoje. Tai reiškia, kad valstija neturi jokių sąryšių su Bažnyčia, nie-

[1]) Sulig „Allgemeine Rundschau“ № 10, 1913 m.

ko nepagelbsti jai, pertraukia visokius susinešimus su popiežium, mokyklose pav. neišguldinėjama kokia nors tikyba. Žinoma, visoki laipsniai buna to atskyrimo. Pav. Belgijoje irgi Bažnyčia atskirta nuo valstijos, bet ne tokioje prasmėje, kaip Francijoje.

Kad valstija liktu visai bešališka, tai tokioje Francijoje katalikams nei kiek nelaimės nebutu, dar į naudą išeitu. Bet Francijoje valdžia — „pirmeivių“ rankose; užtai vienuoliai visi išvaryti, vienuolynus pasisavino valdžia, o visur vedama masonų antikatalikiška propaganda ir štai ką nepersenei galima buvo pamatyti; 60 diecezijų neturėjo nei po 20 klerikų, 50 diecezijose kunigams neištekdavo duonai ir turėdavo griebtis šiaip užsiėmimu: budavo tankiai atsitikimų, kad kunigai kalviaudavo, ar šiaip uždarbiaudavo; kaikurios bažnyčios budavo visiškai tuščios ir menkai lankomos, tukstančiai vienuolių pavaryta. Bet tik neilgam laikui. Francijos katalikai tuojaus susiprato; tiesą pasakė viršminėtas P i o u.

Tiesiog stebėtina, kokia atmaina pasidarė. Antikatalikų skaičius vis ir vis mažinasi. Daugelis mokslininkų pav. Brunetière'as ir daug kitų raštininkų, dailininkų grįžta katalikybėn. Štai ką sako Paul Brulat, kurį negalima įtarti katalikų simpatizavime (Semaine litteraire № 23. 1912): „Ar tai (atsivertimas katalikystėn) tik išėmimai? Ne, tai yr' visuotinas judėjimas tarp inteligentijos, kuris vis daugiau platinasi ir užkrečia. Šitas atsivertimas rašytojų, dailininkų kur-kas skaitlingesnis negu manoma. Tankiai girdėt, kad tas ar kitas atsiverčia, kaip pav. Huysmann, Bourget, Retté etc. Ir netik teorijoje, bet ir praktikoje.

Dvasiškija gali dabar geriau gyvuoti. Seminarijos žymiai padidėjo. Bažnyčios pilnesnės.

Susiorganizavo katalikai-pedagogai: 18 universito profesorių, 184 gimnazijų mokytojų 12 (kodel tiek mažai? V.) liaudies mokytojų. Moters ypač darbuojasi draugijoje „Archiconfrèrie de l'oeuvre des Catèchismes“. Visur organizuojasi draugijos su tikslu — veikti socialėje dirvoje, panašiai vokiečių Volksverein'ui. Ypač atsižymi „Action populaire de Reims“, kuri prakalbose, proklamacijose, brošiurose, knygose traukia prie save katalikus, miklina juos socialėje dirvoje.

Ypač atkreipta doma vyskupų į mokyklą. Mokyklose valdiškose tikyba, žinoma, neišguldinėjama. Kad neleist valdžiai vesti jose antikatalikiškos propagandos, katalikai-tėvai organizuoja tam tikrus komitetus. Katalikai steigia savo žemesnes, vidutines, augštesnes mokyklas, kurios užlaikomos

vien tik katalikų privačiomis lėšomis, negaudamos nuo valdžios nei skatiko, padarė valdiškoms mokykloms tokią konkurenciją, jog pastarosios kaip kur visai tuščios stovi. Net valdžia pradėjo nerimauti. Paryžiuje 1910 metais įsteigtas specialis katalikų mokytojų institutas.

Nemiega ir besimokinanti jaunuomenė. Ypač pasekmingai veikia „Association catholique de la jeunesse française“, (katalikiška francuzų jaunuomenės sąjunga) pasirašusi ant vėliavos: „Dievobaimingumas, mokslas, darbas“.

Pažymėtina taipogi „Fédération gimnastique et sportive“, (gimnastikos ir sporto susivienijimas) kurin susijungė 1200 draugijų su 110,000 sąnariais, obalsiu kurios yra „mens sana in corpore sana“. Taigi vėl pasirodė Francijos katalikams ant horizonto—aušra. Dieve padėk jums, broliai!

Vytautas.

Liuosasis Katalikų studentų susivienijimas Vokietijoje[1]).

Šį rašinį pagamino „Ateičiai“ vokiečių kalba studentas - matematikas Antanas Würstle, vienas iš darbstesnių katalikų studentų veikėjų Münchene. Jam ir draugui vertėjui, norėjusiam neminėti jo „nelemto“ vardo, tariame nuoširdžiai ačiu. *Red.*

Viena iš didžiausių vokiečių studentijos ypatybių buvo ir dabar dar tebėra korporacijos. Nors jų pradžia ir gludi viduramžio „tamsybėse“, vienok jos šiandiena nenustojo musų studentijos gyvenime savo svarbos.

Korporacijas paprastai dalinama į tokias, kurios yra dvikovės šalininkais (Schlagende Verbindungeu: Korps, Burschenschaften) ir tokias kurios dvikovę pasmerkia. (Nichtschlagende).

Prie šių pastarųjų priguli ir katalikiškosios korporacijos.

Korporacijos atstoja jaunam studentui svetimame mieste ir tarp svetimų žmonių šeimynos globą: jos duoda jam prietelių bendraminčių draugiją. Bet nevisiems teįstengdavo viską duoti ir korporacijos. Dauguma iš jų varžo aštriais įstatais individualę savo sąnarių laisvę ir per tat negalėjo įtikti labiaus asmens laisvę gerbiantiems studentams; beveik visos reikalauja iš sąnarių didelių piniginių aukų ir per tat pasidarė neturtingiems studentams beveik neprieinamos.

---

[1]) Freie Vereinigung der katholischen Studenten.

Taip dalykams stovint visi jautė naujo kitokiais pamatais paremto studentų susivienijimo reikalingumą. Tą musų studentų gyvenimo spragą užpildė praėjusiojo amžiaus pabaigoje atsiradusi „liuosoji studentija“ (Freistudentenschaft). Ji buvo liuosas neprigulinčių prie jokių korporacijų studentų susivienijimas su nedideliu semestriniu mokesčiu. Naujoji organizacija nevaržydama asmeninės savo sąnarių laisvės, suteikdavo jiems beveik visą ką ir korporacijos.

Tie susivienijimai buvo ir tebėra neutraliai, tai yra jokiai pasaulėžiurai išimtinai netarnauja.

Taip dalykams stovint pasirodė naudinga „liuososios studentijos“ katalikus suorganizuoti į tam tikras liuosas katalikų draugijas.

Tuo budu pradėjo rastis liuosi katalikų studentų susivienijimai (freie Vereinigung der katholischen Studenten), iš pradžių Bėrline 1910 m., vėliaus Friburge (Badene), ir 1911 m. Münchene. Šiandiena veikia jie beveik visuose Vokietijos universituose. Jie rupinasi neprigulinčius prie jokių korporacijų katalikų studentus bei studentes organizuoti, stengiasi padėti jiems mokslo žvilgsniu pamatuoti savo katalikišką krikščionišką pasaulėžvalgą, nori paskatinti juos prie socialio tamtikrose draugijose veikimo ir rupinasi suteikti jiems draugišką pašalpą bei globą.

Müncheno Susivienijimas šias visas savo užduotis per šiuodu savo gyvavimo metu gražiausiai atliko.

Kiekviena sąvaite daroma buvo vienas susirinkimas per kurį be susivienijimo reikalų ir draugiškų pasilinksminimų visad budavo kokio norint žymesnio katalikiškos pasaulėžvalgos atstovo paskaita. Kaikada tokias paskaitas laikydavo ir vienas-kitas iš pačių studentų. Šalip tikybinių gvildenta paskaitose apskritai moksliški, o ypač filosofiški tematai. Daugelis sąnarių, kurių skaitlius 1912/1913 mokslo metais siekė 100, veikė įvairiose socialėse katalikų draugijose. Ištisą žymių veikėjų, profesorių, literatų bei dvasiškių eilė pakelta į musų susivienijimo garbės sąnarius. Trumpai sakant, susivienijimas tarpsta ir plėtojasi ir tuomi parodo, kaip jo įsteigimas buvo reikalingas.

Ne viena korporacija negali pasigirti taip išsiplėtojus ir taip įsivyravus tokiu trumpu laiku. Tas turbut ir buvo priežastimi kad kai-kurių korporacijų pradeta neprielankia akimi žiurėti į musų susivienijimą, kaipo į savo konkurentą.

Ištikrųjų gi liuosas katalikų studentų susivienijimas niekam jokios konkurencijos daryti nemanė, bet norėjo orga-

nizuoti tiktai tuos katalikus studentus bei studentes, kurie del kokiu norint priežasčių negali ar nenori prisidėti prie musų iš daugel žvilgsniu labai gerbtinų korporacijų.

Kaip tenai butu kaip nebutu šiandieną liuosas katalikų susivienijimas gyvuoja ir veikia kaipo žymus studentijos gyvenime pažangos veiksnys nemaža prisidedąs prie vykinimo augštų krikščionijos idealų studentijos tarpe.

Stud. matematikas *Antanas Würstle.*

Bibliografija ir kritika.

Dr. Fr. Foersteris. **Jaunuomenės auklėjimas.** Knygo tėvams, mokytojams ir dvasiškiems. Lietuviškai parašė *M. Pečkauskaitė.* I tomas. Seinai 1912 m. 402 puslapiu, Kaina 3 rb.

Nors buvo jau kartą tilpusi „Draugijoje“ šios kningos recenzija, bet negaliu iškęsti neištaręs ir savo nuomonės apie jąją „Ateityje“. Tai pirmutinė lietuvių kalboje kninga apie auklėjimą. Autorė skiria ją auklėtojams ir gimdytojams, bet man ding naudinga bus ją perskaičius su doma kiekvienam jaunikaičiui, ar mergaitei, kurie nori išsidirbti sau tvirtą budą ir užgrudinti valių: jie ras čia užtektinai teoretiškų nurodymų ir begalo daug pavyzdžių.

Pirmiausiai autorė nurodo auklėjimo tikslą butent: labiau atkreipti domą į dvasios ir budo išdirbimą, negu į proto išlavinimą; nes dabar, kuomet kultura pakilus gana augštai, matome kuodidžiausią ištvirkimą ir doros nupuolimą, randame begalo daug Hamletų ir Rudinų. Priežastis aiški: stoka valios tvirtumo. Šį principą autorė padėjo pamatan viso savo veikalo: visur atkreipiama doma į išdirbimą vaikuose gerų papročių, kurie padeda užgrudinti valią.

Paskui kalbama apie naudingumą išdirbimo valios ir apie išlavinimą vaikuose visuomeninių jausmų: meilės, gailestingumo ir k.

Priegtam nurodomi keliai, kuriais tai galima pasiekti. „Vaikas turi buti meilus, kaip motina, ir tvirtas, kaip dei-

mantas“. Kad jausmai butu gilus ir galingi, turime butinai „išlavinti valią“.

Valios lavinimą reik pradėti nuo savęs susivaldymo. Čia autorė ateina pagalbon nurodydama daugeliu patarimų ir pavyzdžių. Taigi patariama, kaip elgtis su savo priešais. Žinoma, taip, kaip liepia Kristus. Mokina, kaip užkariauti savo priešą,—meile.

Toliaus kalbama apie didžiausią pasaulio jiegą—kantrybę, nupiešia jos galybę ir pataria, kaip jos mokytis. Kantrybės reikia mokytis atliekant kiekvieną, kad ir mažą darbą su didžiausiu kantrumu ir sąžiningumu. Kiekvienas sąžiningai atliktas darbas stiprina žmogaus valią ir palengvina atlikti kitą kad ir sunkesnį užsiėmimą.

Didelę svarbą autorė priduoda ir įpročiams. Įpročiai tai antras prigimimas. Jie užvaduoja dvasią ir protą, tik žinoma geri įpročiai. Patardama lavinti savyje gerus įpročius, autorė liepia naikinti blogus; ypatingai reikia saugotis „vergijos nikštukų“ (mažų ir blogų įpročių).

Išdirbime valios didelę svarbą turi ir pažinimas paties savęs. Pažinti save butinai reikia.

„Kiekvieną vakarą sako autorė peržiurėk savo sąžinę ir išrauk iš jos visą, kas yra blogo. Ar neėsu atkaklus, ar nesididžiuoju, ar neėsu savymeilis, grubijonas, nemandagus pasielgime, ar nekalbu perdaug apie save, ar neėsu betvarkos, melagis, kiek yra mano kaltės tame, kad nelaime ar nepasisekimas užgriuvo ant manęs ir manųjų? Visus tuos klausimus reikia pastatyti ir drąsiai atsakyti; o kas pripras daryti tokį sažinės rokundą, tas bus savo likimo vadovas ir ponas; jis net ir kitus ves per gyvenimą. Kas to neišmoks, tas bus bangų stumiamas ir niekados nežinos, kur jis yra ir kur nueis“.

Toliau gerbiamoji autorė paliečia dar šiuos klausimus: 1) Išradimai, 2) mažmožių galė, 3) socialis gyvenimas, 4) atsakomybė, 5) savarankiškumas, 6) gelbėjimas, 7) nusižeminimas, 8) tėvai ir vaikai, 9) dar įtekmė į mus pačius, 11) darbo psichologija ir pedagogija 12) silpnųjų apsauga, 13) meilė žmonių ir 14) doros mokymas mokykloj'. Kiekvieną iš minėtųjų klausimų autorė aptarią pirmiausiai aplamai, o paskui patvirtina pavyzdžiais ir paaiškina.

Apskritai imant ši kninga iš auklėjimo pusės puiki. Patarčiau kiekvienam, kuris nori tapti geru auklėtojumi ir geru visuomenės veikėju, ją perskaityti po kelis kartus.

Kas buvo pastebėta apie turinį, tą patį galima pasakyti ir apie kalbą. Kalba puiki, turtinga gražiais išsireiškimais ir žodžiais. Stilius lengvas, mintis išreikštos aiškiai, daugiau-

siai trumpais sakiniais, kiekvienam prieinamai. Norintieji išmokti gražiai lietuviškai kalbėti ir rašyti apturės nemažai naudos.

Tat skaitykime, draugai ir draugės, ir pasinaudokime nurodytais patarimais auklėjimui savęs!

Gimnazistas A. G-s.

Moksleivis. № № 2, 3, 4. Gruodis—Sausis—Vasaris. Chicago 1913, 40 psl. in-8.

Pabudo-sukruto lietuviai moksleiviai ir Amerikoje, toje antroje lietuvių tėvynėje, susispietė i organizacijas — į A. Lietuvių Rymo-Katalikų Moksleivių Susivienijimą ir Lietuvių Moksleivių Susivienijimą ir pradėjo leisti savo laikraščius-organus—pirmieji „Moksleivį“, antri gi „Jaunimo Sapnus“—prie „Laisvosios Minties“ priedą. Jau patis organizacijų užvardijimai o dar labiau „Jaunimo Sapnai“ prie „Laisvosios Minties“ daugiau negu reikia aiškiai apibudina moksleivius amerikiečius, todel manau ir patis dasiprotit, kad A. L. R. - K. S-mo sąnariai yra tikriausiais musų draugais, išpažintojais vienų su mumis idejų ir skelbėjais vienokių idealų, antrieji gi panašus į musų „pirmeivius“, Nežiurint į nieką dagi „Laisvoji Mintis“ su „Jaunimo Sapnais“ randa vieną kitą Lietuvoje išpažintoją, net tokiose vietose, kur rodos nei laukti nebuvo galima. Pavyzdžiui „Laisvąją Minti“ teko man matyti Pilviškių „Žagrėje“, per kurią kokie tai didvyriai, trokštantieji „laisvos minties“ ir tokio pat „mokslo“, ją išsirašo. Tiesa, tokių tamsių kampelių, kaip Pilviškiai, maža yra Lietuvoje. Kiek kartų aš mėginau tą laikraštėlį skaityti, jis visuomet sužadindavo manyje savo skelbiamu „mokslu“ pasibiaurėjimą Net jau Lietuvos pirmeiviai juo nepasitenkina. Todel daugiau apie jį nei neužsimoka kalbėti. Suvis priešingas įspudis liko „Moksleivį“ paskaičius. Gaila, kad pirmojo num. negavau. Dabar gi laikau rankoje 2, 3 ir 4 num., skaičiau juos syki ir kitą kartą—negaliu atsigėrėti. Bet išpradžių nurodysiu jo silpnasias puses, šešėlius.

Viena, kodėl musų draugai amerikiečiai taip nutolę nuo musų, nuo ateitininkų, kodel jie nenori, nesistengia angštesnių su mumis ryšių užmegzti. Mes buvom bandę tuos ryšius megsti, siuntėm į jų Seimą pasveikinimus, jie gi—nei ačių nei išgraužš[1]). Žinoma, mums ne ačiavimas rupi, bet vienybė,

[1]) Pirmame Moksleivio num. yra atsakas. *Red.*

draugiškumas, susižinojimas. Paskui su leidimu „Moksleivio“ reikėjo luktelt: juk yra „Ateitis“, kuri neatsisakiusi butų jiems pagelbėt; butu galėję dagi visą skyriu pasiimti, jei butu tik panorėję. Pasakys man, kada tą „Ateitį“ sulauksi į Ameriką atkeliaujant? Tiesa, užtruktu 3—4 savaitės, bet ne 3 mėnesius, kaip dabar „Moksleivis“ sykiu keliais numeriais išeidamas kad užtrunka. Butu ir musų jiegos sustiprėję ir jiems nereiktu šaukties į visuomenę palaikymo, aukų. Tiesa kad mes suvaržyti, ką, ale ramus kulturos darbas vistik galimas. Na, tiek bedaug. Kuo aš gėrėjausi „Moksleivį“ beskaitydamas—tai kalba: manau sau, amerikiečiai ir sugeba be barbarizmų lengva literatiška kalba rašyti. Lig šiol, budavo, kokią Meriko gazietą bepaimsi, tai baisu žiurėt; net mėšlungis pradeda traukti beskaitant: taip nečysta kalba buna! Kuo „Moksleivis“ serga, tai perdideliu „mokslišku“ žodžių vartojimu. (Iš dalies tą pat galima užmesti ir musų „Ateičiai“).

Ar mokslišką straipsnį paimsi, ar vaizdelį, visur užeini tankiai kaip ir nevietoje ar bereikalingai pabertus tokius perlus: „viršnaturalė“, „apoteozinė“. „momentas“, „aureolė“, „triumfas“, „desperacija“, „egzistencija“, „peregrinacija“(!), „extraordinarinis“(!), „regularis“, „orientavimosi“, „landšaftas“, „utilitariškas“, „konkretaus“, „alternatyva“, „korelatyvas“, „delektuojasi“, „ignorancija“, „esencialiai“, „sukcesas(!), „konsekventiškai“, „deciduojamas balsas“ ir t.t. ir t.t.

Patarčiau labiau pramokti orientuotis lietuvių kalboje, kitaip galima užmesti draugams ignorancją ir, išvydus tokį „extraordinarį landšaftą“, įpult į desperaciją; todėl aš, bijodamas to sukceso, keliu savo deciduojamą balsą... Tiek apie formą. Bet turinys, turinys suvis kas kita: rimtas, įvairus ir gyvas. Viskas amerikiečiams rupi: ir Amerikos lietuviai ir jų likimas ir blaivybės klausimas ir jaunučių moksleivių organizavimas. Kiek daugiau apsistosim del stud. A. Lakunėlio straipsnio: „Amerikos lietuviai ir jų likimas“. Štai svarbiausios to straipsnio mintįs: 1) Lietuvių laikraščiai veltui stengiasi sulaikyt išeivybę, 2) išeivybė nieko neduoda Lietuvai nei kaipo šaliai nei kaipo tautai, 3) jei išeivybės negalima suturėt, tai reikia rupintis išeiviais, kad jie svetimose bangose nežutu, 4) apverktinas padėjimas išeivių darbininkų, peiktinas inteligentų elgimasis, 5) išeiviai arba ištautės ir pranyks, arba tobulinsis kaip kulturos, taip ir tautiniu žvilgsniu, 6) graži dirva ir platus darbo laukas — lietuviams moksleiviams darbuotis išeivių tarpe.

Pilnai turime su išdėstytom mintimi sutikti. Kas kas gali sužadinti ir sulaikyti išeivius nuo ištautėjimo, tai tik su-

sipratęs jaunimas,—jaunos, skaisčios ir prakilnios dvasios jaunimas, kokiais matyt ir yra A. R.-K. M. S. Kitą taipgi begalo svarbų sumanymą iškelia dr. Keistutis straipsnyje: „Kas dar reikia veikti“? Čia jisai kalba apie jaunosios kartos jungimą, apie vaikų draugijų organizavimą, skatina išauklėti juos padorioj, krikščioniškoj pasaulėžvalgoje, įdant susilaukus ateityje sveikai protaujančios ir tiksliai veikiančios inteligentijos.

Musų amerikiečiams draugams gerai sekasi: dar tik šeštas mėnuo eina nuo susitvėrimo Susivienijimo, o jau priklauso 84 sąnariai moksleiviai! Iš jų laikraščio „Moksleivio“ matyt, kad ir protinių spėkų netruksta, lieka tik skambučių surasti, bet manau ko ko, o niekingo naugio tai netruks jie prisikasti, juk nebereikalo a m e r i k i e č i a i...

Laimingos kloties ir pasisekimo A. L. R. - K. M. Susivienijimui!

Stud. E. Dr.

„Moteriškė“. Referatas *Kun. Prapuolenio* skaitytas Mot. Kat. Draugijoje 1910 m. Kaune. Seinai 1913 m.

Musų literaturoje yra tai vienintelis veikalėlis, kame pakeltas klausimas apie moteriškę. Daug tenai suteikta žinių apie žymesniųjų pasaulio tautų moteries padėjimą, nupieštas josios naminis gyvenimas Australijoje, Amerikoje, Afrikoje, Azijoje, Europoje—ir pažymėta, kad tik krikščionybė gerina moteries buvį,—kuomet moteris stabmeldė visur ir visuomet liekasi vergė. (Pusl. 5)

Kningutėj randame užtektinai žinių ir apie moterį lietuvę. Pasirodo, kad pereitais amžiais lietuvaičių kur kas augščiau stovėta negu lenkių, nes išskyrus keletą apysakų rašytojų, ir tai vos pastaraisiais laikais, lenkių moksle niekuom neatsižymėta, o ir pat krikščionybės įvedime nieko jų nenuveikta, kadangi pragarsėjusios Lenkijoje Kinga ir Jadvyga buvo vengrės, o Dobravka—čekė (32 pusl.). Lietuvaičių jau nuo XIV amž. pradėta atsižymėti tuom, kad dauguma dukterų Lietuvos kunigaikščių ištekėjo svetur už Lenkijos, Rusijos, Brandeburgo ar Žuvėdų karalių (34, 35 pusl.). Šisai faktas kaip tik nurodo, jog Lietuvoje anais laikais gyvuota nebykokios kulturos, juk suprantama, kad laukinių-stabmeldžiukių nebutu vedę svetimieji karaliai. Veltui tad lenkai giriasi, buk tai jie suteikę mums kulturą! (35 pusl.).

Beto, dar autorius priveda, kad pabaigoje XVIII amž. lietuvaičių pradėta atsižymėti moksluose. Narbutaitė antai tapusi filosofijos daktarė, Elzbieta-Oginskaitė-Puzinienė įvedusi astronomijos mokslą ir įsteigusi observatoriją Vilniaus universite, o Radvilaitė net visą bibliją atmintinai mokėjusi (37 pusl.).

Išėmus lietuves inteligentes, kun. Prapuolenio simpatingai pažymėta moteris kaimietė, kuri kad ir be mokslo, be apšvietimo gyvendama, nepasidavė lenkų įtekmei — ir savo liudnomis dainomis sužadino savųjų kudikių širdyse prakilnią tėvynės meilę ir išauklėjo įžymius tėvynei veikėjus (36 pusl.). Jų tad duotąjį pavyzdį privalo sekti, bet jau platesnėse ribose, šios dienos lietuvės inteligentės (36 pusl.). Galutinai referento pabriežta, kad tik katalikės inteligentės sugebės atlikti tąjį motinų prastuolių pradėtąjį darbą, kadangi savo pozitiviu darbu vien tik katalikės toli-gražu pralenkė burelį nieko ligi šiol nenuveikusiųjų moterų pirmeivių (37 pusl.).

Todel kiekvienai lietuvaitei inteligentei reikėtu perskaityti tą įdomią kningelę, kuri be abejo sužadins musų sesutes naudingai darbuotis tėvynės labui.

Grynas pelnas už minėtąją kningelę, paskirtas Mariampolės „Žiburio“ mergaičių progimnazijos naudai.

Lietuvaitė.

1. *Dr. Otto Willmann.* K. K. Hofrat, Universitätsprofessor, **Die wichtigsten philosophischen Fachausdrücke in historischer Anordnung** 1909 pusl. 133.

2. *Fr. Klimke,* S. J. **Die Hauptprobleme der Weltanschauung** 1910 p. 167.

3. *Dr. M. Wittmann* Prof. der Phil. in Eichstätt, **Die Grundfragen der Ethik** 1909 p. 179.

4. *G. Frhrr. v. Hertling* Universitäts professor, **Recht, Staat und Gesellschaft** 1907, 181.

Yra tai № № 28, 37, 29, 1 serijos „Sammlung Kösel“, kurią leidžia katalikiška firma Jos. Kösel'sche Buchhandlung in Kempten u. München. Kiekviena kningelė mažo oktavo didumo, aptaisuose, kaina po 1 markę.

Pirmame „Ateities“ šių metų num. ant pusl. 33 cituodamas p. R. B. žodžius rekomenduojančius Paulsen'o „Įvadą filosofijon“, esu pastatęs klausimo ženklą, ten kur pasakyta, kad jokia objektiviai išlaikyta kninga (turbut iš kningų tos

rušies) negali patraukt ir užinteresuot skaitytoją. Nuo to klausimo ženklo šį kart ir pradėsiu. — Tiesa, taip gali but kaip sako R. B., tik tame negalėjime patraukt ir užinteresuot skaitytoją kaltas ne objektivumas, o pats naujosios modern-filosofijos stovis. Norint ką nors objektiviai supažindint su filosofijos problemomis dabartinėj naujoj filosofijoj, tenka konstatuot nieko daugiau, kaip tik daugybę viena kitai prieštaraujančių nuomonių ir bepaliovos keičiančiųjusi teorijų, kur nieko nėr pastovaus apart paties keitimosi. Taip anarchiškai dalykams esant su naujaja filosofija ji ne vieną nuo savęs atstumė ir gali atstumti. — Tikras ir nesibaigiamas filosofavimo džiaugsmas randasi tik ten, kur neginčijamos pamatinės žmogaus pažinimo tiesos, tos nesibaigiamos filosofijos (philosophia perennis) moksle, kurį visuomet išpažįsta žmogaus mintis savo augščiausiame, gryniausiame ir plačiausiame pavidale[1]). Šį kart tariuos „Ateities“ skaitytojams, norintiems toj pakraipoj pasiruošti, bet neįstengiantiems didelių veikalų studijuoti, nurodyti vieną kitą tam tikslui tinkamą nediduką veikalėlį.

1. Pirmutinę puikią tame dalyke pagalbą suteikia Willmann'o „Svarbiausi filosofiški specialiai terminai historiškame sugretinime“. Nes be tinkamos įvados į filosofijos terminiją nesusipratimai bus neišvengiami, o kadangi filosofiški terminai laiko bėgyje įgavo toli nevienodą prasmę, tai ją išaiškint išgali tik toks historiškas jų sugretinimas, kaip jį čia teikia garsusis „Idealizmo historijos“ autorius. Tuo budu dar puikiai prašalinta štai koks keblumas, atsirandantis pradedant studijuot filosofiją. Paprastai tokiam pradėjimui nurodoma skaityti kokią norint įvadą į filosofiją. Tinkamam sugromuliavimui įvadose esančių dalykų reikalinga žinot pamatinės iš historijos filosofijos žinios. Skaitant gi filosofijos historiją reikalinga turėt apskritai pamatinės apie filosofiją žinios. Tuo budu atsiranda koks tai užburtas ratas. Tokį ratą visiškai prašalina šis Willmann'o vadovėlis vienoj pusėj daraąs gerą filosofijos historijos konspektą, kitoj—organiškai prie jo prijungiąs tokią pat trumputę į filosofiją įžangą, nes neapleidžia nepaminėjęs nei vienos svarbiausių filosofiško mintijimo pakraipų.

---

[1]) Apie philosophia perennis kelis žodžius galima rasti „Draugijoje“ № 59 p. 273—5; „Ateičiai“ šįmet bus parupintas platesnis phil. per. aprašymas. *Red.*

Prie šio viso dar nepaprastai svarbu, kad krikščioniškąją viduramžio filosofiją su jos pastangomis čia sutinki tikrame pavidale, ko negalima rasti beveik nei vienoje naujųjų įvadoje, kur ji paprastai visiškai ignoruojama, o jei žodis kitas ir užsimenama, tai be karikaturavimo neapsieinama. Be to skaitant šį vadovėlį nušvinta dar vienas dalykas: išaiški, kad žmonijai laike žengiant pirmyn, jos mintis ne visuomet lygiai žengia prie tiesos artyn, o buna laikmečiai, kuomet ji padaro didoką šuolį atgal. Paaiškėjus šiam dalykui dingsta prietaras, kuriuom nevienam apvilko akis naujoji filosofija, butent, kad tiesą turėti gali pretenduoti tik tai, kas nauja yra. Paaiškėjus tokios nuomonės neteisingumui, galima daug teisingiau apvertint ir senovės ir dabarties filosofijos sistematus. — Tad viskas kalba už šią W. kningelę. Tik kaip reikiant neįgudusiam į vokišką kalbą šios kningelės kalba gali pasirodyt didokai sunkoka, ypač iš pradžių. Ką padaryt. Jei jos autorius butu žinojęs, kad mums jo kalba bus truputį sunkoka, gal butu pasistengęs suprantamesniu buti. Dabar gi nieko nelieka, kaip nebijot truputį padirbėt vokiškos kalbos lavinimėsi, o nauda iš to bus šimteriopa.

2. Nemenkesnę tik kitokio tipo pagalbą svarbiausių filosofijos ir pasauležvalgos klausimų apžvelgime teikia K l i m k e ' s „S v a r b i a u s i o s p a s a u l e ž v a l g o s p r o b l e m o s“. Kningelė be įžangos susideda iš dviejų dalių: pirmoje aptariama pasaulėžvalgos uždaviniai, ypatybės, subjektivųs ir objektivųs faktoriai. Antroje teikiama apskrita pasaulėžvalgos sistemų apžvalga ir šaltiniai, supažindinama su pasauležvalgos metoda, ribomis ir principais. Paskutinis skirsnis išdėsto pamatinius teisingos pasaulėžvalgos ruožus, kur išrodo, kad teistiška pažaulėžvalga, kaip ją mokina krikščionybė, yra vienintėle tikrai vienodiška (einheitliche) pasaulėžvalga, teikianti vienodišką visų žmogaus dvasią judinančių pamatinių klausimų išrišimą.

Kningelės kalba graži, suprantama ir lengvutė. Gale pridėta sąrašas svarbiausių veikalų paliečiančių pavienes pasaulėžvalgos problemas ir pakraipas, nurodant kokiu žvilgsniu kiekviens iš tų veikalų parašytas.

Oficialiai Klimke nėra kokiu filosofijos profesorium, bet įtarti jį diletantizme nieks deltogi nedrįs. Jo didelis veikalas apie monizmą[1]) buvo išgirtas ir tų, kur nelabai linkę pripa-

[1]) *Fr. Klimke*, Der Monismus und seine philosophischen Grundlagen. Freiburg im Br. Herdersche Verlagshandlung 1911 in-8° p. XXIII+620, Kaina 12 markių.

žint jezuitų darbų svarbą. Ir paminėtąją kningelę galima drąsiai pastatyti šalę anosios Willmann'o.

3. Wittmann'o „Pamatiniai etikos klausimai“ gali but pažymėti kaipo organiška tąsa Willmann'o ir Klimke's darbų. Ar yra tvirta doriška tvarka? Kokie jos pamatai? Kokie doros santikiai su kultura, gamta, laime ir laisve? Tokius klausimus stato autorius savo darbo pamate.

Pradėdamas nuo dorinės sąmonės ir ypačiai priedermės jausmo analizės, pramatus autorius apvertindamas žymiausių bereligijinės doros atstovų nuomones prieina prie išvados, kad tik religijinė į gyvenimą pažvalga suteikia musų doriškam mintijimui aiškumą ir stiprų pamatą. Su priešingomis nuomonėmis autorius apsieina taip tikusiai, kad ir priešingos pakraipos laikraštija apie tą veikalą labai prijaučiančiai atsiliepė, kas tokiuose klausimuose labai retai atsitinka.

4. Iš etikos klausimų teisioginiai išplaukia draugijinio gyvenimo klausimai. Sunku rasti kitą toki veikalėlį, kaip Hertling'o „Teisė, valstija ir draugija“ kuriame butu taip klasiškai išdėstyta pamatinės sąvokos ir pamatiniai dėsniai dorinės, teisinės, valstybinės ir draugijinės tvarkos. Neįstabu, nes Hertling'as, buvęs München'o universite filosofijos profesorium, dabar gi esąs Bavarijos ministerijos pirmsėdžiu, lygiai didelis ir mokslininkas ir valstybininkas. Iškeldamas svarbiausius liečiamųjų dalykų punktus autorius trumpai, bet aiškiai išdėsto pamatinius teisės filosofijos, teoretiškos politikos ir tautinės ekonomijos ruožus. Autoriaus žvilgsnis—teistiškai-teologiškas. Viskas vienodiškai išvedama iš vieno doriškos pasaulyje tvarkos principo, kaip to reikalauja visa šiame veikalėlyje apsireiškianti autoriaus pasaulėžvalga. Skyrius apie doriską tvarką, apginant valios laisvę ir gamtinę teisę ypatingai interesingas. Ir iš kitų pusių veikalėlis dideliai pamokinantis.

Pr. D.

Dr. P. Damasus Aigner, O. F. M. **Die Entwicklungslehre in ihrem Verhältniss zum Christentum** München, Verlag „Natur und Kultur“ 1912, 8⁰ p. 141, kaina 1 marke 20 pf. (Sammlung „Natur und Kultur № 3).

Kaip esu minėjęs ši kningelė iššaukta prof. Brancos nuomonėmis apie santikius krikščionybės su evolucijos teorija,

tilpusiomis gale jo anos didelį judėjimą išsaukusios knygos apie musų žinias kas del iškasamojo žmogaus. Aigner'is šiame darbe nori parodyt, kaip atsineša į evolucijos-historiškų tirinėjimų tvirtinimus ir išdavas krikščionybė, ypačiai katalikų bažnyčia. Autorius turi omenėje pirmiausiai tuos mokslininkus ir šviesuolius, kurie dar aiškiai ir tvirtai stovi ant krikščionybės pamato, kuriems jis ir nori krikščionybės šviesoj' parodyt svarbiausius evolucijos teorijos klausimus. — Klausimas apie žmogaus santikius su gyvulių pasauliu atsakomas, kad „žmogus kaipo žmogus sutvertas, ne išsivystė iš gyvulio" (p. 41). Parėmimu tokios nuomonės yra didelis suskilimas monistų stovykloje, kur prieš viena kitą stovi Klaatsch'o ir Haeckel'o teorijos, abi lygiai nepriparodytos, taipgi stebėtinas skirtumas tarp žmogaus ir beždžionės kuno išsivystymo. Jei grynai kuniniuose santikiuose ir yra tulas bendrumas žmogaus kuno su gyvulio kunu, kaip parodoma citatomis iš Augustino, Bonaventuros ir Wasmann'o, tai kitoj pusėj „sulyginimas arba bent priartinimas žmogaus sielos gyvulio sielai visiškai išskiriamas" (44). Šitaip susiaurinta evolucijos teorija sutaikoma su krikščionišku supratimu. Tai ypatingai parodo išvadžiojimai, kokius yra daręs Augustinas savo 12 knygų del Šventraščio pasakojimo apie pasaulio atsiradimą (De genesi ad litteram libri duodecim) ir kurie prirodo, kad „Augustinas stebinančiai arti prieina prie evolucijos-teoretiškų naujojo laiko pažiurų" (66).

Nuo Augustino tęsiasi nenutrukstanti minties virtinė per Albertą Didįjį ir Tomą Akvinietį ligi naujojo laiko teologų, ir net ligi vidutiniškų evolucijos šalininkų, kaip pav. Branca ir O. Hertwig'as. Tas pat ir su gyvybės atsiradimu, kuriam klausimui pavestas tam tikras skyrius. Žmogaus paleontologijos klausimai atsiremiant į Brancą tik trumpai paliečiami ir teisingai pabriežiama didelis šiuose dalykuose atsargumo reikalingumas, jei nenorima įpult į fantazijų sritį.

Pažymėtinas dar paties autoriaus pažiurų platumas. Ordeno rubai (O. F. M=ordinis fratrum minorum=mažesniųjų brolių ordenas) nekliudo jam apie priešingos nuomones atsiliepti: „kur yra gera valia ir rimtos pastangos tiesą jieškoti ir visose apystovose tik jų jieškoti, tai jieškantis žmogus turi nuopelną prieš Viešpatį Dievą ir tuomet, jei asmeniškai jis ir prie klaidingų pažiurų prieina" (11). Kaip matyt iš trumpai augščiau paminėto turinio šis darbas neduoda kokių naujų mokslo išdavų. Bet pas mus, kur ir apie senas išdavas menkai žinoma, šiai Aigner'o knygelei reikia linkėt malonaus

priėmimo, kaipo gerai orientacijai apie pajudintus klausimus. Už tai dar kalba jos aiški, lengva kalba ir nebrangumas.

A. Z.

1. Mensch oder Affe? Kurze Zusammenstellung älterer und neuerer Forschungen über Stellung und Herkunft des Menschen. *Von Dr. Johannes Bumüller* Ravensburg 1900, Kommisionsverlag von H. Kitz, p. 91 in 8-o, kaina 1 mar 50 pfen.

2. Die Entwicklungstheorie und der Mensch. Von Dr. *Joh. Bumüller* Mit 7 Abbildungen. Verlag „Natur und Kultur" München 1907, p. 79 in 8-o k. 1 markė.

3. Aus der Urzeit des Menschen. Von Dr. *Joh. Bumüller*. Zweite, neubearbeitete Auflage. Mit 84 Illustrationen, Köln, 1907, Verlag von J. P. Bachem, p. VIII+195 in 8-o k. 3 m. 60 pfen.

4. Der gegenwärtige Stand der Entwicklungslehre Dargestellt von Dr. phil. *H. Meyer*, Bonn 1908, Verlag von P. Hanstein, p. 112 in 8-o k. 1 m. 60 pf.

5. Darwinismus und Entwicklungstheorie. Von Dr. *H P. Baum*, Regensburg 1909, Verlagsanstalt von. G. J. Manz, VI+154 in 8-o k. 2 mar.

6. Entwicklungstheorie und Monismus. Von *Erich Wasmann*, Innsbruck, Verlagsanstalt Tyrolia, p. VI+154 in 8-o k. 50 pfen.

7. Die Entwicklunslehre und die Tatsachen der Paläontologie. Von Dr. *L. Waagen*, Adjunkt und Sektionsgeologe an der k. k. geolog. Reichsanstalt in Wien, München 1909, Verlag „Natur und Kultur" p. 50 in 8-o k. 1 markė.

8. Der diluvial Mensch in Europa. Von Dr. *F. Birkner*, Prof. an der Univ. München, München 1910, Verlag „Natur und Kultur" p. 56, did. 8-o k. 1 m. 75 pf.

9. Die Abstammung des Menschen. Eine Darstellung der neueren Ergebnisse der Anthropologie. Von Prof. *Dr. Otto Hamann* in Berlin. Mit vier Tafelu. Zweite Auflage. Naturwissenchaftlicher Verlag, Godes-

berg bei Bonn 1909, 62 in 8, k. 1 m. 20 pf. (Naturwissenchaftliche Zeitfragen № 6).

10. Der Stand unser Kenntnisse vom fossilen Menschen von *Dr. Wilhelm Branca*, Professor für Geologie und Paläontologie an der Universität Berlin. Mit zahlreichen Abbildungen, Leipzig 1910, Verlag von Veit et Comp. p. 112 did. 8 o k. 2 m. 50 pf.

11. Die Morphologische Abstammung des Menschen. Kritische Studie über die neueren Hypotesen von *Dr. J. H. F. Kohlbrugge*, Stuttgart 1908, Verlag von Strecker et Schröder p. 102 did. 8-o k. 3 mar. 60 pf. (Studien und Forschungen zur Menschen und Volkerkunde von G. Buschan).

12. *Erich Wasmann*, S. J. Alte und neue Forschungen Haeckels über das Menschenproblem, straipsnis tilpęs laikraštyje „Stimmen aus Maria-Laach“ 1909, № 2 p. 169—184, № 3 p. 297—306 ir № 4 p. 422—438, Herder, Freiburg im Br.

13. Der Ursprung des Menschen oder die gegenwärtigen Anschauungen über die Abstammung des Menschen, von Professor *Dr. Alois Schmidt*. Freiburg im Br. 1911. Herdersche Verlagshandlung p. XII+118 in 8-o k. 2 m. 40 pf.

14. *K. Frank*, S. J. Was sagt uns heute die Wissenschaft über die tierische Abstammung des Menschen? straipsnis tilpęs „Stimmen aus Maria-Laach“ 1911 № 4 p. 428—448 ir № 5 p. 535—560.

Norintiems plačiau patyrinėti klausimą apie žmogaus paėjimą, apart literaturos gale mano rašinio „Žmogaus išsirutulojimas ir paleontologija“[1]), aš dar tariaus paminėti ir šiaip keletą kiekvienam pigiai prieinamų raštų apie tą dalyką.

Čia paminėjau keturiolikos vyrų trumpesnius ir ilgesnius darbus apie klausimus šiaip ar taip surištus su žmogaus paėjimu. Iš tos keturiolikos tik Hamann, Branca ir Kohlbrugge (darbai 9—11) nekatalikai, visi gi kiti katalikai. Tokią pirmutinybę mokslininkams katalikams aš užleidžiu ne užtatai, kad tikrą mokslą skaityčiau „katalikišku“ esant arba tik katalikus galint but tikrais mokslininkais, o tik užtatai, kad šiame ypač didelės atsargos reikalingame ty-

[1]) Žiūr. „Draugijos“ № 77—78.

rinėjime, mokslininkai katalikai, bent ligšiol, visuomet elgėsi taip, kaip ir pridera elgtis mokslo vyrams, butent „ne fantazijos tiltus dirbdint per vėpsančius plyšius musų patirijos žinijoj', bet su mokslišku kuklumu ir ramumu palaukti eigos tolesnių tyrinėjimų ir kokių svarbesnių radinių" (Bumüller). Griežtas laikymasis tik faktų ir nesilenkimas prieš tokias ar kitokios mados teorijas katalikų mokslininkus daro ytin simpatiškais ir pirmoj' vietoj' patartinais, ypač tiems, kurie neror save maitint romanais apie pirmykštį žmogų ir jo gyvenimą.

1. Bumüller'is tai vertas mokinys prof. J. Ranke's, žinomo savo kapitališkuoju veikalu „Žmogus"[1]), kuriame šis garbus vyras prieš jokias išsirutulojimo" teoretikų fantazijas nesilenkia ir šiame klausime išreiškia nevieną aukso mintį, kurias savu laiku pasistengsime „Ateityje" paminėti. Toks ir Ranke's mokinys Dr. J. Bumülleris. Todelei kas nori faktiškai pamatyti tą dideliai darvinistų ir tolygių *istų* nušauktą „žmogaus ir beždžionės panašumą kuno sąstatoje", teima šią kningelę. Joje ras kalbant faktus apie žmogų ir gyvulį apskritai (p. 1—8), apie anatomišką žmogaus stovį greta bezdžionės ir kitų gyvulių (p. 9—37), ir apie žmogaus iš bezdžionės paėjimą anatomijos ir paleontologijos žvilgsniu.

2. Šios kningelės turinys panašus į pirmosios: įvedimas— žmogus ir gyvulys (p. 3—8); I skyrius: žmogaus ir beždžionė anatomijos žvilgsniu (p. 9 — 29) II sk.: paleontologija ir evolucijos teorija (p. 30—79).

3. Šiame darbe Bum. siekia toliaus. Pirmame skyriuje apžvelgia likučius žmogaus iš terciarės gadynės (p. I—22), antrame eina žmogus lediniame laikmetyje (p. 23 46), trečiame—pavienės žmogaus apsigyvenimo vietos diluvijaus gadynėje ir ledinio žmogaus senumas (p. 47—101), ketvirtas aptaria—kunini ir dvasinį diluvijinio žmogaus stovį (p. 102—136) ir penktas vėlybąjį akmens, bronzos ir geležies laikmetį (p. 136—195). Skaityti Bumüllerio raštus tai viens malonumas.

4. Meyer'is filosofijos privatdocentas Bonnos universite, šiame rašte kliudo evolucijos klausimus daugiau filosofo nei gamtininko žvilgsniu, pirmame skyriuje aptardamas evoluciją

---

[1]) Der Mensch, Von Prof. Dr. *Johannes Ranke.* Dritte, gänzlich neu bearbeitete Auflage, did. 8o 1911—1912. Leipzig und Wien, Bibliographisches Institut. I Band: Entwicklung, Bau und Leben des menschlichen Körpers. Mit 323 Abbild. im Text und 32 Taf. in Farbendruck pusl. XIV+692) kaina aptais. 15 markių. II Band: Die heutigen und die vorgeschichtlichen Menschenrassen. Mit 372 Abbild. im Text und 31 Taf. im Farb. und 7 karten pusl. XII+662, k. aptaisyta 15 markių.

kaipo gamtiniai mokslinę teoriją (p. 9—79) antrame, kaipo metafizišką teoriją (p. 83—112). Pirmasis skyrius baigiamas Wigand'o išsipildžiusiu pranašavimu: „Kilimo teorija (Deszendenztheorie) gyvuos ir toliaus, kuomet Darvino atrankos principas seniai bus užmirštas". Antrasis—parodymu, kad darvinizmo etika (doros mokslas) nuosekliai baigiasi Nietzsche's etikoj': „Silpni ir nepavykusieji turi žlugti: tai pirmas musiškės žmogaus meilės dėsnis". „Kas puola, tą reik pastumt" ir t.t.

5. Prof. Baum'o kningelė išleista šimtmetinių nuo Darvino gimimo sukaktuvių paminėjimui su Darvino paveikslu ir daugeliu ilustracijų. Svarstoma šie klausimai: evolucijinės mintis prieš Darviną, evolucijos teorijos faktai, Darvino evolucijos mokymas, evolucijos mintis po Darwin'ui, apskrita mechaniškos evolucijos teorijos kritika paleontologijos, embriologijos ir selekcionizmo žvilgsniu, faktai kas del paėjimo gyvių apskritai, išpletimas evolucijos teorijos ant žmogaus, evolucijos, teorija ir pasaulėžvalga. Pajudintieji klausimai gvildenti trumpai, bet aiškiai ir įtikrinančiai.

6. Tai trįs paskaitos garsaus jezuito-gamtininko E. Wasmann'o, skaitytos Innsbruck'e 14, 16 ir 18 spalio 1909 m. Pirmoji paskaita: evolucijos mokymas kaipo gamtomokslė teorija, antroji—darvinizmas ir evolucijos teorija, trečioji—žmogaus kilmė, Haeckelio atsinešimas į žmogaus problemą, žodis apie klaidingą ir teisingą monizmą. Tai nepaprastai gražios ir turiningos apie dalyką paskaitos. Jos prieinamos ir tiems, kurie vokiškos kalbos nemoka, kadangi yra, rodos, Prąd'o išleistas, ir lenkiškas vertimas vardu: trįs paskaitos apie evoluciją.

7. Labai gražiai išleista kningutė su paveikslais paleontologijos atrandamųjų sutvėrimų. Pirmiau buvo atspausta laikraštyje „Natur und Kultur" VI Jahrg. 1908/09 m.)

8. Ši antropologijos München'o universito profesoriaus vieša paskaita Müncheno antropologų draugijoj' irgi pirmiau buvo atspausta „Natur und Kultur" VI Jahrg. 1909/10 m.). Mokslingas autorius stengėsi čia kliudomą dalyką kiek galint objektiviau išdėstyt neįsileisdamas į hypotezes. Pirmiau kalbama apie diluvijinio žmogaus kulturą, paskui apie diluvijinio žmogaus kaulų likučius rastuosius ligi paskiausiojo laiko. Kningelėje 93 paveikslai, gale trumputis literaturos sąrašas.

9. Neseniai įsikurusi Vokietijoj' taip vadinama Kepler'o Sąjunga (Keplerbund) stengiasi sujungti kruvon tokius gamtininkus, kurie atiduodami gamtomoksliui, kas yra gamtomokslio,

neišnaudoja gamtomoksli priešreligijiniai propagandai, kaip tai fanatiškai daro monistai su Haeckel'iu priekyje. Keplerbund'as leidžia laikraščius ir kningeles gamtomokslio žinių praplatinimui[1]). Ši kningelė ir yra vienas keplerbundiečio autoriaus parašytas ir Keplerbundo išleistas leidinys. Hamann'as pirmiau buvęs karštu Haeckel'io pasekėju, paskui patiekė vertingą darvinizmo kritiką[2]) ir nuo jo atsisakė. Šioje kningelėje H. ramiai ir objektiviai paliečia beveik visus žmogaus išsirutulojimo klausimus. Gale trumpos literaturos paminėjimas ir 4 lentelės su 15 paveikslų įvairių iškastųjų kiaušų.

10. Tai dideliai svarbi kninga kaip del išvadžiojimų apie paleontologijos liudijimus už žmogaus iš gyvulio išsirutulojimą, taip ir kas del gamtiniai-filosofiškų ir religijinių autoriaus pažiurų[3]). Kadangi prie šio rašinio reikės dar sugrįžti baigiant rašinį apie žmogaus išsirutulojimą ir paleontologiją, tai šioj' vietoj' Brancos darbą plačiau neliesime.

11. Kaip prof. Branca objektiviai ir kritiškai atsinešė į paleontologijos liudijimus už žmogaus iš gyvulio išsirutulojimą, taip Kohlbrugge, prof. Utrechte, kritiškai persijojo šiaip visas naujasias hypotezes apie tą pat dalyką. Pasirodė kad jų visų esama labai skystučių, o tų tariamųjų „priparodymų" labai škėvučių. Ir koks chaosas viešpatauja naujųjų evolucijos teoretikų pažiurose! Tokie objektivus ir kritiški darbai tarp mokslininkų nekatalikų ir nekeplerbundiečių tai retas apsireiškimas. Gaila tik, kad Kohlbrugg'es kninga tai jau bet perbrangi. Ta pati firma yra išleidusi pusėtinai ir gamtomokslinio šlamsto, pavidale įvairių romanų apie pirmažmogį ir beždžionžmogį, ir kaina jų kuožemiausia; ant tikrai geros kningos padėta gi kainą peraugšta! Keista, bet paprasta: mat tokio šlamšto labai daug išperkama, rimti gi veikalai tik retai susilaukia pirkėją. Todelei šlamštas apsimoka leisti ir pigia kaina, o kad apsimokėtu leidimas gerų veikalų, tai reikia uždėti kainą augštesnę nei vidutinė. Tokia tai „likimo ironija".

12. Kokio laipto pasiekia žmogaus beždžionintojų fanatizmas gali liudyti Haeckel'io darbai apie žmogaus kilmę. Wasmann'as šiame straipsnyje apžvelgia senus ir naujus

---

[1]) Sąjungos atsišaukimą, išleistų raštų sąrašą, numerius pasižiurėjimui išsiunčia dovanai kreipianties į Geschäftsstelle des Keplerbundes in Godesberg bei Bonn.

[2]) *O Hamann*: Entwickluugslehre und Darwinismus 1892.

[3]) Žiurėk: *A. Z.*: Tikėjimas į Dievą ir gamtomokslis šiame „At." numeryje. *Red.*

Haeckel'io tyrinėjimus apie žmogaus problemą. Gaila, kad nėra atskirai išleista. Atskiras leidimas yra tik francuziškai, vadinasi: La probité scientifique de Haeckel dans la question de la descendance simienne de l'homme (Paris, Bloud et C-ie, kaina 60 cent.).

13. Tai labai rimtas ir daugeliu literaturos paremtas darbas. Autorius pirmiau duoda ilgą literaturos sąrašą į kurią jis atsižvelgė savo darbe, ir po trumpai įžangai pereina prie apžvelgimo dabartinių pažiurų apie žmogaus kilmę: čia jis gvildena prileidimą artimesnės ir tolimesnės giminystės tarp žmogaus ir bezdžionės, teorijas Kollmann'o ir Klaatsch'o, trumpai paliečia paleontologijos radinius pietų Amerikoj' ir Europoj? Pabaigoj' kalba apie reikšmę išdėtųjų nuomonių filosofijai ir teologijai.

14. Ką sako mums šiandien mokslas apie žmogaus iš gyvulio išsirutulojimą? Kol kas (zurzeit) tikro mokslo išdava tai „žmogus neišsirutulojo iš gyvulio". Kad taip, tai rodo čionai Frank'o trumpai apžvelgti visi „prirodymai", kuriuos darvinizmo šalininkai paprastai išstumia, ir kuriems mokslas anaiptol tokios didelės vertės nepriduoda.

Pr. D.

Iš moksleivių gyvenimo.

Raseiniai. Šįmet miestinę mokyklą lanko 138 mok., kurie išreikšti pagal tautystę šioj' lentelėj':

Pagal tautystę.						
klasė	lietuv.	lenkų	rusų	žydų	vokieč.	Išviso
I.	19	11	6	3	2	41
II.	14	12	5	7	—	38
III.	15	10	9	3	—	37
IV.	4	7	6	4	1	22
Viso.	52	40	26	17	3	138

Paminėti čia tik tie lietuviai, kurie tikybą mokinasi lietuviškai. Tarp lenkų yra daugel sulenkėjusių lietuvių, kurie užsikrėtę dar tautišku miegu nenor ir pažinti savo tautos.

Daugumas lietuvių-mokinių visai jau pradeda skaityti lietuviškus laikraščius; pas mus ateina 3 egz. „At.“, 3 egz. „L. Ž.“, 1 egz. „Vilt.“, 1 egz. „Gar.“, ir 1 egz. „Jaun.“.

Tik nelaimė mums mokiniams, kad mokykloje neišguldoma lietuvių kalba. Labai butu naudinga, kad kas patartu tai įvesti.

Ąžuolius.

Raseiniai. Čia yra 4-klasė privatinė mergaičių progimnazija, kurią šiais metais lanko 100 mergaičių.

Pagal tautystę 39 žydės, 26 rusės, 17 lenkių, 16 lietuvaičių ir 2 vokietės.

Apie tautišką susipratimą lietuvaičių gėda ir kalbėti! Iš visų lietuvaičių lankančių progimnaziją, tėra tiktai viena tikrai susipratusi, o kitos taip vadinamos „šiaudinės“—panašios į tą cigoną: „Ponuli, koks tikėjimas tau geriaus patinka, tokio aš galiu buti“. Oi, gėda taip elgtis lietuvaitėms!...

Ąžuolius.

Mažeikiai (Kauno gub). Na, ačiu Dievui, jau, matomai, ir Mažeikių neskaitlingoji moksleivija pradeda busti iš gilaus miego ir net pati apie save praneša „Ateitin“. Bet... gal dar tik vienas antras atsibudo, o kiti? kiti—vaikinams daugiau rupi rukymas ir jie nei girdėt nenor apie laikraščių skaitymą bei lavinimąsi, merginoms gi—bene tik rupi „nekaltas flirtas“ ir sujungti su juomi kasdieniniai smulkus reikalai.

Be abejo, čionykščios moksleivijos lavinimosi sąlygos perdaug blogos, nes mokyklose (be „Saulės“) neišguldoma lietuvių kalba, vyresniųjų draugų bei draugių, kurie galėtu prasilavinime padėti kitiems, kaip ir nėra. Pats gi žmogus, budamas 2 arba 3 klasės prekybos mokyklos mokiniu nekaip be pagalbos teišsilavinsi. Mąstančiam žmogui nemaža atsiras abejojimų, jų gi prašalinti kaip ir nėra kam[1]). Vienok, nežiurint į šias sąlygas, ir čia paskutiniu laiku atsirado viens(a) antras(a), kurie, matomai, trokšta šiek tiek apsiskaityti ir geriau suprasti gyvenimą, idant ateityje likti naudingais Lietuvos piliečiais. Padėk, Dieve, laimingai pasiekti tikslą!

[1]) Draugas, pamiršai „Ateityj“ klausimų skyrių? *Red.*

„At.“ № 3 šių metų draugė E. K. rašo, buk aš užgavęs prekybos mokyklos mokinius, pranešdamas („At.“ № 9), jog jie tarp savęs kalbėjo per vakarą 26 rugsėjo lenkiškai.

Truputį tame paaiškinsiu: Draugė E. K., be abejo, taip greit nepamiršo, jog vakaran atsilankė ir mokiniai k i t ų m o k y k l ų. Todel aš, rašydamas, jog mokiniai per vakarą vartojo lenkiškąją kalbą ir rusiškąją, visai tame neapkaltinau vien prekybos mokyklos mokinius, bet aplamai imant, visus Mažeikių mokinius. Todėl vien tik prekybos mokyklos mokiniams nėra ko ir rustauti.

Toliau lietuviškai kalbėjo tik viens kits (nors lietuvių buvo burelis) ir todel, aplamai imant, galima pasakyti, jog lietuvių kalbos nebuvo girdėti. Man rodos jog aš visai neprasilenkiau su tiesa, rašydamas, jog mokiniai kalbėjo kitomis kalbomis — ne lietuviškai. Na, gana to! nes ne taip jau tai svarbu.

Mažeikių Antanukas.

Šiauliai. Po užgavėnių 28 vasario, 1 ir 2 kovo atsilaikė pirmą kartą Šiauliuose moksleivių rekolekcijos. Konferencijų išviso buvo 12 — pusė lenkų kalboj', pusė lietuvių. Giesmės bažnyčioj taippat buvo maišytos, kaip lenkų, taip ir lietuvių kalbose. Moksleivių nemaža atsilankydavo rekolekcijosna. Be šiauliečių kunigų buvo sakytu du pamokslu kun. Tumo—vienas „lenkams“, antras lietuviams. Kalbėjo apie mokslą ir moksleivių lavinimąsį. Savo pamokslo turinį, aiškiai pertikrinančiais pavyzdžiais (vietomis net linksmais) labai užinteresavo moksleivius, kurie domiai jo klausės. Reikia tikėtis, kad tos pirmutinės rekolekcijos nebus paskutinėmis.

J. Rmk.

Kiduliai (Suv. gub.). Jau suėjo metai kaip susilaukėme musų valsčiuje trijų naujų prad. mokyklų. Dabar čia bus šešios iš viso pradedamosios mokyklos. Iš musų katalikiškosios moksleivijos du jaunikaičių eina augštesnės mokyklos, butent p. J o n a s N o r k a i t i s mokinasi Maskvos universite ir p. A u g u s t i n a s S k a m a r o k a s Penzoje paišymo mokykloje, ir keletas vietinėse gimnazijose. Ačiui, Dievui musų kampelio katalikiškoji Lietuva pradeda kaskart kilti augštyn.

Moksleivis Jonas Stankevičius.

Panevėžys. Štai Panevežio mergaičių gimnazijos statistika:

klasės.	lietuv.	lenkių	rusių	vokyč.	žydžių	Išviso.
IV	4	8	3	1	20	36
V	2	3	8	—	29	42
VI	—	11	6	1	25	43
VII	—	7	6	—	22	35
Išvis	6	29	23	2	96	156

Iš jos matyti, kad Panevėžio gimnazijoj' daugiausia žydžių ir lenkių, o lietuvaičių visai maža. Priežastimi to yr tas, kad sodiečiai labai retai leidžia mergaites į mokslus. Jei susipažinsime su lenkėmis, tai tarp jų rasime keletą sulenkėjusių lietuvaičių, kurios, vos pramokę lenkiškai kalbėti, pradeda skaityti save lenkėmis.

Jau ir praėjusiais metais draugai daug ką rašė apie Panevėžio lietuvaites, bet apie gimnazistes nieko nesakė, nes dar tada nebuvo nei vienos mokinės, kuri mokintųsi tikybos lietuviškai. Šįmet gi draugas Kėkėrezas pasiskubino parašyti apie Panevėžio gimnazistes. Jis rašo (№ 2 „Ateities“), kad jos dar tyli, gėdinas savo tėvų[1]), ir nenori pripažinti save lietuvaitėmis.

Musų draugas Kėkėrežas, labai klysta, nes tylėti tai nereiškia nieko nesidarbuoti. Tylomis galima kitą kart daugiau gero padaryti, net ir priežodis sako: „tykunė kiaulė didesnę duobę knisa“. Netiesa, kad savo tėvų gėdinamės.

Bereikalo tad musų draugai taip mus peikia, o save teikia.

Pušelė.

---

[1]) Dr. Kėkėrėžas tai kalbėjo, rodos, tik apie Marijos mokyklas mokines. *Red.*

Apie Tauragę nors tiek žinučių Ateičiai. 1912/1913 metuose Tauragės gimnazijoj buvo mokinių, kaip nurodyta lentelėje

Pagal tautistę.							
klasės.	lietuv.	lenkų.	rusų.	vokiečiu.	žydų.	totorių.	Išviso
I.	1	3	8	1	3	1	17
II.	6	4	9	1	1	—	21
III.	9	4	3	4	5	—	25
IV.	8	9	8	1	10	—	36
V.	3	2	2	3	6	—	16
VI.	—	1	2	1	5	—	9
Išvis	27	23	32	11	30	1	124

Tauragės gimnazijoje lietuvių susipratimas labai mažas; jie lietuviškų laikraščių ir kningų kaip ir neskaito. O dar mažesnis susipratimas Tauragės progimnazijos mergaičių žemaitaičių, kurių nedaug tėra, bet jos tautiškai visai užmigusios. Kaip gimnazijai taip ir progimnazijai reikalingas kapelionas, kurs lankytu jas ir mokinius ir mokines prižiurėtu geriau. Tauragės klebonas begalo užimtas, neturi nei laiko tiek, kad galėtu užtektinai jas aprupinti tikybos paaiškinimu. Prie tokio miestelio nemažo ir parapijos jiem dviem kunigam darbininkam begalo darbo (Altarista senas) ir be mokyklų. Tauragiškiai nesnauskite, nedarykite gėdos, kad I klasėje tėra vienas žemaitis.

Juros intaka.

ATEITININKŲ INFORMACIJINIS BIURAS APIE ŠVEICARIJOS MOKYKLAS FRIBOURG'E.

Nuo įsteigimo dienos biuras suteikė reikalingas žinias keturiems asmenims: vienam apie Fribourg'o universito gamtos skyrių; antram ir trečiam aplamai apie Fribourg'e pragyvenimo sąlygas; ketvirtam apie literaturos skyrių.

Dabar apleidžiant man Fribourg'ą, minėto biuro vedimą paėmė vienas iš likusių mano draugų. Todel kreipianties į biurą, nuo šio laiko meldžiu dėti šį sekantį adresą:

Litauischer Stud. Verein „Ruta" Ateitininkų Informacijinio Biuro Vedėjui. Albertinum, Freibug Schweiz Швейцарія.

Su pagarba *V. B.*

—:—

PRANEŠIMAS.

Jei kas iš lietuvių mokinių norėtų pasilsėti, užsidirbti ir pramokti vokiečių kalbos, tevažiuoja į Lyck, Ostpreussen, 2 mylí nuo rubežiaus (Grajevo). Pilnas užlaikymas, miškas, ežeras (savas luotas). Reikalaujama mokinti vieną vaikiną rusų kalbos ir gramatikos.

Kreiptis į Viktorą Navicką Virbalyj.

Su pagarba *J. Navickas, Seinų Dv. Sem. auklėtinis.*

Virbalis 37—V—13 metų.

—:—

Redakcijos atsakai.

Jevoniui. Draugo eilės netilps. Eiles „Draugui" draugas verčiau paskaityk jas tam Kasukui, kuriam jas skiri. Skaitytojams neindomu.— Eilėms „Nuliudimo valandoj" šio to stinga: paskutinių dviejų eilučių ritmas skyriasi nno ritmo visų augščiaus parašytų eilučių, rimo negalima pavadinti taisyklišku, vietomis žymu kalimas. Bet aplamas įspudis geras. Nesiliauk draugas rašęs, nes gali rašyti.

K. Zingei. Draugo eiles „Vyturėliui", „Gegužės vakaras" ir „Išeiviui" nusiuntėme „Pavasariui".

Ant. Vanagui. Eilės silpnos. Nedėsimė.

Vižunui. Draugo eilės „Pamišėlis" netilps. Draugas gali rašyti, bet kol kas neimk tokios temos, kur reik giliai pažint žmogaus psichologiją.

P. Rainiui. Draugo eilių (vertimų) nedėsime. Sunku sugaudyt mintį. Kalba sunkoka.

Slinkiui V—čiui. Jųsų raštelius gavome. Ačiu skaitysime.

J. Vizbarui, D. Kizlauskui. St. Almanauskiui. Folklorą gavome. Ačiu.

Žolynų Petrui. „Antrąją folkl. sąsiuvelę“ gavome. Ačiu.

Parmaceutui. Laukiame.

Mažeikių Rutelei. „Ateitin“ dedamos korespondencijos tik iš moksleivių gyvenimo. Todel draugės korespondencija netilps.

P. Rainiui. Draugo eilės (originalės) netilps. Jųjų forma netaisykliška. Žymu kalimas. Draugas rašai, kad ką nors parašius, visiškai nesirupindamas turiniu. Draugas rašai apie kokią ten „ugnies kibirkštėlę“, kuri tavo „širdį jausmais kankina“ (?!), apie kokias tai savo dainas, dar nedainuotas, kurių jau niekas, nebeklauso, o tik peikia; peikia delto, kad „nesupranta sielos troškimo“, „nežino kaip skauda širdį“; todel draugas žadi nepaisyti jų ir kęsti vargus be jų padėjimo, kantriai iškęsti smarkias kovas, raminti save savo dainele, o jiems dainų nebedainuoti. Viskas draugo eilėse šabloniška, nenaturališka, neaišku. Gaila laiko užsiiminėti panašiomis tuščiomis svajonėmis. Nėjaugi draugas nerasi geresnės temos savo eilėms? Vietoj skraidžius po Parnasą pas Apolloną ir Erotą, kuriems atveri visas savo paslaptis, nusileisk žemiau, pažink giliau gyvenimą; tuščiomis svajonėmis gyvas nebusi.

Augštaitei. „Varguolė“ jausmingai parašyta, bet, deja, eiliavimo taisyklės neužlaikyta. Dėti negalime.

Dr. J. St. Kad K-lių apilinkėje beveik visi mokytojai pirmeiviai— tai labai gaila, bet dėti apie tai korespondencijos negalime.

Anti-Ragučiui. Kunigas, užsilaikąs klausykloje nemandagiai, ir „visokiomis grimasomis, mostagavimais, balsiu barimu, bei koliojimu, tampymu už drapanų, čiupros bei veido, stumdymu ir kitomis panašiomis priemonėmis rodąs žmonėms „nusidėjimų, baisumą“, nepildo kaip reikiant savo priedermių, atgresia žmones nuo atgailos sakramento—ir todel, kaipo toksai privalo buti patrauktas vyskupo teisman. Delei to Tamstos laišką ir nusiuntėm vyskupo kanceliarijon. Iš savo šalies patartumėm sveikam išpažinčiai nesirinkti niekados Verbų nedėlios, kuomet žmonių daugiausią prisirenka ir ilgos pamaldos kunigą privargina. Kunigas irgi žmogus, ne mašina. Beklausant išpažinčių nuo 4—5 iki 10—11, nenuostabu, jog jo protas ir nervai pavargsta. Mokiniai, kuriems per ilgus egzaminus tenka gerokai prisinervinti, turėtu, rodos, geriau suprasti, kas tai yra nervų suerzinimas ir todel galėtu kartais ir dovanoti kunigui aštresnį žodį iš nekantrybės pasakytą.

Antanui Vaitkevičiui. Geriausis žodynas lenkų kalba tai: Słównik wyrazów obcych Michała Arcta. Jų yra įvairaus didumo, rodos 10—55,000 žodžių—kaina 1 rub.—2 r. 50 kap.

Rusų kalba galima patarti: Словарь иностранных слов, вошедших в состав русскаго языка. Составлен Ф. Павленковым 2-ое изданіе, цѣна 1 руб. Taipogi Энциклопедическій словарь Ф. Павленкова. Справочная книга по всѣм отраслям знанія около 300 столбцов текста с 2487 рус., в том числѣ 907 портретов и 112 геогр. карт. Цѣна в коленкоровом переплетѣ 3 руб.

J Stašuliui, P. Rimkunui. Folklorą gavome. Ačiu.

Erdviui. Eiles dėti negalime. Bet draug nemesk plunksnos, nes gali rašyti. Be to draugas pasimokink lietuvių kalbos gramatikos.

K—s—čiui. Draugo sonetas netilps. Forma netaisykliška. Turinys neaiškus: matyt, kad draugas mažai juo rupinaisi. — Draugas nemoki lietuviškai rašyti, per tai soneto užbaigos negalima lemtai suprasti.

J. Vitui. Eiles gavome. Ačiu skaitysime.

Mat. Bd. Tiesa, suvalkiečiai taria s u č i u l b ė, ž i b ė viet. s u č i u l b ė j o, ž i b ė j o. Jei kada rašysit poėmą iš suvalkiečių gy-

venimo galėsit ten tas sutrumpintas formas vartot išvestų asmenų dialoguose didesnio vaizdingumo delei, bet šiaip jau eilėse tie suvalkietizmai neprileistini, nors jusų mokytojas ir kitaip mokintu. Tame dalyke n e p r i v a l o t e j o k l a u s y t i.

—:—

AUKOS.

Per A. G. Marijampolės progimnazijos naudai surinkta:

M—is	1 rb.
Daktar. J. Kvedaras	3 „
Kun. Barouas	2 „
X.	— — 20 k.
Dvarininkė Krauniauskienė	— — 25 k.
Kun. Antanas	1 „
Daktaras Jarašius	— — 50 k.
Drozdauskas	— — 20 k.
Iš viso	8 rb. 15 k.

„Ateities“ naudai. Klierikas Juozapas Martusevičius 1 r.

„Motinėlės“ naudai.

Ant kningutės № 21. Surinko M. Draugeliutė ir A. Grudzinskiutė Joz. Kavaliunas 1 r. Kun. Luckus 1 r. Kun. Citavyčia 3 r. Kun. Vailokaitis 1 r. Kun. Petrauckas 50 k. J. Miltakis 50 k. Dvaranauckas 50 k. J. Žiurys 20 k. X. 1 rub. Gudaitis 50 k. Treigys 50 k. Totoraitis 3 rub. J. Gudelevičia 1 r. Baranauckas 50 k. Kun. Šmulkštys 1 rub. Kun. X. J. 1 rub. Kun. Radžiunas 1 rub. Kun. Stakevyčius 3 rub. Kun. Staugaitis 1 rub. Gavėnas 15 k. J. Aleksa 50 k. Stankevyčius 1 rub. J. Kavaliunas 50 k. V. Pauliukonis 5 k. K. Gudaitis 30 k. Kun. Dragunevyčius 50 k. Kursistė M. D. 80 k. Viso labo 25 rub.

Ant knygutės № 50 gauta iš šių asmenų: J. V. 3 k. Norvaišai 24 k. M—dis 10 k. K. Daukantas 25 k. O. K. P. B. ir J. Žebrauskytės 35 k. X. ½ k. O. ir P. Rankauskytės 20 k. V. ir B. Untuliai 20 k. D. Bubelaitė 5 k. E. Gurtaitė 5 k. J. Gaudėšius 9 k. K. K. 1 r. 50 k. Kun. Ign. Montvila 3 rubl. Taigi viso labo 6 r. 7 k. Betų piningų išsiųsta 17—II—1913 m. 2 r. 40 k.

Atsiuntė *Antanas Grigiškis.*

Taipogi draugo E. Turauskio surinkta „Motinėlei“ ant kningutės № 19 iš šių asmenų: A. Bubelis 10 k. J. Norvaiša 50 k. Urnėža 5 k. D. Urnėža 5 k. O. Urnėžaitė 10 k. A. Urnėža 20 k. J. Urnėža 10 k. Neverdauskis 10 k. Kelpšas V. 10 k. K. Vaišvila 2 k. T. Bitautas 15 k. X. 2 k. Vilimavičius 10 k. S. Narkus 6 k. K. Norvaiša 10 k. V. Bistrickis 10 k. Eppelis 5 k. M. Barkus 10 k. Viso labo 2 rubl.

Redaktorius ir leidėjas
KUN. A. DAMBRAUSKAS.

Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune, Did. Vilniaus g. № 34.

MUSŲ TAUTINĖS TVĖRYBOS **Žiedai.**

PRIEDAS PRIE „ATEITIES“ №№ 5–6—7.

Užgėros Marijampolės apygardoj.

Dvejos buna užgėros: vienos pas nuoteką, kitos pas jaunikį. Pas nuoteką užgėros esti paprastai seredoj pavakare, prieš pat išvažiuosiant pastarajai pas jaunikį. Užgėros surengiamos tokiu budu: stalą užtiesia gražia drobule. Ant stalo pastato torielių, o šale jo degtinės bonką ir stikliuką. Už stalo tarpe dviejų brolių atsistoja nuoteka, gale stalo smuikininkai ir šale jų merginos. Merginos, smuikininkams, pritariant dainuoja:

Saldu vynas gerti,
Gražu pažiurėti,
Tik man gaila jaunystėlės
Čionai palydėti.

Merginams dainuojant, broliai užgeria nuoteka ir įmeta į torielių kokią nors dovaną. Merginos ir smuikininkai dainuoja toliaus:

Susirinkit giminėlės,
Pažįstami susiedėliai,
Atneškite Onutei
Aukselio, sidabrėlio.

Tada giminės, pažįstami, kaimynai, bernai ir pamergės, seni ir jauni neša nuotekai ant užgėrių kas pinigų, kas užgeria avį, karvę, ar taip kokį daiktą, prižadėdamas tuoj po vestuvių pristatyti[1]). Šale nuotekos stovįs bro-

[1]) Pasitaiko ir išnaudojimų: „šposininkai“ kad tik gavus degtinės stikliuką neša įmesti guziką, ar blekagalį ir įmeta vikriai, kad kas nepastebėtų. Kiti prisitaiso pinigą ant juodo siulo: įmeta, įgeria „šnapsą“, ir eidams ir pinigą ištraukia.

lis pripila stiklelį degtinės ir dovanojusiam šį-tą duoda išsigerti, nuoteka-gi padėkoja paduodama ranka, o moteriškasias pabučiuodama. Kas meta mažai ir kam rupi tik „šnapsas“ išsigerti, tas stiklelį be jokių ceremonijų išmaukia ir eina sau. Kas daugiaus meta, arba kam ne šnapsas, bet ceremonijos rupi, tas ligi stiklelį išgeria, gana daug prabėga laiko. Paėmus tokiam stiklelį į rankas, merginos dainuoja:

I.

Vai ant marių mėlynųjų
Kukaliai žydėjo,
Ant dėdienės baltų rankų
Stiklelis stovėjo.
Gerk dėdiene mylimoji
Radastėlė raudonoji,
Kai šitą išgersi,
Galvos nepakelsi,
Ak vivat, vivat!
(Visa kampanija), ak vivat!

II.

Gerk, gerk, dėdienuke!
Dar nepasigersi.
Gražus tavo razumėlis
Da gali pakelti
Medžio klumpės, alksnio padai,
Dar gali trepsėti.

III.

Dėdienė viena sau:

Kada gėriau, negėriau,
O jau dabar gersiu } bis
Paštykėle, pamažėle
Stiklelį į dugną.

IV.

Merginos:

Vivat, vivat!
Vai kas čia geria?
Vivatos, oratos
Dėdienė geria.

Vivat, vivat!
O ką ji geria?
Vivatos, oratos
Degtinę geria.
Vivat, vivat!
O kaip ji geria?
Vivatos, oratos
Visą į dugną.
Vivat, vivat!
O kam ji žada?
Vivatos, oratos
Dėdulei žada.

Išgerusi dėdienė trepsi ir dainuoja;

Pasigėriau, pasigėriau
Aš visokių trunkų.
Skauda, skauda man galvelę
Neturiu ratunko.

Tuom tarpu meta ant užgėrių, sakysim, koks „dėdė“. Ir jam dainuoja: Vai ant marių mėlynųjų permainydamos tik kas permainytina, pav.: „Ant dėdulės baltų rankų“, „Bijunėli raudonasis“ vietoj „radastėle“ ir t. t. Po to „dėdė“ dainuoja šitą arba kitą dainukę:

Kad gerai geriu,
Gerai gyvenu;
Ko daugiau gersiu,
Geriaus gyvensiu.

Merginos gieda „Vivat“. Išgerus priduria:

Patiko, patiko,
Ne lašelio neliko,
Neliko, neliko,
Per stalelį parito.

Arba kokią kitą, žiurint koks dėdė, pav.:

Gėręs gerk, gėręs gerk,
Byzdyk namon gultų.
Pati graži, vaikai maži,
Kad kas neprigultu.

Arba:

Pasigėriau, kaip gaidys,
O kas mane pabaidys,
Nė pačios nė marčios,
O kas manęs pabučiuos.

Broliui, arba taip jaunam vyrui geriant gieda:

Viduryj darželio
Žydi bijunėlis:
Musų brolelis
Žalią vyną geria.
Gerk, broleli mylimasis,
Bijunėli raudonasis
Kai šitą išgersi,
Galvos nepakelsi
Ak vivat!

II.

O kas šitą, o kas šitą
Stiklelį neišgers,
Bernelio mergelę
Vilkelis tur papiaut.
Bevelyčiau, bevelyčiau
Penkis, šešis išsigert,
O nė mano mergelę
Vilkelis tur papiaut.

III.

Tu, stikleli, krišpolini,
Aš tave ragausiu.
Kai tu mane ragausi,
Aš tave prigausiu.
Tu, stikleli, krišpolini,
Aš tave į pusę.
Kai tu mane į pusę,
Aš tave per kupstą.
Tu, stikleli, krišpolini,
Aš tave į dugną.
Kai tu mane į dugną
Aš tave į visą.

IV.

Ir išdygo berželis sodelyj,
Pražydėjo obelėlė
Raudonais žiedeliais

Gers musų brolelis,
Ale gers.
Gers musų jaunasis
Ale gers.
Ristum, ristum ristumėlį,
Krišpolinį stiklužėlį
Į dugną
Išgeria:

V.

O tai ščyrai,
Tai žičlivai,
Taip išgėrė
Kaip ir mes.

VI.

Kad ir geriau, pasigėriau
Bet čionai negulsiu.
Dar aš turiu žvengiančių
Ir kišeniuj skambančių,
Namon parvažiuosiu.

VII.

Ko man jaunam negerti,
Gėrus nedainoti
Ar žirgelis nepašertas?
Ar nepabalnotas?
Išgėriau stiklelį,
Už save mažesnį,
Išvoliojau purvynėlį
Už save didesnį.

Merginai geriant, giedama by kuri iš paduotų dainų, tik permainant žodžius, arba dar ir šitos:

I.

Viduryj darželio
Žydi radastėlė,
Musų seselė
Arielkėlę geria.
Bravo, bravo
Drum visą, drum pilną (bis)
Drum, drum, drum.

II.

Aš mergelė nemaža,
Man stikliuko negana,
Sklenyčiukė tai gera,
Kai išgeriu, tai gana.

Kai paliauja metę ant užgėrų, kad paskatinus, daidainuoja: „susirinkit giminėlės arba:

O kas turi, tai atneša (bis)
Atneša, atneša
Su vežimais atveža.
Kas neturi, tai ne'tneša (bis)
Ne'tneša, ne'tneša
Nei karučiu nebveža.

Per užgėras dar ir šias dainukes dainuoja, žiurint kam galima jas pritaikint.

I.

Kas gėrs alų, (bis)
O aš arielkėlę.
Kas bučiavo seną bobą,
O aš mergužėlę.

Vai užčiau, užčiau,
Kad bernelis bučiau,
Kad ne bėdos, ne vargai,
Nė pačiutė, ne vaikai,
Nė namučių neičiau.
Vai užčiau, užčiau,
Kad mergelė bučiau,
Kad ne bėdos, ne vargai,
Kad ne pats, ne vaikai
Nė namučių neičiau.

Per užgėras jaunikis turi pabučiuoti nuoteką; nuoteka turi saugoties, kad nepabučiuotu. Kad apgavus nuoteką, jaunikis persirėdo įvairiausiais drabužiais, įvairiausiais budais sėlina, taikosi prie nuotekos, iš to buna daugelis gana juokingų scenų.

Pas jauniki užgėros buna tuoj parvežus marčią. Stalą užtiesia ir giesmininkai su muzikantais sustoja taip,

kaip per nuotekos užgėras. Jaunikis atsistoja už stalo; po jo kairės sustoja jo du broliu; iš tiesėsės atsisėda nuoteka ir jaunikio svočia su dovanomis. Dainavimai esti tolygus, ką ir nuotekos užgėrose; skirtumas yra tik tame, kad jaunikio giminėms, metantiems ant užgėrų, jaunoji dalina dovanas: juostas „pavenskas“, „abrusus“, stuomenis ir t. t.

Šiais laikais užgėros del įvairiausių priežasčių jau išeina „iš mados“. Dažniausiai visai nedaromos, bet jeigu ir daromos, tai daugiaus tik „del formos“; į giesmes maža teatsižiurima. Tečiaus užgėrų giesmės musų krašte įgavo kitą reikšmę. Jas dainuoja jaunimas, taip vadinamose „gužynėse“; jos taip-pat dainuojamos įvairiose puotose: svečiams atvažiavus krikštynose, vardinėse ir t. t. Čia tai prie alučio ir „šnapselio“ ir dainuojamas visos viršuj paduotos dainelės ir atliekamos visos prie to priklausančios apeigos.

Dainas padainavo *Adele Masaičiutė* iš Borovščyznos, Vilkaviš. aps. Užrašė jos brolis *Jonas*.

Daina.

Ak bėdos man siratai
Kur aš dingsiu be turtų,
O kur aš nueisu,
Ten vargeli rasiu
Del savęs.
Aš eisiu į augštą kalnely
Kur guli mano mamelė,
Šauksiu motynėlę
Balsu gegužėlės,
Ar ne'šgirs.
Negirdi mano mamelė,
Netaria meilaus žodelio;
Ant mamelės kapo
Užgriuvo šėkštelė,
Nerandu.
Aš eisiu į augšą kalnelį,
Kur guli tėvelis.
Šauksiu tėvužėlį
Balsu gegužėlės
Ar ne'šgirs?

Negirdi mano tėvelis,
Netaria meilaus žodelio
Ant tėvelio kapo,
Užaugo liepelė,
Nerandu.
Aš eisiu į augštą kalnelį,
Kur guli mano brolelis.
Šauksiu brolužėlį
Balsu gegužėlės
Ar ne'šgirs.
Negirdi mano brolelis,
Netaria meilaus žodelio.
Ant brolelio kapo
Užaugo klevelis,
Nerandu
Aš eisiu į augštą kalnely,
Kur guli mano seselė,
Šauksiu sesytėlę
Balsu gegužėlės
Ar ne'šgirs.
Negirdi mano seselė,
Netaria meilaus žodelio.
Ant seselės kapo
Rutelė žaliavo,
Nerandu.
Ak, Dieve Brangiausias,
Dangiškas Tėvas Augščiausias
Neturiu tėvelio,
Anei motynelės
Sirata!

Užrašė Stanaičių kaime, Suvalkų red., Garlevos par. *D. Vargdienis.*

Redaktorius ir leidėjas
KUN. A. DAMBRAUSKAS.

Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune, Did. Vilniaus g. № 34.

LI. STUD. L. BISTRAS: Ascetika. 314
LII. PETRAS R.: Sodžiaus jaunuomenei. 315
LIII. GURGŽDYS: Kodėl ir kaip branginti laiką. 318
LIV. M. PETRAUSKAS: Lietuviška muzikos konservatorija. 320
LV „ATEITIES“ REDAKCIJA: Del „Taip vadinamojo ateitininkų organo“ takto. 321
LVI. Laikraščių apžvalga. 322
LVII. MĖLYNASIS ŠILAS: Laiškas į redakciją: 323
LIII. VAIDEVUTIS: Amerikos lietuvių moksleivijos atgijimas. 324
LIX. Iš svetur. 331
LX. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA: *Dr. Fr. Foersteris,* lietuviškai parašė *M. Pečkauskaitė*: Jaunuomenės auklėjimas. — Moksleivis. *Kun. Prapuolenio*: Moteriškė. *Dr. Otto Willmann*: Die wichtigsten philosophischen Fachausdrücke in historischer Anordnung. *Fr. Klimke*: Die Hauptprobleme der Weltanschauung. *Dr. M. Wittmann*: Die Grundfragen der Ethik. *G. Frhrr v.*: Recht, Staat und Gesellschaft. *Dr. P. Damasus Aigner*: Die Entwicklungslehre in ihrem Verhältniss zum Christentum. *Von Dr. Johannes Bumüller*: Mensch oder Affe?. *Joh. Bumüller*: Die Entwicklungstheorie und der Mensch. *Joh. Bumüller*: Aus der Urzeit des Menschen. *H. Meyer*: Der gegenwärtige Stand der Entwicklungslehre. *H. P. Baum*: Darwinismus und Entwicklungstheorie. *Erich Wasmann*: Entwicklungstheorie und Monismus. *L. Waagen*: Die Entwicklunslehre und die Tatsachen der Paläontologie. *F. Birkner*: Der diluvial Mensch in Europa. *Dr. Otto Hamann*: Die Abstammung des Menschen. *Dr. Wilhelm Branca*: Der Stand unser Kenntnisse vom fossilen Menschen. *Dr. J. H. F. Kohlbrugge*: Die morphologische Abstammung des Menschen. *Dr. Alois Schmidt*: Der Ursprung des Menschen. . . 334—345
LXI. Iš moksleivių gyvenimo. 349
LXII. V. B.: Ateitininkų informacijinis Biuras apie Šveicarijos Mokyklas Fribourg'e. 354
LXIII. J. NAVICKAS: Pranešimas. 354
LXIV. — Redakcijos atsakai. 354
LXV. — Aukos. 356
PRIEDAS:—Musų tautinės tvėrybos „Žiedai“.

Kviečiama užsisakyti 1913 metams

„ATEITIES“

Literaturos, Mokslo ir Visuomenės mėnesinis laikraštis skiriamas moksleivijai.

Kaina metams 2 rub. pusmečiui 1 rub.

Užrubežyje metams pusantro dolerio arba 3 rub.

Adresas: „Ateities“ redakcija, Kaunas, D. Vilniaus g. № 34, telefonas 169.

Jau galima gauti

„Ateities“ leidinys № 7.

Lietuvių Moksleivijos Draugas

$19^{13}/_{14}$ mokslo metams.

L. M. DRAUGAS yra butinai reikalinga kninga kiekvienam lietuvių moksleiviui, ar moksleivei, nes joje tilpo įvairios moksleiviams žinotinos ir reikalingos žinios.

L. M. DRAUGE yra labai platus informacijos skyrius apie augštesniasias mokyklas Rosijoj.

L. M. DRAUGAS pilnai atstoja įvairius paņašius leidinius rusų ar lenkų kalbomis.

Kiekvieno susipratusio lietuvio moksleivio, ar moksleivės pareiga yra **turėti** pas save ir **platinti** L. M. DRAUGĄ.

L. M. DRAUGO kaina—35 kap.

PASTABA 1. L. M. Draugą galima parsitraukti tiesiog iš „Ateities“ Red., pridedant prie L. M. Draugo kainos dar 7 kapeikas persiuntimui. Pinigus galima siųsti markėmis.

PASTABA 2. Kningynams nuleidžiama 10% ir siunčiama **tiktai** už grynus pinigus arba uždėtu mokesčiu.

Saliamono Banaičio spaustuvė, Kaunas, D. Vilniaus g. № 34.